Остоја Војиновић

ИЗ РУСИЈЕ С ЉУБАВЉУ

ПРИЧОМ КРОЗ РУСКЕ ГРАДОВЕ

Књига друга

АРХИВ ВОЈВОДИНЕ

БИБЛИОТЕКА
ПОСЕБНА ИЗДАЊА

Главни и одговорни уредник
Др Небојша Кузмановић

Уредник
Весна Башић, архивски саветник

Дизајн корица
Павле Бајазет

Аутор карте
Александар Баранов

© Архив Војводине, 2023.

Остоја Војиновић

ИЗ РУСИЈЕ С ЉУБАВЉУ
– ПРИЧОМ КРОЗ РУСКЕ ГРАДОВЕ

Књига друга

АРХИВ ВОЈВОДИНЕ

Нови Сад, 2023.

МојимаАњи и Петру

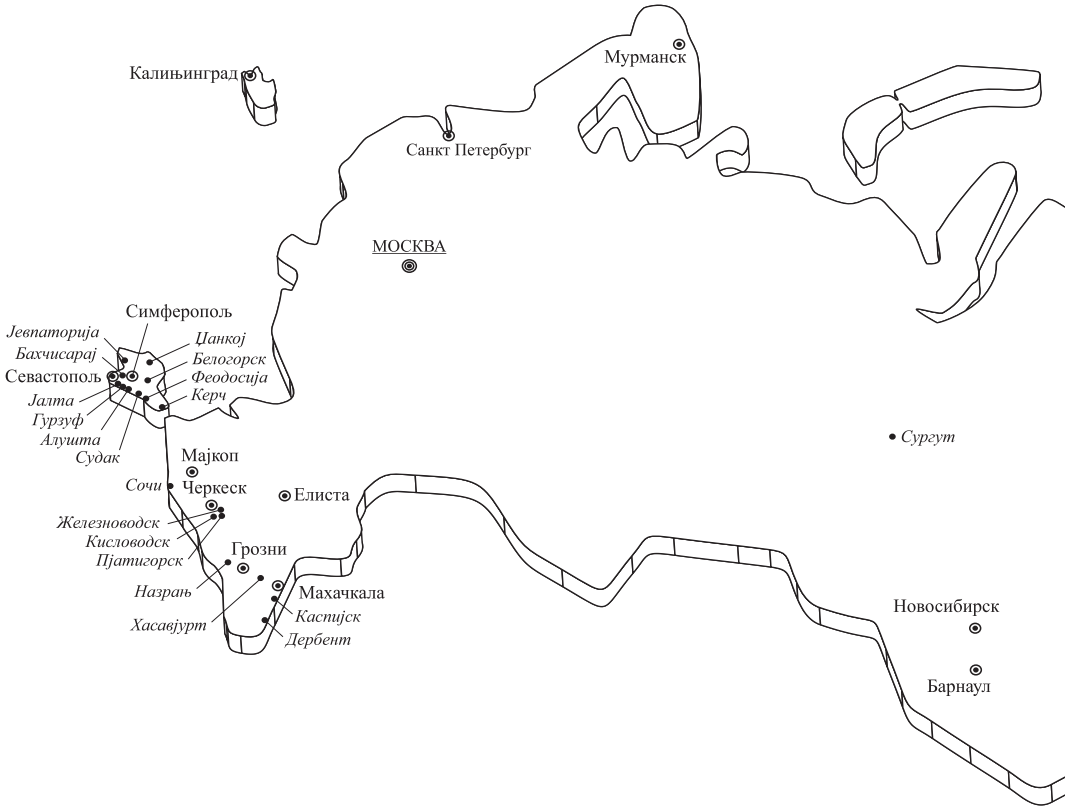
Калињинград
Мурманск
Санкт Петербург
МОСКВА
Симферопољ
Јевпаторија
Бахчисарај
Севастопољ
Јалта
Гурзуф
Алушта
Судак
Џанкој
Белогорск
Феодосија
Керч
Сургут
Мајкоп
Сочи
Черкеск
Елиста
Железноводск
Кисловодск
Пјатигорск
Грозни
Назрањ
Хасавјурт
Махачкала
Каспијск
Дербент
Новосибирск
Барнаул

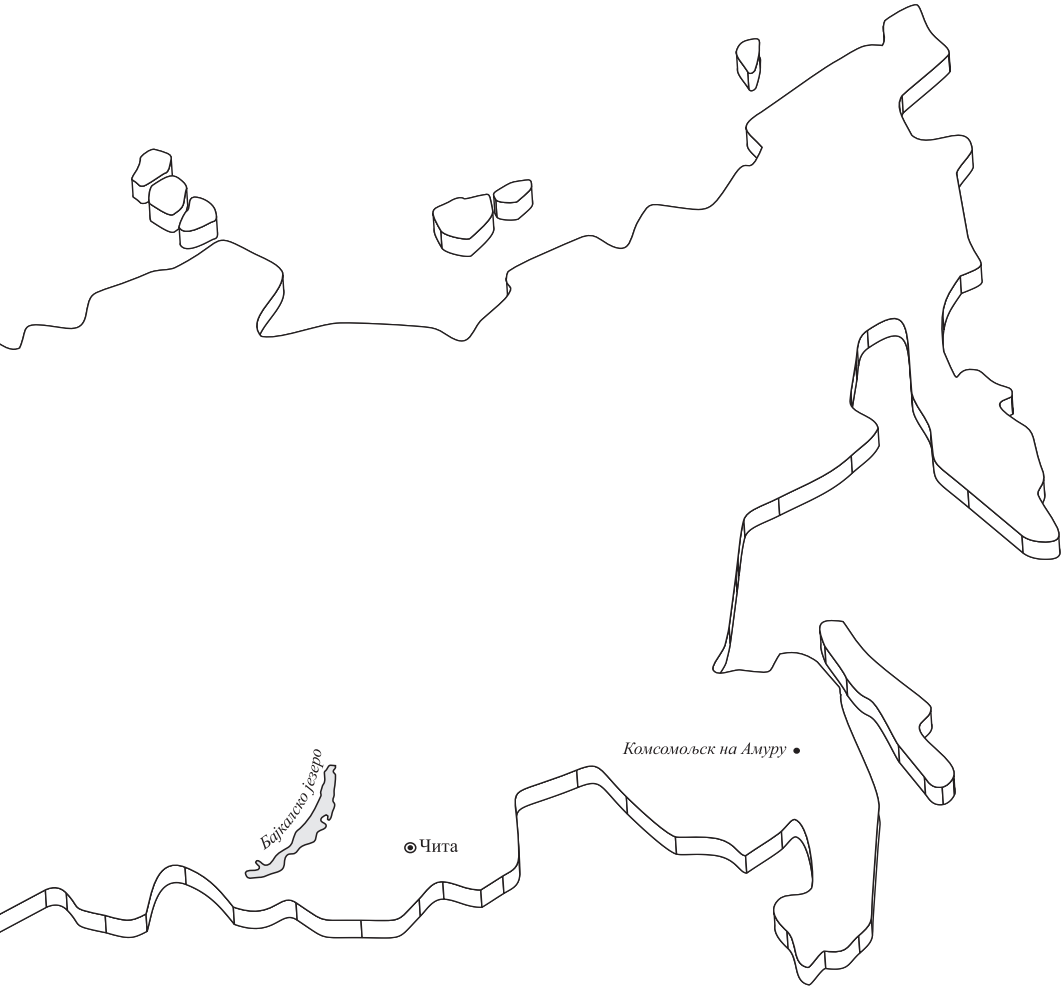
Комсомољск на Амуру
Бајкалско језеро
Чита

СУРГУТ – НАФТНА И ЕНЕРГЕТСКА ПРЕСТОНИЦА СИБИРА И РУСИЈЕ

Тренутно је Сургут један од највећих индустријских центара регије Тјумен и стратешки важан центар нафтне и гасне индустрије у Русији.

Град Сургут један је од најстаријих у Сибиру – основан је крајем 16. века. Али тек у 1960–1970-им годинама након открића и развоја налазишта нафте и гаса, дотадашње село Сургут претвара се у релативно велики и модеран град. Од Москве је удаљен око 2.200 километара а та раздаљина се прелази за време авионског лета који траје три сата.

Град лежи на десној обали велике сибирске реке Об, у њеном средњем току. Модерни Сургут је мултиконфесионални град, у којем се поред православних цркава, могу наћи и католичке и протестантске цркве, као и џамије. У Сургуту живи 40 различитих нација и у њему је према статистичким подацима из 2019. године живело око 377.000 становника. Према националној припадности највише је Руса (близу 60%), следе Украјинци – 11%, Татари 10%, а затим Азербејџанци, Башкирци, Молдавци, Чечени, Белоруси....

Сургут је град који припада Ксанти-мансијском аутономном округу – Угра. Један је од најстаријих градова у Сибиру, основан убрзо након припајања западно-сибирских земаља руској држави крајем 16. века.

Називају га незванични нафтни и гасни главни град Русије. Привреда региона заснива се на производњи нафте и њеној преради. Сургут има седиште великих специјализованих компанија као што су Сургутњефтегас, Гаспром, Русњефт, Лукоил, Трансгас Сургут, Гаспром, као и Переработка. Сматра се економским и транспортним центром овог дела Сибира и Русије. Град има две најмоћније термоелектране на свету.

Локална клима је оштро континентална. Зима траје око 7 месеци и прилично је хладна, траје од октобра до краја априла. Просечна јануарска температура је –20° С, а најнижа забележена је била –54° Целзијуса. Снежни покривач траје од новембра до маја. Реке се смрзавају и прекривене су леденим слојем од краја новембра. Пролеће у Сургуту је хладније од јесени, а летњи период није баш топао, просечна јулска температура износи само +18° С. Дешава се да почетком јуна снег и даље пада.

Један је од најстаријих градова Сибира који је 1594. године основао руски цар Фјодор I Иванович. Град је доживео привредни процват 1960. године, првенствено када је у питању производње енергената, понајвише природног гаса.

Многе верзије постоје у образложењу порекла речи „Сургут". Познати руски историчар П. Н. Бутински у својој књизи *Историја Сибира* тврди да се цео регион у коме је саграђен руски град звао Сургут. Одакле ово име? Познато је да је град основан у близини насеља племена Ксанти и задржао је локални назив без превода на руски језик. На основу тога можемо претпоставити да се реч „Сургут" састоји од два древна термина „сор" и „кут", која су дошла до нас у измењеном облику. Реч „сор" се преводи као „поплавна река", реч „кут" у сургутском дијалекту значи „риба". Сходно томе, у слогу, реч „соркут" на древном југорском језику могла би значити цео појам везан за тадашњи начин живота људи: номадска племена на реци окруженом тајгом и ловиштима.

На крају 16. века, Сургут је био мала тврђава са две капије и једном кулом. У раним годинама су овде подигнуте црква, стамбене зграде. Све су зграде биле дрвене. У 16. и 17. веку становништво Сургута састојало се углавном од козака и стрелаца, град је одиграо улогу утврђења за даље напредовање Руса на истоку и северу због освајања нових територија.

Сургут је 1708. године, Петар Велики назвао градом сибирске провинције, а 17. марта 1785. Катарина Друга је одобрила грб Сургута: црна и смеђа лисица у златном пољу као знак обилног риболова у округу овог града.

Најзаступљеније активности становника биле су риболов, брање јагодичастог воћа, затим лов на крзнене животиње и дивљач, израђивање ципела и одеће, држали су многе псе за лов, бавили се и сточарством. Све до краја 19. века, већина мушког становништва у граду били су услужни људи – козаци и примали су скромну плату или надокнаду у натури. Појавивши се као војно упориште Русије у центру Западног Сибира, Сургут је средином 17. века постао истакнути трговачки град. Главни вид превоза била је вода. Након стварања парних мотора и парних бродица у близини Сургута, опремљена је марина.

Појава годишњих сајмова у Сургуту датира од краја 18. века: уз замену за крзно и рибу, брашно, дуван, тканину, платно, перлице, шалове развијала се и трговина. Сургут такође, нису заобишла бурна рево-

луционарна дешавања раног двадесетог века. 16. априла 1918. године у граду је успостављена совјетска власт, а 1920. године Сургут је постао једно од средишта такозваног „кулачког" устанка против бољшевика, који су редовне јединице Црвене армије брутално потиснуле.

С добрим разлогом се верује да се Сургут родио два пута. Његово прво рођење одвијало се под звоном секира руских далеких предака у 16. веку, а друго је пратио снажно звецкање нафтних чесми 60-их година 20. века. У 30-им годинама обављени су први покушаји истраживања минерала. Академик Иван Михајлович Губкин почетком 30-их тврдио је да у западном Сибиру постоји нафта, да би се касније његова истраживања и предвиђања показала оправдана.

Модерна историја почиње 1957. године, када је у Сургуту створено прво истражно бушење Југанска, услед тога су откривена нова велика лежишта нафте и природног гаса. У јесен 1957. године, геолошка истраживачка експедиција коју је водио млади инжењер – геолог Фарман Салманов дошла је у Сургут да тражи нафтна поља. У најтежим животним условима, са најмање опреме, извршена су истраживачка бушења. Четири године потраге нису биле убедљиве, али потом је уследило откривање великих лежишта једно за другим. 15. новембра 1962. откривено је нафтно поље Западни Сургут. У следећим годинама, више од тридесет лежишта откривено је на територији региона Сургут.

Од тада почиње интензивни развој града, а људи из целе земље одлазили су у овај град да би радећи на новооткривеним налазиштима нафте, добро зарађивали. Становништво града је већ 1967, бројало 19.000 становника. Надаље, град расте фантастичном брзином: 1982. године било је 156.000 људи, а 1998. већ 274.000 људи, 2008. године број 290.000. У Русији вероватно има мало градова, а вероватно и широм света који су прошли кроз тако брз убрзани развој. Тренутно је Сургут један од највећих индустријских центара регије Тјумен и стратешки важан центар нафтне и гасне индустрије у Русији.

Откако је град постао једно од центара нафтне индустрије, некретнине су у сталној потражњи. Због тога су на тржишту некретнина увек тражени и стамбени и пословни простори. Изградња објеката је у све већој експанзији.

Сургут се са сигурношћу може назвати једним од најбогатијих градова у земљи. Стога је последњих година у порасту број различитих забавних и трговачких центара. На проспекту Мира изграђен је тржно-забавни центар „Топ", архитектонска здање које изненађује многе.

На 37.000 квадратних метара налазе се супермаркет, продавнице, барови, ресторани и наравно ноћни клуб. Може се тврдити да је осмоспратни центар „Топ" дизајниран за најразличитије укусе категорија посетилаца.

Већина становника града су млади од 25 до 35 година, тако да су потребна места где би се млади волели забавити и опустити. Због тога град има много места за забаву младих и културну рекреацију. Град има довољан број ресторана, барова и кафића. Вреди напоменути да су многе институције на веома пристојном нивоу. Један од најбољих забавних центара је „Бабилон", који се налази на улици Синдикати. Најпопуларније је место за одмор и рекреацију омладине Сургут.

Данас Сургут представља највећи индустријски центар Ксанти-мансијског аутономног округа – Угра, и један је од главних центара руске нафтне индустрије. Називају га главним градом нафтног региона, индустријским и енергетским срцем Сибира.

Убрзан развој града последица је бројних повољних услова. Сургут заузима изузетно повољан економски и транспортно-географски положај: налази се на раскрсници железнице са моћном воденом артеријом – реком Об. Град се претворио у значајно саобраћајно чвориште: овде се налазе и железница, и аутопут који пролази кроз ову област као и међународни аеродром и речна лука.

Главни фактор економске стабилности града остаје развој нафтне и енергетске индустрије. Значајно учешће у индустријској производњи града највише чини активност нафтне компаније Сургутњефтгас која заузима једно од водећих места међу нафтним компанијама не само у аутономном округу већ и у Русији. Подручје делатности компаније чине производња и продаја нафте и гаса, производња и промет нафтних деривата и нафтних хемикалија, истраживање и развој нафтних и гасних поља.

У Сургуту постоје подружнице највећих производних компанија велепродајног тржишта електричне енергије.

Све значајнију улогу у граду играју мала и средња предузећа. Број малих предузећа годишње расте за 4–5 одсто. Реч је највише о трговинским, прехрамбеним, штампарским, грађевинским, издавачким, текстилним индустријама, као и о услужним и транспортним услугама.

Значајна улагања су у изградњу стамбених и социјалних објеката. Развој инвестиционе активности врши се на терет сопствених средстава великих и средњих предузећа и представника малих предузећа.

Град има мрежу образовних установа различитих организационих облика, од предшколских образовних установа, преко институција основног и средњег стручног образовања до институције високог стручног образовања.

Мрежа културних и уметничких институција града Сургут јединствен је комплекс усмерен на задовољење културних и духовних потреба грађана. То укључује библиотеке, музеје, уметничке галерије, историјске и културне центре, паркове културе и одмора са културним и рекреативним садржајима, биоскопе, државно музичко и драмско позориште...

Сургут је као што је већ раније поменуто град за младе. У граду је створена мрежа институција које се баве проблемима младих и тинејџера. Данас се у њему налазе омладински и тинејџерски клубови.

Зими је Сургут посебно леп. У вечерњим сатима у граду се пали пуно светиљки, а ледене скулптуре осветљене светлима изгледа да вас воде у бајку. Градске зграде су украшене лед лампицама, попут перлица. И над читавим градом влада осећај мира и ишчекивања чуда. А сама чуда се догађају изнутра: концерти, мајсторски часови у Музеју уметности и завичаја и историјског и културног центра „Стари Сургут", изложбе, мултимедијалне изложбе. И обилазак града ће не само упознати госте Сургута са његовом историјом, већ ће и грађанима пружити прилику да уживају док корачају снежним улицама којима свакодневно пролазе.

Приликом посете овом граду, ако се одлучите за шетњу улицом Мелик-Карамов, поред Трга геолога, видећете једну од најлепших грађевина у овом граду, цркву Преображења Господњег. Градња храма трајала је 11 година, а завршена је 2003. године. Црква је данас архитектонска знаменитост Сургута.

Пошто је Сургут индустријски град, у њему логично нема много знаменитости. Једна о њих је Југурски мост – најдужи у Сибиру који је уврштен у Гинисову књигу рекорда. Град се поноси овим мостом, најдужим мостом са једним пилоном на свету.

БАРНАУЛ – ЈУЖНА КАПИЈА СИБИРА У ПОДНОЖЈУ ПЛАНИНЕ АЛТАЈ

Током Великог отаџбинског рата, у Барнаулу је било смештено стотинак индустријских предузећа из Москве, Лењинграда, Одесе и других градова, почео је брзи развој инжењерске и хемијске индустрије.

Барнаул је највећи град и административни центар Алтајског краја. Смештен је у југозападном делу сибирског федералног округа у шумској степској зони западносибирске низији. Простире се на левој обали реке Об и први је град кроз који ова велика руске река протиче извирући са Алтаја настављајући даље свој ток испод првих мостова који је наткриљују код овог града.

Барнаул је најближи већи град Алтајским планинама на југу, огромном планинском масиву који се протеже на Русију, Казахстан, Кину и Монголију. Граница са Казахстаном је од овог града удаљена 345 км на југозападу, док се град такође налази релативно близу граница са Монголијом и Кином.

Удаљен је од Москве 3.419 км а та раздаљина прелази се за 3 сата и 50 минута авионом, или 2 дана и 9 сати уколико се до града путује возом.

Историја Барнаула потиче из старих времена: судећи по археолошким ископавањима, прва насеља на територији града била су још у каменом добу. А у доба Златне хорде, чак и пре појаве Руса у Сибиру, овде је стајао утврђени град Абакша.

Уралски индустријалац Акинфеј Демидов је 1730. године довео групу сељака на Алтај да би поставили фабрике, и они су организовали прва насеља, а после девет година почела је изградња фабрике за топљење бакра и сребра. Окупљањем нових досељеника и осталих људи град је почео да расте и да се развија.

Након укидања кметства и значајног исцрпљивања природних ресурса, рударство је почело да опада и фабрика у Барнаулу морала је да се затвори. Али град није нестао, већ је брзо променио своју оријентацију производње и претворио се у велики тржни центар специјализован за пољопривредне производе (жито, путер, сир).

Током Великог отаџбинског рата, у Барнаулу је било смештено стотињак индустријских предузећа из Москве, Лењинграда, Одесе и

других градова, почео је брзи развој инжењерске и хемијске индустрије. Током ових година град је наставио са растом и стекао модерне карактеристике.

У централном појасу Русије и њеним престоницама становници Барнаула често се сусрећу са питањем: „Где је Барнаул? У Казахстану?". Нећемо кривити Русе који добро не познају своју земљу, јер име града још увек није у потпуности руско, а завршетак „аул" може збунити и изазвати неке турско-монголске асоцијације. Генерално, постоји неколико хипотеза о пореклу речи „Барнаул". Народна етимологија, на пример, сугерише да је „Барн" име једног од номада Сибирског каната, а Барнаул је, према томе, Барнаов аул. Друга верзија односи се на име реке Барнаулке која тече кроз територију града: на цртежима с краја 18. века означено је као „Бороноу" или „Баранаул". Сам топоним Бороноле састоји се од две турске речи „боро" – вук и „ул" – река, која заједно твори „реку вука". Зауставимо се на овоме, али постоје и друге верзије појављивања таквог имена необичног за Русију.

Али, као и сваки велики индустријски центар, Барнаул се не може назвати еколошки чистим градом. Главни извори загађења ваздуха су индустријска предузећа, затим грејање на пећи локалног становништва, као и моторна возила. Ово се посебно односи на северни део града (Лењински и Октобарски округ), где су концентрисана највећа индустријска предузећа.

Становништво Барнаула броји 633 хиљаде људи (на почетку 2019), од тога женска популација прелази мушку (55% и 45%). Узгред, усамљени становници Барнаула воле да се шале због овога: „Ако се желите венчати, идите у други град". Али разлика је заправо мала, а не постоји такав петак у години да се аутомобили са украсима венчања не возе улицама Барнаула.

Радно способно становништво Барнаула износи око 67%, са великим процентом младих и студената. Упркос стално присутном одливу становништва из града (углавном младих), целокупно становништво се не смањује. То се првенствено дешава због прилива имиграната из региона (укључујући студенте), као и миграната из република централне Азије. У Барнаулу живи више од 100 националности: 89,5% становништва су Руси, следећи највећи су Немци (4,8%), Украјинци (2,9%); све остало – 2,8%.

У Барнаулу постоји много верских заједница. Највећа је православна, а постоје и католичка, лутеранска, муслиманска и јеврејска

заједница. Јерменска дијаспора града броји више од 15 хиљада људи. Поред тога, у Барнаулу постоје групе и удружења различитих религијских покрета – пентекосталци, евангелички хришћани-баптисти, адвентисти седмог дана, Јеховини сведоци, Христова црква, друштво свести Кришне итд. Сви они заједно мирно коегзистирају једни са другима и никакви верски сукоби у Барнаулу нису примећени до сада.

Барнаул се сматра и великим културним и едукативним центром овог дела Сибира. У граду постоји пет позоришта, три главна позоришта – Драмско позориште В. М. Схуксхина, Позориште музичке комедије и Позориште младих, недавно су детаљно обновљена. Поред ових културних здања, у граду још постоји Алтајски музеј, Филхармонија алтајског округа, као и споменици архитектуре 18–20. века, девет државних институција високог образовања.

Два највећа универзитета града су државни универзитет Алтај и Државни технички универзитет Ползунов Алтај – који су укључени у сто најбољих институција високог образовања на нивоу свих универзитета у земљи.

Умерено континентална клима Барнаула дефинисана је његовим географским положајем на јужном крају сибирске степе. Она је подложна дугим зимама, али и има кратку топлу сезону током лета. Температура може да варира у екстремним условима, од испод –45° C у зимском периоду до изнад +35° C током лета.

Док се 1730. година сматра званичном годином оснивања Барнау а, добио је статус града 1771. године. Изабран је због своје близине богатим минералима Алтаја и његовог положаја на великој реци и основала га је као што је већ поменуто богата породица Демидов. Демидови су желели да развијају производњу бакра у планинама, а убрзо су пронашли знатне количине сребра. Године 1747, Демидоове фабрике преузела је „круна", након тога Барнаул постаје центар сребрне производње целог Руског царства.

Барнаул је 1914. године био место великих нереда у Русији када је било више од 100 жртава у уличним борбама које су се одвијале између белог и црвеног покрета током руске револуције 1918. године.

Марија Степановна (рођена Зудилова, 1912–1996) рођена је у овом граду где је живела као дете. Касније је постала мајка америчких глумица Натали Вуд (рођена Наталија Захаренко) и Лана Вуд (рођена Лана Гурдин). Њен отац Степан је убијен на улици 1918. године између белих и црвених снага након револуције. После тога, њена мајка је

узела Марију и њену браће и сестре и као избеглице су отишли у град Хабрин у Кину. Марија се удала за Руса, и заједно су имали кћерку Олгу. На крају је Марија емигрирала са Олгом у Сједињене Државе, где се удала поново за још једног руског имигранта, из Владивостока, и са њим је имала две кћерке (Натали и Лану Вуд).

Барнаул је важан индустријски центар западнојужног дела Сибира. У граду постоји више од 100 индустријских компанија, које запошљавају око 120.000 људи. Водеће индустрије укључују прераду дизел горива и угљеника, као и производњу тешких машина, гума, намештаја и обуће. Сада се стари градски центар обнавља како би имао туристичку групу са брендом „Барнаул је рударски град".

НОВОСИБИРСК – ГРАД У СРЦУ ВЕЛИКЕ РУСИЈЕ И МОЗАК СИБИРА

Повољан спој географског положаја и железнице од првих дана је обезбедио услове за интензиван развој града.

Са преко 1,5 милиона становника, Новосибирск је после Москве и Санкт Петербурга трећи град по величини у Русији, а уједно је престоница, као и највећи и најдинамичнији град Сибира, који је надмашио старија насеља попут Томска и Тоболска. Од руске престонице удаљен је око 3.300 километара.

Новосибирск је настао на месту где се укрштају железница и река, а свој живот је започео као Новониколајевск на преласку деветнаестог у двадесети век. Он је прави „град железнице" – израстао је 1893. из малог насеља Ново Село, основаног близу градилишта великог железничког моста преко Оба, грађеног за Транссибирску пругу. Спајањем постојећих насеља 1903. године настао је град, који је назван Новониколајевск по императору Николају Другом. Мост је завршен у пролеће 1897. године чинећи ново насеље регионалним транспортним чвориштем. Значај града се повећао завршетком железнице Туркестан – Сибир почетком 20. века чиме је нова пруга повезала Новониколајевск са средњом Азијом и Каспијским морем. Од Москве до Новосибирска данас се том железницом путује „само" 72 сата, дакле три дана и три ноћи.

Захваљујући индустријализацији и ресурсима развио се у праву метрополу којој би позавидели многи европски и амерички градови. Свој напредак дочекао је током владавине Јосифа Стаљина, јер је тада устоличен у индустријски центар Совјетског Савеза. У свом летопису чува податак да је сеоба војне индустрије преко Урала у овај град током Другог светског рата омогућила победу Русима у Стаљинградској бици, док се у последњим страницама те богате књиге налази да је Новосибирск израстао у царство научника што је и данас.

Повољан спој географског положаја и железнице од првих дана је обезбедио услове за интензиван развој града. О томе сведоче и преживеле грађевине с почетка 20. века међу којима су и дрвене куће, богато украшене и прилично велике. Током првих 20 година у Новосибирску су постојале практично само дрвене грађевине. Тек понека зграда од јавног значаја била је сазидана од цигле, као што су храм

Светог Александра Невског који данас поново служи као црква, и Градски трговински центар, импозантна зидана грађевина која подсећа на железничку станицу.

У време отварања моста, Николајевск је имао 7.800 становника, али се насеље развијало брзо. Прва банка је отворена 1905. године да би их до 1915. пословало још пет. Већ 1907. године Новониколајевск, који тада броји преко 47.000 становника добија статус града са пуним правима за самоуправу. Током предреволуционарног периода, становништво Новониколајевска достиже 80.000 а град има стабилан и брз економски раст постајући на тај начин један од највећих трговачких и индустријских центара Сибира. У граду се развија значајна пољопривредно прерађивачка индустрија, ливница гвожђа, тржиште разних роба и комерцијалних и бродских компанија. До 1917. године изграђено је седам православних и једна католичка црква, неколико биоскопа, четрдесет основних и једна средња школа, а 1913. године овај град је постао први у Русији који је започео обавезно основно образовање.

Као и у другим већим сибирским градовима, снажан развој Новониколајевска пре Првог светског рата нагло је заустављен хаосом и разарањима које је донео дуготрајан руски грађански рат. У Новониколајевску су борбе окончане релативно брзо тако што су совјетске снаге 1919. заузеле град.

Новониколајевск је започео реконструкцију 1921. године на почетку Лењиновог периода нове економске политике. Као део Томске кнежевине послужио је као њен административни центар, да би од 1921. до 1925. године град био управни центар Новониколајевске кнежевине, а своје данашње име Новосибирск град добија 12. септембра 1926. године.

Његова кључна улога у саобраћајном систему земље допринела је брзом опоравку, и за кратко време постаје један од главних центара совјетског индустријског развоја и административни центар већег дела географског Сибира. Тако је између 1925. и 1937. године Новосибирск био главни град простране Сибирске области у чији састав је тада ушло пет губернија из предреволуционарног времена.

Током индустријализације у време Јосифа Стаљина град обезбеђује своје место као један од највећих индустријских центара Сибира. Створено је неколико масовнијих индустријских објеката, укључујући међу њима и фабрику „Сибкомбајн", која је специјализована за произ-

водњу тешке опреме за рударство, као и фабрика за прераду метала, постројења за прераду хране, као и нова електрана.

У периоду велике совјетске глади из 1932–1933. године више од 170.000 сеоских избеглица тражило је храну и сигурност у Новосибирску насељавајући се у касарнама на периферији града што је довело до стварања сиротињских квартова Бољшаја и Малаја Нахаловка и других.

Брзи раст и индустријализација довели су до тога да Новосибирск почињу називати „Чикагом Сибира". Трамвајске шине биле су постављене 1934. године када становништво достиже број од 287.000 чинећи Новосибирск највећим градом Сибира.

Између 1940. и 1942. године више од 50 значајних фабрика сакривено је и пресељено из западне Русије у Новосибирск, како би се на тај начин смањио ризик од њиховог уништења током рата, а у том тренутку град је постао велика база снабдевања Црвене армије.

Динамичан развој се одразио у савременом конструктивистичком стилу великих административних зграда дуж главне градске магистрале – Црвеног проспекта. Један од најбоље очуваних примера овог стила је изузетно лепа зграда Извршног комитета Сибирске области, завршена 1932. године.

Крајем 1930-их значајни грађевинари су се држали традиционалне архитектуре Стаљиновог периода. Најимпозантнија грађевина овог периода је Театар опере и балета, један од најзначајнијих центара класичне музике у Русији. Његова изградња је трајала од 1931. до 1945, али су последњи радови били окончани тек 1956. године. Због куполе која у пречнику има 40, а висину 30 метара, виша је од Бољшог театра. У овој згради током Другог светског рата чувани су експонати из двадесет највећих музеја Совјетског Савеза, које је совјетска власт спасавала пред Немцима. Није било угља за обичне људе, али је морало да га буде за грејање депоа са непроцењивим културним благом нације. Новосибирска државна опера је најсавременије опремљено и највеће оперско балетно позориште у Русији испод кога се налазе два вештачка језера из којих би се црпила вода за гашење у случају пожара. Због величине и монументалности, здање називају Сибирски колосеум.

На главној улици, Красном проспекту налази се и црквица Светог Николаја, на месту које је географско средиште Русије.

Главна градска железничка станица, завршена 1939. године такође је одраз грандиозности совјетског неокласицизма. Још увек је једна од највећих у Русији.

Новосибирск је просперитетна метропола, са изузетно чистим и негованим центром. У његовом ужурбаном језгру ничу нови стамбени и пословни облакодери, а подземна железница, пуштена у рад 1985. године, повезује насеља на две стране реке Об. У граду се налази и неколико значајних високообразовних установа, међу којима су и Новисибирски државни технички универзитет основан 1950, као и Новосибирски државни универзитет основан 1959. године.

Значајан део своје интелектуалне енергије Новосибирск црпи из свог предграђа Академгородока („академски град") чији се настанак 1957. године везује за процват науке из доба Спутњика. Временом је овај град стекао реноме идиличне заједнице људи од науке. Овај „академски град „ још увек има тихи шарм оличен у парковима и улицама са дрворедима који заклањају совјетске зграде из 1960-их. Овај научни град је преживео тешко време 1990-их и у њему се и данас обавља велики део значајних научних истраживања у Русији у свим областима науке. Поред истраживачких института, у Академгородоку су смештени и бројни музеји, као што је Музеј историје сибирске културе, у коме се налази чувена збирка мумија са висоравни северног дела Средње Азије. Овде се такође налази и Музеј сунца – први и једини музеј сунца у свету, у којем је прикупљено више од 400. 000 експоната посвећених тој звезди.

У Академгородоку се такође налази и музеј на отвореном посвећен дрвеној архитектури. У њему су изложени археолошки експонати, укључујући и праисторијске идоле. Међутим, највећи драгуљ поставке овог музеја је реконструисана црква Христа Спаситеља из села Зашиверск на реци Индигирки, у Републици Саха (Јакутији). То место се налази на око 3.000 километара источно од Академгородока. Ова црква, подигнута око 1700. године, служила је народу Зашиверска много деценија, све док целокупно становништво села није умрло током епидемије великих богиња 1883. године. Игром судбине, лек против ове болести недавно је пронађен управо у Новосибирску у Институту „Вектор", једној од малобројних светских установа које на скали биолошке сигурности имају највишу ознаку. Лек против великих богиња синтетисан је у Новсибирску, а вирус великих богиња (вариола вера) који је од свог настанка 1980. године само у 20. веку убио око 500 милиона људи, сачуван је у Новосибирску. Тренутно је рад у Институту „Вектор" веома интензиван и у њему је већ произведено више од два милиона тест система за дијагнозу ковида 19, а истовремено се ради на вакцини против новог вируса корона.

Дана 2. септембра 1962. године становништво Новосибирска је достигло милион. У то доба, то је био најмлађи град на свету са преко милион људи, а Новосибирску је требало мање од седамдесет година да би достигао ову значајну бројку. У овом граду живи чак 40 академика и 3.000 доктора наука, због чега га многи и називају царство научника.

МУРМАНСК – РУСКА „КАПИЈА ЗА АРКТИК”

Град је основан 1916. године као Романов на Мурману и уједно био је то последњи велики град основан у Руској империји пре њене пропасти.

Мурманск је град на крајњем северозападу европског дела Руске Федерације и административни је центар Мурманске области. Највеће је градско насеље које се налази унутар арктичког поларног круга, највећа лука на обалама Арктичког океана и једна од највећих руских лука.

Град се налази у северозападном делу Русије међу брдима и мочварама на полуострву Кола. На 50 км од њега налази се обала Баренцовог мора и директан приступ међународним поморским трговинским путевима. Модерни град Мурманск је најважнији транспортни центар земље.

То је важан историјски и културни град углавном због своје војне и трговинске значаја током Другог светског рата. Град је савршено очувано парче у посткомунистичкој Русији, јер није претрпео многе измене у односу на комунистичке еру.

Град је основан 1916. као Романов на Мурману и уједно био је то последњи велики град основан у Руској империји пре њене пропасти. Према подацима Националне статистичке службе Русије на дан 1. јануара 2020. године имао је 287.847 становника.

Од 6. маја 1985. године носи почасно звање „Града хероја Совјетског Савеза”, а признање је добио захваљујући херојском отпору његових становника немачком фашистичком окупатору током Другог светског рата.

Град Мурманск, односно цела Мурманска област, изведен је од локалног руског искривљеног облика норвешке речи за Норвежанина, нордман (чита се „нурман”) – „мурмани” и „урмани”. С временом се име народа пренело на земљу на којој је долазило до учесталих, углавном трговачких, контаката између поменутих народа. Првобитно се то име односило искључиво на северни део Кољског полуострва чије обале је запљускивало Баренцово море (данашња Мурманска обала), а касније се име пренело на цело подручје. Сам назив Мурманск означава „град на Мурману”.

Овај град се налази на крајњем северозападу Русије, односно на северу њене Мурманске области. Смештен је на источној обали Кољског фјорда. Град се налази на око 1.490 км северно од Москве, односно на око 1.200 км северније од Санкт Петербурга. Најближа градска насеља Мурманску су градови Североморск на северу и Кола на југу, те варошице Сафоново и Мурмаши.

Центар града налази се на надморској висини од 50 м, док је највиши део града на висини од 306 метара. Сам град је изграђен на неколико тераса које се постепено спуштају ка Кољском заливу. У самом граду се налазе бројна мања језера и 6 извора, а кроз град протичу и три мања потока. Кроз северни део града протиче малена река Роста.

Градска територија обухвата подручје површине 154,4 км², од чега чак 43% чине зелене површине. Један од симбола града су бројна стабла јаребика чији зрели црвени плодови доминирају градским пејзажом током зимских месеци. Вегетациони период у граду и његовој ближој околини траје од маја до октобра.

Град Мурманск, баш као и цела Мурманска област, налази се у временској зони која се по међународним стандардима за мерење времена означава као московско време.

Овај град налази се у прелазном подручју између арктичке субполарне и умерене климе, а на климу целог подручја умногоме утиче близина акваторије Баренцовог мора и чињеница да уз северне обале Мурманске области протиче крак топле Северо-атлантске струје. Управо захваљујући утицајима те топле морске струје град Мурманск има знатно више просечне зимске температуре ваздуха у поређењу са градовима који се налазе на истој географској ширини. Јануарски просек температура ваздуха креће се у распону од –10 до –11° С, а периоди са екстремним хладноћама су изузетно ретки (зими су чак много чешћи топлијим периоди). Просечне јулске температуре ваздуха имају вредности од +12 до +13° С. Просечна годишња сума падавина креће се у распону од око 500 милиметара по квадратном метру, а највише падавина излучи се у летњем делу године, од јуна до септембра. Снежни покривач на подручју града задржава се у просеку око 210 дана, а иако се снег углавном отопи до краја маја, снежне падавине у првој половини јуна нису реткост. Апсолутна минимална температура ваздуха од –39,4° С измерена је у два наврата, први пут 6. јануара 1985, а потом и 27. јануара 1999. године. Апсолутни максимум од +32,9° С измерен је 9. јула 1972. године.

Ветрови на овом подручју имају монсунски карактер, зими су то углавном јужни ветрови који дувају са копна из унутрашњости и доносе суво и изразито хладно време, док северни ветрови који у току лета дувају са мора доносе обиље падавина.

Поларна ноћ на подручју Мурманска траје од 2. децембра до 11. јануара, а поларни дан од 22. маја до 22. јула.

Први планови о градњи велике руске луке на обалама Арктичког океана појавили су се још током 1870-их година, а први инжењери чији циљ је било одређивање најповољнијег места за нову луку, на подручје Мурмана стигли су током 1912. године. Три године касније, током Првог светског рата, на источној обали Кољског залива основана је Мурманска лука и уз њу насеље Семјоновски. Циљ градње нове луке, на обалама залива који је захваљујући топлој морској струји слободан од леда током целе године, било је стремљење Руске империје ка интензивнијем истраживању и експлоатисању арктичког севера, али и несметано снабдевање руске територије оружјем и муницијом током рата, у време када су поморски путеви на Црном и Балтичком мору били готово блокирани.

Као званичан датум оснивања града узима се 4. октобар 1916. године, дан када је на једном од градских брда одржана церемонија освештења православног храма посвећеног Светом Николи, заштитнику морепловаца (на том месту се данас налази Дом културе С. М. Кирова). Новоосновани град добио је име Романов на Мурману и био је и раније, последњи град основан на тлу Руске империје пре њене званичне пропасти. Свега пола године касније, 3. априла 1917, после Фебруарске револуције, град добија своје садашње име – Мурманск.

Убрзо након Октобарске револуције 1917. године у Петрограду, у Мурманску је основан револуционарни комитет на чијем челу су се налазили чланови бољшевичког покрета. Међутим, већ у марту наредне године војни бродови Антанте, који су све до Фебруарске револуције били усидрени у заливу, извршен је десант на град и током 1919. године цео град је дошао под власт Белогардејаца, а привремене власти тадашње северне области признале су врховну власт адмирала Александра Колчака. У јесен 1919. године војска Антанте је била присиљена да се повуче из Мурманска, што је 21. фебруара 1920. довело до устанка против Белогардејаца и већ 13. марта у град је умарширала Црвена армија и поново је успостављена совјетска власт.

Почетком 1920-их година Мурманск је био малени град са око 2,5 хиљаде становника, привредна активност се сводила на мале занатске радионице и риболов и био је приметан привредни пад насеља. Током друге половине двадесетих година град почиње убрзано да се развија, нарочито након оснивања Северне флоте. Од 1933. постаје главним ремонтним центром бродова Северне флоте. Саграђено је и велико пристаниште за риболовачке бродове, а риба која се допремала у мурманску луку транспортована је даље по територији целог Совјетског Савеза.

Прва вишеспратница од чврстог материјала саграђена је 1927. године (та зграда је опстала до данашњих дана), а први градски аутобус почео је да саобраћа 1934. године. У истом периоду успостављена је и редовна железничка линија са Лењинградом. До почетка Другог светског рата број становника града попео се на преко 120.000 људи.

Током Другог светског рата град је претрпео страховита разарања и био је мета бројних напада фашистичких јединица и већ током прве године рата град је бомбардован 792 пута и на њега је бачено преко 185.000 бомби. Једини совјетски град који је преживео већа разарања током рата био је Стаљинград. Совјетска армија започела је велику контраофанзиву 7. октобра 1944. и већ до јануара следеће године цео совјетски север ослобођен је од немачких окупатора. Крај рата Мурманск је дочекао срушен готово до темеља, а у граду је преживело свега неколико грађевина које су биле изграђене од чврстих материјала. Совјетске власти су у новембру 1945. уврстиле Мурманск на списак 50 градова чија обнова је била приоритетна, а за обнову града било је обезбеђено око 100 милиона рубаља. Град је у потпуности био обновљен за свега неколико година.

За изванредне заслуге његових становника у борби против непријатеља током Другог светског рата, граду Мурманску је 1985. додељено почасно признање „Град херој Совјетског Савеза".

Мурманск је важан историјски и културни град углавном због свог војног и трговинског значаја током Другог светског рата. Град је савршено очуван комад посткомунистичке Русије, пошто није доживео много промена од времена комунистичког доба.

Током хладног рата, Мурманск је био лука за совјетске нуклеарне ледоломце и подморнице, од којих многе и данас стоје. Град остаје лука за рибарство, извоз и путничке бродове.

У овај град може се стићи возом. Возови возе свакодневно према Мурманску из Санкт Петербурга, Москве и многих других већих градова. Међутим, због своје локације на крајњем северу, то је дуга вожња возом, око 32 сата од Санкт Петербурга.

Авионска веза постоји са аеродрома Мурманск према Санкт Петербургу, Москви и Хелсинкију.

Мурманск је највећа лука, град херој, база ледоломне флоте и „капија за Арктик". Овај јединствени град, упркос одсуству историјских споменика, веома је леп и препознатљив. Главне атракције овде су повезане са природом, бројним ратним споменицима и, наравно, северним светлима. Зими, од 2. децембра до 10. јануара, овде можете посматрати поларну ноћ, када се сунце уопште не појављује над хоризонтом, већ само разведрава 2-3 сата дневно. Током зиме можете видети ретке светлосне ефекте: појаву два, три, па чак и пет сунца на небу (што је узроковано преламањем светлости у кристалима атмосферског леда). И, наравно, прилика да се види право северно светло.

Зидови кућа у Мурманску често су украшени разнобојним мозаицима – тако се људи у Мурманску боре са „колорним изгладњивањем" и сивом прилично дугом зимом.

У Мурманску не постоји историјски центар, али градски живот је концентрисан око Трга пет углова, који је хармонична целина зграда из друге половине 20. века. Мурманск је познат по великом броју споменика: жртвама интервенције 1918. године, хероју СССР-а А. Бредову, палим бродовима северних конвоја, првом руском ледоломцу Ермаку.

У јужном делу града, као и на падини брда, налази се један од ретких храмова у Мурманску – Саборна црква, коју чине црква Светог Николе и црква Трипуна из Печенге. Од 1934. године, у марту, у јеку поларне зиме, у Долини комфора одржава се Северни фестивал (Поларна олимпијада). Програм укључује све главне врсте зимских спортова и локална такмичења: трке саоница ирваса, Бурани, скијање ирваса, пливање моржа. На новогодишњим празницима на Тргу пет углова одржава се Фестивал снежних и ледених скулптура.

Регионални музеј локалне науке Мурманск основан је 1926. После реконструкције постао је један од најмодернијих и најбоље опремљених музеја у Русији. У Мурманском регионалном музеју уметности могу се похвалити 300 слика локалних уметника из друге половине 20. века. Музеј историје поларних олимпијских игара посвећен је по-

знатим празницима Севера – такмичењима у зимским спортовима који се у Мурманску одржавају од 1934. године.

Музеј историје Мурманске бродске компаније укључује малу изложбу која укључује моделе бродова, материјале о историји нуклеарне флоте ледоломца и развоју Северног морског пута. Постоји и Поморски музеј северне флоте.

Мурманск има пуно статуа и спомен да ће сусрести док хода градом. Обавезно погледајте један од највећих ратних меморијала у Русији, висок кип неименованог војника у част „браниоцима совјетског Арктика у Великом отаџбинском рату".

Споменик Аљоша, посвећен браниоцима совјетског Арктика током Великог отаџбинског рата.

Црква Светог Николе, мала, али значајна руска православна црква добила име по свеца заштитника морнара. У близини се налази спомен светионик, такође посвећена руским морнарима.

Град-херој Мурманск – налази се на граници са Европом, на додиру две цивилизације због чега је више пута био поприште ратних дејстава. Када се 1916. године, уз тешку муку, први пут појавио на географској карти, окупирали су га Британци који су за локално становништво одмах изградили концентрационе логоре. Град је већ 1920. године био ослобођен. Најстрашније искушење за Мурманск наступило је током Великог отаџбинског рата, када је Хитлерова солдатеска планирала да заузме град, јер се у њему налази важна лука која не мрзне. У плану је било да га заузму за неколико дана, али у томе нису успели. Преко овог града ишле су испоруке у оквиру америчког програма Лендлиз – Закона о зајму и најму. Мало ко зна да су фашисти само Стаљинград суровије бомбардовали од Мурманска. До краја рата град је практички био збрисан са лица земље.

У наше време на Парадама Победе у Мурманску традиционално се могу видети британски ветерани. Не они који су на овоме месту, за Русе, градили концентрационе логоре, већ они који су довозили бродове за снабдевање. За Енглезе је само једна таква пловидба била прави хероизам, а ако су се још живи вратили кући – велика срећа.

Једна од највећих лука у Русији данас је највећи извор прихода у Мурманску. У њој су усидрени сви атомски ледоломци у држави, недалеко се налази и база Северне флоте. Иако број становника града не прелази 300 хиљада људи, Мурманск је највећи град у свету који се налази иза Поларног круга. Због утицаја Атлантског океана, у поређењу

са другим северним градовима, он има прилично благу климу, али неприпремљеног човека за северне услове може да доведе до лудила, јер је у јуну могућ снег, а у децембру киша.

Град има добру туристичку понуду због чега тамо неретко пристају страни туристички крузери. Пре две године амерички Форбес објавио је текст под насловом „Пет руских градова који су се незаслужено нашли у сенци Москве", и град Мурманск је био међу тих пет градова.

Мурманск је хладан и ветровит руски град, највећи град Арктичког круга. Осим тога, једина је руска дубоководна лука. Има базу једине светске флоте нуклеарних ледоломаца, а уједно је највећи индустријски град поларног региона који је око 200 дана годишње прекривен снегом.

У стамбеним зградама у Мурманску доминира панел високе зграде. Често су њихови зидови украшени бојама мозаика. На овај начин, градске власти покушавају да се боре против „бојања глади", јер зима траје око 7–8 месеци.

Према броју становника, град заузима 64. позицију у Русији. У првој години након успостављања насеља (1917) живело је само 1. 300 људи. Становништво града Мурманске почео је брзо да расте крајем двадесетих година прошлог века, након стварања Северне флоте СССР-а. Пре избијања Другог светског рата, скоро 120 хиљада људи је већ живело у граду.

Становништво је порасло и током рата, пошто је Мурманск већ дуго био једина лука кроз коју би Совјетски Савез могао спровести своју спољну трговину. У две послератне деценије, градско становништво се удвостручило. У наредним годинама, Мурманск је порастао углавном због прилива миграната.

За Мурманск је карактеристичан изразито висок депопулациони тренд који је започео почетком 1990-их година. Демографска криза је почела у граду на почетку 90-их, када је град напустило око 30 хиљада младих људи. Између 1989. и 2002. године град је „изгубио" до 150.000 становника. Одлив младих људи из града проузроковао је још један акутни демографски проблем: данас се у Мурманску годишње бележи негативан природни пораст становништва (око 0,5% годишње).

Етнички, градска популација је распоређена сасвим равномерно. У граду живи 89% Руса, Украјинаца је 4,5%, док остатак становништва чине Белоруси, 1,6% и Татари 0,89% Финци, као и представници других националности.

Верска структура урбане популације је више занимљива. У Мурманску има 17 верских удружења, међу којима је и руска православна црква. Град је изградио најмање десет православних цркава. Заступљени су и католици, а такође су регистровани протестанти, као и баптисти, а у граду живе још и адвентисти, пентакосталци и јеховини сведоци. Мала муслиманска заједница Мурманск гради џамију. Осим тога, регистрована је и религијска организација Кришна, Друштво за свесност Кришне.

У Мурманску постоји не само трговачка флота, већ и војна, а граница са Норвешком и Финском, која се налази врло близу града, морала је бити ојачана. Сада, након пада гвоздене завесе, становници Мурманска су чести гости својих скандинавских суседа, баш као што и Норвежани и Финци долазе у посету у Мурманск. Велики број трговаца плови преко границе, и с једне и са друге стране. Риба је део посла. Много рибе се лови у Мурманску, али из неког разлога цена у граду је прилично висока. На полицама често можете наћи норвешку рибу која је јефтинија од улова локалних риболоваца. Мурманск не живи само од трговине, лука, железнице и риболова. Као и у било којој општини, овде постоји активан друштвени и културни живот. Централни трг Мурманска – „Пет углова", домаћин је свих градских догађаја. Овде је такође постављено главно градско божићно дрвце, које, међутим, стоји до марта. Руски менталитет је својствен чак и северњацима, ту се не може ништа учинити.

ПЈАТИГОРСК – ПРЕСТОНИЦА КАВКАСКИХ МИНЕРАЛНИХ ВОДА И МЕСТО ГДЕ ЈЕ ЗАВРШЕН ЖИВОТ МИХАИЛА Ј. ЉЕРМОНТОВА

Овај мали бањски регион налази се на југу Русије међу врховима Кавказа, бројним језерима са лековитим блатом и минералним изворима. Ту спада неколико бањских градова, а међу којима је и Пјатигорск, и у сваком од њих се налазе различити минерални извори.

Пјатигорск (рус. Пятигорск) је град у Русији у Ставропољском крају. Према подацима о броју становништва из 2020. у граду је живело 147.397 становника. Административни је центар Севернокавкаског федералног округа.

Када се говори о југу Русије, већина људи помисли на Сочи, Анапу или неку другу туристичку локацију на обали мора. Мада ова места заиста вреди посетити, у овом тексту циљ ће бити да се скрене пажња на мање познате крајеве, необичне и разноврсне пределе Северног Кавказа. Запањујуће је какву шароликост и богатство утисака нуди овај регион у којем се, између осталог, користи више од десетак језика.

Омиљено одмаралиште руских књижевника 19. века познато је по својим лековитим изворима, планинским парковима и удобним старим градовима са јужњачким колоритом и кавкаском кухињом.

Овај мали бањски регион налази се на југу Русије међу врховима Кавказа, бројним језерима са лековитим блатом и минералним изворима. Ту спада неколико бањских градова, а међу којима је и Пјатигорск, и у сваком од њих се налазе различити минерални извори. Лековита својства тих вода била су позната још почетком 19. века: ту су лето радо проводили Михаил Љермонтов, Александар Пушкин и Лав Толстој, прелазећи из бање у бању.

Пјатигорск називају и бисером кавкаских минералних вода. Основан 1780. године на 700 метара надморске висине у средишњем Кавказу на обалама реке Подкумок, 1.606 километара удаљен од Москве, познат по минералној води и руским великим романтичаром Михаилом Јурјевичем Љермонтовим који је провео у овом граду последња два месеца свог живота пре него што је смртно страдао у двобоју неда-

леко од овог града. Сам град је окружен са преко 1.000 метара надморске висине високим планинама Кавказа.

Од 1803. године 38 лековитих извора привлачи госте лечилишта и бања из близине и из урбаног подручја, и највеће је лечилиште са минералном водом на руском северном Кавказу. Данас је град у подножју планине Машук помало и засењен оближњим Кисловодском који је смештен јужније, али такође и даље нуди читав низ знаменитости и мирних паркова.

Ако се Пјатигорску приближите са југа или севера, прво ћете видети моћну 1.400 метара високу планину са пет врхова, коју су кавкаски турски народи звали Бештау. Данашњи Пјатигорск, чије име у преводу значи „град с пет планина", простире се на јужној страни ове планине. Као и на другим местима у регији, историја града започела је изградњом руске тврђаве након што је територија северно од Средњег Кавказа постала део Руског царства крајем 18. века.

У Пјатигорску су лечилишта започела са пријемом људи из разних крајева већ у 19. веку – у време када је то подручје било све само не сигурно. Гости бањског лечилишта осим локалне минералне воде, спас од својих болести потражили су и уз помоћ лековитог блата из оближњег језера. Крајем 19. века туризам се још више развијао када је изграђена железничка пруга до Кисловодска, а Пјатигорск је такође повезан са железничком мрежом Руског царства.

На многим местима у и око Пјатигорска из земље избија минерална вода – топла и хладна вода, обогаћена широким избором минерала. Град се још назива „природним музејом минералне воде" због јединствене разноликости минералних извора на малом подручју око планине Машук. Вода из минералних извора Пјатигорск користи се за лечење болести желуца, јетре и бубрега. Данас је Пјатигорск модерно лечилишно и бања место са хотелима, значајним бројем санаторијума, спа садржаја и других инфраструктурних објекта. Истраживачке фирме брину се о обуци и даљем образовању о науци купања (балнеологија), тј. подучавању о терапијској употреби природних лековитих извора. Пјатигорск се сматра главним градом кавкаске термалне регије.

У непосредној близини града налазе се бројне стазе за алпско скијање. Планине Домбај и Елбрус – највиша планина на Кавказу – идеалне су за зимске спортове. Што се тиче спортских могућности, регија је дефинитивно упоредива са скијашким регијама у Алпама, али још увек недовољно с обзиром на туристичку инфраструктуру.

Већина градских атракција налази се у средишту око историјске бањске четврти с „Цветним парком" („Парк цветник"). Источно од парка Цветник, пут у подножју планине Машук води до својеврсне шпиље, усред које се можете дивити малом језеру званом „Пронал". Руска варалица Остап Бендер успео је да прода гостима и мештанима карте за шпиљу која је била како онда тако и данас слободно доступна. Данас скулптура испред улаза подсећа на омиљеног превараната Руса.

Савремени Пјатигорск је главни град Севернокавкаског савезног округа који је формиран 2010. године. Подручје модерног Пјатигорска простире се на 97 квадратних километара, а читава ова територија налази се на надморској висини већој од 500 метара.

Југ Русије одише романтиком. За његове градове везане легенде и бајке које човека могу инспирисати да се заљуби, или да, можда, запроси девојку. У Пјатигорску свира „музика ветра", а овај град је инспирисао Михаила Љермонтова док је писао једно од својих најпознатијих дела „Јунак нашег доба".

„За време олује облаци се спуштају до мог крова"- пише о својој кући у Пјатигорску главни лик чувеног Љермонтовљевог дела „Јунак нашег доба" Григориј Печорин.

Многа романтична места овог града-бање везују се за чувеног руског песника и писца Михаила Љермонтова. Једно од најпознатијих места је планина Машук. У подножју те планине је кућа у којој је песник провео последње месеце живота, пре двобоја.

Један од симбола овог руског града је и павиљон „Еолска харфа", који постоји већ 200 година. Није случајно назван управо тако. Раније су на ротондама били инструменти, чије су жице под налетима ветра производиле низ различитих звукова. Међутим, сада постоји савремени акустични систем који ствара звукове независно од ветра.

„Бесрамне" или „народне купке" у Пјатигорску су вододерине с минералном водом. Већ почетком прошлог века људи су се понекад купали голи тамо. Хиљаде људи долази овде да се опусте и узимају терапијске третмане блата.

Град Пјатигорск се налази између Краснодара и Махачкале, у близини Владикавказа. Близу је граница са Јерменијом а ово подручје је познато по прелепим планинским пејзажима. Регион је познат и због фудбалског успона клуба Анжи из Махачкале, добрих спортских издања клубова из Краснодара али и Сочија, олимпијског места.

Пјатигорск име дугује планинама које га окружују, јер би буквално преведено са руског име овог града било „пет планина". Где су планине ту је и медвед, животиња која је симбол Русије, показује снагу и дивљину са којом Руси воле да се поистовећују.

Бањски град Пјатигорск, престоница кавкаских минералних вода, налази се у подножју планина Машук и Бештау. То није само главни туристички и културни центар региона, него и најстарија балнеотерапеутска бања у Русији са бројним одмаралиштима и санаторијумима. У централном парку „Цветник" можете се прошетати дуж старих минералних извора, завирити у кафетерију с почетка 20. века и видети плаве воде подземног кречњачког језера Провал. Ту је и жичара са гондолама која води на врх планине Машук. Са ње се пружа најлепши поглед на град.

Бештау је највиша и најпознатија планина у рејону Минералних вода. Висока је 1. 401 метар. Она има разноврстан пејзаж: и благе падине, и стрме стене, и велики број стаза, и густе шуме, у којима су дивље животиње и птице. А са врха Бештауа пружа се поглед на Пјатигорск и све градове Минералних вода и на планину Елбрус.

Љермонтовљева стена у кланцу реке Ољховке добила је име по руском писцу. Сматра се да је то место радње његове повести „Кнегињица Мери". Необични пејзаж веома је популаран међу љубитељима ефектних фотографија.

Тамбуканско језеро је мало слано језеро које називају „мртво море Пјатигорска". Блато језера Тамбукан је веома популарно за лечење кожних болести, а користи се и у козметичке сврхе.

Захваљујући бројним наслагама блата и минералним изворима који се налазе на релативно малом простору, град Пјатигорск лако може да се такмичи са водећим одмаралиштима Немачке и Чешке. Али ова места су добра не само за опоравак. Доласком у Пјатигорск, љубитељи активности на отвореном могу пронаћи за себе много нових занимљивих садржаја.

Сликовити град на северном Кавказу, који се протеже дуж обронака планине Машук и утапа у сликовитим шумарцима, поздравља своје госте, без обзира на њихов друштвени статус и националност. Уосталом, сва његова природна богатства у облику најчистијег планинског ваздуха, минералне воде и терапеутског тамбуканског муља Пјатигорск омогућава људима да се ослободе.

Људи су Пјатигорск били населили пре дуго времена. О томе сведоче кућни предмети и алати које су на овим местима пронашли археолози. Први писани спомен Биш-дага (пет планина) са његовим врелим извором оставио је Ибн Батута. Овај познати арапски путник споменуо је та места, описујући своја путовања 1334. године.

Године 1773, руски научник и истраживач Гулденштет указао је на постојање врелог сумпорног извора који се спушта до реке Подкумок. У тим годинама овим подручјем су владали Турци, али је 1774. године Пјатигорск постао део Руског царства.

Историја Пјатигорска је почела у 18. веку. Тада се појавила тачка на овом подручју, које је део утврђене линије Азов-Моздок, створене у складу са наређењем Катарине Друге да заштити јужне границе Русије. Године 1780. изграђена је тврђава у близини планине Бештау како би се ојачала ова тачка. Названа је Константиногорск у част унука царице. Недалеко од ове тврђаве настало је насеље Хот Ватерс, до лековитих извора од којих су посетиоци почели да се окупљају. Године 1780. сматра се датумом оснивања града Пјатигорска.

Цар Александар I је 1803. издао декрет „О изградњи вруће воде." Његово спровођење било је поверено научнику и архитекти Н. А. Лвову. Епидемија куге, ратови са Персијом, Француском и Турском спречили су спровођење пројекта. Међутим, након неког времена вратили су му се, а град је стекао широку популарност као бањско лечилиште и одмаралиште.

Током читаве даље историје овог региона, научници су у више наврата били убеђени да Пјатигорску нема једнаког у свету по својој разноликости, богатству, вредности и количини минералних вода.

Пројекат будућег града израдио је 1828. године Ђузепе Бернардази. Године 1830. одобрен је од стране Комитета министара Русије, а генерал Емануел је предложио опције за имена будућег града. Међу њима су били: Константиногорск, Новогеоргиевск и Пјатигорск.

Избор је био очигледан. Град је био смештен у подножју планине Бештау, што је дословно преведено са турског језика значило „пет планина". На питање „где је Пјатигорск" може се одговорити „у подножју пет планина". 18. фебруара 1830. године овај град се појавио на мапи Русије.

У близини града протичу две плитке, али истовремено и турбулентне реке – Подкумок и Кума. Имају прилично сликовит поглед, али нису у стању да задовоље потребе Пјатигорска у води за пиће. Овде и

уопште, упркос бројним изворима, постоји мањак животне влаге. И то је један од главних проблема администрације града Пјатигорска.

Највиша тачка одмаралишта је планина Бештау. Пењући се до њеног врха, можете се дивити одличној панорами. Одавде се пружа поглед на сва градска насеља, као и на главни кавкаски појас. Невероватне погледе могу видети и они који се пењу на планину Машук, која је практично смештена у граду, заклонивши на своју страну пумпе са минералним водама, парковима и локалним санаторијумима. Падине Машука су прекривене липовим и храстовим, и густим брезовим шумама. Сви ови биљни масиви налазе се у северозападном правцу од одмаралишта, а затим су повезани са Бештаугорском шумом, која се састоји од граба, букве и јасена.

Пјатигорск се налази географски јужно од Јалте. Али упркос томе, клима ових места је ближа умерено континенталној. На то утиче удаљеност града од мора. У Пјатигорску нема наглих промена температуре. Лето је овде доста топло. У најтоплијем месецу – јулу, термометар расте у просеку на ниво од 21 степен. Зиме у Пјатигорску су благе. Чак и у јануару температура ваздуха не пада испод –4 степена.

На самом почетку своје историје, насеље је основано као место за третман топлим сумпорним изворима. Они су први откривени у овим крајевима. Данас се гостима у Пјатигорску нуди опоравак од три врсте природних извора. Лековита минерална вода се истискује у Пјатигорску истовремено из 23 бунара. Поред тога, постоји још 15 извора. Међутим, ови бунари су у резерви и примењују се само када је то потребно.

У бројним санаторијумима у Пјатигорску, поред балнеолошких процедура које су тако традиционалне за ово подручје, активно се користи блатна терапија. За њу се природни материјал испоручује из језера Тамбукан. Прљавштина се користи за разне примене и облоге. У Пјатигорску је отворена мала фабрика. Њени производи су козметика, која укључује тамбуканско блато.

Здравствене организације у Пјатигорску примају туристе и госте током целе године. У исто време, мотели и куће за одмор пружају првокласну услугу, стварајући јединствену атмосферу удобности. Овде се нуде разне терапеутске процедуре; електро-фитотерапија; подводни хоризонтални и вертикални третмани кичме; обављају терапеутске вежбе у базену. Пјатигорски санаторијум је специјализован за лечење мускулоскелетног система, органа вида и гастроинтестиналног тракта. Овде долазе људи који желе да се ослободе кожне и ЕНТ болести,

као и они који пате од дијабетеса, болести срца и поремећаја метаболизма.

Опис знаменитости Пјатигорска требало би започети са једном од његових главних улица – Авенијом Киров, где се налази фонтана „Бајка". Историја ове фонтане почела је 1902. године, међутим, тада је изгледала мало другачије због њеног млаза воде, који се уздизао до велике висине. Лепота прве верзије фонтане није дуго опстала, због чега је одлучено да се модификује. И тако се појавила структура из сликовите гомиле камења са пећинама, као и са рељефним сликама бајковитих патуљака. Данас је фонтана опремљена светлима у боји која је красе ноћу.

Прилично много атракција у Пјатигорску налази се у најстаријем парку града, који се зове „Цветни врт". Подигнут је двадесетих година 18. века. Током година, парк је порастао, а на његовој територији појавиле су се нове цветне гредице, а дрвеће је посађено уз авеније. Осим тога, у „Цветном врту" изграђена је музичка ротонда, опремљена фонтана и подигнуто још грађевина.

Током година совјетске власти, овај парк је спојен са другим који се налазио близу и до данас, ова територија, судећи по оценама гостију, једна је од најлепших у Пјатигорску. Зато становници града и његови гости толико воле да овде шетају.

Непосредно на улазу у парк је једна од атракција града Пјатигорск – Галерија „Вернисаж". У близини се налази споменик јунаку бесмртног романа Иљфа и Петрова – Кисе Воробијанинова. Овај књижевни авантурист је приказан као просјак. Воробијанинов стоји са великом торбом, погнуте главе и гледа у преврнути шешир са чежњом.

Недалеко од улаза у парк уздиже се оригинална зграда. Ова зграда је изграђена од обојеног стакла и метала и украшена врхунским куполама. Ово архитектонско чудо пресељено је у Пјатигорск почетком 20. века из Нижњег Новгорода, где је зграда била један од експоната уметничке и индустријске изложбе. Главна сврха галерије током свих ових година остаје непромењена. У оквиру њених зидова налази се Државна филхармонија, одржавају се концерти и постављају се разни изложбе.

На улазу у галерију може се видети древна фонтана, која се зове „Сретан улов". Више од 100 година својим гостима даје занимљиву скулпторску композицију коју представља дечак који држи рибу импресивне величине изнад главе.

„Дијанина пећина” је подигнута у част освајања Елбруса од стране експедиције коју је водио генерал Емануел. Ради се о декоративној и прилично оригиналној структури прве половине 19. века, која припада архитектури пејзажног уређења. Добила је име по древној римској богињи лова, која је у врелим данима радије одмарала у хладним шпиљама. Ова елегантна грађевина, украшена дорским ступовима, постала је незамењива тачка свих туристичких рута. Насупрот парка налази се Завичајни музеј који приказује експонате о историји Пјатигорска и околине.

Пројекат камене пећине креирали су познати италијански архитекти браћа Бернардаци. На једној од падина планине Хот, исклесали су пећину, чији су лучни лукови подржани праисторијским стубовима. На зид пећине постављена је полукружна камена клупа. На улазу су постављене две плоче од ливеног железа, на којима су детаљи овог успона исписани на руском и арапском језику.

Михаил Љермонтов волео је да се одмара у овој пећини. Недељу дана пре смртоносног двобоја, песник је чак позвао племство овде, организујући дружење за своје госте. На овом догађају, многи од гостију су последњи пут видели Љермонтова.

Последња велика рестаурација шпиље проведена је 1974. године. Чињеницу да је овде боравио велики песник показује и спомен-плоча.

Недалеко од „Дијанине пећине” налази се још једна од главних атракција у Пјатигорску. Ради се о скулптура орла, који је отворио своја крила и држи змију у својим канџама. Птица се уздиже на постољу, које је изграђено од камених блокова. Постоји легенда која говори да је отровна змија успела да убоде орла. Птица је спашена само због воде на извору Вреле планине. Пре више од сто година, ова народна прича се одразила у скулптури. Штавише, камени орао је тренутно симбол и Пјатигорска и читавог региона кавкаских минералних вода.

Само неколико минута хода од ове зграде налази се величанствена Академска галерија. Ова зграда се популарно назива камена круна града. Извана, галерија је лагана и елегантна зграда. И то упркос чињеници да је грађена од камена. Са својом конструкцијом, подсећа на мост који повезује делове планине Машук. Галерија је видљива из било којег дела града.

У граду се уздиже планина Машук. На њеном јужном обронку налази се чувено подземно језеро Провал, напуњено минералном водом. Ово је језеро Провал, вода у којој има светлоплаву боју. Ова боја

даје посебну бактерију и водоник-сулфид. Конусна крашка пећина у којој се налази језеро први пут је испитана 1793. године. У првој половини 19. века преко рупе у пећини је изграђен мост. Нису се само јунаци романа „Херој нашег времена" дивили овој знаменитости. Овде је Остап Бендер извео једну од својих превара – почео је да скупља новац од туриста за задовољство гледања природне атракције. Улаз у пећину украшен је његовом статуом.

Пјатигорск је највеће бањско лечилиште и блатно одмаралиште федералне важности, као и индустријско, научно, трговачко, културно и туристичко средиште минералних вода.

У слободно време између или после третмана туристи и други посетиоци имају прилику посетити музеје, православне цркве и самостане. Може се уживати и у екстремним планинским, бициклистичким, коњичким, планинарским излетима, захваљујући бројни излетничким организацијама које нуде различите туре изван града. Ово представља сјајну прилику сваком госту и туристи да уђе у планине у којима влада чист ваздух, мир и тишина и у којима се може пронаћи елегантна вегетација, алпске ливаде, бучни и прекрасни слапови, као и запањујуће планинске долине. Међу величанственим планинама изграђени су кафићи у којима туристи могу пробати јела националне кухиње, купити одећу и друге предмете као дарове и сувенире.

Са врха планине Машук се пружа величанствен поглед на град и његову околину, као и занимљиве знаменитости које привлаче хиљаде туриста из свих крајева. Да би се олакшао успон на Машук, 1971. године пуштена је у рад жичара. Пјатигорск се из кабина жичаре може видети детаљно, а по добром времену, многи путници користе такав излет да фотографишу историјске, природне и културне споменике који се налазе на обронцима планине.

Термални извори су једна од највећих атракција Северног Кавказа у целини. Зато се ту појавио велики број оних који желе да уновче овај потенцијал и отварају сопствене комплексе за одмор и лечење. Оно што Пјатигорск чини јединственим је то што су његови извори доступни свима и без надзора.

Тамошњи мештани од давних времена знају да се низ планину спушта река термалне лековите воде, па су саградили низ малих базена (често користећи вреће од песка или друге импровизоване конструкције) како би ову воду задржали у њеном току. Тако је настао низ вертикално размештених базена који могу да приме истовремено по

једну до три лица. У свако доба дана ту ћете наћи тинејџере, пензионере или читаве породице како се одмарају и уживају у погледу.

Данас је Пјатигорск познато летовалиште, у којем живе људи различитих националности. Највише је Руса 71,47%. друга највећа скупина су представници јерменске националности (13,31%) Азербејџанаца је 3,05%, Украјинаца 1,79 %. Постоји и велики број других народа, чији је укупан број 9,22%. Може се видети да словенско становништво чини већину становништва у граду.

Пјатигорск је један од најлепших градова на Северном Кавказу. Северне Кавкаске железнице пролазе кроз Пјатигорск, и у граду се зауставља доста возова, тако да је најприкладније доћи до Пјатигорска возом. Може се доћи директним возовима из Москве, Санкт Петербурга, Иркутска, Новокузњецка, Тамбова, Ростова на Дону, Кијева, Барнаула, Јекатеринбурга и, наравно, свих оних градова кроз које пролазе ти возови.

До Пјатигорска се може стићи и авионом. Најближи аеродром је Минералне воде, удаљен 25 км од Пјатигорска, а авиони из целе земље стижу тамо. Путнички саобраћај на аеродрому је велики. Поред домаћих летова, стижу и међународни – на пример, из Јеревана и Солуна.

Осим прекрасних извора, град је познат и по историјским и архитектонским споменицима. Поменућемо неке.

Манастир Друга Света Гора. Његова изградња била је повезана с потребом за побољшањем не само тела, већ и душе. Самостан је подигао јеромонах Герасим са двадесет монаха са Свете Горе на Бештау. Самостан је живео миран и одмерен живот до 1927. године, док га бољшевици нису затворили. Монаси су отишли у планине, тамо саградили ћелије и капеле. Многе од њих су и данас добро очуване.

Становници града послали су бројне захтеве за обнову манастира. Упркос томе, прогон монаха се наставио, а зграда самостана је уништена. На овом месту остао је извор блаженства, а 1997. године појавио се крст за поштовање. Постао је симбол оживљавања светог самостана. Прошле су још три године и на том је месту подигнут нови храм.

У улици браће Бернардази, у близини улаза у парк „Цветник" налази се Завичајни музеј у Пјатигорску. Основан је 1905. Његова изложба обухвата више од 100 хиљада експоната који посетиоца упознају са културом, историјом и природом овог прекрасног града још од античких времена.

Музејска збирка има лобању и неке фрагменте костура јужног слона који је живео на Земљи пре више од милион година. Посетиоци су заинтересовани да виде и маску Александра Македонског из доба Римског царства. Осим тога у Музеју постоје и веома ретке збирке ватреног оружја и хладног оружја. Локални музеј Пјатигорск може бити поносан на јединствену збирку слика руских и страних уметника 18. и 19. века. Музеј „Први кораци енергетике" налази се у малој кући у близини зграде термоелектране. Од 1997. године постаје споменик, а годину дана касније придружује се и удружењу клубова „Унеско Русија".

Читав један део старих зграда са почетка 19. века, „сачуване" су у времену и савршено очуване до данас. Гледајући их, може се замислити како је Пјатигорск изгледао пре готово 200 година. У једној од ових врло сламнатих кућа, на имању мајора Чилајева, 1841. године настанио се Михаил Лермонтов. Заправо, песник је у „Љермонтовљевој кући" живео само два месеца – последња у свом животу. Сећање на песника може се приликом доласка у овај град започети са посетом месту његовог двобоја, смештеном на супротној падини Машука. Ту је био првобитно постављен споменик Љермонтову за чије прављење је био у целости прикупљан јавни новац неколико година.

Судбина великог руског песника Михаила Љермонтова уско је повезана с Пјатигорском. Љермонтов је овде провео последње месеце свог живота, овде је написао своје најбоље прозно дело „Херој нашег времена" и многе песме. Мала скромна кућа под сламнатим кровом, у којој је Михаил Јуријевич Љермонтов живео последња два месеца, постала је музеј овог песника.

У мају 1841. године, желећи провести неколико месеци у омиљеном Пјатигорску, Љермонтов је дошао на Кавказ. Налетео је на једноставну, али прилично добро чувану кућу, прекривену трском, у Угарној улици, на периферији града. Са власником куће, успео је да се договори да изнајми кућу преко лета. Та иста кућа постала је последње земаљско уточиште песника.

После фаталног двобоја, много пре него што је претворена у Кућу-музеј Љермонтова, у Пјатигорску су мало марили за ову кућу. Власници су се често мењали, нико од њих није гледао њено одржавање, постепено је структура почела да опада. Прва ствар коју је локално становништво учинило када је претња рушењем постала сасвим очигледна, била је изградња и причвршћивање спомен-мраморне плоче на зид, која

и данас стоји, и текст: „Дом у којем је живео песник М. Ј. Љермонтов". Данас је то готово једини сачуван у свом изворном облику споменик Љермонтову. Овде, не само ова кућа, већ све куће у улици су исте као што су то биле 1841, што је јединствени случај. Овде, у кући испод трске, донето је песниково беживотно тело на кишни уторак, 27. јула, после двобоја, из те куће је однет до последњег, како су тада мислили, пута до Пјатигорског гробља.

Бака која је одгојила Михаила Љермонтова, Елизавета Алексејевна Арсенијева, осам месеци након смрти свог унука, добила је право на поновно сахрањивање и превезла тело песника на породично имање Тархани у покрајини Пенза, где су његова мајка и деда већ били у породичној гробници. Међутим, Музеј Љермонтова у Пјатигорску допуњен је личним стварима песника, које су поклонили други рођаци Михаила Јуријевича Љермонтова.

Поновно сахрањивање почело је 5. маја 1842. године. На првој гробници Љермонтова постављена је спомен-плоча на Пјатигорском гробљу, где, као и код споменика, и кућа под кровом трске, долазе бројни обожаватељи његовог дела и рада.

Туристички водичи ће понудити бројним туристима да посете Музеј-кућу Љермонтова у Пјатигорску, и споменик, спомен плочу на гробљу и место двобоја у подножју планине Машук. Многи желе да обиђу и песникова омиљена места у близини града, где је често шетао. Тако су у то своје време учинили и Лав Толстој, Сергеј Јесењин, Василиј Шукшин, који су својим личним посетама поштовали последње уточиште великог писца, песника и уметника.

Овде је посебно гужва на дан песникова сећања – 27. јула. Одржавају се књижевна вечери, читају Љермонтовљеве песме. И то врло често – ови редови: „Како је слатка песма моје домовине, како волим Кавказ!"

Љермонтов је несебично волео планине, волео је Кавказ. Многи делови његових радова су посвећени Кавказу, лепотама његове природе. Можда је то зато што нас та љубав доживљава тако трагичном. Овде је Љермонтов, по вољи судбине, након свог првог изгнанства, ушао у Нижњеновгородски пук, а потом и написао бунтовну песму „За песникову смрт", а онда је ту дошао цело лето да се одмори. И одатле се никада није вратио.

Кућа Љермонтова у Пјатигорску и даље стоји. Сада је то музеј песника. Споменик који је постао први који је овековечио Љермонтова у камену постављен је на градском тргу, иза њега је остало подножје

планине. Споменик Љермонтову у Пјатигорску фотографија је коју сваки туриста који је био у овом граду носи са собом је симбол несебичне љубави према песнику просветљених умова тог времена.

Прича о Лермонтовљевом двобоју и имену његовог убице је позната у модерној Русији скоро свакоме. О томе се у школи учи током наставе матерњег језика, о томе пише у уџбеницима.

Спомен-кућа је културно-историјски споменик федералне важности. Зграда је типична градска грађевина с почетка 19. века – приземница, грађена од дрва на каменој подлози, има железни кров. Кућа је настала 1822. Седам година касније купио је други власник. Ту је 25. јула 1841. године велики песник позван на двобој.

Године 1920. кућа је била национализована. Године 1945. овде је створен музеј „Љермонтовљева кућа". У касним четрдесетим годинама у кући је отворен књижни део Музеја који је говорио о животу и раду песника. Године 1968. изложба је редизајнирана.

Град Пјатигорск је најстарије руско бањско одмаралиште. Појава града може се сматрати и као својеврсни комерцијални пројекат ондашње власти. Високо руско друштво из године у годину путовало је „у воде" у иностранство, остављајући тако земљу без пуно новца. Чим су кавкаски извори препознати као лековити, одлучено је да се успостави балнеолошко одмаралиште на руској територији, и на крају је овај пројект успешно спроведен.

Најбоље је на прво упознавање Пјатигорска ићи трамвајем, и то из разлога што је трамвај Пјатигорска атракција за себе. Ово је први електрични трамвај на територији модерне Русије. Пјатигорск је ризница знаменитости која посетиоца неће оставити равнодушним.

КИСЛОВОДСК – ГРАД БАЊА И ОДМАРАЛИШТА – БИСЕР КАВКАЗА

Кисловодск је добио име по околним изворима минералне воде. Град је истовремено и бања. Крајем 19. и почетком 20. века у Кисловодску су живели многи уметници, аристократе, музичари и интелектуалци.

Кисловодск, град у Руској Федерацији, налази се на југу Ставропољске територије, практично на граници са Карачајем-Черкезијом и Кабардино-Балкаријом, 65 км од планине Елбрус. Град се налази у малој и пријатној живописној долини окруженој падинама главног кавкаског венца и формираном клисурама две сливне реке – Олховке и Березовке, које се уливају у реку Подкумок.

Град се налази на 234 км од града Ставропоља, на 64 км од железничке станице Минералне Воде, у северном подножју Великог Кавказа на надморској висини од 800–1069 метара. Настао је из руске војне тврђаве основане 1803. године. Град своје порекло и име дугује извору киселе минералне воде „Нарзан".

Од Кисловодска до Елбруса, највише планине на Кавказу и у Европи, у правој линији мањој од 70 км, а са планина Горњег парка је савршено видљив. Можете видети Елбрус сатима, тако је леп. Кроз моћан двоглед могу се видети и најмањи детаљи његове северне падине, ледници који се светлуцају на сунцу, црне вулканске стене. Може се видети како јак ветар кида и ковитла снег са ледених врхова угаслог вулкана и терен који је планински и испресецан јаругама и вододеринама.

Окрузи града налазе се на различитим надморским висинама. Најнижа тачка у Кисловодску је 817 метара надморске висине у галерији Нарзан, а највиша 1.409 метара на Великом седлу у парку Кисловодск. Предео града и околине је врло живописан. Град је окружен песковитим и кречним планинама, које формирају бројне терасе са дубоким пећинама.

Ако се изненада уморите од махнитог ритма модерног живота и низа ужурбане свакодневице, онда је најбоље потражити мир у месту попут Кисловодска. Сваки кутак овог руског одмаралишта одушевљава: постоји одмаралишни парк са теренима за шетње које су значајне

за укупан опоравак здравља, и са лековитим ваздухом, мноштвом атракција и лековитим изворима минералне воде.

Заправо, град своје име дугује овим изворима: турски народи, који су насељавали територију модерног Кисловодска од давнина, називали су их „аши-су" или „аше-сух", што значи „кисела вода". Кисловодск је добио име по околним изворима минералне воде. Град је истовремено и бања. Крајем 19. и почетком 20. века у Кисловодску су живели многи уметници, аристократе, музичари и интелектуалци.

Званична историја Кисловодска започела је 1803. године. Цар Александра I издао је рескрипт о изградњи утврђења на месту „где су киселе воде у близини Кавкаских планина". Тврђава Киселе воде, која припада одбрамбеној линији Азов-Моздок, подигнута је на узвишењу између река, које је касније добило имена Олховка и Березовка. Тврђава, окружена ровом, имала је облик звезде са три оштра угла и два полукружна бастиона на која су постављени топови.

На територији тврђаве налазиле су се три официрске куће, три касарне за војнике, провизијска станица, стражарница, кухиње, амбуланта, барутана, штала, куће са услугама за госте. Од тврђаве до реке прокопан је подземни пролаз у случају дуге опсаде. Оснивачи и први становници Кисловодска били су руски војници који су, одслуживши време у тврђави, остали овде да живе.

Недалеко од тврђаве, на падинама брда, које се данас назива Војничко, изграђене су куће од турлука и черпића, покривене трском или сламом, често за две-три породице. Прве улице биле су 1. и 2. улица војника и Кабардинскаја (по имену Кабардинског пука, чији су војници учествовали у обнови тврђаве). Тако је настало насеље војника Кисловодск.

Године 1820, током свог првог путовања на Кавказ, А. С. Пушкин је живео у тврђави Кисловодск, у који је стигао са породицом генерала Н. Н. Рајевског. Пушкин је други пут посетио Кисловодск у лето 1829. године током свог другог путовања на Кавказ. Овог пута песник се прво настанио у ресторану, а затим се преселио у кућу А. Ф. Реброва. Посебну улогу у формирању и развоју Кисловодска имао је генерал А. П. Ермолов, захваљујући коме је предња ивица кавкаске линије померена много на југ. Према његовој сугестији, влада је 1822. године доделила средства за унапређење града, посебно, према пројекту браће Бернардази, изграђен је, у то време двоспратни, луксузни ресторан са колонадом и степеништем који води до парка и до извора. Под сте-

пеницама је изграђена пећина (данас Љермонтовска). Ресторан је имао пространу салу за игранке, балове, као и просторије за посетиоце. Поред тога, 1823. године, по наредби генерала Ермолова, започети су радови на уређењу парка Кисловодск.

Средином 19. века тврђава Кисловодск обновљена и међу осталим зградама пре свега треба поменути камену зграду галерије Нарзан у средњовековном енглеском стилу, чија је градња трајала 10 година и завршила се 1858. године. До 1873. године Кисловодск је већ био добро озелењен: од скретања пута алеја пирамидалних топола водила је право до галерије. Иза галерије налазио се пространи и густи парк. Лево од галерије су куће приватних власника. На крају парка, на десној страни реке, налазило се купалиште, изграђено преко хладног извора званог Седам степени. Сада је на овом месту једна од знаменитости Кисловодска огледало са рибњаком са стакленим потоком.

У Кисловодск су почеле да се насељавају познате трговачке и племићке породице, представници престоничке интелигенције: земљопоседник Алексеј Ребров (М. Ј. Љермонтов и Л. Н. Толстој посетили су његову познату кућу), генерал флоте Јозеф Дебу, астрахански трговац и други. Популација Кисловодска је брзо расла, током 10 година, од 1881. до 1891. године, порасла је са 1.550. на 6.000 људи. Од великог значаја била је изградња аутопута од станице Минералне воде до Кисловодска 1875. године, а посебно изградња железничке пруге од Минералних Вода 1893. године, преко које је град био повезан са централним градовима земље. Ово је одмах повећало број посетилаца, што је захтевало повећање стамбене изградње као и повећање водоснабдевања. Кисловодск је добио електрично осветљење 1895, а 1896. године отворена је мала пунионица минералне воде.

Зграде санаторијума су архитектонски споменици руске архитектуре 1930-их. Након избијања Другог светског рата, даљи развој одмаралишта је поремећен, Кисловодск је претворен у болничку базу. Већ у августу 1941. године 36 болница је распоређено на основу санаторијума, пансиона и хотела, а град је одликован Орденом Отаџбинског рата I степена за велики несебичан рад на лечењу и обнављању здравља војника, значајан допринос развоју здравствене заштите. До 1950. године, сви санаторијуми и медицинске установе у одмаралишту су потпуно обновљени, извршена су велика хидрогеолошка испитивања, што је омогућило повећање залиха нарзана у здравствене сврхе. Заједно са рестаураторским радовима започета је нова изградња и унапређење града.

Кисловодск представља једно од највећих руских балнеолошких и планинских климатских одмаралишта од националног значаја. Главни природни лековити ресурси овог града су минералне воде, блато и клима. Укупна површина града је 7,2 хиљаде хектара, становништво броји 137 хиљада људи. Кисловодск се налази у посебно заштићеном еколошком одмаралишном региону Кавкаских минералних вода.

Густе шуме, разно мирисно биље, планинске реке прочишћавају и испуњавају планински ваздух свежином, што ствара јединствену микроклиматску зону. Можемо рећи да чак и ваздух у Кисловодску има лековиту моћ. Клима Кисловодска је умерено континентална. По броју сунчаних дана град није инфериоран у односу на најбоља одмаралишта на свету (око 300 сунчаних дана годишње). Лето у Кисловодску је дуго и траје до 5 месеци, никад није врућe. Зиме су умерено благе, суве, са нестабилним снежним покривачем.

Камена зграда галерије Нарзан преживела је до данас, а њена изградња трајала је 10 година и завршена је 1858. године. Архитекта С. И. Уптон саградио је галерију у средњовековном енглеском стилу, а 1823. је основан чувени парк Кисловодск. Данас његова површина износи 948 хектара. Парк је чудо које је створио човек, а направиле су га многе генерације грађана. Први пут у Русији (1901) у одмаралишном парку Кисловодск постављен је пут за терапијско ходање. У данашње време активно се користи метода „тренажног лечења у одређеној области". Одлуком Владе Руске Федерације, парк Кисловодск добио је статус националног, 2016. године.

До краја 19. века, нови подстицај за развој одмаралишта био је завршетак изградње две комуникационе руте између Москве и Кисловодска одједном: ауто-пута и железничке пруге. 1903. године Кисловодск је примио прву електричну струју од хидроелектране „Бели угаљ": појава ноћног осветљења омогућила је да Кисловодск доведе на ниво европских одмаралишта. Ови фактори су допринели повећању прилива туриста.

Почетком 20. века. Кисловодск је годишње примао до 25 хиљада пацијената, углавном из привилегованих класа. У граду се појавило пуно дача и хотела елитне класе. За стогодишњицу одмаралишта, 1903. године, изграђена су Главна купалишта Нарзан. Данас је то архитектонски споменик савезног значаја и једна од најлепших историјских грађевина у граду, коју је у маварском стилу створио архитекта Андреј Клепинин. Многи познати архитекти су реализовали своје пројекте и

формирали јединствени архитектонски изглед Кисловодска. Град савршено комбинује зграде изграђене у различитим архитектонским стиловима што све даје јединствени шарм историјском делу Кисловодска.

Током совјетског периода откривено је још шест нових извора нарзана, изграђене су блатне купке како би се искористиле исцелитељске способности језера Тамбукан, отворено је 20 нових санаторијума, отворено је 22 санаторијума на основу старих дача, вила и хотела. Указом од 12. октобра 1922. године Кисловодск је добио статус одмаралишта. У послератном периоду град је почео да прима више од 100 хиљада људи годишње. Настављена је изградња нових удобних санаторијума и пансиона. Кисловодск је постао водеће летовалиште у земљи током целе године.

Савремени Кисловодск је јединствени одмаралишни комплекс са добро развијеним одмаралиштем и урбаном инфраструктуром. Медицинска база одмаралишта усмерена је на лечење и превенцију разних болести кардиоваскуларног, плућног, нервног, мишићно-скелетног, дигестивног, ендокриног и генитоуринарног система тела, као и болести коже и крви. Град има 123 објекта за смештај гостију (укупног капацитета 15 хиљада кревета). У граду постоји 40 санаторијума, 14 пансиона, 67 хотела. Кисловодск има огроман потенцијал за развој здравственог, когнитивног, етнографског, гастрономског туризма, како домаћег, тако и међународног.

Држава је потрошила више од 600 милиона рубаља на развој одмаралишта, његову рестаурацију, реконструкцију и побољшање. Савремени Кисловодск један је од најзеленијих градова на југу Русије. Данас је град јединствени одмаралишни комплекс са развијеном инфраструктуром. Капацитет одмаралишта у 2015. години био је 278.611 људи. Према овом показатељу, Кисловодск низ година остаје лидер у поређењу са другим одмаралиштима минералних вода. Подсећа на чешке Карлове Вари. Главни понос града је огромни парк, који се налази унутар града. Ту можете недељу дана шетати, а да не прођете двапут истом стазом. Доњи део парка је бањска зона са пешачким булеваром, великим бројем кафеа и ресторана, продавницама сувенира и фонтанама. Мало даље налази се Долина ружа окружена четинарима, одакле се можете попети на сам врх парка. У центру Кисловодска су старе виле са краја 19. века, каскадно степениште из 1930. године, које

води на видиковац у централном делу парка, зграда главних нарзанских купатила с почетка 20. века са орнаментима у мауританском стилу.

У Кисловодск као познатом руском балнеолошком и климатском лечилишту крајем 19. и почетком 20. века живели су многи уметници, аристократе, музичари и интелектуалци међу којима: Пушкин, Чехов, Толстој и Ана Павловна.

Овај град сваке године посети више од 200 хиљада људи. У граду је вредно посетити Национални парк „Кисловодск". Ово место је други највећи парк у целој Европи. Једно од најпопуларнијих места међу мештанима и туристима је долина Ружа. У сваком тренутку, град привлачи људе који желе да се опусте и побољшају своје здравље.

О томе где је Кисловодск и како доћи до овог града знао је један од ликова славног романа Михаила Булгакова *Мајсшор и Марīарија*. Берлиоз је сањао да напусти прашњаву Москву и крене према минералним водама. О ономе што се догодило са јунаком Булгакова, познато је многима који су читали овај роман. Осим тога, захваљујући роману *Мајсшор и Марīарија*, читаоци који не знају где се Кисловодск налази, схватају да је у совјетским временима град био развијено туристичко подручје.

Овај град је, да тако кажемо увек носио овај назив и звао се као што се и данас зове. Није постојао ниједан револуционар вредан да нађе своје место (бар неко време) у имену и називу града. Становништво је овде мешовито. Осим Руса, у граду живе и Јермени, Абазини, Осетини, Грузијци и тако даље, тако да је национални састав у Кисловодску прилично разноврстан.

Ако бисте кренули да направите попис најпознатијих знаменитости Кисловодска, тада би он укључивао следеће објекте-споменике: Парк-одмаралиште, Галерија Нарзан, Цветни календар, Жичара, Певајућа фонтана, Каскадно стубиште.

У причи о овом граду поменућемо две: Галерија Нарзан и Цветни календар. Већ раније поменута галерија Нарзан није само позната због медицинских својстава, већ и због изванредне лепоте. Галерија Нарзан архитектонски је споменик 19. века, смештена у средишњем делу града, на самом почетку парк одмаралишта. Архитектура зграде подсећа на енглески готички стил. Крајем 19. века у дворишту су постављени такозвани самовари који су загрејавали нарзан.

Цветни календар као врло необични календар појавио се први пут у Кисловодску 1924. године. Направљен под строгим надзором

вртлара-декоратера Аболина. Ово је прави понос града, то се не може видети на сваком месту. Подручје календара заузима више од 1.300 хектара. Које су биљке створиле изванредну слику? Оквири календара су састављени од смрека и шимшира. Бројеви су направљени од травњака. Запослени одмаралишта Парк, на чијем се подручју налази Цветни календар, ноћу би засадили ново цвеће, а ујутро се појављивао нови датум.

Александар Солжењицин руски писац, драматург и историчар, добитник Нобелове награде за књижевност 1970. године, рођен је 11. децембра 1918. године у овом граду, у породици козака. Руске власти током 2022. године припремају отварање „Дом музеја" Александра Солжењицина у Кисловодску, завичају истакнутог писца. Удовица руског нобеловца Наталија Солжењицина помоћи ће оснивању музеја у његовом родном месту и она је изразила жељу да узме активно учешће у комплетирању мемоарске музејске колекције и да преда новоотвореном музеју неке ствари које су припадале њеном супругу и материјале везане за његов књижевни рад.

ЖЕЛЕЗНОВОДСК – ГРАД СА ЕВРОПСКОМ КЛИМОМ И РУСКОМ ДУШОМ

Железноводск је одмаралиште од савезног значаја и део је еколошког одмаралишта Кавкаске минералне воде и називају га „мала Швајцарска".

Железноводск је један од најпознатијих и најпопуларнијих градова на територији Ставропољске регије, где људи долазе не само ради рекреације, већ и ради балнеолошког третмана. Ово се место назива и „мала Швајцарска", јер је у погледу климатских и природних услова Железноводск заиста врло близу алпског одмаралишта. Железноводск је одмаралиште од савезног значаја и део је еколошког одмаралишта Кавкаске минералне воде.

Град се налази на југу Ставропоља, у подножју Великог Кавказа, дуж јужних, југозападних и делимично источних обронака планине Железнаја, у долини река Џемук и Кучук, 6 км од железничке станице Бештау, 12 км од Пјатигорска, 191 км од Ставропоља, на надморској висини од 470–650 м. Простире се на површини од 93 квадратна километра.

Железноводск представља једно од најдинамичнијих одмаралишта у области Кавкаских минералних вода. Клима је овде планинско-шумска и врло је слична клими у средњим Алпама. Дуготрајна метеоролошка осматрања омогућила су да се класификује као планинско-шумска средњепланинска алпска, умерено сува. Умерено врућа лета са хладним ноћима, пуно сунчаних дана са благим освежавајућим ветровима, зиме нису хладне.

Пре пола века, многа индустријска и транспортна предузећа која су се појавила у граду пребачена су у село Иноземтсево, које је административно подређено Железноводску. Стамбене површине су такође премештене изван подручја одмаралишта. Стога се Железноводск сматра најчистијим градом Кавкаских минералних вода. Има најчистији ваздух, воду и тло.

Историја Железноводска почиње у 19. веку. Познати руски лекар, друштвени активиста и хуманиста Ф. П. Газ 1810. године открио је два минерална извора на падини планине Железнаја. Овај дан постао је рођендан одмаралишта у Железноводску. Већ две године касније,

болесници су почели долазити у подножје планине Железнаја, упркос недостатку основних погодности. Чак и 1820. године, када је Александар Сергејевич Пушкин посетио Железне воде заједно са породицом генерала Рајевског, постојале су само колибе и вагони и морали су пливати у јами ограђеној оградом.

Неколико година касније, на иницијативу генерала А. П. Ермолова, основана је Комисија за изградњу која је била ангажована на уређењу новог одмаралишта. Прва купатила појавила су се у Железноводску 1840-их, по налогу министра рата, 40 породица „пензионисаних нижих редова као војних насељеника пресељено је из насеља Кисловодск у Железне воде како би заштитили оне који су дошли у Воде и пружили им склониште". Досељеници су основали војно насеље које је касније претворено у козачко село, а након завршетка Кавкаског рата постало је насеље Железноводск. Одмаралиште је већ 1880-их имало више од 20 изграђених стамбених објеката.

На прелазу века до Железноводска је стигла железничка пруга, на улицама су засветлиле електричне сијалице, за које је енергију пружала прва у Русији хидроелектрана „Бели угаљ". У парку се појавило неколико прелепих модерних зграда – купалиште Островскије, палата Бухарског емира, железничка станица. Уведене су и нове методе лечења.

Почетком 20. века започело се у Железноводску са изградњом хотела, пространог и удобног. У року од годину дана могао је примити 120 посетилаца. У близини су изграђена још три, која су била јефтини хотели летњег типа. Следећи корак била је изградња викендица и вила, од 1902. године даче су почеле да се граде на западном обронку планине Железнаја.

Накнадно полагање водовода, канализације, електричне и телефонске мреже помогло је Железноводску да добије изглед европских одмаралишта. Неки лекари су, изнајмљујући станове пацијентима, организовали су клинике у својим домовима, стварајући тако основу за организацију лечилишта. У великом броју хотела отворене су лекарске ординације и минералне купке.

Овде је 1911. године отворен први дечји санаторијум у којем је институт физичких метода лечења опремљен према свим тадашњим научним правилима. Диван и свеж планински ваздух, минералне воде, богата вегетација, обиље балнеолошких лекова – све је то, заједно са играма на отвореном у ваздуху, доводило до брзог опоравка дечјег тела.

Први светски рат захтевао је отварање болница које су се налазиле у неким дачама. Током грађанског рата користили су се за лечење не само рањеника, већ и за лечење деце из сиромашних породица. Железноводск је добио статус града 1917. године. Од 1921, отварани су први санаторијуми, и 1925. било их је већ пет, а 1927. године већ тринаест. Године 1934. одмаралиште је прешло на целогодишњи пријем туриста.

У првим недељама Великог отаџбинског рата створено је седам болница за евакуацију за три хиљаде људи. Током године вратили су у службу 30 хиљада рањених војника и официра.

Немци који су окупирали град 9. августа 1942. нанели су му огромну штету, активности одмаралишта биле су потпуно парализоване. Током пет месеци окупације, стрељано је на десетине становника Железноводска. Економија одмаралишта била је тешко оштећена – медицинска опрема уништена, многи санаторијуму разнесени или озбиљно оштећени пожарима које су освајачи поставили за време повлачења. Снаге Црвене армије су 11. јануара 1943. године ослободиле град од нацистичких освајача.

Педесетих година 20. века Железноводск је почео мењати свој изглед, и почела је изградња станова на источној периферији. Асфалтирани су централни трг и неке улице. 1959. године, одлуком Регионалног извршног комитета, извршене су организационе промене и град је пребачен у административно потчињено село Иноземтсево.

Наредне деценије биле су за Железноводск доба активног развоја одмаралишта и урбане инфраструктуре. У подножју планине Железнаја израсле су вишеспратнице нових санаторијума. Одмаралиште је добило највеће блатне купке у Кавкаским минералним водама, нову хидропатску установу, стара купалишта Островски су реконструисане и опремљене јединственим системом водоснабдевања, док су обиље минералне воде граду осигурали хидрогеолози који су извршили бушење неколико моћних бунара. На тај начин су медицинске установе и санаторијуми биле опремљене најновијом опремом.

До 1975. године број туриста годишње премашио је сто хиљада људи. Изграђене су Палата културе, биоскоп са широким екраном Кристал, Кућа живота, хотел Дружба.

Прво опште упознавање са Железноводском увек задиви сваког посетиоца са обиљем терапијских могућности које нуди ово одмаралиште. Јединствени лековити фактори, мирна лепота природног шумског парка, изванредна свежина и чистоћа ваздуха дају Железноводску

посебну вредност као одмаралишту. У одмаралишту Железноводск лече болести пробавног система, бубрега, уринарног тракта, метаболичке поремећаје.

Сада у Железноводску постоји више од 20 модерних лечилишта која примају преко 80 хиљада људи. у години. Таква лечилишта као што су „Кавказ", „Горски ваздух", „Дубовија Рошча", „Бештау", „Рус", „Машук", „Елбрус" и друга, надалеко су позната у Русији и иностранству по модерној медицинској дијагностичкој опреми и првокласном третману.

Од 1866. године користи се сулфидно муљевито блато из језера Тамбукан и језера Лисогорск (у близини села Иноземтсева) за лечење. То је пластична уљна маса црне боје која директно зависи о садржају железног сулфида у њему. Извори минералне воде главни су лекови одмаралишта. Има их преко 20. Њихова вода се користи не само за пиће, већ и за купке, инхалације и остале третмане.

Карактеристична специфичност вода железноводских минералних извора је њихова температура. Високе температуре нису честе у водама са калцијумом. Железноводск је изузетак од правила. То су једине високо-котемпературне воде са калцијумом у Русији и Европи. То се објашњава посебношћу геолошке структуре планине Железнаја. Магматске кристалне стене пробиле су се кроз седиментне слојеве и уздигле се 300 метара изнад околине. Настала прстенаста пукотина и повезани тектонски расцепи у седиментним стенама отворили су пут дубоким минералним водама на површину. Вода загрејана магмом и засићена угљен-диоксидом уздиже се дуж равних, готово окомитих пукотина са дубине веће од 1.500 м – из хоризонта кречних кречњака.

Врло је занимљива Островска зграда купалишта. Ова оригинална зграда изграђена је 1893. године и по лепоти, декорацији, хидропатским арматурама није била инфериорна у односу на најбоље зграде купатила у европским одмаралиштима с краја 19. века.

Зграда купалишта названа по бившем министру државне имовина М. Н. Островском, иначе брату великог руског драмског писца А. Н. Островског, који је много учинио на побољшању одмаралишта Кавкаских минералних вода.

Зграда купалишта Островски неколико је пута променила намену – користила се или за пуштање минералних купки, а затим за обраду блатом. Данас, када су обе врсте поступака доступне у изобиљу у спе-

цијализираним болницама, стара зграда је уништена и даље остаје архитектонски споменик.

Средином 20. века овде је пронађено благо из 18. – почетком 19. века, које се састојало од бакарних руских новчића номиналне вредности две копејке.

Познати одмаралишни парк Железноводск налази се на падини планине Железнаја. Раније је имао назив „Врт ризнице", а познат је по томе што је потпуно природан: парк је део листопадне шуме која покрива Железну планину. Парк је основан 1825. године. Тада је у густој шуми направљена прва чистина и положене стазе до извора. Озелењавање територије извео је војнички војно-радни тим који су предводили познати италијански архитекти – браћа Бернардази. Сада је површина парка преко 200 хектара. Ту су позната чуда Железноводска: горња и доња пумпна станица Славјановског извора, пумпна станица извора Смирновски, платформа са огромним Каменом који је пао са планине Железнаја, степеништа Каскада, затим галерије Пушкин, палате бухарског емира и многих других.

Један од најлепших архитектонских споменика је палата емира Бухаре. Овде је све обавијено романтиком „Хиљаду и једне ноћи": страшни лавови на улазу и мост који повезује палату са харемом, ограда са арапским узорцима и мунара. Емир је одлучио да сагради себи палату у Железноводску због лошег здравља, што владару Бухаре није толико сметало у лековитој локалној клими. Легенда каже да је Емир Сеиид Абдуллах Кан када је радник умро током изградње палате то сматрао несрећним знаком и није се овде преселио. Међутим, највероватније је поента била другачија. Емир је умро 1910. године и није дочекао крај градње. Изградња је завршена за време владавине његовог сина Алима Кана, који ју је представио краљевској породици у част триста годишњице владавине династије Романових. Сада је ова палата зграда санаторијума Телман.

Право природно чудо Железноводска је пећина Пермафрост, откривена 1901. године. Налази се на падини планине Развалки и привлачи неправилним појавама. Без обзира на годишње доба – током хладних зима и врућих лета – температура у пећини се одржава на 8–12 степени Целзијуса. Такође, у близини се непрестано дешавају чуда: лети овде можете наћи кристале леда, а зими – отопљене мрље, зелену траву, па чак и снежне пахуље. Још увек постоје коморе у којима се током рата чувала храна. Међутим, тешко је дуго путовати кроз готово

400 метара високу пећину – делимично је преплављена камењем, осим тога, овде се јављају и други феномени: стотинак метара од улаза батерије почињу нагло да се празне, електрични уређаји успоравају рад, па се морате вратити назад по мраку. Пећина Пермафрост још увек чека свог истраживача, који ће разоткрити њене тајне.

Познате знаменитости Железноводска су две архитектонске грађевине посвећене највећим руским песницима: галерија Пушкин и кућа у којој је живео Љермонтов. Александар Сергејевич Пушкин био је у Железноводску 1820. године. Будући да је љубитељ активности на отвореном, песник је посетио планине Железнаја, Лисаја, Змејка, Машук, Бештау. Галерију лучних металних конструкција креирао је пољски архитекта Стефан Сиелер; металне и стаклене конструкције израђене су у Варшави и довезене железницом у Железноводск 1901. године. Њихова инсталација била је врло напорна: градитељи су експлозивом развалили каменито тло. Свечано отварање Гвоздене галерије догодило се у мају 1902. године, а 1903. преименовано је у Пушкинскаја, а све у част боравка Александра Сергеевича Пушкина у Железноводску. У локалној штампи се 1902. године појавила белешка: „Галерија Железноводск је нова, тек завршена, обимна зграда, представљена за забаву јавности, плесне вечери и представе. По својој лакоћи и елеганцији архитектуре главни је украс парка Железноводск". Галерија има централну куполу, на чијој се куполи претходно налазио двоглави орао. Спољна позорница била је намењена оркестру; скулптуре богиње Деметре и њеног пратиоца Најаде биле су постављене у бочне нише. Фасада је била украшена цветним орнаментима, на олуке су постављене виљете. Галерија Пушкин постала је главно концертно место Железноводска. У једној од дневних соба створена је мермерна пумпа у коју је доведена вода из извора. А у години стогодишњице Пушкинове смрти овде је подигнут споменик „Пушкин поред мора".

Железноводск је град који је ујутро покривен маглом, али са првим зрацима сунца се она расипа, откривајући прелепе обрисе планина које окружују мало одмаралиште са обе стране. Ова место често називају „град из бајке", „шумски град", „руска Швајцарска". Главна сврха одмаралишта Железноводск је обнављање здравља и доброг расположења. Томе погодује јединствена клима, са умерено прохладним зимама и топлим, али не и спарним летима, и чистим ваздухом у подножју, и обиљем зеленила на обронцима Железнаје и Бештауа и, наравно,

десетинама минералних извора који излазе на површину у подножју угашених вулкана.

Најмањи међу свим градовима Кавкских минералних вода, Железноводск уједно ужива славу најтишег и најмирнијег одмаралишта са око 25 хиљада становника. Знаменитости Железноводска и многих других градова Кавкаских минералних вода омогућиће вам да додирнете историју Руског царства и осетите дух те ере.

Историјска архитектура са племенитим додиром времена главна је атракција Железноводска. Сам град је врло посебно место са невероватном атмосфером. Само шетајући међу високим зградама совјетске ере, неочекивано можете пронаћи гранитно степениште, изграђено у Руском царству. И тако кроз цели град. Огроман потенцијал крије се управо у малим стварима на које многи не желе да обраћају пажњу. Зграде које су прави архитектонски споменици, напуштени и затворени извори минералне воде, степенице, занимљиве галерије, сенице и ротонде – све ово и још много тога раштркани су по граду. Нека места су негована и лепа, а нека су скривена високо у планинама, напуштена и заборављена, попут државе у којој су изграђена. То чини Железноводск атрактивним као одмаралиште.

КОМСОМОЉСК НА АМУРУ – ГРАД ОМЛАДИНЕ КОЈИ СУ ГРАДИЛИ ОСУЂЕНИЦИ

Комсомољск на Амуру је град у Руској Федерацији у Хабаровском крају и административни је центар Комсомољског региона. Комсомољск на Амуру се налази на левој обали реке Амур и представља важно пристаниште на тој великој реци.

Комсомољск на Амуру (рус. Комсомóльск-на-Амуре) други град по величини и површини на територији Хабаровске територије, стекао је славу као највећи индустријски центар читавог Далекоисточног савезног округа Руске Федерације. Појава полиса била је резултат спровођења грандиозних планова за индустријализацију једног од тадашњих предграђа која су утонула у заборав царске Русије. За само две године добровољци – војници радне војске земље Совјета и хиљаде политичких затвореника – успели су да направе право чудо. Захваљујући њиховом радничком јунаштву, у месту враћеном од девичанске тајге, расле су радње бродоградње и ваздухопловних постројења, а у близини предузећа се појавило село које је 1932. добило статус града. Савремени Комсомољск на Амуру није само упориште руског војно-индустријског комплекса на Далеком истоку. У последње време град све чешће посећују туристи. Путнике привлаче знаменитости овог града, фотографије, као и природне лепоте околине.

Необична суштина Комсомољска на Амуру одређена је епским подвигом његових младих градитеља добровољаца, као и дивном и суровом природом руског Далеког истока, уз екстремну изолованост и мозаик трагова совјетске историје и градске културе.

Комсомољск на Амуру је један од већих индустријских центара руског Далеког истока. У граду се налази пристаниште за речне и морске бродове. Такође у њему се завршава и пруга Бајлкал-Амур. У граду је развијена авио-индустрија. машиноградња, а такође је развијена црна металургија (посебно челика), а најпознатији је металушки завод „Амурсталь”.

У граду се налази и нафтна индустрија, завод за прераду нафте компаније „Роснефть”, који нафту добија са острва Сахалин нафтоводом

од града Оха. У граду се поред тога налазе дрвнопрерађивачки комбинати, фабрике за производњу намештаја и текстилне фабрике.

Пошто је 1932. године град изградила „совјетска омладина" добио је име Комсомољск (Ком-со-мол) што представља скраћеницу од „комунистичка совјетска омладина".

Становништво броји 246,6 хиљада људи, а површина града простире се на 325 квадратних километара. Удаљеност од Москве железницом износи 8.825 км. Удаљен је 360 километара од града Хабаровска, док удаљеност између Москве и Комсомољска на Амуру, аутопутем износу 8.769 км. Временска разлика између Москве и Комсомољска на Амуру је 7 сати. Када путујете аутомобилом из главног града Русије са просечном брзином од 70 км на сат, моћи ћете да дођете до овог града на Далеком истоку након 86 сати вожње. Удаљеност од аеродрома Курба до Комсомољска на Амуру је мала, само 17 километара, а време лета од Москве до овог руског града траје 7 часова.

Комсомољск на Амуру налази се на левој обали највеће далекоисточне реке, и протеже се дуж Амура на више од 30 км. Притока Амура – мала планинска река Силинка дели град на два дела – „Город" и „Цемги" (ово је име простране индустријске зоне). Данас су то Централни и Лењински управни округ. Повезани су најдужим аутопутем града, дугим око 7 км – Комсомољски ауто-пут. Изграђен за пету годишњицу града, у почетку је то био земљани пут са дрвеним мостом преко Силинке. Први армиранобетонски мост изграђен је 20 година касније. Данас главни аутопут има најинтензивнији саобраћај у граду.

Град Комсомољск на Амуру формиран је 1932. године из села Пермское (основано 1860. године) у складу са Уредбом Президијума Сверуског централног извршног комитета од 10. децембра 1932. године „О трансформацији насеља Пермског Нижњетамбовског округа Далекоисточне територије у град Комсомољск на Амуру", 12. јун се сматра даном града. Изградња града настала је због потребе за изградњом бродоградилишта и фабрике авиона као испоставе одбрамбене индустрије Далеког истока.

Почетком 1930-их, влада СССР-а обраћала је посебну пажњу на одбрамбене способности земље, укључујући Далеки исток, када је најављен курс за индустријализацију далекоисточне територије, а 20. фебруара 1930. године, Свесавезни централни извршни комитет и Веће народних комесара РСФСР усвојили су посебну резолуцију о економ-

ском и културном развоју Далеког истока. Први циљ била је изградња бродоградилишта за јачање базе Тихоокеанске флоте.

Првобитно је 31. августа 1931. године Савет рада и одбране одредио место за бродоградилиште на ушћу река Амур и Усуре у близини села Нижне Вороњеж, 14 километара од града Хабаровска. Заузимање Манџурије од стране Јапана натерало је Стаљина и власт да размишљају о померању градилишта од границе. Најважније питање, наравно, било је питање избора места за изградњу. Наравно, пожељније је било претходно изабрано место у селу Вороњеж, недалеко од великог града са развијеном инфраструктуром, али је било врло близу границе, где су гранични инциденти били чешћи.

Одлучујући фактор приликом промене градилишта и именовања новог налазишта је село Пермское, било је то што је село било на удаљености од 400 километара од границе са Кином, а други разлог је био тај што је давне 1910. године инжењер О. П. Вјаземски завршио такозвани Николајевски пројекат, предвиђајући изградњу стратешке железничке пруге од станице Уруша до Царског Гавана кроз село Пермское на Амуру. Овде је била планирана изградња погона за артиљерију и бродоградњу. Револуција није дозволила спровођење овог пројекта и власти су му се вратиле да га спроведу већ у совјетско време.

У јануару 1932. године Савет за рад и одбрану донео је одлуку о изградњи железничке пруге од станице Уруша трансбајкалске железнице до села Пермское, а 23. фебруара владина комисија одлучује да гради одбрамбене фабрике (бродоградња, а у априлу и авионска фабрика) у близини села Пермское.

Централни комитет Комсомола марта 1932. године најавио је мобилизацију за изградњу будућег града. Поток младих градитеља који су одговарали на апел Централног комитета Комсомола стално је растао. Читави возови са људима из Москве, Нижњег Новгорода, Краснодара, из многих места Украјине, Кавказа стигли су у Хабаровск 6. маја 1932. године. Из Хабаровска низ Амур кренула је мала флотила коју су чинили пароброд Коминтерне, пароброд „Колумбус" пловио је за њима. 10. маја 1932. године око 900 првих градитеља стигло је у село Пермское.

Према одлуци Централног комитета Комсомола, за градилиште је требало мобилисати шест хиљада комсомолаца. Требало је негде настанити људе. Места за становање нису била припремљена за долазак градитеља, и изградња је морала да почне од нуле. На располагању 49 сељачких кућа села Пермское могло је да прими само мали део при-

стиглих људи, па је изградња привремених кућа за становање започела првог дана. Биле су то земунице, бараке исплетене од жбуња, колибе. Није било путева, изградња колиба је вршена ручним ношењем целог материјала из реке и из шуме.

Први градитељи града морали су много тога да прођу. Живели су у земуницама, шаторима и колибама, одолевали су ударима јаког амурског ветра, радили су у води до колена, храну су добијали у оскудном оброку и трпели су скорбут. Али они су имали тај херојски карактер, спремност за рад и потешкоће, уз које је Далеки исток одавно био настањен, постојали су снови о прелепом граду, романси младости, вери у себе. У тим славним годинама, незаборавним годинама, све је било први пут. Први пропланак који је постао прва улица, први биоскоп и први фабрички звиждук.

Већ у новембру 1932. године новине су извештавале: „На обалама Амура изграђено је радничко насеље од 69 барака, које је пружало смештај за шест хиљада људи. У раду су пилана, механички комбајн, изграђена су складишта. Као поклон за октобар дарујемо биоскоп, електрану, радиотелефон, болницу, клинику, пекару, купалиште."

Указом Централног извршног комитета РСФСР-а од 10. децембра 1932, село Пермское је преименовано у Комсомољск на Амуру и добило је статус града. Градња града започела је изградњом две фабрике, које су у различито време имале различита имена. Бродоградилиште се у почетку звало „Далпромстрој", касније – градилиште бр. 199, затим као бродоградилиште названо по Лењиновом комсомолу (данас бродоградилиште Амур). Фабрика авиона на почетку је имала назив машиноградња, затим – градилиште бр. 126, затим – фабрика авиона која носи име Ј. А. Гагарина, сада је званични назив предузећа филијала ПЈСЦ „Сухој Компанија КНААЗ" назван по Ј. А. Гагарину.

У почетку је место за изградњу фабрике авиона било припремљено на обали Амура, али је поплављено. Градилиште је премештено у дубине тајге, где је од Амура до места градње постављен земљани пут. Градилиште фабрике постало је познато као „Џемги". Локалитете је одвајала река Силинка која се улива у Амур. Удаљеност између њих била је око 12 километара.

Нису сви могли да издрже тешке услове рада и живота, а млади су, нажалост, почели да напуштају градилиште. Административне мере су биле немоћне. Требало је тражити нове начине за помоћ у задржавању кадрова. Покрет за задржавање кадрова, покренут на иницијативу

комсомолских радника, претворио се у општи раднички покрет. Масовни егзодус радника са градилишта је знатно опао.

Пет година након покретања бродоградилишта, забележено је да овде међу првим градитељима ради више од четири хиљаде људи, заљубили су се у свој град и постали његови стални становници. У то време изграђена је и радила је пилана, механичке радионице и фабрика креча. У грађевинарству је било запослено преко шест хиљада радника. Године 1933, у свечаној атмосфери, положен је први камен темељац бродоградилишта. Тог дана, 12. јуна, почели су да славе дан града. До краја 1933. године било је искрчено 255 хектара тајге и направљено 20 километара путева. Комсомољск на Амуру је било засебно село, острвце састављено од барака, колиба, раштрканих у јако проређеној мочварној тајги.

Нешто касније, 18. јула 1934, положен је камен темељац за још један индустријски гигант, фабрику авиона. Први авион је избачен из радионица овог погона већ 1936. године. То је био извиђачки авион „Р-6" који је пројектовао Андреј Тупољев. Други модел, који је почео да се прави у фабрици, био је бомбардер великог домета „ДБ-3" пројектантског бироа Иљушин. За своје време био је то брз и модеран авион. Већ током Другог светског рата бомбардер и његова модификација „ИЛ-4" постали су легенде. У првој половини 1941. године фабрика је произвела 82 авиона, а у другој половини године – 303.

При крају је била 1933. година – друга година изградње Комсомолска на Амуру. Али резултати нису задовољили владу. Тада је влада одлучила да створи на јесен 1933. године специјални војни грађевински корпус, који је имао два задатка: градити индустријска предузећа на Далеком истоку и побољшати борбену обуку како би био спреман за сва изненађења. Седам недеља прва бригада од 6. 000 војних неимара путовала је од Хабаровска до Комсомолска на Амуру. У невероватно тешким условима прешли су 400 километара на скијама преко ледених пространстава. Војници су свакодневно прелазили 25–30 км. Људи су били веома уморни, али ништа их није могло зауставити – ни мразеви од четрдесет степени испод нуле, ни снежне олује, тврдоглаво су се кретали ка свом циљу. Ледени прелаз специјалног корпуса остао је у историји Комсомољска као живописна манифестација храбрости војника и команданата Црвене армије и добио је историјски назив „ледени прелаз".

Црвеноармејци су дали велики допринос у изградњи града: подигли су бродоградњу, ваздухопловство и металуршке фабрике и четврти

стамбених зграда, изградили су електрану и пекару. Зграде које су изградили и даље настављају да служе људима и својом архитектуром украшавају централне улице града.

До 1935. године нова насеља су почела да се појављују на обалама Амура. Пуштени су у рад клуб „Ударник", купалиште, болница. Недалеко од погона за изградњу авиона, израсло је насеље индустријских насељеника, које сада носи име Победа. Град је постепено растао, био је покривен мрежом неасфалтираних путева и ускотрачних железница, нова места су додељивана великим индустријским предузећима.

Уз помоћ затвореника ГУЛАГ-а започела је изградња железнице до града Хабаровска. Градилишта и помоћна предузећа, у којима су запослени цивилни радници и запослени, као и део инжењерског и техничког особља администрације Далпромстроја, премештени су у корпус. Тако је створена моћна грађевинска организација способна за обављање ширих задатака. Тако је започео нови период у изградњи града Комсомољска на Амуру.

Совјетска влада је приликом грађевинских радова користила у знатној мери радне ресурсе ГУЛАГ-а. У региону Комсомољска радове на изградњи су изводили пермски огранак БАМЛАГ-а, АмурЛАГ-а (ЛАГ Нижње-Амур) и других кампова до 1955. године. Од средине 30-их, град омладине је био главни град ропског рада на територији Хабаровског краја у погледу броја логора. До почетка 1949. године само у логору Нижње-Амур било је држано 34 хиљаде затвореника. Заједно са градилиштима, затвореници су подизали школе, стамбене зграде, биоскоп Комсомолец и драмско позориште. Чак су и споменик у част 20. годишњице искрцавања првих „добровољаца Комсомола" подигли затвореници.

Становништво града је сваке године расло. Године 1932. бројало је шест хиљада људи, а 1937. – више од шездесет хиљада. Главне категорије градитеља били су комсомолски припадници прве (1932) и друге (1934) генерације регрута, регрути, индустријски насељеници, војници Специјалног грађевинског корпуса и затвореници. Предратне четири године можемо назвати, можда, најбурнијим у изградњи Комсомолска. А пресудну улогу у томе имали су војници-градитељи корпуса. У пролеће 1937. године Комсомолск је био огромно градилиште. Само су ту и тамо биле куће од цигли од три спрата, углавном је то још увек био дрвени град. 1937. године започета је изградња стамбених зграда и културно-комуналних зграда на широком фронту. Током четири пред-

ратне године у Комсомољску је изграђено неколико школа. У граду се појавило прелепо купалиште, а изградњом пекаре капацитета 66 тона хлеба дневно решен је проблем снабдевања становништва хлебом. Прва улица града, названа по С. М. Кирову, пролазила је кроз први трг града, назван Округли. Даље, до самог насеља Милки, постојала је непробојна тајга. Град још није имао ниједну архитектонску целину, није било јасно дефинисаног центра. У насељу „Џемги" изграђен је комплекс административних зграда фабрике авиона, изграђена је Централна авенија и Советскаја улица, изграђен највећи стадион у граду и парк произвођача авиона.

Велики отаџбински рат зауставио је темпо изградње. Све снаге грађевинских организација бачене су на завршетак изградње индустријских предузећа: погон „Амурсталь", погон батерија и рафинерија нафте. После рата завршена је изградња Дома Совјета на Алеји рада, затим биоскопа Комсомолец, Палате културе, бродоградилишта, стамбених зграда, школе и хотела на Проспекту Мира и Дома Црвене армије.

Ушавши у рат врло млад, град је брзо сазрео. Давне 1936. године на ободу Комсомољска на Амуру започела је изградња металуршке фабрике. Челик је требало да буде испоручен најкасније у пролеће 1942. године. Становници Комсомољска су се изборили са овим задатком: већ 15. фебруара фабрика Амурсталь дала је земљи први метал који је био толико потребан за одбрамбена предузећа. Исте 1942. године пуштено је у рад још неколико фабрика, а међу њима и постројење за механичку поправку (будући „Амурлитмаш") започело је са радом. Производи овог постројења – минобацачи, мине, пушке, ракетни бацачи – били су намењени за потребе фронта.

Једна од најхеројскијих страница у историји градске хронике је изградња нафтовода Оха – Комсомољск и рафинерије нафте Комсомољск. У новембру 1942. године на копно је стигла сахалинска нафта, а у децембру су први вагони течног горива послати на фронт. У априлу 1942. фабрика акумулатора произвела је своје прве производе. Током ратних година ова фабрика је произвела више од 237 хиљада батерија, укључујући и батерије за подморнице, и више од 15 хиљада осталих батерија.

Индустријска производња у граду се 1943. године у поређењу са 1940. године повећала за три до четири пута. Две одбрамбене фабрике у граду су у томе играле посебну улогу. Током рата, ваздухопловно постројење обезбедило је фронту 2. 575 борбених авиона „ДБ-3Ф" („Ил-4"),

који су дејствовали на свим фронтовима као бомбардери и торпедни бомбардери. Од првих дана рата, производња бродоградилишта је обновљена. Девет ратних бродова напустило је производне погоне. Поред тога, овде су поправљени чамци за пацифичку морнарицу. 1944. године постројење је добило веома тежак задатак – за годину дана да изгради два железничка трајекта за прелазак Амура. Захваљујући овим јединственим трајектима и новоизграђеној лучкој линији Комсомољск-Советскаја, у лето 1946. године, совјетске трупе и опрема пребачени су на Сахалин и Куриле и учествовали у поразу милитаристичког Јапана.

На фронту се борило преко 40 хиљада Комсомољаца. Многи од њих су били војни градитељи који су у Комсомољску радили од 1934. године у саставу специјалног војног грађевинског корпуса. Хиљаде чланова комсомола награђено је орденима и медаљама, 18 људи добило је титулу хероја Совјетског Савеза. Меморијални комплекс суграђанима Комсомоља страдалим у Великом отаџбинском рату подигнут је у знак сећања на оних пет хиљада становника града који се никада нису вратили са ратишта.

Укупно је у Комсомољску на Амуру 1948. године већ било 75 улица, 36 школа, 3 техничке школе, педагошка школа, 7 стручних школа. Становништво је бројало 130 хиљада становника.

До средине 60-их, архитектонски изглед града одређивали су укуси различитих одељења и организација. Међутим, много тога, укључујући улице, куће, споменике, изграђено је према нацртима лењинградских и московских архитеката. Многи грађани су изузетно поносни на ово, називајући Комсомољск „делом Лењинграда". На обали, где су се искрцали први градитељи Комсомољска, налази се спомен камен познат многима – блок кварцног диорита од 21 тоне са натписом „Овде су 10. маја 1932. године стигли први комсомолски чланови – градитељи града".

Главна улица града је Проспект (булевар) првих градитеља. Ово је најшира улица у Комсомољску (100 м) и протеже се на 3,5 км. Има своје атракције – највећу зграду са 714 станова у граду. У старом, централном делу града преовладавају петоспратнице, такозване „стаљинистичке" куће. Већину ових кућа одликује јединствени стил послератне совјетске архитектуре са припадајућом богатом декоративном декорацијом зграда: украсима од штукатуре и другим архитектонским ужицима.

Нове четврти се граде са 9–14 спратова. Лењински округ, који становници града често зову „Џемга", заправо је читав град у којем живи

једна трећина становништва Комсомољска, са комплексом различитих организација и институција. Овај део града је мање компактан. Ту су, уз нове зграде, сачуване и дрвене куће приватног сектора, а ту се налази најбољи парк у граду. Поред тога, на левој обали Силинке градитељи су оставили огроман низ готово нетакнуте тајге површине веће од 500 хектара. По броју становника, Комсомољск на Далеком истоку је други само након градова Хабаровска и Владивостока, старих градова са богатим традицијама. Становништво Комсомољска на Амуру чини петину становништва Хабаровске територије.

Данас је Комсомољск на Амуру велики индустријски, научни и културни центар Далеког истока, он је трећи по величини град у Далекоисточном савезном округу и уједно центар индустријске агломерације. „Град изванредне биографије" – тако је називао Леонид Брежњев Комсомољск на Амуру. На крају крајева, овај град је саграђен, супротно природи, у мочвари. Град на Амуру појавио се у веома важно време за земљу, 30-их година. Тада је индустријски развој Далеког истока био национална ствар, најважнији задатак тог времена.

Међу свим занимљивим стварима које ће путници и туристи морати да виде у Комсомољску на Амуру, издвајају се знаменитости које се сматрају обележјима града. Ова листа укључује архитектонске, монументалне објекте и јединствену природну рекреацију у близини полиса.

Главна визиткарта Комсомољска на Амуру, чије слике красе магнете и рекламне брошуре посвећене граду, сматра се помпезна вила на Лењиновој авенији, или кућа са шиљком. Зграда је подигнута у најбољим традицијама свечаног стаљинистичког царства. Елегантна кула у три нивоа уздиже се изнад угловног портала зграде, завршавајући се високим шатором с торњем. Стрехе виле украшене су елегантним поткровљем и високим рељефима. Занимљиво је да кућа, пуштена у рад у јесен 1956. године, никако није била намењена урбаној елити. У њој су живели радници погона Амурстаљ.

Комсомољск на Амуру је за своју полувековну годишњицу добио још једну знаменитост. У лето 1982. године, на градској обали, шеталишту, догодило се свечано отварање споменика пионирима, који су се 10. маја 1932. године спустили на Далеки исток са бродова „Колумбо" и „Коминтерна" како би саградили нови град међу тајгом и мочварама. Петометарске бронзане статуе изливене су у Лењинграду – данашњем Санкт Петербургу. Композиција се састоји од пет фигура. Комсомолског

вођу, који је спустио руксак на место почетка изградње града, прате комсомолска девојка, сељак, војник Црвене армије и геодет. Лица првих неимара су продуховљена, а цела скулптурална група, подигнута на песку од гранита од три метра, зрачи изразом.

У близини села Селихино, удаљеног око 3 сата вожње од Комсомољска на Амуру, путници се диве још једном запањујућем ремек-делу свемоћне природе. Овде је мајка природа, створила јединствене композиције од обичног камена. Стенске формације задивљују машту очаравајућом софистицираношћу облика. Најневерoватнија од њих добила су властита имена – Круна, Калеж, Црква, Шамански камен. Висина гранитних плоча креће се од 12 до 70 метара. По аналогији са главном природном атракцијом Краснојарска, ове стене се обично називају Амурски стубови.

Тешко је очекивати обиље архитектонских ужитака од младог града основаног пре мање од једног века. Међутим, у Комсомољску на Амуру постоје прелепе зграде и живописне структуре. Такође, треба напоменути да постоји велики број споменика познатим личностима совјетске ере.

Историја града зна многе значајне, понекад епске догађаје. Али можда најпознатији од њих је прелазак леда војних неимара, који је започео у Хабаровску 26. децембра 1933. године, а завршио се 14 дана касније у будућем Комсомољску на Амуру. Дужина марша уз ледене хумке залеђеног Амура била је око 400 км. Храбри војници одмах су се укључили у изградњу фабричких и стамбених зграда. Њихов допринос у изградњи тешко може бити прецењен. 68 година након завршетка кампање, сећање на њене учеснике у Комсомољску на Амуру је овековечено монументално. Бронзани војник Црвене армије, чији је аутор вајар С. Николин, трчи на скијама, упркос леденом ветру и мећави. У једној руци, попут Прометеја, држи бакљу која даје живот будућем граду.

Шетајући Комсомољском на Амуру лако је уочити да су совјетске архитекте знале како да створе права архитектонска ремек-дела. Јасна потврда ове тезе може бити дворац Палате културе запослених у авионском погону. Масивна, али елегантна структура, свечано отворена зими 1963. године, заиста подсећа на палату. Зграда са тремом подупртим стубовима, блиставим луксузним капителима, изгледа свечано и елегантно. Венци фасаде виле украшени су резбареним елементима. Трем изнад главног улаза украшен је грациозним високим рељефима.

Још један подсетник на славну прошлост града је спомен-камен постављен 1967. године на месту искрцавања са бродова првоградитеља у близини тадашњег села Пермское. Посебно за ову сврху пронађена је огромна громада међу брдима која окружују села Солнечни и Горњи. Монолит димензија 3,5 пута 2,9 метара однесен је у град, очишћен од маховине и углачан. Тада је на каменој површини уклесан пригодни натпис. Од тада се оригинални уметнички предмет сматра једним од знаменитих обележја Комсомољска на Амуру. Туристи се са задовољством сликају у позадини камене громаде.

Међу многим зградама подигнутим у Комсомољску на Амуру током совјетског периода, постоји неколико структура са врло необичном архитектуром. Међу њима је и биоскоп Комсомолец, који већ 62 године срдачно отвара врата за гледаоце. Летњиковац уређен у неокласичном стилу, привлачи пажњу својим необичним облицима. Угаона фасада зграде је удубљена унутар главног волумена. Полукупе су симетрично смештене дуж лука чији врхови чине елегантну ограду преко венца. Елегантна вила с правом се сматра архитектонским врхунцем града.

Посета овом музеју који ради у ваздухопловној фабрици Комсомољск, обавезна је у програму посете туриста. Заправо, судбина политике и стратешки важно предузеће за земљу су нераскидиво повезане. Можемо рећи да се захваљујући једном од водећих бродова домаће авионске индустрије појавио Комсомољск на Амуру. Изложбе Музеја говоре о фазама успостављања фабрике и њених производа. Укупна површина изложбених сала установе прелази 850 м^2. Понос музејске колекције сматра се невероватном колекцијом модела војних и цивилних авиона, које је предузеће производило од дана свог оснивања. Ова изузетна тематска поставка је реконструкција територије авионске фабрике Комсомољск из предратног периода, сачињена од гипса, дрвета, картона, полимера и природних материјала, које је осмислио члан Уније уметника Руске Федерације А. П. Смирнов.

Током совјетске ере Комсомољск на Амуру био је затворени град са режимом који није подстицао одступања од званичне атеистичке идеологије. Ситуација се променила тек на почетку века, када су се у граду појавили нови величанствени храмови.

Крајем прошлог века постало је јасно да је Комсомољску на Амуру једноставно потребан нови пространи храм. Тада су локалне власти, заједно са епархијом, одлучиле да сагради цркву у име иконе Казанске

Богородице на обали Амура. Међутим, пожар је уништио недовршену дрвену цркву и ново место је одређено за будућу цркву – сада у центру града. У јесен 2001. године црква је освештана. Црква грађена од црвене опеке одмах је ушла у регистар главних архитектонских знаменитости града. Црква је изграђена у новоруском стилу. Масивни главни бубањ храма и звоник прекривени су плавим шаторима на врху позлаћеним куполама.

Изградњу овог храма град дугује руководству авионског погона – возачу далекоисточног војно-индустријског комплекса. На иницијативу директора предузећа у Лењинском округу започела је изградња цркве у зиму 2002. године у име небеског заштитника – Пророка Илије. Поред тога, изградња верске зграде недалеко од улаза у фабрику такође је била обнова историјске правде. Чињеница је да је индустријски гигант одрастао на месту села Пермское, где је црква постојала од предреволуционарног периода. Церемонија освећења храмског комплекса одржана је у октобру 2007. године. Црква са четвороводним звоником украшена је црвено-белим бојама. Фасада зграде украшена је појасом елегантних украса, грациозном штукатуром, рустикалним зиданим елементима, мозаичким иконама итд. Унутар цркве, пре свега поглед привлачи величанствени иконостас, украшен златним листићима.

Чак и за многе искусне путнике који су путовали по градовима и регионима Русије, Далеки исток остаје „тера инкогнита" на мапи земље. Путовање у Комсомољск на Амуру помоћи ће да се попуни ова празнина.

Господњи путеви су неупоредиви и човек се одмах сети старе руске пословице, која каже да ниједан град не стоји без тројице праведника. Тако су у Комсомољску на Амуру, упркос његовом још увек антирелигиозном имену, живели и живе људи који се могу назвати праведницима. Храмови различитих верских конфесија који су се појавили после Горбачовљеве перестројке у Комсомољску на Амуру указују на то да ће „град цветати и бити врт када у руској земљи буде таквих људи".

ЧИТА – ГЛАВНИ ГРАД ТРАНСБАЈКАЛИЈЕ – ГРАД ДЕКАБРИСТА МЕЂУ БРДИМА

Географски положај заштитио је град од многих промена које су се дешавале у земљи. Стога су архитектонски споменици могли да остану сачувани у готово непромењеном облику. У граду су били заточени и декабристи, који су у Сибиру издржавали казну, тако је Чита била позната и као „место прогнаника".

Чита је град у Русији и административни центар Забајкалског краја. Лежи код слива реке Чита и Ингоде и једна је од станица на рути Транссибирске железнице. Налази се 800 км источно од Иркутска код Бајкалског језера. Град је и важна војна база. Према последњим подацима о броју становништва, у граду је живело 349.964 становника.

Прво насеље је установио козак Пјотр Бекетов 1653. године. Популација у граду је 1885. године бројала 5.728, док је 1897. године број становника износио 11.480. У граду су били заточени и декабристи, који су у Сибиру издржавали казну, тако је Чита била позната и као „место прогнаника". Долазак политичких прогнаника, који су били интелектуалци, се позитивно одразио на интелектуални развој и трговину града, тако је град постао центар трговине у Сибиру.

Крајем 19. века насељава се пуно Татара, који су дошли трговати. Након неуспеле револуције 1905. године у Санкт Петербургу област у граду су преузели бољшевици и прогласили Републику Читу. Краткотрајну област бољшевика су преузеле царистичке трупе. Шест вођа бољшевика је стрељано на брду Титовскаја сопка. Читу су заузели царисти 22. јануара 1906. године. Друга република Чита, названа још и Далекоисточна Република, је проглашена 6. априла 1920 и трајала је до 1922. године.

Чита је била и циљ другог леденог марша поражених белогардиста 1920. године. У Чити је вероватно био заплењен и део царског злата од Колчаковог златног воза од стране Јапанаца, који су потпомогли царисте опремом.

До 1821. године утврђено насеље из којег је израсла модерна Чита имало је статус затвора, а званични датум рођења града је 1887. година. Током следећих 70 година своје историје град благо речено, није

напредовао, упркос чињеници да је успео да постане центар Трансбајкалског региона. Замах за његов развој дала је изградња Транссибирске железнице, која је град претворила у важно логистичко чвориште. Овде су почели да се развијају индустрија и трговина, а становништво је почело да расте. Чита данас представља град са развијеном економијом, главни културни и образовни центар, као и главни град простране Забајкалске територије.

У време настанка овај град звао се ни мање ни више него „град без становништва": број варошана био је тако мали. Значајан догађај у историји града била је одлука власти да овде прогнају декабристе, што је већ поменуто раније. Они су првенствено утицали на културну сферу. Ово је и допринело расту, а у будућности је изградња Транссибирске железнице помогла да се удаљена Чита повеже са центром земље.

Географски положај заштитио је град од многих промена које су се дешавале у земљи. Стога су архитектонски споменици могли да се сачувају у готово непромењеном облику. На пример, главна пошта се налази у историјској згради, баш као и пре 125 година. А некадашња црква из 18. века заклонила је Музеј декабриста. Колекција од скоро хиљаду експоната чува се у старој цркви Светог архангела Михаила. Овај споменик руске дрвене архитектуре 18. века изванредан је сам по себи. Збирка говори о животу декабриста на тешком раду. Неки прогнаници венчали су се у овој цркви и долазили да се моле. Чланови њихових породица су сахрањени у близини. Сада је црква затворена, а Музеј у њој отворен 1985. године.

Казанска црква изграђена је на месту старог стадиона на станичном тргу 2001. године. У подножју је положена честица моштију Светог Сергија Радоњешког. Архитектонски стил је Владимирско-суздаљски, а комбинација боја у спољном дизајну није баш типична за храмове. Укључена је на листу највећих цркава на Далеком истоку и у Сибиру. Главно звоно тежи око 10 тона. Једна од реликвија је светиња са моштима светог Варлаама Чикојског.

Споменик „Љубав и верност" отворен је 2011. године заједно са истоименим тргом. Споменик је симболичан за град. Овде, укључујући и област у којој се појавила вајарска група, живеле су жене декабриста. Следили су мужеве у прогонству, па су постале симбол љубави и верности.

Чита се налази на удаљености од 4. 737 километара од Москве. Временска разлика у односу на Москву износи 6 сати. Овај град на ушћу

двеју река Ингоде и Чите окружен је шумовитим брдима. Територија овог града простире се на око 530 квадратних километара. Са запада, град Чита је ограђен падинама планине Јаблонови, а са истока – планином Черски. Чита је статус града стекла 1851. године, а статус административног центра истоимене регије добила је 1937. године. После референдума 2008. годне Чита је почела да се назива главним градом Забајкалске територије.

Чита је мултиконфесионални град у којем становници поштују традицију различитих народа. Овде делује Скупштина народа Трансбајкалије. Бурјати, Евенки, Татари, Башкири, Киргизи уз друге националности. Сви они могу с правом да се сматрају Трансбакалијанцима и поносни су што је Трансбајкалија постала њихов дом у којем су створили друштво засновано на једнакости и међунационалној хармонији. Свако од њих има различите корене, традицију, културу, али исту жељу за миром, како овде где живе, тако и у целом свету.

Чита је модеран град. Последњих година изглед трансбајкалске престонице се значајно променио. У првој деценији новог века Чита је постала члан Асоцијације сибирских и далекоисточних градова, Конгреса општина Руске Федерације и Савеза историјских градова. 2004. године Чита је постала лауреат националне награде „За достојна дела – захвална Русија", а 2005. – победила је на Сверуском такмичењу за економски развој „Златна рубља" у Сибирском савезном округу. Прехрамбена и прерађивачка индустрија се константно развија. Ажурира се материјална база образовних, спортских, здравствених и културних установа.

Чита је прави спортски град. Занимљива чињеница – према статистикама, сваки четврти становник града редовно се бави спортом. Око 13 хиљада деце и младих ангажовано је у 18 дечјих и омладинских спортских школа у граду, на 30 спортских одељења (што је 25% деце и младих од укупног броја младих становника Чите старости од 6–15 година). У Чити је постало традиционално одржавање разних спортских такмичења. Спортови који су највише развијени у Чити су: стреличарство, фудбал, бокс, атлетика, одбојка, бадминтон, спортски туризам, карате, уметничко клизање и хокеј.

Чита је такође и један од културних центара Сибира на чијој територији постоји значајан број споменика архитектуре и градитељства, археологије и историје. Црква Светог архангела Михаила (1771), у којој се налази Музеј декабриста, јединствени је споменик дрвене архи-

тектуре 18. века. Давне 1871. године у граду је отворена прва приватна библиотека, 1895. године – локални историјски музеј, а 1907. драмско позориште.

Чита је град активне омладине. Град има велики број игралишта за спорт и активности на отвореном. Конкретно, постоје спортски комплекси у којима можете играти хокеј или клизати, клизалишта, базене, градске забавне паркове. За љубитеље активности на отвореном ту су паркови са конопцима, стаза за мото спорт, хиподром.

Клима у граду има строго континенталне одлике – негативне температуре почињу средином октобра и завршавају се у априлу, односно зима заправо траје шест месеци. Лето је прохладно и пролазно.

Чита се налази недалеко од руско-кинеске границе и ова околност одређује њен важан војно-стратешки положај. Током читавог совјетског периода овде је било смештено седиште Трансбајкалског војног округа, а до 2010. године – главна команда сибирске формације комбинованог наоружања. Али чак и сада, упркос релативном омекшавању односа са суседом „вишемилионским доларом", не смемо заборавити на недавно негативно искуство. Велика група трупа са седиштем у овом региону покрива огроман део територије и Транс-Сибир, који се повезује са Далеким истоком. А Чита је град са великим мобилизацијским потенцијалом за читав регион.

Град има свој аеродром Кадала. У Чити постоји 785 улица, а врло интересантну занимљивост представља податак да је Чита на другом месту у Русији после Владивостока по броју аутомобила по глави становника.

Град је направио један од најсликовитијих споменика у пролеће 2011. године, када је свечано отворен трг Љубав и верности. У центру рекреације налази се скулптурална композиција изливена од бронзе, коју младенци посете након посете матичару. Храбри официр, клечећи, спреман је да узме длан и пољуби пружену руку младе даме, која га са одушевљењем гледа. Вајар је љубавнике „обукао" у костиме из 19. века, што подстиче на мисли декабриста и верних пријатеља који су их пратили у прогонство у Сибир.

СОЧИ – РУСКИ БИСЕР НА ОБАЛИ ЦРНОГ МОРА

Сочи удаљен 1.679 километара од Москве – некадашњи пролетерски градић на обали Црног мора, данас је најсјајнији бисер руске ривијере, омиљено летовалиште и скијалиште најбогатијих Руса, познат и као „летња и туристичка престоница Русије".

Сочи, град на југу Русије смештен је на североисточној обали Црног мора. Налази се на територији Краснодарске покрајине и административно је седиште Сочинског округа. Трећи је по величини град у покрајини, одмах после Краснодара и Новоросијска. Познат је и као „летња и туристичка престоница Русије" и један је од најзначајнијих привредних, културних, туристичких и спортских центара на југу Русије.

Град Сочи био је домаћин 22. зимских Олимпијских игара 2014. године и један од десет руских градова у којем су се играле утакмице Светског првенства у фудбалу 2018. године.

Зимске олимпијске игре 2014. године организоване у Сочију прве су одржане на простору Русије након распада Совјетског Савеза. Након одржавања Олимпијских игара, слика града је потпуно промењена. Са веома опсежним инфраструктурним променама, изграђеним објектима и уређеним улицама, те пругом паралелно уз обалу, постао је руска престоница домаћег туризма. Овај град је једна је од најпосећенијих дестинација домаћих туриста који нису у могућности да путују у иностранство.

Сочи удаљен 1.679 километара од Москве – некадашњи пролетерски градић на обали Црног мора, данас је најсјајнији бисер руске ривијере и омиљено летовалиште и скијалиште најмоћнијих Руса. У исто време је и град у којем врло често одмара и руски председник Владимир Путин, а неретко је и место одржавања састанака високих руских званичника.

У Сочију по последњим подацима живи 424.281 хиљада становника од око 100 различитих националности. Ова шароликост становништва граду даје космополитски дух и веома необичан идентитет.

„Град сунца", „Земља магнолија", „Бисер покрај мора" – све су ово епитети које се с разлогом приписују јединому граду у Русији где су концентрисани сви климатски и природни потенцијали за комплетан одмор и уживање. Само у Сочију је могуће изаћи из воза или авиона,

доћи из снегом покривеног града негде у Сибиру и стићи у град-врт са пријатним мирисима пролећа. Територија летовалишта Сочи налази се у Краснодарском крају на граници са Грузијом, односно Абхазијом.

Летовалиште Сочи постоји свега стотињак година, док су први становници у овом региону почели да се насељавају пре сто хиљада година. Као што и доликује првобитним људима, настањивали су се у пећинама и оставили многобројна сведочанства о свом животу. Најнеобичнија је Ахштирска пећина у којој су пронађени сви историјски слојеви – од најстаријих епоха каменог доба. Јединствена пећина је под заштитом Унеска, и на радост туриста доступна је за посете. Легенде кажу да када је Одисеј пловио за Колхиду, његов сусрет са Киклопом се десио управо у околини Сочија. На територији будућег Сочија, од давнина су се очували трагови људске делатности – грандиозни камени објекти – долмени.

У 5–6. веку пре наше ере овамо долазе Грци. Тада је Сочи био центар трговине робљем, и ова трговина одражава античку епоху на Црноморској обали Кавказа, а у средњем веку на територију Сочија стиже и Византија. Налазећи се у суседству, на територији данашње Турске, она је овде проширила свој утицај. Тако је на обалу продрло и хришћанство. Девет цркава из тог доба је било изграђено према византијском узору. Између осталог, на територији Сочија се налази једина византијска црква у Русији која је очувана у целини.

У периоду од 14. до 17. века наследници древних становника Сочија била су сродна племена абхаско-адигејске културе. Били су добри ратници, пастири. Што се тиче религије, ова племена су се поклањала духу природе, планине, река. Садили су свете честаре, по правилу храстове. Још средином 20. века овде су стајали грандиозни храстови, као подсећање на та времена. А одјеци хришћанства код тих народа су остали само у виду поклоњења крсту.

Дуго је на територији Сочија своје интересе имала и Османска империја. Између осталог, управо у том периоду овде се битно укоренио ислам. Он је постао оружје у борби против царске Русије. Придруживање Црноморске обале Кавказа Русији било је епоха грандиозне промене на територији будућег Сочија, и даље утемељење пута до летовалишта светског гласа какав је данас.

Град Сочи достојно конкурише туристичким дестинацијама светске класе, највећим делом захваљујући изванредној клими и положају. Док планински венци пружају Сочију сигурну заштиту од хладних

северних ветрова, Црно море са њим несебично дели акумулирану летњу топлоту. У току целе године, овај лепи приморски град импресионира своје госте зеленим парковима и трговима, који заузимају највећи део територије овог летовалишта. Само овде је могуће на истом месту наићи на више од 3.000 врста биљака, којима је посебно богата градска ботаничка башта. На његовим улицама не расте обично дрвеће већ палме, еукалиптуси, чемпреси, банане и бамбуси.

Као једини град Русије у суптропском појасу, Сочи је најтоплије место на карти ове државе. Повољна суптропска клима, море које се никада не замрзава, природна разноликост планинског терена главног Кавкаског гребена, стварају у Сочију идеалне услове за туризам, одмор и бањско лечење у току целе године, тако да овај град годишње посећује око 4 милиона туриста.

Одмор у Сочију пружа вишеструки ужитак на пространим плажама, које се простиру на више од 118 км приобаља Црног мора. Уосталом, на одмору у Сочију је могуће пронаћи забаву за све укусе. Сочински биоскопи, забавни паркови, концертне дворане и позоришта, аква-паркови, затим екстремни спортови, излети, динамичан ноћни живот, све наведено чини да одмор у Сочију буде незаборав. Једино овде се може уживати у топлом мору, препланути на његовим обалама, а затим отићи на очаравајуће путовање у планине. Може се прошетати сеновитим алејама парка Дендрариј, отићи на екскурзију и разгледати знаменитости Сочија, или на скијање и вожњу сноуборда на падинама Красне пољане. Са плажа се виде врхови планина стално покривених снегом.

Сочи располаже и са највећим бањским комплексом у Русији. Бањски третмани лечења у Сочију комбинују све познате и специфичне методе лечења. Лековита сумпорна вода „мацести" је граду донела светску славу. Само 200 здравствених центара: лечилишта, пансиони са лечењем, здравствено-рехабилитациони центри и рекреативни центри чине половину комплекса за одмор и лечење Краснодарског краја. У здравственим центрима Сочија се лече многе болести као то су болести кардиоваскуларног система, централног и периферног нервног система, коштано-мишићног система, гинеколошка, дерматолошка, имуно-алергијска обољења, болести ендокриног система, гастроинтестиналног тракта и дисајних органа.

Културни живот у Сочију је такође богат и разнолик, па се тако овде може учествовати у дегустацији пића на фестивалу „Море пива", видети новине из света филма на фестивалу „Кинотаур", а уз мало

среће чак и фотографисати са омиљеним глумцима на звезданој стази Зимског театра. Фестивали, уметнички конкурси, позоришне трупе руских и страних глумаца долазе у Сочи, смењујући једни друге. Лети се цели град, као и његови тргови и паркови, претварају у један велики концертни простор. Једном речју, одмарање у Сочију је у свако доба године лагодно, безбрижно, интересантно и креативно.

А оно што посебно привлачи пажњу туриста, и што би се свакако требало наћи на листи приоритета приликом посете овом величанственом граду су знаменитости града Сочија.

Библиотека „Пушкин" у Сочију: Ова чувена библиотека налази се на самој обали мора, на шеталишту. Настала је као резултат напора урбане интелигенције и играла велику улогу у образовању јавности. По први пут прича о библиотеци у Сочију почела је током прославе посвећене великом руском песнику Александру Пушкину. Иницијатори овог доброг дела били су супруга тадашњег градоначелника Сочија и још неколико истакнутих грађана. Они су отпочели прикупљање средстава за изградњу. Добровољне прилоге давали су сви становници, без изузетка: и интелигенција и радници и сељаци. Одбацујући таксе грађевинског пројекта, и уз прикупљених 8.376 рубаља, изграђена је библиотека у Сочију, и званично отворена 27. маја 1921. године. Зграда библиотеке се сада сматра архитектонским споменником и налази се под заштитом државе.

Зимско позориште: Познато сочинско Зимско позориште изграђено је у периоду од септембра 1934. до новембра 1937. године. Пројекат је осмислио архитекта Константин Чернопиатов, који је успео да реши веома тежак архитектонски проблем. Степениште зграде је крунисано са три статуе грчких муза Мелпомене, Талије и Терпсифоре настале у радионици чувеног вајара Мукхина Вере. Отварање позоришта одржано је 15. маја. 1938. године опером Николаја Римског-Корсакова „Царева невеста" у режији Московке Државне академске Опере и Балет театара Константина Станиславског. Током година, у позоришту је гостовало много познатих уметника.

Црква Светог архангела Михаила је најстарија камена грађевина у Сочију. Изграђена је 1891. године по пројекту архитекте из Москве Александра Каминског, који је постао познат по подизању главне зграде Третјаковске галерије у Москви. У време прогона Руске православне цркве, 1934. године, црква Архангела Михаила је била затворена, док се сада сматра главном црквом у конструкцији града.

Арборетум: Превод са грчке речи „арборетум” значи „збирка дрвећа”. Сочинска „збирка” има 1.700 врста биљака које су у Сочи стигле из целог света. Парк су основале истакнуте политичке и јавне личности 1892. године. За формирање парка заслужан је чувени вртлар Карл Ланган.

Дрво пријатељства: У Сочију постоји својеврстан зелени симбол јединства свих људи на Земљи, Дрво пријатељства. Године 1934. научник-одгајивач Фјодор Зорин засадио је у Сеасиде Парку дивље Лимуново дрво предлажући да то буде посвећено свим познатим гостима града СочијаБрој зелених аутограма повећава се из године у годину и резултат тога је да, од 192 земље света, на гранама дрвета пријатељства своје место имају 174 државе. Међу ауторима тог необичног потписивања су председници и премијери, астронаути, писци, научници, поп звезде, олимпијски шампиони, деца... који су дошли у Сочи из целог света. „Музеј од дрвета” брижљиво чува њихово пријатељство поклона које подсећају народе колико је различита и велика наша планета.

Торањ на планини Ахун: Вероватно једна од најпопуларнијих турнеја у Сочију је пут у Ахун. Планина Ахун – гребен, који пролази паралелно са плаже, издиже се 633 м изнад нивоа мора. На планини је, 1936. године изграђена кула висока 30 метра. Према речима архитекте Воробева, када је лепо време са куле се може видети обала Турске. По мишљењима туриста ово место је најбоље посетити у зору или навече када сунце сија над морем а у њему се огледа панорама ове прекрасне планине.

Поред тога на улицама Сочија налази се споменик оцу бројне деце, композиција на тему филма „Дијамантна рука”, клупа за заљубљене и помирење, споменик продавцу и многи други занимљиви споменици.

У Сочију има годишње има око 300 сунчаних дана. У Сочију скоро никада не пада снег, што је интересантно управо због близине „зимске” климе. У Сочију има преко 3.000 врста најразличитијих биљака. „Зеленило” заузима чак и до 80% територије овог летовалишта. Од 150 км колико се протеже овај приморски град, 118 км чине простране плаже.

Домаћин Зимских олимпијских игара 2014. године био је одабран са још 10 градова који су угостили најбоље репрезентације света, и на првом Мундијалу који је организовала Русија 2018. године.

Смештен у долини Имертин, у олимпијском парку, стадион „Фишт” саграђен је за потребе Зимских олимпијских игара, а на њему су одржане церемоније свечаног отварања и затварања.

Како је фудбал најпосебнији од свих спортова, одмах по завршетку игара приступило се новој реконструкцији и гланцању – „Фишт" је у новом руху и пуном сјају заблистао за светско првенство у фудбалу.

Стадион је добио име по планинском врху Фишт, који се налази у западном делу Великог Кавказа, чији се стрми кланци виде и из самог града Сочија. Фишт на локалном језику значи „бела глава".

Зидови и статични кров стадиона представљају једну целину, изграђену од провидних поликарбоната. Покретни део крова, који се активира по потреби, помера се у правцу севера, па гледаоци имају несметан видик ка врховима Кавказа на истоку и обалама Црног мора на западу.

Силуета арене, коју су осмислили британски архитекти, подсећа на снежни врх планинског ланца. Капацитет стадиона повећан је за седам хиљада у односу на Зимске олимпијске игре и сада је заокружен на 47.659 места. У близини стадиона налази се стаза где ће бити вожена и трка Формуле 1.

Сочију, званично, припада статус најдужег града у Европи. Вероватно и најужег, јер се преко 400 хиљада становника (не рачунајући туристе) сместило на 140 километара ланца уз обалу Црног мора. Град нуди безброј могућности за спорт и спортски туризам: скијање, планинарење, роњење, једрење...

На само 40 километара удаљености од морске обале, уздиже се Краснаја пољана, познато планинско одмаралиште – у Сочију током јутра можете да скијате, а у поподневним часовима истог дана да уживате на плажама. Нетакнуте шуме које окружују град су под заштитом Унеска.

Није случајно и Јосиф Висарионович Стаљин имао вилу на брду изнад Сочија, коју је често посећивао, у којој је донео неке од најважнијих одлука. Иначе, Стаљинова дача налази се у шуми, закамуфлирана је зеленом бојом и дан-данас представља једну од највећих туристичких атракција новог, модерног Сочија.

Многи овај руски град називају градом из бајке. Сочи озбиљно прети да постане туристичка конкуренција Москви и Санкт Петербургу. Овај град је најтоплији у подножју Кавказа, и управо због тога је проглашен за град-бању.

Осим по архитектонским зданима сазиданим за потребе зимских олимпијских игара, традиционално је чувен по прелепим вртовима и

ретком растињу, који су обожавали и цар Петар и Стаљин, али и данашњи председник Путин.

Данашњи Сочи изгледа много другачије од добијања организације зимских олимпијских игара. У његову инфраструктуру је тада уложено чак 51 милијарда евра, пет пута више него што је првобитно планирано. Зато су Олимпијске игре у Сочију биле најскупље у историји. Олимпијске игре 2008. године у Пекингу коштале су 45 милијарди, а у Лондону око 30 милијарди евра.

Нови симбол Сочија је архитектонско чудо – стадион у облику Фабержеовог јајета. Спољна опна стадиона је прозирна и кристална и током дана се стапа са околним пејзажем. Опна симболизује двојаку природу Сочија – морску обалу и планинско залеђе. Сочи је такође поносан и на ледену дворану „Бољшој", дворце зимских спортова „Ајсберг" и „Лауру", скијалиште и комплекс „Роза Хутор".

Као симболи Сочија, након олимпијских игара, остале су и њихове официјелне маскоте: зец, поларни медвед и леопард као и вечити олимпијски пламен који је, опет, по нечему јединствен и рекордан. Током својих тромесечних штафетних путешествија прешао је скоро 40 хиљада километара, обишао више од 100 градова Русије, спустио се на дно Бајкала – најдубљег језера на свету, посетио Северни пол, а чак се нашао и у космосу.

Буктиња је била транспортована са више од 10 врста саобраћајних средстава – од кола, балона, све до запреге јелена. Ватра је својеврсни путоказ за Русију и читав свет, она је ујединила становнике ове огромне земље, а од Сочија начинила олимпијски град који је, захваљујући Олимпијади, доживео преображај какав су својевремено доживели Сарајево и Барселона који, пак, важе за градове на које је Олимпијада оставила највећи траг и претворила их у метрополе.

Неких 45 километара северно од Сочија налази се скијалиште Краснаја пољана или Црвена пољана, где је могуће скијати све до априла. Богати улагачи су се јако потрудили да претворе Сочи у одмаралиште светске класе. Наравно, лети је могуће отићи на сјајан кавкаски тренинг по чистом ваздуху, далеко од морске вреве. Не треба пропустити ни величанствени манастир Нови Атос у месту Питсунда, окружен чемпресима, морем и брдима.

Интересантна ствар је да се у руским туристичким часописима увек може видети реклама „Ако сте мислили да ћете доласком у Сочи прекинути своју позоришну сезону, преварили сте се! „Позориште у

Сочију организује свакодневно гостовања врхунских позоришта из остатка Русије, као што су: Бољшој театар, балети, Петроградска опера.

Сочи зову другом престоницом Русије. Сав у палмама и другом медитеранском растињу, пореклом из „увоза", јер његова изворна вегетација је листопадна, Сочи је међа између одлика Кавказа и мириса са пучине Црног мора. У Сочију се изванредно једе, он је пун места за ноћне проводе као и насмејаних становника. Он је Мека за рекреацију, од планинарења до бициклизма уз 147 км дугу обалу.

Сочи је град у којем постоји мешавина спорта, науке и туризма. За овај град се може рећи и да је саткан од паркова, јер осим главног Аборитама што спаја разнородна стабла, свако од 66 бањских комплекса, обгрљено је бујним зеленилом. Шетате ли уз обалу, бићете у недоумици у који кафе да свратите. Ако сте склони науци, ту је центар Сиријус, по организацији сличан нашем Истраживачком центру Петница, јер и овде врхунски стручњаци из свих области предају знање најталентованијој деци.

За хотеле ћете помислити да су замкови, а за породичне виле да је оставштина царских Романових. Обичан народ живи по једноставним насељима, оплемењеним колоритом и дрворедима. За одмор туриста служе капацитети некадашњег Олимпијског села.

Чак и ако нисте загрижени за фудбал, стадион „Шифт" ће вас оставити без даха. Огромне куполе налик јајету, назване по Белој капи, могу да приме преко 40.000 посетилаца. „Шифт" ноћу светлуца попут Лас Вегаса у свим могућим бојама. Стадиону по светлима конкурише луна-парк са стрмоглавим завојима. И за картинг ту има места на специјализованим пистама. Уместо споменика, у ваздуху штрчи стилизована Олимпијска бакља. За зимске спортове, ту је елегантно гигантско клизалиште. На пола сата од центра је Красна пољана са Скај-парком и четири нова скијалишта и пропратним садржајима за различите платежне моћи.

Сочи је једини град у Русији где расту палме, најтоплији је и најдужи град ове велике земље. Историјски гледано, Сочи је, заједно са Кримом, одувек био омиљено летовалиште Совјета и Руса. И данас је град сачувао тај статус. То је прави туристички рај, финансијски, спортски и културни центар, који се последњих деценија убрзано развија.

Западни медији су раније писали о Сочију као о најбољем граду за пословање у Руској Федерацији и то не чуди – због Зимских олимпијских игара 2014. године у граду је покренут низ великих пројеката,

што је инфраструктуру Сочија учинило још модернијом, а повећало је и туристички потенцијал овог града.

Смештен је на истој географској ширини као што су Ница, Кан, Монте Карло и Сан Ремо. То је најсевернији град на свету са суптропском климом. С једне стране га опасују кавкаске планине, а с друге Црно море.

Свој изглед Сочи у великој мери дугује и српским грађевинарима, који су овде изградили капиталне објекте, па чак су зидали и резиденцију за руског председника.

СЕВАСТОПОЉ – ГРАД ПОМОРСКЕ И ВОЈНЕ СЛАВЕ – ДРАГУЉ КРИМСКЕ ОБАЛЕ

Севастопољ је током своје дуге и бурне историје имао посебан статус у четири моћна царства: у Римској, Византијској, Османској и Руској империји.

Севастопољ (рус. Севастополь) највећи је град на полуострву Крим. Налази се на обали Црног мора. Смештен на југозападу Кримског полуострва, на обали Црног мора, овај лучки град представља најважнију стратешку тачку у црноморском региону. Од 1997. године град је био заједничка база руске и украјинске Црноморске флоте.

Севастопољ је током своје дуге и бурне историје имао посебан статус у четири моћна царства: у Римској, Византијској, Османској и Руској империји.

Град смештен у заливу на југозападу Кримског полуострва, заузимају војни објекти и стамбени блокови на територији од преко хиљаду квадратних километара. Севастопољски залив највећи је на Црном мору и трећи у свету по стратешком положају, после Хонг Конга и Сиднеја. Севастопољ је два пута ушао у историју као град херој. Први пут у Кримском рату 1854–1855, други пут у Отаџбинском рату 1941–1945. године, када је био под опсадом 250 дана. Оба пута град је био сравњен са земљом.

Значајне личности руске историје и културе везујемо за овај град: царицу Катарину Другу, генерала А. П. Суворова, П. С. Нахимова, В. А. Корнилова, М. П. Лазарева, Ф. Ф. Ушакова, писце Лава Николајевича Толстоја, Антона Павловича Чехова и Ану Ахматову. На територији Севастопоља налази се на стотине археолошких, историјских и културних споменика, од раног палеолита, па све до данашњих дана.

Са пристаништа у Севастопољу могу се посматрати ратни бродови, разарачи и ракетни чамци који чине велики део руске Црноморске флоте који се налазе у једној врсти непрекидне ротације: док се једни враћају са борбеног дежурства и далеких мисија, други одлазе у том правцу. Шетајући огромним поплочаним приобаљем, којим су некада корачали и царски адмирали и меланхолични песник Сергеј Јесењин са својом супругом, америчком балерином Исидором Данкан, могу се примети рупе од пушчаних плотуна од којих су на овом месту 1905.

пали револуционари, побуњеници против императора. Стари Крим инспирисао је Јесењина на неке од најлепших стихова љубавне поезије, на неки начин Јесењин и Данканова били су симболи незаборавне руско-америчке романсе.

Полуострво Крим, некада црноморски бисер царске Русије, али и највећа тврђава на Црном мору, затим совјетски излаз на топла мора, па део независне Украјине, на референдуму у марту 2014. године прогласило је независност. Убедљива већина од преко 80 одсто укупног броја изашлих становника рекла је „да" Руској Федерацији. Ова једна јединствена историјско-културна целина насељена је од памтивека и увек је била изложена утицају разних цивилизација, као што је и данас дом за чак 170 различитих народа. Некада су у кримском граду Јалти, Стаљин, Рузвелт и Черчил знали како да поделе свет, али данас ово полуострво представља јабуку раздора између Русије и Запада.

Након преломних догађаја у фебруару 2014, након државног удара у Кијеву, војници у зеленим униформама без државних ознака, и уз помоћ локалних добровољачких одреда, брзо су преузели контролу над стратешким тачкама на Криму, укључујући аеродроме, луке, војне базе и све институције. Како се накнадно „сетио" Владимир Путин, „љубазни људи" у зеленим униформама били су руски специјалци који су спречили да Крим потоне у крвопролиће и да грађани могу мирно и без страха да искажу вољу на референдуму. Ови руски војници и официри боравили су легално у Севастопољу, највећој ратној луци у региону, по споразуму који су Москва и Кијев потписали после распада СССР-а.

Битка за Крим највише се водила око Севастопоља, града-хероја из Другог светског рата, који представља вероватно најважнију стратешку тачку у црноморском региону. Ко влада Кримом и Севастопољем, контролише шири регион Црног мора. После пуча у Кијеву, Москва је била забринута да би Крим и Севастопољ могли да постану одскочна даска за НАТО операције, чиме би Русија изгубила најважнију војну базу и била стратешки потиснута на исток. То се није десило и данас је Севастопољ брањен са мора, копна и ваздуха. Борбени авиони, ракетни системи и Црноморска флота – све је то сада стационирано у Севастопољу и овај арсенал се непрекидно ојачава и допуњава.

Севастопољ је град са око 420.000 становника, од којих је већина на овај или онај начин повезана са војним активностима. Данас је Севастопољ, као и у време СССР-а, град којим се управља директно из

Москве. Над њим нема надлежност ни Крим, као што га није имала ни совјетска Украјина. Чак ни после 1991, Кијев није никада у потпуности овладао најпознатијим кримским градом. Пре свега зато што је ту остала руска флота, али и због грађана Крима који се никада нису помирили са одвајањем из састава Русије 1954. године по личној одлуци совјетског лидера Никите Хрушчова, иначе Украјинца.

После стицања независности Украјине 1991, на Криму је одржан први референдум, на коме је проглашена аутономија и од тада ни једна директива из Кијева није могла глатко да се спроведе на полуострву. Непотчињавање Крима и Севастопоља украјинској власти довело је, према речима самих житеља до смањења финансирања из централног буџета, што је довело до економске стагнације и пропадања инфраструктуре. Али, уместо да се покоре и предају Кијеву, „санкције" су довеле до још већег револта грађана и коначног отцепљења.

Град херој Севастопољ има дугу историју. Погодан положај, повољни животни услови допринели су раном и активном насељавању ових територија. Севастопољ, чија клима и време погодују за угодно постојање, одувек је био место сусрета политичких и економских интереса различитих држава. Стога је град учествовао у многим ратовима, који су створили његову легендарну, херојску историју.

Његове територије биле су изузетно атрактивне, јер су се налазиле на стратешки важном месту: на пресеку бројних трговачких путева. Због тога су се на њега непрестано вршили напади и покушаји заробљавања, што је нанело велику штету граду. Насеље памти моћ Гота, Хуна, Византинаца, Татара. У 15. веку град је био подељен између три државе, које су непрестано ратовале међусобно. Почетком 18. века Руско царство је ушло у борбу за ову територију.

Као резултат ликвидације Кримског каната и преноса земаља под власт руске царице, 1783. године, био је да су на овом месту су положена прва камена утврђења, већ 1784. године. Катарина Друга је новом насељу дала име – Севастопољ, што значи „град славе, свети град". Гроф Потемкин је био овлашћен да започне изградњу луке и изградњу града. А после три године цео свет је говорио о црноморској флоти Русије и тврђави Севастопољ.

Многи изванредни адмирали руске флоте били су укључени у развој града: Ушаков, Нахимов, Лазарев. Захваљујући томе он је растао и постајао лепши. Средином 19. века односи са турском страном су се закомпликовали. Током рата, Севастопољ постаје место херојских

догађаја, и 349 дана град је издржао опсаду непријатеља. Али неколико деценија Русија није имала право да створи флоту у Црном мору. Оживљавање града започело је крајем 19. века, када је овде поново почела да оживљава поморска војска Русије.

Од совјетских времена Севастопољ је живео и развијао се као главна лука, индустријско средиште регије и одмаралиште. У постсовјетско доба његова важност је опала због недостатка интегрисаног програма развоја. Слободна економска зона Севастопољ отворена је 2015. године. Циљ ове мере је побољшање инвестиционе климе у региону, и она, разуме се, не може дати брзе резултате, па се данас градска економија не може назвати просперитетном иако има велики потенцијал. Главни економски покретач града је лука. Главни посао у Севастопољу је у пуном јеку само уз море. У луци послује неколико компанија за ремонт и бродоградњу. Кроз њу годишње прођу робе вредне стотине милиона долара.

Руска флота је највећи послодавац у граду. Она обезбеђује 25% градског буџета. Само за закуп луке Русија је годишње плаћала Украјини 97 милиона $. Други важан извор прихода града је рибарство и индустрија прераде рибе. Лука, изграђена у совјетско доба, и даље је велико предузеће. Производи милионе конзерви рибље конзерве, као и хиљаде тона морских плодова. Винска индустрија игра важну улогу у градској економији. Две фабрике производе пенушава и бела вина. Преостала индустрија, а ту се мисли на индустрију одеће, хране, грађевинарства, енергетике заузимају одређени сегмент у градској економији, дајући радна места становништву.

Национални састав становништва града се генерално разликује од показатеља за Крим. Око 74% су Руси, 21% Украјинци, око 1% су Белоруси. Остатак етничких група чини мање од 1% укупног броја. У граду живи око 30. 000 руских официра и морнара са члановима породица.

Међутим, број становништва Севастопоља расте из године у годину због миграција. Број људи који стижу у стални боравак непрестано се повећава. Људи долазе у град у потрази за профитом. Традиционално рад у Севастопољу није проблем. Град показује ниске бројке незапослености. Ипак 5,5% људи је незапослено. Иако у Севастопољу увек има слободних места, посебно за квалификоване раднике у грађевинској индустрији. Просечни животни век у граду за мушкарце је 63 године, за жене 74, што се добро уклапа са сверуским трендом.

Квалитет живота града и његово благостање могу се проценити бројем друштвено значајних објеката. У Севастопољу постоји 38 здравствених установа. У потпуности су опремљени потребном опремом као и квалификованим особљем. Мрежа образовних институција је такође добро развијена. У граду постоје 72 школе и 87 предшколских установа. Они у потпуности задовољавају потребе локалног становништва. У Севастопољу постоји пет великих универзитета и шест средњошколских специјализованих образовних институција.

Град има добро развијену услужну и трговинску мрежу. Тако предузећа у Севастопољу грађанима нуде велики број услуга за разоноду. Културну сферу представља 5 позоришта и 5 биоскопа. Град има зоолошки врт, водени парк, неколико музеја и библиотека. Добро развијени јавни превоз Севастопоља омогућава да се лако може доћи до културних објеката са било ког места у граду. Рекреативни центри, пансиони, лечилишта функционишу за рекреацију домаћих и туриста. Изграђена су 4 спортска комплекса и 5 базена за спорт. Љубитељи активног начина живота могу да вежбају у неколико јахташких клубова.

Полуострво Крим има дугу и занимљиву историју. Севастопољ, исконски руски град, током свог постојања прошао је кроз многе херојске странице. Планине полуострва Крим пружају се од североистока до југозапада, чинећи три гребена. Севастопољ је са југа заштићен брдом Сапун-гора, обраслом ниским растињем, које се налази скоро 7 км од тиркизног залива града Балаклаве. Сапун-гора је повезана са славним догађајима из Великог отаџбинског рата, на њој се налази 28-метарски обелиск славе са Музејом и диорамом битака у пролеће 1944. године. Ово место нуди запањујући поглед на околину.

Данас ово место активно посећују туристи. За њих је посебна предност што Крим, Сапун-гора и друге атракције пружају могућност комбиновања активности на отвореном у прелепој природи, естетског уживања у запањујућим погледима са образовним излетима и дашком историје.

Замислите јуриш на брдо, који траје већ преко 7 сати. Врх је близу, али последњи кораци до њега су најтежи. Борбе се воде за сваки шанац, за сваки испуст у стени. На непријатељска утврђења јуришају пешадија, инжењерија, тенкисти и артиљерци. У ваздуху – окршај ловачких авиона, а на мору совјетске корвете уз подршку поморске авијације уништавају непријатељске бродове.

Управо ова слика дочекује посетиоце када уђу у осматрачницу највеће диораме (тродимензионалног модела) на свету „Јуриш на Сапун-гору

7. маја 1944. године". Утисак појачава предњи план, који чини осам метара растојања од осматрачнице до осликаног платна. Ту је реконструисан оригинални рељеф терена, изрован гранатама, у природној величини су саграђена непријатељска склоништа, ровови, распоређено је оригинално трофејно оружје, крхотине граната и чауре.

На Сапун-гору се вреди попети не само због диораме, него и због изузетног погледа на околину. Недалеко од кружне зграде диораме уздиже се Капела Светог Ђорђа у облику гранате, а испред ње су изложени модели војне технике и наоружања из периода Другог светског рата.

У Севастопољу можете посетити локалне музеје, има их пуно у граду. Заинтересовани за историју требало би да посете Музеј одбране Севастопоља, одбрамбени торањ Малаховог брда, диораму „Напад на планину Сапун-гора 7. маја 1944." Посебно вреди разговарати о панорами „Одбрана Севастопоља 1854–1855." Музеј се налази у близини центра – на Историјском булевару. Његова изложбена дворана садржи огромну слику, која илуструје јунаштво бранитеља Севастопоља током Кримског рата 1854–1856, и предметни план од 900 квадратних метара, који се налази на посебној платформи.

Аутор панораме је оснивач руске панорамске уметности, Франц Алексејевич Роубо. Зграда је такође занимљива споља: у посебне мерне нише уграђени су мермерни кипарски портрети адмирала В. А. Корнилова, П. С. Накхимова, В. И. Истомина и других, као и попрсје великог руског писца Л. Н. Толстоја, који је учествовао у кримском рату.

Недалеко од храма уздиже се уз море, огромно звоно гађано из турских топова. Током Кримског рата, Французи су га освојили, а до 1913. године звоно је било на звонику катедрале Нотр Дам у Паризу, али је враћено назад у знак пријатељства. Постоји прича да бисте остварили своју жељу, треба да звоните на ово звоно.

Овај слободољубиви приморски град чувен је по славној војничкој прошлости од античког до совјетског времена, али је то и град у коме се може уживати на његовим плажама, у вожњи кајаком и забави са делфинима.

Севастопољ је удаљен од Москве 1.273 километра. Град са околином се простире на око хиљаду квадратних километара. На овој пространој територији налазе се тврђаве, манастири у пећинама приградског насеља Инкерман, обронци кримских планина и природни резервати.

Четвртину територије Севастопоља заузима разуђена морска обала са великом луком, па су морске знаменитости града најупечатљивије.

Један од симбола Севастопоља се налази у близини Приморског булевара и главног градског кеја. То је Споменик потопљеним бродовима, омиљено место становника Севастопоља и туриста. Споменик је подједнако добро видљив и са мора, и са копна.

За време Кримског рата (1853–1856) команда руске ратне морнарице је била принуђена да потопи неколико десетина старих једрењака, како би непријатељским бродовима онемогућила упловљавање у луку и тако помогла руским обалским батеријама. У наредби вице-адмирала Корнилова од 11. септембра 1854. је писало: „Тешко је и тужно уништавати сопствени труд: уложили смо много напора да бродове одржимо у добром стању, али сада је неопходно да их жртвујемо и томе се морамо повиновати". Споменик бродовима, потопљеним да би се заштитио град, подигнут је 50 година касније, на годишњицу Прве херојске одбране Севастопоља 1905. године.

Према једној од легенди из Кримског рата, брод под именом „Света три јерарха" никако није било могуће потопити, упркос јакој ватри којој је био изложен. Тада су се морнари сетили да су на броду заборавили икону, па су се вратили по њу. Када су изнели икону, брод је сам потонуо.

Браниоци слабо утврђеног Севастопоља су једанаест месеци задржавали много надмоћнијег непријатеља. О храбрости руских војника је писала чак и штампа непријатељских земаља које су свим силама покушавале да сломе њихов отпор. Херојска одбрана Севастопоља 1854–1855. трајала је 349 дана и у целом свету прославила овај град и његове браниоце.

Приликом посете Севастопољу обавезно би требало посетити и градски делфинаријум који се налази у самом центру града, у Артиљеријском заливу, недалеко од Споменика потопљеним бродовима. Ту се одгајају и рехабилитују црноморски делфини које посетиоци са уживањем посматрају и забављају се пливајући са њима.

Када Артиљеријски залив посматрате из птичије перспективе, у тамноплавој морској води уочићете светлоплаву површину. То је кристално чиста вода делфинаријума која одговара посебним међународним нормама за држање морских животиња.

Осим кљунастих делфина и белуга (белих китова), у делфинаријуму могу да се виде и фоке. После забаве са њима посетиоци могу да

виде изложбу великих папагаја: могу се видети аре, какадуе, сиви папагаји (жако) и друге тропске птице које су се одлично навикле на морске животиње и чак научиле да имитирају гласове и звиждуке делфина.

Делфини се могу видети и у Државном океанаријуму у Козачком заливу, где се за потребе руске ратне морнарице специјално обучавају такозвани борбени делфини. У свету постоје само два таква центра за тренинг делфина: у Севастопољу и Сан Дијегу (САД).

У севастопољском заливу Балаклава може се посетити база за одржавање и ремонт подморница. У совјетско време то је био тајни објекат од стратешког значаја који је сада отворен за посетиоце. Сличне базе у свету још увек су затворене за јавност. Подморничка база у Балаклави је јединствена по својој величини и локацији. Рељеф залива је допринео тајности објекта: у планини, дубоко под земљом смештене су потпуно изоловане подземне просторије које могу да издрже директан удар атомске бомбе јаче од оне која је бачена на Хирошиму. У овом објекту људи би могли да живе и раде преко 30 дана. У тајним подземним тунелима налазио се центар за везу, складишта горива, оружја и животних намирница. У бази би за време рата могло да се склони и заштити седам подморница средње величине или девет малих, као и три хиљаде људи.

Сагледавши страшне последице дејства атомских бомби које су САД бациле на Хирошиму и Нагасаки у августу 1945, власти Совјетског Савеза су донеле одлуку да се у Балаклави изгради тајна подморничка база за заштиту технике и људи у случају нуклеарног напада. Објекат у Балаклави грађен је девет година, а градитељи су радили непрекидно у три смене. Планове градње су добијали парцијално, а по завршетку радова сва документација је уништена.

Тајна подземна подморничка база у Балаклави је временом изгубила кључни стратешки значај, јер је Ратна морнарица СССР-а у наоружање увела нове класе подморница које су биле веће и имале сложенију опрему. База је била у функцији до 1993. године, а престала је да постоји 1995, када је из ње извезена последња подморница. Објекат је пропадао скоро деценију. По наредби тадашњег председника Украјине Леонида Кучме Министарство одбране Украјине је 2002. основало Музејски комплекс ратне морнарице „Балаклава" који је за посетиоце отворен 2003. године.

Остаци античког полиса Херсона налазе се на Унесковој листи светске баштине. Изгледају импозантно и после две хиљаде година. Могу се видети на плажи на западу Севастопоља.

Трговачки полис Херсон Тауријски (Таурида – старо име Крима) био је сфера војно-политичких интереса Хазарског каганата, Кијевске Русије, Грка, Турака и трговаца из Ђенове, па је све до 15. века био густо насељен лучки град. Свом ширином полуострва, од једне до друге обале, до данас се уздижу високе зидине. Сачувана је и одбрамбена Зенонова кула, саграђена од огромног клесаног камења. У античком амфитеатру у Херсону, чији су остаци такође сачувани, одржавале су се позоришне представе и борбе гладијатора.

Амфитеатар је могао да прими три хиљаде гледалаца. На главном градском тргу (агора) налазио се архитектонски ансамбл од седам храмова. На остацима античких храмова средином 19. века је подигнута саборна црква у част кијевског кнеза Владимира који је у Херсону примио хришћанство 988. и исте године крстио Кијевску Русију.

Херсонски историјско-археолошки национални парк је данас велики научно-истраживачки центар и база у којој раде археолози из целог света и долазе на праксу студенти различитих универзитета. Након вишегодишњих археолошких ископавања сазнали смо много о историји Херсона. Најдрагоценија археолошка открића данас се као посебне музејске колекције, чувају у Ермитажу у Санкт Петербургу, у Државном историјском музеју и Државном Пушкиновом музеју ликовних уметности у Москви.

У центру Херсона стоји Владимирска црква – управо на том месту је кнез Владимир прихватио хришћанство пре више од 10 векова. У част овог догађаја, градња храма започела је 1861. године. За време Другог светског рата, црква је уништена, да би била обновљена тек 2000. године.

Велики кнез је потом покрстио и руску државу и народ. Крштење Русије је поставило темеље руској држави и предодредило историјску судбину земље. Тиме је рођена руска државност, нова земља, нова цивилизација.

Историја руског Севастопоља нераскидиво је повезана са оснивањем руске Црноморске флоте. Град је основала царица Катарина Велика, 14. јуна 1783. године, после присаједињења Крима Русији, као базу за руску Црноморску флоту.

Севастопољ називају и „градом руске славе". За више од два века постојања град је преживео ратове, немире, револуције и опсаде. Био је и рушен, али је увек изнова подизан из пепела. У близини Севастопоља налази се и месташце Балаклава, данас популарно и живописно

кримско летовалиште, које туристе привлачи својом лепотом, али и интересантном историјом.

У совјетско доба то је био затворен град, где је била смештена подземна војна база за нуклеарне подморнице, познатија као „Објекат 825 ГТС". Тренутно је ово највећи од свих совјетских војних објеката са којих је скинута ознака тајности.

Севастопопоље зову градом херојем на обали Црног мора, то је место за које су се борили Грци, Римљани, Турци, Руси, Татари, Енглези, Немци, Французи, и место које је уз Лењинград, Стаљинград и Одесу, постало четврти град херој у СССР-у. Да историја није штедела Севастопоље сведоче споменици, бисте, спомен-плоче и разна обележја везана за рат, којих има на сваком кораку.

Крајем 15. века на Криму је формирано Кримско ханство, где су већином живели Татари који су, као турски вазали, учествовали у ратовима против руских, украјинских и пољских земаља. Руска војска, крајем 18. века заузима Крим, истискују турску и праве своју моћну Црноморску флоту. У Севастопољу је тада почела градња луке, војних и цивилних објеката. Указом Катарине Друге, град 1784. године добија име Севастопоље. Утврђивање Русије на Криму и изградња војно-поморске базе наишла је на оштре протесте Турске, коју су подржали Енглеска и Француска. Упркос томе, град и лука су се развијали, ширили, индустријализовали, утврђивали. Прва одбрана Севастопоља догодила се у Кримском рату 1853–1855. године, вођеном између Русије и Турске.

Севастопоље је био бојно поље и и Великом рату. Када је у Русији избила револуција град су окупирали Немци, али су се брзо повукли кад је револуција и код њих букнула. Онда су дошли Енглези и Французи који су подржавали борбу против бољшевика. Крим је био једно од последњих упоришта руских царских трупа. Крајем 1920. у град је ушла Црвена армија. Много белих је тада побијено, заправо сви који нису успели да побегну.

До Другог светског рата израстао је у снажну војну базу. Немци су у јуну 1941. године напали Севастопоље, али је тај први удар одбијен. Крајем 1941. године Немци почињу опсаду града која је трајала 250 дана. У јулу 1942. године нацисти су успели да уђу у Севастопоље. Црвена армија је у мају 1944. истерала Немце и поново заузела град који се по ко зна који пут дизао из пепела.

Севастопољ је 1948. године, у оквиру Русије (као дела СССР) добио специјални статус, али је 1954. постао део Украјине. Задржао је специјални статус и није био део Аутономне Републике Крим.

У Севастопољу са данас на тргу Нахимова налази споменик адмиралу Павлу Степановичу Нахимову, оснивачу бројних војних институција и команданту прве одбране града који је погинуо на бедемима 1855. године.

Преко пута се налази меморијал посвећен херојској одбрани Севастопоља у Другом светском рату, са уклесаним именима погинулих. Ту је и спомен обележје младом Лаву Толстоју који је баш на том месту учествовао у одбрани Севастопоља. Недалеко од трга Нахимова налази се Панорама одбране Севастопоља 1854–1855. године, у Историјском булевару.

Панорама је подигнута на месту једног од утврђења које се звало Четврти бастион. Панорама је кружног облика и у њој је кружно платно дужине 115 и висине 14 метара на коме је осликан најважнији дан одбране, 6. јун 1855, када је агресор кренуо у јуриш. Сваки део те панораме има много детаља и изгледа врло верно. На спољном зиду Панораме су бисте хероја одбране.

Реч Севастопољ је спој две грчке речи: севастос (σεβαστός) и полис (πόλις). У доба старог Рима два места су имала ово име; једно у Малој Азији, а друго у Тракији. Тада је коришћена и титула севастос за цара у значењу величанство или светост. Севастопољ, дакле, значи „величанствени град" или „царски град".

У прошлости се овде налазила мала татарска тврђава под именом Ахтиаром. На турском и језику кримских Татара овај град се и данас зове Акјар (Акуар, Aqyar).

Приобално подручје Крима населили су грчки колонисти још у 7. веку п. н. е. Под Римљанима и Византинцима сачувао се грчки карактер полуострва, све до најезде Татара у 14. веку. Када су Руси освојили Крим у 18. веку, град је поново основан 1783. године.

Због свог војног значаја, Севастопољ је био главна мета нападача у Кримском рату. После једанаестомесечне опсаде, тешко страдали град се предао 8. септембра 1855. Од тада није повратио пређашњи значај напредног трговачког града.

У Другом светском рату Севастопољ је важио за најјачу тврђаву на свету. Севастопољ је издржао интензивно немачко бомбардовање током тешких борби у 1941. и 1942. Због јаке утврђености града, Немци су га

дуго бомбардовали. Немачке трупе су га заузеле 1. јула 1942. после 250 дана опсаде. Тада је у граду преостало само девет неоштећених зграда. Планирано је да се граду промени име у Теодорисхафен у случају немачке победе над Совјетским Савезом. Као и на остатку Крима, планирано је да се град колонизује немачким становништвом. Град је ослободила Црвена армија 9. маја 1944. године, а због интензивних борби и као што је већ раније споменуто Севастопољ је добио титулу „града хероја" годину дана касније.

Никита Хрушчов је 1954. године преместио Кримску област и Севастопољ из Руске у Украјинску Совјетску Републику у оквиру обележавања 300. годишњице Перејаславског споразума. Граду је 1957. припојено место Балаклава.

До 1991. године Севастопољ је био затворени град. То је значило да су особе које нису биле локални становници морале да траже од власти привремену дозволу да посете град. Град је био директно подређен централним властима РСФСР, а не локалној области, а од 1978. био је директно подређен администрацији Украјинске ССР.

Уговором са Русијом, који је требало да важи до 2047, Севастопољ је одређен као заједничка база руске и украјинске Црноморске флоте. Град је био под директном управом украјинске владе и није се налазио у саставу Аутономне Републике Крим. У Украјини је само још Кијев имао овакав посебан статус.

Севастопољ представља драгуљ кримске обале и један је величанствени град и туристички магнет, велики рекреативни и научни центар, културно и трговачко жариште на обали Црног мора.

Од свих градова кримског полуострва, Севастопољ има највећи туристички потенцијал: железничку станицу у близини центра, прелепе плаже у граду и шире, много архитектонских и историјских споменика, мир постојећих храмова и развијену инфраструктуру – све то привлачи многе туристе из Русије и других земаља.

СИМФЕРОПОЉ – КАПИЈА ЗА КРИМ И ЊЕГОВ ГЛАВНИ ГРАД

Званичним датумом рођења Симферопоља сматра се 1784. година, али многи историчари тврде да је доба настанка главног града Крима много старије и да га треба рачунати од времена формирања древног насеља Скитски Напуљ.

Симферопоље (рус. Симферополь) је град на полуострву Крим, а према последњим подацима о броју становника, град има 341.799 становника.

Капије Крима – тако Симферопоље доживљавају и називају милиони туриста који долазе на полуострво. У међувремену, главни град Крима има прилично богату и занимљиву историју. Налази се удаљен 1.266 километара јужно од Москве.

Званичним датумом рођења Симферопоља сматра се 1784. година, али многи историчари тврде да је доба настанка главног града Крима много старије и да га треба рачунати од времена формирања древног насеља Скитски Напуљ.

Главни град Мале Скитије, који је обухватао садашњи Крим (са изузетком полуострва Керч који је био део државе Босфор и Херсонес, смештеног на територији данашњег Севастопоља), сматран је изгубљеним током многих миленијума. Његова локација није откривена случајно. И кримско татарски град Ак-Мечет, претходник Симферопоља, одиграо је своју улогу у томе. За изградњу су кримски Татари користили камен из древног насеља које је потонуло у заборав. Једном је један заљубљеник у старине, шеф полиције округа Симферопоље, скренуо пажњу на камене плоче са барељефима и грчким натписима. Плоче је послао у Одески музеј старина. Тамо су се заинтересовали за налаз и истог лета спровели археолошка истраживања. Први је изнео резултат који је постао научна сензација.

Касније је тавро-скитска експедиција била ангажована на истраживању насеља. Њена открића и налази пресудно су прецртали претходне идеје о Скитима као дивљим и неписменим, „јучерашњим" номадима. Пред археолозима се појавио снажан, талентован, интелигентан народ, способан да издржи дуга и тешка искушења. Симферопољски архитекта Кондратски је низом цртежа покушао да врати архитектонски

изглед скитске престонице. Тада је дошао до закључка: „Напуљ је у време свог процвата (2. век пре нове ере) изненађујуће био сличан Риму тог доба".

Скитска престоница постојала је најмање шест стотина година. Не постоје тачни подаци о томе када је и како престао да постоји. Познато је да су Готи уништили Скитски Напуљ 275. пре Христа, али је након инвазије град наставио да живи. Верује се да су га Хуни коначно уништили.

Много векова касније, на рушевинама престонице Мале Скитије, налазило се село са хришћанским становништвом Керменчик („тврђава"). У то време ништа није подсећало на величанствену скитску престоницу. А на крају 18. века, хиљаду година након смрти последње престонице скитске државе, Татари су дошли на Крим. Дошли су да се заувек настане у напуштеној и плодној кримској степи.

Град Ак-мечет, што значи Бела џамија, појавио се у близини онога што је остало од некадашње скитске престонице. Ак-мечет је био важан административни центар – центар Кајмаканизма (нешто попут регионалног центра). Поред тога, резиденција Калги-Султана – друге особе након хана у феудалној хијерархији. Ак-мечет (данас „стари град" Симферопољ) развио се као град занатлија у 17. и 18. веку, био је лавиринт замршених, кривудавих улица у којима су живели занатлије и трговци. Прекретница за живот Ак-мечета била је трећа година Руско-турског рата. Руске трупе су журиле на Крим. Верује се да долгоруковски обелиск стоји на месту где је стајао шатор команданта руске армије. Тада нико од руских војника није могао ни да замисли да ће се у блиској будућности на месту њиховог пролазног логора појавити нови град, Симферопољ. Шест година након ових догађаја, одред Суворова приближио се Ак-мечету. Тврђава, коју су изградили војници великог заповедника и која је названа у његову част Александровски, постала је у ствари, прва грађевина на територији будућег Симферопоља.

У фебруару 1784. године Катарина Друга је потписала декрет о формирању Тавридског региона на територији полуострва Крим и Таман, који је био део Новоросијске провинције. Неколико дана након овог декрета, генерални гувернер Новоросија Григориј Потемкин поднео је царици нацрт административне структуре регије, чије је средиште требало да буде нови град. Дан потписивања декрета Катарине Друге „О административној структури региона Тауриде" сматра се датумом оснивања модерне престонице Крима.

На предлог научника, духовника и јавне личности Јевгенија Булгариса, будући административни центар провинције Тауриде назван је Симферопољ, на руском – Ползоград. Зашто је руски град добио грчко име, одговор је једноставан – тих година постојала је званична мода за древну грчку топонимију.

Прве зграде новог регионалног центра постављене су у јуну 1784. године. Постепено је град растао и насељавали су га имигранти из Русије и Украјине.

После смрти Катарине Друге, 1796. године, градња Симферопоља је заустављена. Павле I је укинуо регион Таурида и, поделивши његову територију на две жупаније (Ак-мечетски и Перекопски), укључио их у Новоросијско гувернерство. Симферопољ је поново добио име Ак-мечет. Али након шест година поново постаје главни град Крима и Северне Таврије, као и центар новоформиране провинције Таврическаја.

Симферопољ тог периода био је мали, али прилично развијен. Његов развој олакшала је изградња путева до Алуште, а затим до Јалте. Главни град Тавриде добио је приступ сверуском тржишту и постао велико занатско и посебно трговачко средиште провинције.

Више од пола века улице Симферопоља нису имале званична имена. Тек 1834. године грађевинска комисија је узела у обзир све четврти и зграде и направила план града. После три године, гувернер је послао наредбу градској думи да додели имена главним улицама. Њихова имена такође су одражавала верске преференције локалног становништва, њихову класну припадност. Неке улице су именоване према етничкој припадности.

Предреволуционарни Симферопољ био је град претежно радног народа. „Виша класа" чинила је безначајан проценат. Али племићи, као и богати трговци и произвођачи, били су ти који су били задужени за све градске послове. Међу покровитељима, неки од најпознатијих били су представници кримске заједнице. Њиховим напорима изграђен је центар Симферопоља. Ове зграде красе главни град Крима до данас.

Почетак 20. века у Русији је обележен успоном револуционарног покрета. Совјетска власт успостављена је у граду у јануару 1918. године. После тога, током две године, власт у граду је наизменично прелазила из руке у руку између белих и црвених. За беле емигранте Симферопољ је постао капија кроз коју су заувек напустили Отаџбину.

Током грађанског рата на Криму, у Симферопољу су били највећи научници Русије. Управо су они постали оснивачи, наследници Универзитета Таурида, основаног 1918. године.

Бољшевици су се коначно утврдили у граду 1920. године, а годину дана касније Симферопољ је био главни град мултинационалне Кримске аутономне Совјетске Социјалистичке Републике.

Током предратних петогодишњих планова, град је активно наставио да се изграђује. Уочи Другог светског рата Симферопољ је произвео више од трећине индустријских производа Крима.

Велики отаџбински рат је био трагична страница у животу овог града. Током година окупације, нацисти су убили и мучили више од 20.000 становника Симферопоља. Многе зграде су уништене до темеља, а опрема фабрика извезена је у Немачку.

Дан ослобађања Симферопоља од нацистичких освајача, 13. април 1944. године, постао је заиста национални празник. У знак сећања на тај догађај, у центру града направљен је Трг победе, где је на пиједестал подигнут тенк Т-34, који је један од првих ушао у град. Недалеко од њега ће касније бити оживљена, уништена тридесетих година 20. века, црква Александра Невског, и они заједно чине духовно-патриотски меморијални комплекс. Црква Александра Невског повезана је са историјом рођења провинцијског центра. Храм је био једна од првих монументалних грађевина у Симферопољу. Службе у њему обављале су особе првог ранга у руској црквеној хијерархији.

У послератним годинама град се активно градио и убрзо је постао индустријски центар Крима. Садашњи Симферопољ складно комбинује модерност и провинцијски дух провинцијског града. Древне зграде у близини високих зграда привлаче пажњу.

Од 3. јула 1997. године, након усвајања нормативног правног акта Врховног савета Аутономне Републике Крим „О статусу главног града Аутономне Републике Крим", град Симферопољ је правно обезбедио право да се зове главни град Крима.

Симферопољ је велики град који је културно, административно, индустријско и научно средиште Републике Крим, који се налази у самом центру полуострва и простире се на 107 квадратних километара. Са старогрчког, име града је преведено као „Град благодати". У време када су Татари освојили Крим, град се звао као што је већ поменуто Ак-мечет (бела џамија).

Симферопољ је град који се активно бави индустријом. Главне индустријске гране су лака и прехрамбена индустрија и машинство. У граду постоји више од 70 предузећа која производе разне производе за цело полуострво (хемикалије за домаћинство, производе од пластике, затим системе аутоматског управљања, разне електричне алате, тканине и одећу, производе од коже, есенцијална уља и лекове на њиховој основи, и још много тога.).

Овај град је, између осталог, и најважније саобраћајно чвориште, јер се налази у самом срцу Крима. Већина саобраћајних веза везана је за овај град. Овде се налазе железничка станица, међународни и регионални аеродром, аутобуска станица. Поред тога, овде се налази и најдужа тролејбуска линија, која повезује град са Алуштом и Јалтом, уписана у Гинисову књигу рекорда. Унутар самог града најчешће превозно средство су тролејбуси, таксији са фиксном рутом и аутобуси.

У граду се налази већина универзитета републичког и националног значаја, Националне академије за заштиту животне средине и одмаралишта. Такође, у граду још постоји и 12 специјализованих средњих школа, међу којима је једина техничка школа за моторни транспорт на полуострву од посебног значаја. Постоји 37 стручних школа у којима се образује преко 50 занимања. Важно је још напоменути и истраживачке институте Кримске академије наука, Кримски центар за хидрометеорологију и сеизмички центар.

Због чињенице да је Крим дуго био у поседу кримских Татара, ово је имало велики утицај на изглед града. Последњи попис становништва показао је да овде још увек живи око 7% Татара, што објашњава место џамије Кебир Јами у граду, као и нека архитектонска решења у изгледу Симферопоља.

У главном граду полуострва Крим налазе се музеји локалне историје, уметности и етнографије, позоришта драме и музичке комедије, затим Руско академско драмско позориште. М. Горки, Академско музичко-драмско позориште Кримских Татара, позориште лутака, филхармонија, циркус. Отворена је кућа-музеј Иље Селвинског. Поред тога, овде се налази и Државни архив Аутономне Републике Крим, који је централни огранак.

У граду постоји око 20 паркова и тргова на чијој територији се становници и гости Симферопоља могу опустити на свежем ваздуху. Главна улица у граду је авенија Киров, док је најдужа Кијевскаја улица дуга више од 6 километара.

Локалне атракције су разнолике, и у овом граду можете видети архитектонске споменике, музеје, резервате, скулптуре, спомен-стеле, обелиске, бисте и дрвеће старо пет векова.

Најдужа тролејбуска линија на свету успостављена је 1959. године на Криму и повезује главни град Симферопољ са Јалтом, на обали Црног мора. Дугачка је 85 километара, њену изградњу наредио је Никита Хрушчов. Полазна станица је близу аеродрома, а наставља кроз град и преко Кримских планина дуж Црноморског приморја. Кримски тролејбус је једини тролејбус на свету који саобраћа кроз планину. Вожња траје 2,5 сата, тролејбуси стају на 16 станица. Сваких 20 минута тролејбус број 52 креће на јужну обалу Крима и то путовање кошта само 129 рубаља. То је најјефтинији начин да се из Симферопоља дође на туристичку јужну обалу Крима, али је зато и најспорији.

Тролејбуси саобраћају овом линијом већ преко 50 година. Први део линије, Симферопољ – Алушта, отворен је 1959. године, а наставак до Јалте 1961. године. И сада путовање траје исто колико је трајало и тада. Променила су се само возила. Пре 40 година по кримским планинама су саобраћали модели марке „шкода", а данас су то руски тролејбуси. На Криму и у целој Русији, из неког разлога, тролејбусе возе углавном жене.

Аеродром у Симферопољу размерама, удобношћу и дизајном није инфериоран у односу на чувене московске аеродроме Домодедово и Шереметјево. Овај нови аеродром три пута је већи од старог, и заправо је највећи и најлепши аеродром југа Русије. Има 6,5 милиона путника годишње, а у перспективи се планира да услуге аеродрома на годишњем нивоу користи 10 милиона путника.

Постоји 55 шалтера за пријаву, киосци за самопријављивање, навигација за путнике, соба за мајке и дете, па чак и собе за молитву за вернике. Сви унутрашњи простори у аеродромској згради су буквално преплављени светлошћу, не само захваљујући фасадном застакљењу, већ и од два мала и 14 великих светларника на крову зграде.

Као главна идеја коришћена је слика мора. Појава кримског таласа, коју су корејске архитекте отелотворише у бизарном прекиду линија аеродромског комплекса, употпуњује јединствени ентеријер. Дизајнери баште у простору аеродрома створили су највећи зелени зид у Европи, вертикално решење за дизајн састављено од живих и вештачких биљака. Његова површина је била 1.600 квадратних метара. Биљке су одабране на такав начин да ће бити немогуће разликовати где се завршава природно цвеће, а где вештачко.

За већину туриста који путују по Криму полазак почиње из града Симферопоља. Разгледање отвара снежно бела железничка станица која пријатељски и срдачно поздравља све госте града. Иначе, главни град Крима је најлепши град полуострва. Знаменитости овог града укључују више од 200 споменика културе, историје, архитектуре, археологије и урбанизма. Налази се у самом срцу Крима на раскрсници степе и планина, без изузетка обједињавајући све градове на полуострву.

У наставку приче о главном граду Крима навешћемо још неке занимљивости о популарним знаменитостима Симферопоља и околине.

Црвена пећина Кизил-Коба: Ако сте љубитељ антике онда ће вам бити занимљиво да посетите једну од највећих пећина у целој Европи, Црвену пећину, двадесет километара удаљену од града са подземном реком Су-Учхан. Пећина је невероватна и тераће вас да поново посетите ово место.

Џамија Кабир Јами: Почетком 16. века, по налогу Менгли Гиреи Кана, у самој средини полуострва Крим, у близини реке Салгир, саграђена је Бела џамија или Ак-мечит. То је била резиденција наследника кримског султана. Света кућа муслимана је најстарија грађевина у граду, која је до данас украс старог града. Џамија је вековима стајала у свом изворном облику и служила је својој сврси. Џамија у Симферопољу је резиденција главног муфтије кримских муслимана. За ову џамију је занимљиво да је неколико пута реконструисана, али је након Великог отаџбинског рата дуго била напуштена. Оживљавање џамије започело је након повратка кримских Татара из депортације крајем 1980-их.

Напуљ Скит: Напуљ-Скит је антички споменик, који је утврђено насеље троугластог облика. Окренут је према северу и има природну заштиту са североистока – стенама. На грчком, назив „Напуљ” значи „нови град”. Али можда сама реч уопште није грчког порекла, већ има скитске корене. Историчари и археолози верују да је ово насеље постојало око шест векова, а да су га касније опустошила племена Гота.

Мермерна пећина: Једно од најзанимљивијих места у регији Симферопољ свакако је Мермерна пећина. Налази се на територији планинског ланца Чатир-Даг, што значи „шатор – планина”. Пећина је откривена релативно недавно, 1987. године. Већ 1992. године постала је члан Међународног удружења опремљених пећина. Спелео центар „Оникторур” бави се развојем туризма у пећини. Ова организација је извршила многа научна истраживања и опремила пећину за посету туриста,

прављење излетничких путева, пешачких стаза. Захваљујући овом спелео центру, Мермерна пећина отворена је за јавност 1989. године.

Парк Јурија Гагарина: Историја изгледа овог парка је врло занимљива. Првобитно је на овом месту био воћњак са јабукама. Једном је један велики званичник из Москве дошао у пословну посету у Симферопол. Желео је да се опусти и диви најбољем парку у граду, али овде га није било. Када је отишао, дао је месец дана да створи такав парк. Данас је територија од 37 хектара омиљено место за одмор мештана који овде воле да проводе слободно време и топле летње вечери. Овде можете видети веверице, хранити патке.

Музеј чоколаде: Овај необични музеј отворен је у Симферопољу у октобру 2009. године. Сви експонати који се налазе у Музеју, као што претпостављате из имена, деле су кондиторске уметности. Да би колекција Музеја могла да исприча о целој историји чоколаде, кримски посластичари потрошили су више од хиљаду и по килограма ове посластице. Можда једина ствар која недостаје изложби су фабрички произведени производи. Изложени експонати су искључиво ручно рађени. Коришћене су све сорте чоколаде и све врсте техника за рад са овим производом – ливење, обликовање и друге.

Музеј анатомије: Музеј анатомије човека је један од стотина морфолошких музеја у свету. Створен је 1931. године на основу катедре за нормалну анатомију на Кримском медицинском универзитету названом по С. И. Георгиевски. Иницијатор отварања овог музеја био је професор Роман Гелвиг, који је био декан медицинског факултета и први ректор Универзитета Таурида. Музеј анатомије смештен је у историјској згради из 18. века. Једном, током Кримског рата, овде је своје операције обављао познати руски хирург Пирогов Н. И. Ходници Музеја украшени су портретима овог великог човека, које су створили студенти и запослени на универзитету.

Музеј уметности: Симферопољски уметнички музеј отворио је своја врата 1966. године у згради с почетка 20. века која је некада припадала 51. литванском пешадијском пуку. После револуције, 1922. године, овде се налазио Централни музеј Тавриде, чији се фонд састојао од уметничких дела одузетих и национализованих са кримских имања. У збиркама Музеја налазила су се дела таквих познатих уметника као што су Шишкин, Левијатан, Брјулов, Ајвазовски, као и порцелан и скулптуре, а 1937, отворена је Симферопољска галерија слика.

Централни музеј Таурида: Централни музеј Тавриде отворио је своја врата 1867. године, првобитно је назван Локални музеј. Музеј је створен за чување важних докумената и проучавање архивских послова. На Криму има много више материјалних споменика антике него писаних. Музејски фонд формиран је захваљујући донацијама „љубитеља антике". Музеј је добио накит, антикну керамику и стакло, новчиће разних доба, предмете за домаћинство из Напуља-Скита, рукописе, гравуре итд.

Драмско позориште Максим Горки: Историја Драмског позоришта Максима Горког стара је више од 190 година. Симферопољско позориште датира из 1820. године, када је московски трговац и одушевљени гледалац позоришта Волков организовао прву сцену у бившој штали која се налазила у дворишту локалне племићке скупштине. Врло брзо позориште је заузело своје почасно место у културном животу града. Зато је 1873. године за позориште подигнута посебна зграда са салом за 410 места. Модерна зграда саграђена је 1911. године.

Позориште је основано 1938. године. Специјално је подигнута зграда која је касније разнесена током Великог отаџбинског рата. По завршетку рата, позориште је наставило са радом у згради Дома културе енергетских инжењера.

Парк Салгирка: Име парка потиче од имена реке на чијим је обалама положен. Иницијатор стварања парка био је академик Петер Симон Палас, који је истраживао Крим након његовог припајања Русији. Површина парка је 42 хектара. На његовој територији постојале су школе за вртларе, виноградаре и вртларе. Постојао је и дендролошки расадник. Понос парка је двеста година стара платан који је засадио оснивач П. С. Палас. Једно од најпосећенијих места у Симферопољу је парк Салгирка, у којем становнике и госте града привлаче не само прелепа природа, већ и архитектонски споменици. Једно од њих је властелинство истраживача и путника Петера Симона Паладе. Пространа кућа саграђена је у турском стилу у осамнаестом веку на обали реке Салгир. Сам Палас га је набавио 1795. године, чинећи га правим драгуљем града. Академик је имање назвао по својој супрузи „Каролиновка". Око куће, Палас је поставио прекрасан парк у којем су засађене јединствене и ретке биљке.

Ботаничка башта и јавни парк смештен на обали реке Салгир. Створио га је 1795. немачки научник П. С. Палас, који је у то време био у јавној служби у Руском царству. У парку још увек постоји већ раније

поменути двеста година стар платан који је засадио оснивач. Унутар баште налази се оригинална Кућа Воронцов из 19. века и класична курија из касног 18. века са астрономском кулом.

Највећи градски парк на Криму, отворен је 1960-их. Много деценија је омиљено место за шетњу међу становницима Симферопоља. Овде расту кримски борови, платани, букве, багреми, кестени, тополе и врбе. У централном делу парка налазе се два мала језера у којима живе јата патака. Главна пешачка улица парка, Шеталиште славних, води до спомен-обележја „Вечни пламен".

Позориште лутака: Кримско академско позориште лутака у Симферопољу једно је од првих позоришта лутака у Русији. Оснивач и први директор позоришта била је М. К. Шуринова. У почетку је сама писала драме и изводила дела уметника. Позориште је званично отворено 1939. године, али су се прве луткарске представе овде појавиле много пре тога. М. К. Шуринова је била васпитачица у вртићу, предавала је поезију са децом, користећи веселу Петрушку, направљену сопственим рукама. Заједно са осталим просветним радницима постављали су мале луткарске представе. А 1935. године отишла је у Москву на луткарске курсеве. Методе које је Шуринова научила и чиниле основу будућег позоришта лутака.

Етнографски музеј: Савет министара Аутономне Републике Крим усвојио је резолуцију о оснивању Кримског етнографског музеја 14. децембра 1992. У јесен 1993. године у Музеју је отворена прва изложба, за коју је прикупљено више од 1.100 експоната. Током следећих неколико година музејски фонд се активно допуњавао. Само у оквиру полуострва, запослени су посетили и истражили више од 130 села. Експедиције су вршене и ван Крима. Сада колекција Музеја има више од 11.000 експоната који говоре о култури и животу 21 народа. Међу експонатима су предмети од тканине, коже, графике, велики број фотографија.

Етнографска изложба је огранак Централног музеја Таврида. Смештена је у историјској згради из 19. века. Збирка даје представу о историји и култури народа и етичких група које насељавају Крим – Караима, Руса, Украјинаца, Кримских Татара, Белоруса, Естонаца и других. Музејски фондови чувају 3,5 хиљаде експоната, око 700 предмета је стално изложено.

Галерија је створена 1922. године као огранак Централног музеја Таврида. Од 1937. године за уметничку изложбу додељена је посебна

зграда. Готово читава колекција, која се састоји од древних икона и слика 18. – почетка 20. века, страдала је током Великог отаџбинског рата. Галерија је поново отворена 1947. Фондови су формирани од експоната који су послати из главних музеја СССР-а.

Симферопољ има велики туристички потенцијал. Пре свега, занимљив је због својих музеја, архитектуре историјских зграда 18–20. века, која има шармантан јужни акценат, и сеновитих паркова са обиљем бујног зеленила. Угодно је доћи у град на излет са спарне кримске обале, уморан од традиционалних радости летњег одмора на плажи.

Једно од најсликовитијих места у граду је већ поменути парк Салгирка, где расту вековни храстови и грациозна имања прошлих векова која стоје међу негованим сокацима. Поред овог парка, у околини града створен је нови тематски филмски парк „Викинг", где је поново створена сурова атмосфера средњег века. Ово место можете посетити са целом породицом и стећи незаборавно задовољство урањањем у прошло доба.

Најстарији биоскоп у Симферопољу: Зграда је подигнута почетком 20. века у стилу сецесије, који је доминирао умовима тадашњих архитеката. Унутра се налазила пространа биоскопска сала за 800 места, опремљена одвојеним кутијама. У интервалима између приказивања касета за публику свирао је оркестар. У 2003. и 2011. извршене су обнове. Тренутно биоскоп има три сале.

Први радио-телескоп створен на територији СССР-а за обезбеђивање лансирања свемирских летелица на Месец. Овде је био контролни центар, где су направљене прве слике месечеве површине. Предмет је коришћен до краја прошлог века. У периоду 2003–2014. све зграде радио-телескопа су уништене и продате за грађевински материјал. Преживела је само антена ТНА-400 пречника 32 метра. Роскосмос планира да у потпуности обнови перформансе објекта.

Главна железничка станица града, која је изграђена 1951. године према пројекту. Зграда је обновљена 2000. године. Комплекс модерне станице је зграда у класичном „јужном" стилу са луковима, галеријама и 42-метарском кулом са сатом која се складно уклапа у целокупан архитектонски концепт Симферопоља. Станица служи за велике и ванградске руте.

Главна туристичка предност Крима је, пре свега, нетакнута природа, односно плаветнило Црног и Азовског мора, стеновите планине и дубоки кањони. Полуострво подсећа на огроман музеј на отвореном

у коме време као да се зауставило. О вишевековном контакту различитих цивилизација и култура током богате историје Крима сведоче бројни архитектонски споменици: „пећински градови" (утврђења уклесана у стенама, где се становништво склањало пред најездом номада), затим зидине и куле средњовековних тврђава, бројне средњовековне хришћанске цркве и манастири, муслиманске џамије као и јеврејске кенасе, односно богомоље Караима, јеврејских староседелаца Крима.

Крим чува једноставност ранијих времена и спада у недовољно развијене регионе. Развој полуострва предстоји тек сада, након поновног сједињења са Русијом. Крим као да још увек живи у совјетском времену што можда најбоље потврђује најдужа међуградска тролејбуска линија на свету, дуга 96 км. Типични заобљени совјетски тролејбуси, какви се виђају у старим филмовима, на полуострву још увек саобраћају и представљају својеврсне музеје на точковима којима се житељи Крима поносе.

Кримске бање и прелепа природа која их окружује у совјетско време су биле омиљене туристичке дестинације. О одмору на Криму маштао је сваки грађанин Совјетског Савеза – од обичног радника, до високог државног функционера. Крим је својевремено био и култно место на коме су снимљени бројни совјетски филмови.

Крим се тренутно налази у политичкој и економској транзицији. Још увек нема великих грађевинских и инфраструктурних улагања. Туристима из Европе који очекују удобан смештај биће тешко да се навикну на помало запуштене зграде и забачене улице, на ниске, неугледне кућице без много комфора, а посебно на гомиле смећа крај пута или у планинама.

Све ово оставља непријатан утисак и изгледа као повратак у 1990-е године, тј. у један од најтежих периода у новијој историји Русије. Па ипак, на Криму можете пронаћи и сасвим пристојан смештај и уживати у одмору, а прелепа природа ће надокнадити све евентуалне недостатке.

ЈЕВПАТОРИЈА – „РУСКА НИЦА НА КРИМУ" И ЈЕДАН ОД НАЈТОПЛИЈИХ ГРАДОВА РУСИЈЕ

Јевпаторија је град на Криму, прави приморски град са занимљивом архитектуром у којој се мешају разни стилови, од исламских до руских из доба царске Русије, а све то, комбиновано је детаљима из совјетског периода. Савремена Јевпаторија, упоређује се са Ницом. Угодан провинцијски град, који су волели Ана Ахматова и Владимир Мајаковски.

Јевпаторија (рус. Евпатория) је административни центар урбаног округа Јевпаторије, Републике Крим. Становништво по последњим подацима броји 106.202 људи. У јеку летње сезоне, становништво овог приморског градића се увећава неколико пута. Сваке године на одмор и лечење дође од 700 до 900 хиљада људи.

Древно грчко насеље које је постојало на месту данашње Евпаторије звало се некада Керкинитида (грчки Κερκινιτις). После уништавања Керкинитиде током многих стотина година, на овом месту није било градског насеља. У доба Кримског каната основан је град који су кримски Татари називали Кезлев (кримски Тат. Кезлев – „пролеће"), Турци Гозлев (тур. Гозлеве), а Руси Козлов. Након што је Крим постао део Руског царства, 1784. године, град је преименован у Јевпаторију (у значењу „племенити", „рођен од племенитог оца").

Сматра се да су Јалта и Севастопољ најтоплији градови на Криму, али у Јевпаторији врућина може достићи и + 41 степен Целзијуса. Поред сунчања и излежавања на плажама овај градић ономе ко га посети може бити интересантан и због трагова које су овде оставили многи народи.

На пример, у старом граду се може завирити у пријатан и миран амбијент где су некада живели Караими, тј. кримски Јудејци. Ту су „кенасе", караимске богомоље елегантног изгледа, као и кафе „Караиман", где се служе караимски специјалитети (а они су препознатљиви симбол Јевпаторије) „јантик", тј. пирошке од нежног теста с месом, или „хомур-долму" – минијатурни пељмени чију величину су Караимке одређивале уз помоћ својих венчаних бурми.

Шетња кроз град у сакривању од сунца можете да вас одведе и до Џума-џамију, или до грчког Храма Светог Пророка Илије са прозорима

од витража, као и до старих турских купатила, која су се на Криму сачувала само у Јевпаторији.

Недалеко до Јевпаторије је право чудо природе: острво Сасик, одвојено од Црног мора само уским појасом копна. Језеро је јединствено по својој боји која се креће од ружичасте до јарко црвене. Тајна се крије у микроорганизмима који ту живе и производе каротин. Из овог језера још стари Грци су вадили корисну со, која је касније стајала на трпези руских царева. Испод слоја соли у језеру се налази лековито блато.

Прво насеље на месту Јевпаторије основали су стари Грци и звало се Керкинитис. Касније ће ово насеље као и остатак Крима, припасти Митридатовом понтском краљевству. Током средњег века овај град ће бити у рукама разних номадских народа, као што су Хазари, Кумани и Кримски Татари. За време ових последњих звао се Гезлев, а када су Руси 1783. године заузели Крим, преименован је у Јевпаторију, по већ помињаном понтском краљу Митридату VI Еупатору.

Џума џамија из 16. века је највећа и најзначајнија џамија на Криму, а за њену изградњу био је задужен чувени отомански архитекта Мимара Синан. Малтене одмах поред ње налази се велика руска православна црква Светог Николе. У непосредној близини је кула и капија некадашњег средњевековног Гезлева. Унутар куле налази се мала поставка татарских експоната, као и велика макета, која лепо дочарава некадашњи изглед овог древног града. Недалеко од градске капије налази се и дервишка текија.

Јевпаторија је прави приморски град са занимљивом архитектуром у којој се мешају разни стилови, од исламских до руских из доба царске Русије. Наравно, све то је комбиновано са неким детаљима из совјетског периода. Кроз архитектуру се види и некадашња етничка разноликост становништва овог града, пошто осим џамије и руских цркава има и неколико синагога, као и једна јерменска црква. Занимљивија је и сама караитска кенаса, не можда толико као грађевина колико због приче о Караитима.

Караити су Јевреји који практикују специфичну врсту јудаизма, тзв. караизам, односно не признају талмуд, већ Стари завет. Њихове богомоље зову се кенасе. Сматра се да је караитски покрет настао у 8. или 9. веку у Багдаду, мада постоје неки докази да је Караита било у Египту и то у 7. веку. Процењује се да их данас у свету има око 40.000. Наука није успела да одгонетне од куда и када су дошли Караити на Крим.

Постоји теорија да су они у ствари потомци неког турског, номадског народа, који су примили јудаизам, као што су рецимо Хазари. У Руском царству је, можда, и доношење неких антисемитских закона утицало на дистанцирање Караита од обичних Јевреја. Наиме, царском гувернеру се допадало то што Караити не прихватају Талмуд, али и поред тога они су, ипак, Јевреји, па су самим тим одговорни за разапињање Исуса Христа. Караити су, пак, тврдили да су они населили Крим пре Христовог страдања и да због тога не сносе одговорност. На крају им је обећано да ако успеју то и да докажу, на њих се ти рестриктивни закони неће односити. Ангажован је караитски научник Абрахам Фиркович који је успео да „докаже" како Караити нису били у Јерусалиму у доба Исуса Христа, тј. да су они потомци Израелаца северног краљевства, који су раније избегли са те територије.

Током Другог светског рата опет је актуелизовано питање порекла Караита. Наиме, када су нацисти заузели Украјину и отпочели са масовним убијањем Јевреја, поставило се питање шта да раде са кримским Караитима. Немци, какви су већ педантни, извукли су из варшавског и виљнуског гета тројицу јеврејских научника, који су се бавили караизмом, и поставили им питање да ли су Караити Јевреји? Сва тројица су независно један од другог, у читавом низу дебата, успели да пред нацистима одбране мишљење да Караити нису Јевреји већ турски народ. Иначе, то се у потпуности косило са оним што су тврдили пре окупације. Захваљујући њима кримски Караити су преживели Холокауст. Научници, нажалост, нису. Ни један од њих тројице није дочекао ослобођење.

Данас на Криму има око 650 Караита и већина њих живи у Јевпаторији и Феодосији. Главну кенасу у Јевпаторији отворио је цар Александар I 1807. године. Касније су му ови у знак захвалности подигли статуу.

Јевпаторија се налази у степи, западном делу полуострва Крим. Дужина Јевпаторије од југа до севера је 12 км, од истока до запада – 22 км. Зиме су врло благе и обично нема снежног покривача. Лета су врућа и сува.

Град има правилан распоред на југу, северу и западу. Одмаралиште се налази на југозападу. На истоку је стари град, који има изглед типичан за источне градове, са преплитањем малих, кривих улица. Неке од кућа у околини старе су преко 500 година. На западу града – језеро Мојнаки, на истоку – језеро Сасик. У северозападном делу налази се модеран град са високим зградама (до 18 спратова), правим широким

улицама и авенијама. У северном делу постоје стамбена подручја Спутник-1 и Спутник-2 и индустријска предузећа.

Природни лековити фактори укључују јединствено блато и саламуру, морске и минералне воде, ваздух и сунце, песак и лековито биље. Бројне фине пешчане плаже налазе се унутар граница града и дуж обале.

Први извор минералне воде Јевпаторија открила је сложена хидрогеолошка експедиција на територији блатних бања Мојнак 1959. године. То је била натријум-хлоридна вода благо алкалне реакције са температуром од 39° С. Касније су на територији санаторијума Министарства одбране и Централне одмаралишне поликлинике отворени извори термоминералне воде.

Плаже Јевпаторије су јединствене по својој структури и положају. Практично једино место на Криму где је у близини обале песковито морско дно и ретко се појављују таласи. Огроман низ плажа дуж целе обале града (преко 30 км) може да прими огроман број туриста.

Јевпаторија је и највећи индустријски центар северозападног Крима. Главне индустрије су прехрамбена и лака индустрија. Град има своју штампарију као и многа приватна предузећа и организације. Морска трговачка лука Јевпаторија између осталог бави се транспортом грађевинског терета. Има своје лежиште песка на језеру Донузлав. Основна делатност луке је претовар песка и жита.

Историја града стара је више од 2.500 година, а током овог времена град је, као што је поменуто променио три историјска имена: у давним временима – Керкинитида, у средњем веку – Гезлев, у модерно доба – Јевпаторија. Промена имена града одражавала је највеће историјске епохе: грчку колонизацију, појаву Кримског каната и улазак у Османско царство, те припајање Крима Руском царству 1783. године.

Крајем 19. и почетком 20. века град започиње свој развој као одмаралиште, користећи богате природне факторе – море, плаже, блато језера Мојнак. Граде се први санаторијуми, болнице и пансиони. Сверуски конгрес признао је Евпаторију као одмаралиште широм земље, давне 1915. године.

Током Великог отаџбинског рата, становници града морали су да поднесу страхоте 29-месечне фашистичке окупације града, да осете кратак тренутак слободе током дана дефибијског напада на Јевпаторију у јануару 1942, оплакују више од 12 хиљада грађана који су стрељани на Красној Горки, као и 2.500 људи који су погинули на фронтовима Другог светског рата.

Средином 1950-их година одмаралиште Јевпаторија је потпуно обновљено. Тренутно је главно приоритетно подручје градске стратегије развој санаторијских и одмаралишта и туристичких комплекса. У граду постоји 137 здравствених установа и хотела, укључујући 63 одмаралишта. Сва одмаралишта имају модерну медицинску и дијагностичку базу која омогућује лечење разних обољења. Јевпаторија представља јединствено климатско и балнеолошко одмаралиште. Овде је све – топло море, лековита слана вода и блатно ушћа, термални извори, минералне воде, пешчане плаже, невероватна комбинација степе и морског ваздуха. Данас се град сматра еколошки прихватљивим одмаралиштем на кримској обали.

Посебност одмаралишта су његова јединствена језера – естуарији. Два велика језера – Сасик, смештено на североистоку, и Мојнаки, смештено унутар града, чувена су по лековитим својствима саламуре и муља. У граду је отворено неколико јавних пумпних соба са лековитом минералном водом. Много километара пешчаних плажа Јевпаторије са својим глатким песковитим дном и благим нагибом, чистом морском водом с правом се сматрају једном од најбољих на Криму. Море је мирно – јаких плима и осека практично нема. Сезона купања траје од краја маја до средине октобра.

Модерна Јевпаторија је град живописних боја, разних архитектонских структура и шароликог становништва, на неки начин „град контраста". По годинама Јевпаторија се може такмичити са многим главним градовима европских држава. Готово свака фаза развоја града огледала се у архитектонском, културном и историјском изгледу модерне Јевпаторије, док је оставио низ споменика који су се органски уклопили у грађевинску целину града одмаралишта. Да бисте разумели овај град, потребно је да дођете и својим очима видите његову далеку историјску прошлост, прођете с њим кроз све ере, прошетате северозападним делом града обогаћеним антиком – уске криве улице, пријатна мала двориштa са високим белим зидовима.

Географски се град одмаралиште Јевпаторија налази у северозападном делу Крима на равном степском подручју и протеже се на много километара дуж Каламитског залива Црног мора. У основи, Јевпаторија је окружена водом са три стране. Са југа – обале Каламитског залива са прелепим баршунастим пешчаним плажама. У песку плажа практично нема шљунка и честица прашине. А песак је тако ситнозрнат, да кад ходате по њему, чини вам се да ходате по сомоту. На источној страни,

ободу града приближава се језеро Сасик-Сиваскоје, које је највеће на Криму. На западној страни се налази низ ушћа у језера и добро познато језеро Мојнак са својим јединственим лековитим блатом. Са северне страна је степа која задивљује разноликошћу боја и мирисом лековитог биља и цвећа. Степска земља мами свом овом лепотом.

Становништво у Јевпаторији је шаролико и обухвата око 94 различите националности и етничке групе. Руси чине већину становништва – 57%, затим Украјинци – 32%, кримски Татари – 10% и 1% отпада на друге националности (Белоруси, Караити, Јевреји, Азербејџанци, Пољаци, Молдавци, Грци, Немци, Бугари, Корејци, Јермени, Грузијци, Узбеци). Становништво је образовано (34% има више образовање), а комшије су им дивне. Укупан број становника за 2020. годину био је 108,2 хиљаде људи. Пораст становништва се повећава услед унутрашњих миграција, због доласка младих парова на стално настањење и доласка студената на студије.

У Јевпаторији постоји јединствена излетничка и туристичка рута „Мали Јерусалим" која обједињује храмове седам различитих конфесија и друге архитектонске споменике. Укупно има 192 сакрална историјска споменика културе.

Караитске кенасе представљају велики комплекс храмова турског народа. Сви њихови споменици налазе се на Криму, укључујући један од главних у Јевпаторији.

Муслиманска џамија са два минарета својеврсни је светионик за морнаре. Захваљујући њој можете се кретати тамо где јесте. Поред тога, Џума-Џами је највећа од свих џамија на Криму.

Језеро Мојнак аналогно је Мртвом мору у Израелу. Вода у језеру је врло слана, а црно блато има лековита својства. Сваке године огроман број туриста долази овде на терапију блатом у нади да ће излечити све врсте болести. Град Јевпаторија је једно од најистакнутијих места на полуострву Крим, које успешно комбинује удобност уз мало погодности са пуно забаве и одмора.

Главно богатство Јевпаторије су пешчане плаже, које се протежу дуж обале дужине 25 км. Дно им се постепено своди у морске дубине, па су плаже сигурне за људе који не знају да пливају, идеално за опуштање са децом. Вода је чиста због песка, али захваљујући њему плаже се зову бисерне, сомотне, златне. Шљунак и камење су ретки.

Савремена Јевпаторија се упоређује са Ницом. Угодни провинцијски град, који су волели Ана Ахматова и Владимир Мајаковски, посте-

пено се претворио у динамично летовалиште са развијеном инфраструктуром. Госте поздравља благим сунчевим сјајем и тихим сурфовањем како би пружио незаборавaн одмор и показао своје атракције.

Упознавање града добро је започети живописним шеталиштем које је обновљено 2003. године. Одавде се можете дивити погледу на море и започети разгледање које обухвата: Музеј пирамида „Керкинитида" – комплекс подигнут на месту ископавања грчког насеља; Завичајни музеј; рекреативни парк Фрунзе; Поморски музеј; Свету грчку ватру на Позоришном тргу; Уметничку галерију ХАРАСХО; позориште названо по А. С. Пушкину; Киаризи – древни водовод који иде ван града; меморијал „Црвено брдо" – изграђен у знак сећања на жртве нацизма; језеро Мојнак, односно балнеолошко одмаралиште које је прославило Јевпаторију широм света. Блато се вади са дна језера за медицинске поступке.

Ово је само део онога што сунчана Јевпаторија нуди гостима да виде.

Одмор у Јевпаторији са децом укључује културни програм, посете забавним центрима и дечијим атракцијама. Децу ће занимати да посете: делфинаријум – акваријум; тераће их жеља за вожњом трамвајем; Музеј мумија; позориште лутака „Лутке"; велики забавни комплекс „Дино Парк"; Јевпаторија Дизниленд – парк створен на основу руских и украјинских бајки; Музеј пирата са Црног мора;

Много је историјских места у Јевпаторији у којој су живели људи многих националности и религија: хришћани, муслимани, Караити, Јевреји. Њихова традиција и обичаји оставили су трага на слици старог града. Шетајући његовим улицама можете видети: Гозлевску капију – обновљени улаз у древни град; Караитску кеназу – јединствени храмовни комплекс који су изградили Караити (један од најмањих народа на планети); текије – пребивалиште дервиша (пустињака луталица који проповедају ислам); Синагога Егије Капаји; Џума џамију – највећу џамију на Криму; православну цркву Светог Николе Чудотворца.

Ово је идеалан град за одмор с децом. Ту су пешчане плаже и плитко топло море. У Јевпаторији се налази велики број дечјих одмаралишта, многа су ту још од совјетских времена. Ту је и једини кримски муслимански манастир из 15–16. века, који уз џамију Џума-Џами из 16. века подсећају на вишевековну владавину Отоманске империје на Криму.

У Јевпаторији, главном граду северозападног и степског Крима, одмаралишту за децу и породице и приморском граду овог дела Крима складно се преплићу груба антика и садашњост, традиција предака и новина. Лето је врућe и дуго. Зиме су благе захваљујући влажним ветровима са Атлантика и близини Црног мора. За совјетске грађане Јевпаторија је увек била главно одмаралиште за децу. Удобни приморски град задржао је овај статус – овде и даље раде десетине санаторијума и дечијих кампова. Данас се Јевпаторија сматра једним од најбољих балнеолошких одмаралишта и места за породичну рекреацију на територији бившег СССР-а. Сваке године хиљаде туриста свих старосних група овде долазе да би се ојачале и побољшале своје здравље.

КЕРЧ – ИСТОЧНА БАЈКА НА КРИМУ И НАЈДРЕВНИЈИ ГРАД РУСИЈЕ

Керч се налази у источном делу Крима на обали Керчког теснаца. Град се налази на одличном трговинском месту, јер се налази у теснацу између Крима и Кавказа, повезујући Црно и Азовско море.

Керч (рус. Керчь; кт. Кериç, Керич; струс. Кърчевъ; стгрч. Παντικάπαιον [Пантикáпаион]; тур. Керç) је град на источном делу полуострва Крим у Републици Крим. Важан је трговачко-економски центар и богат културном историјом.

У прелепом заливу на полуострву Керч, на месту где се мешају воде Црног и Азовског мора, у подножју планине Митридат, удобно се сместио град, који се данас зове Керч, развијени и велики град, трећи по величини након главног града Крима и Севастопоља.

Укупан број становника овог града на крају 2020. године био је 151,5 хиљада људи. Подаци о броју становника показују благи пораст становништва са 147.269 људи у 2010. на 151.548 људи у 2020. години. Од јануара 2020. године, по броју становника, Керч је заузео 118. место од 1.117 градова Руске Федерације.

Керч се налази у источном делу Крима на обали Керчког теснаца. Град се налази на одличном трговинском месту, јер се налази у теснацу између Крима и Кавказа, повезујући Црно и Азовско море. Овај град није само стар хиљадама година. Смештен на источном делу полуострва, Керч је познат не само по богатој историји, већ има и статус значајног економског и туристичког центра Крима.

Својом историјом сеже у далека праисторијска времена, када су становништво на земљи бројала поједина племена неандерталаца. Бројна ископавања која су се одвијала у различито време на територији града указују на то да је место модерне метрополе некада било насељено: у почетку племена примитивних људи, затим људи чија је главна делатност била лов и риболов. У каснијем периоду становници су се бавили сточарством и пољопривредом, а касније трговином.

Керч су основали још Стари Грци. Особине античке архитектуре и данас се могу запазити на улицама и трговима града, који сведочи о читавој историји развоја Кримског полуострва. Мали број места у Русији

може се похвалити налазима из праисторијских времена. А овде су пронађени најстарији артефакти из времена палеолита, стари чак сто хиљада година. Научници су, између осталог, пронашли остатке каменог оруђа који указују да су у овим крајевима живели неандерталци. Осим тога, у Керчу је пронађен зуб мамута.

Прво насеље на овом месту појавило се 610–590. године пре наше ере. Грци из области Карија у савременој Турској основали су Пантикапеј. Научници претпостављају да је то била прилично велика грчка колонија са импозантним Акропољем, посвећеним Аполону. У 5. веку пре наше ере град је чак постао престоница хеленског Босфорског краљевства, а касније римска колонија. Рушевине Пантикапеја сачуване су до наших дана.

Око града је била подигнута некропола и неколико брежуљака-кургана са гробницама скитских владара које су Грци поставили да управљају њиховом колонијом. У 19. веку археолози су у гробницама пронашли огромне количине скитског злата које се данас налази у највећим музејима Русије и Европе.

У 7. веку наше ере Крим је потпао под власт Византије, источног дела Римске империје. Цар Јустинијан I на полуострву је подигао нове градове. Пантикапеј је добио име Босфор и повратио стару славу. Из тих времена у граду је сачувана византијска црква Јована Претече, један од најстаријих храмова на територији Русије. Научници се разилазе у процени његове старости, али изградњу цркве у сваком случају смештају у период од 7. до 10. века. Реконструисана је више пута, све до 19. века.

После слабљења Византијског царства град је потпадао под утицај најразличитијих племена и каната. У 9. веку Керчко полуострво на кратко време заузеле су кнежевске дружине Старе Русије и успостављена је трговина са тадашњом престоницом Кијевом. И док су номадски хазарски народи град називали „Карша", што значи „супротна обала", Руси су тај назив променили у „Корчев", што је постепено прешло у краћи облик „Корч" или „Керч".

Од краја 13. века Кримом је владала Златна хорда. Њене војсковође и намесници асимиловали су се са локалним становништвом, Кримским Татарима, и са Крима су у армију Хорде стално пристизали најамници. После распада тог огромног Царства од његових остатака је настао Кримски канат.

У 14. веку у Керчу и суседној Феодосији појавила се колонија Републике Ђенове. Плаћајући канату порез, трговци из Ђенове су овде развили риболов и трговину, те од града начинили развијену луку. Крајем 15. века Османска империја освојила је све колоније Ђенове, а затим и читав Кримски канат. Почетком 18. века Турци су почели да страхују од све веће војне моћи Руске империје и у Керчу су подигли тврђаву Јени-Кале, која је сачувана до данас.

После низа исцрпљујућих Руско-турских ратова, 1771. године, руска војска је без отпора заузела тврђаву Јени-Кале. После потписивања мировног споразума, Крим је припао Руској империји. У 19. веку Русија је одлучила да утврди мореуз између Црног и Азовског мора, подигавши Керчку тврђаву. Град је тада почео интензивно да се развија и као лука, а осим тога почели су радови на вађењу кречњака и руде гвожђа. Керч је тешко оштећен у Кримском рату Русије против Енглеске, Француске и Турске.

Почетком 20. века Керч је постао главно лучко и индустријско средиште. У граду се граде и почињу да раде многа велика индустријска предузећа, укључујући металуршку фабрику и фабрику дувана. У овом периоду појавила се железница која повезује град са водећим градовима Русије – Москвом и Санкт Петербургом.

Данас је град Керч огроман центар бродоградње и ливнице метала, велика модерна метропола са огромним бројем индустријских предузећа, међународна трговачка лука, културни центар са дугом историјом, град херој и модеран одмаралишни центар са јединственим километрима плажа.

Историја града је веома тешка, било је ратова, победа и пораза. Територију града насељавају људи већ 7 хиљада година, али Керч је постао „град" пре 2.600 година. Захваљујући тако дугој историји, Керч је укључен на листу најстаријих градова, заједно са Атином и Римом.

Током постојања града Керч се показао као врло атрактиван „плен" за владаре различитих земаља. Али ни ратови нису зауставили ток живота у граду. Његови становници су прави родољуби своје домовине, а Велики отаџбински рат је био посебно болан за овдашње људе. Територија града била је практично обливена крвљу совјетских војника проливених током рата, а у Керчу нема породице која не тугује за онима који су тих дана умрли. Град је добио почасну титулу „Град херој" за исказану храброст и јуначка дела.

Током Великог отаџбинског рата Керч је постао поприште жестоких борби између совјетских и немачких трупа. Линија фронта пролазила је кроз Керч четири пута. Као резултат крвавих битака, град је готово у потпуности био разрушен (више од 85% зграда је уништено). Током окупације убијено је 15 хиљада цивила. Од тога је 7 хиљада стрељано у јарку Багеровски. Више од 14 хиљада одведено је у Немачку. Операција искрцавања Керч-Елтиген и подвиг бранилаца каменолома Аџимушкаи уписани су златним словима у историју града. Укупно у биткама за Керч 146 војника добило је титулу хероја Совјетског Савеза.

Град Керч је прилично велик, са површином од 107 квадратних километара, његове четврти су раштркане на 40 км дуж обале теснаца. Ако га упоредимо са другим градовима Крима, онда се Керч налази на врло доброј позицији. Између града постоје два мора, пешчане плаже, резервати природе, одлична клима за живот.

Керч је тиши, скромнији, рекреативно јефтинији, не толико разноврстан у одмаралишним уживањима, али греше они који верују да у овом „провинцијском граду" не може бити ништа занимљиво.

Сама чињеница да је Керч препознат као најстарији град на територији Русије већ је довољан разлог за посету овом граду где ћете шетати старим улицама, гледати град одозго, гледати у тамнице, лутати, разговарати са пријатним локалним становницима и, наравно, посетити историјске споменике.

Керч се може похвалити са врло занимљивим местима и знаменитостима. Понос града је планина Митридат, једна од својеврсних визиткарта Керча. До сада научници не могу да открију све тајне овог места. Познато је да су се овде током Другог светског рата руски војници храбро борили против нациста, а раније, пре више од 20 векова, на овој територији се налазио грчки град. Туристи могу да оду до осматрачнице, одакле је Керч на први поглед видљив.

На врху и падинама Митридата је својевремено постојала акропола – централни део града са палатама и храмовима. Сада је постала најпопуларнија туристичка дестинација. Овде се налази дивна платформа за гледање, као и богомоља у част подвига града и његових становника током Великог отаџбинског рата – Обелиск славе. На једној од падина Митридата сачувани су остаци Пантикапеја.

Древни град, који су саградили стари Грци, изненађује археологе до данас. Чини се да су пронашли готово све што је могло преживети до данас. Огроман, заузимајући чак 100 хектара земље, у годинама свог

процвата, доминирао је својом величином и грациозношћу. Прелепи храмови древних грчких божанстава, величанствена палата и невероватна некропола били су повезани многим улицама, трговима и пролазима. На периферији града са једне стране обрубљене су хумкама скитских владара. Обилазак целог овог града одузеће пуно времена, али оно неће бити потпуно изгубљено.

Током свог процвата град је заузимао површину од око 100 хектара, главни храм акрополе био је посвећен богу Аполону, а моћан одбрамбени зид уздизао се око обода насеља. На њеном месту данас су сачуване колоне, степенице, темељи и делови зидова древних зграда. Најбољи начин да се попне на планину је Велико Митридатово степениште, изграђено у 19. веку. Морају се савладати 432 степенице, али, вреди се још једном дивити овом прелепом граду који је први који дочекује госте са копна. Одавде се, иначе, изузетно види Кримски мост, а такође стоји и позната клупа са наслоном у облику лука моста – најбоље место за љубитеље селфија.

Гледајући Митридатово степениште и његову структуру која одузима дах чини вам се да вас води ка небу. Три нивоа у основи планине и три додатна нивоа, повезана пролазима и платформама за осматрање, украшени су свим врстама скулптура и резбареним оградама, балустрадама и луковима. Прешавши неколико улица и тргова, она подиже ону која хода ближе Богу. Повезаност старијих делова степеништа и модерних распона ствара утисак повезаности векова који чине вечност.

Грифони са Митридатових степеница у Керчу ће се „преселити" у лапидаријум. Сахрањивање је било посебан култ у давним временима, што савршено доказује крипта Деметре, пронађена на територији града у 19. веку. Уврштен је на листу места културног наслеђа од савезног значаја Руске Федерације, а Унеско га је укључио у списак историјског и културног наслеђа човечанства. Испоставило се да су највредније у подземној грађевини, изграђеној од камена и глиненог малтера, фреске гробне коморе, изведене на влажном малтеру и сачуване две хиљаде година касније.

На фресакама су представљене сцене отмице Персефоне – Деметрине кћерке – од бога подземља Хада. Неизбрисив утисак оставља ожалошћено лице саме богиње Деметре и очију пуних очаја. Машту посрће и царски Курган – највеличанственија гробница на полуострву – гробница једног од босфорских краљева. Само дромос – ходник дуг 36 метара – води до девет метара високе гробне коморе, савијене од

камена. Након изградње, сва ова огромна грађевина била је прекривена земљом, помешаном са каменоломом и глином, услед чега је настала хумка чија висина и данас, после 2.400 година, износи 17 метара.

Док се одмарате у Керчу и околини овог града, не само да можете уживати у тишини, удобности тихе обалне линије. Огроман број занимљивих и незаборавних места налази се на овој територији. Они који желе да уживају у наслеђу прошлости, наравно, требало би да посете најинтригантнија и очаравајућа места у региону. Керчки мост: Из Краснодарског краја и његових црноморских лука некада сте на Крим могли да дођете трајектом. У летњој сезони често се по цео дан чекало у реду. После изградње Керчког (или Кримског) моста преко мореуза, који повезује град са насељем Тамањ, путовање траје само око 40 минута. Са својих 19 километара ово је најдужи мост у Русији и један од најдужих у Европи.

Модеран дизајн са стране изгледа очаравајуће. Аутомобили који јуре мостом изгледају попут играчака у позадини величанствене панораме. Сунце у успону и заласку поиграва се таласима стварајући неописиву олују боја и нијанси. На таквом месту желите да певате и забављате се. Посета мосту неће вас оставити равнодушним.

Тврђава Јени-Кале: Посебан положај Керча био је у различита времена разлог за изградњу две тврђаве, добро очуване до данас. На самом почетку 18. века Турци су под вођством француских инжењера изградили тврђаву Јени-Кале да би заштитили Керчки мореуз, што дословно значи „нова тврђава". Моћни зидови трослојне конструкције били су додатно заштићени земљаним бедемом и дубоким јарком. Тврђава је служила као резиденција турског паше, а гарнизон тврђаве бројао је више од хиљаду војника, међу којима су били Османлије и кримски Татари. Тврђава Јени-Кале сматрана је важном одбрамбеном везом Османског царства, али је у лето 1771. године, током Руско-турског рата, без иједног хица предата у милост победнику, захваљујући којој је била добро очувана. Сада је Јени-Кале споменик фортификационе архитектуре и једно од најпопуларнијих туристичких места.

Тврђава Керч је прави пример војне инжењерске уметности 19. века. На рту Ак-Бурун подигнута је тврђава 150 година након изградње Јени-Кале, када је, после резултата Кримског рата, постало неопходно ојачати јужне границе Русије и затворити пролаз до Азовског мора кроз Керчки мореуз. Карактеристике перформанси тврђаве су импресивне и данас: – површина територије – 420 хектара; – гарнизон

тврђаве – 5 хиљада 235 људи; – 587 топова калибра од 9 до 11 инча; – опкоп дубок 6 метара, широк 15 и дуг три километра. За изградњу тврђаве Керч потрошено је 12 милиона рубаља – пуно новца у то време, али тврђава се показала сјајном. Сав посао надгледао је генерал-ађутант гроф Едуард Иванович Тотлебен. Познати инжењер утврђивача искористио је сво своје богато искуство у опсади и одбрани, укључујући и током одбране Севастопоља, у Кримском рату. Данас су у тврђави савршено очуване лунете, батерије, складишта праха, касарне и километри подземних тунела који повезују све главне грађевине.

Они који желе да осете снагу и јунаштво руских војника треба да посете ову тврђаву. На први поглед је јасно да је ова величанствена грађевина створена као војни објекат, а не као дворац за остатак племства. Многи тајни пролази, уске пушкарнице, дебели зидови у пределу капије, лучна „цев" (пролаз за замке уљеза) једноставно подсећају о снази и поузданости.

Недавно је Керчанска црква Светог Јована Крститеља званично призната као најранија у целој Русији. Историчари датирају њену изградњу у 8. век користећи архитектонске елементе 6. века. О старости храма, грађеног у византијском и крстокуполном стилу, сведочи чињеница да је стотинама година буквално израстао у земљу – његов ниво је данас један и по метар виши од пода храма. Данас се, као и пре 1.200 година, овде још увек одржавају службе.

Царева хумка: Ова хумка је јасно видљива са врха планине Митридат. Древно гробље владара Босфора видело је славна времена Пантикапеја. Туристи који су овде били примећују не само осећај старине, већ и мистичну, језиву атмосферу. Значајно је поменути да су многи режисери научно-фантастичних филмова у Совјетском Савезу одабрали ову локацију за снимање невероватних авантура својих хероја у другим световима.

Стела са златним грифоном: Шетајући централним делом града, вреди посетити стелу чији је врх украшен грифоном. Ова мистична звер је симбол града. У једној од шапа држи кључ градске капије.

Аџимушкајски каменоломи такође представљају једну од главних знаменитости града. За време Другог светског рата Керч су окупирале немачке и румунске снаге и практично га у потпуности уништиле. Неколико месеци трајала је партизанска одбрана каменолома, а данас се на том месту налази музеј. Током Великог отаџбинског рата део

војника и цивила склонили су се у каменоломе Аџимушкаи, који су преживели након вађења грађевинског камена.

Под земљом су хиљаде ратника, стараца, жена и деце живели без сунчеве светлости, топлоте, воде и хране. Користећи широку мрежу тунела и скривених излаза, браниоци Керча свакодневно су вршили нападе, наносећи значајну штету непријатељу. Не могавши да потисну отпор, нацисти су почели да користе нападе гасом. Убрзо, од 10 хиљада под земљом, преживело је не више од три хиљаде, настављајући да се опире. Године 1967, овде је почео да ради подземни музеј историје одбране каменолома Аџимушкаи, а 15 година касније отворен је меморијал. Сви који су посетили ово место никада неће заборавити неописиву атмосферу суморне тамнице. Историја овог места је застрашујућа. Браниоци града су овде живели 5 месеци током Великог отаџбинског рата. Кад сте овде, можете испитати услове живота уз помоћ снажне воље, непрекинутих ратника, научити мало познате странице познате историје.

Керч је 1973. године за јунаштво и храброст током Великог отаџбинског рата добио високу титулу града хероја. Овај дивни град, неправедно заборављен, засигурно ће процветати у свом сјају, док је Пантикапеја овде цветао на прелому миленијума. Ако посетите Керч – нећете зажалити. Касније ћете моћи рећи: Био сам у најстаријем граду Русије, видео сам најстарији храм у земљи, шетао сам престоницом босфорског царства.

У Русији се на само два места може видети ово право чудо природе: активни блатни вулкан. Оба се налазе недалеко један од другог, на Криму и на суседном Таманском полуострву. Булганачки блатни вулкани северно од Керча чине долину од седам кратера који избацују лековито блато богато бором и јодом. „Ерупције" се углавном дешавају зими, тада „блатна фонтана" може достићи и 15 метара висине.

Недалеко се налази Чокрачко језеро, такође богато блатом. Ту непрекидно долази на стотине туриста како би се окупали у хладној блатњавој води.

У једном дану није могуће обићи све знаменитости Керча. Да бисте се упознали са малим делом њих, посетиоцима треба више дана. Регион испуњен тајнама и херојским причама очекује своје госте.

За град се чак каже да је „рибља" или „рибарска" престоница Крима. Вреди пробати дагње, инћуна, шкољке рапане, црноморску ајкулу и печеног барбуна. Наравно, рибна индустрија се развија у многим

градовима на полуострву, али у Керчу је једно од најважнијих и најстаријих постројења за прераду рибе. Ако будете икада у Керчу, обавезно пробајте „Главоче у парадајз сосу". Овај специјалитет пореклом из Керча био је једна од најпопуларнијих конзерви у Совјетском Савезу.

Керч је једно од најпопуларнијих летовалишта на Криму, поседује огроман број плажа, а многе од њих су пешчане, што је за стеновити Крим права реткост. Притом овде можете уживати у Црном и Азовском мору. Азовско је крај обале доста плитко, па је Керч погодан за одмор с децом.

Због свог повољног положаја на ушћу Црног и Азовског мора, Керч има велики туристички потенцијал. Пешчане градске плаже су добро одржаване, сезона купања на њима траје од средине маја до средине септембра. Клима је близу суптропске, има врло благе зиме и топла лета.

Локална кухиња представљена је разним оригиналним јелима, богатим морским плодовима. Кримско-татарска кухиња је веома популарна. Љубитељи домаћег вина имаће сјајну прилику да пробају пића направљена од локалних сорти грожђа.

ФЕОДОСИЈА – РОДНИ ГРАД ВЕЛИКОГ РУСКОГ СЛИКАРА АЈВАЗОВСКОГ

Феодосија је један од најпознатијих туристичких градова на кримској обали. Овај град је у руској историји обележен многим догађајима и изузетним људима. Овде је Руско царство живело у својим последњим данима, пароброди са избеглицама су отишли одавде у правцу Босфора и Дарданела, када је црвена коњица већ улазила у предграђе града под буком ватреног оружја.

Феодосија (рус. Феодосия, Феодисиуа; укр. Феодосія, Феодосииа; кри. и тур. Кефе), град је на Криму у Републици Крим у саставу Руске Федерације.

Феодосија је један од најпознатијих туристичких градова на кримској обали. Популарност овог града је сасвим разумна, људи долазе због квалитетног одмора на плажи. И они га проналазе. Овде у изобиљу и мору, и сунцу, и раскошним јужним зеленилом. Али то није све, у овом малом граду има нешто за погледати. Знаменитости Феодосије заслужују пажњу. Овај град је у руској историји обележен многим догађајима и изузетним људима. Овде је Руско царство живело у својим последњим данима, пароброди са избеглицама су отишли одавде у правцу Босфора и Дарданела, када је црвена коњица већ улазила у предграђе града под буком ватреног оружја.

Историја овог града сеже више од два и по миленијума. Познат је још од антике. Али знаменитости Феодосије из тог доба нису стигле у наше време у облику мало сачуваног и погодног објекта за туристе. Безусловна атракција су саме улице, чији је распоред формиран протеклих неколико векова. Да бисте све то видели, довољно је да посетите стари татарско-караитски део града са својим карактеристичним и занимљивим кућама, фонтанама, џамијама и минаретима.

Феодосија („коју је Бог дао”) један је од најстаријих градова у Европи, а основали су га Хелени у потрази за бољим животом одабравши ово подручје на обали Црног мора. Град је основан пре више од 2.500 година (6. век п. н. е.) на месту села Ардабра (град седам божанстава). Убрзо је Феодосија постала град-држава и трговачка лука, успешно се надмећући са главним градом босфорског краљевства, Пантикапејом.

Локација града на размеђи трговачких путева, повољни климатски и природни услови привукли су ка њему бројне освајаче, који су, с једне стране, допринели стварању историјских споменика различитих народа, а с друге стране уништили оно што су саградили њихови претходници и донели небројене невоље становништву града.

У 4. веку п. н. е. Феодосија је припојена краљевини Босфор, играјући улогу највеће луке која извози жито у Европу. Град су током овог века заузели Хуни, који су га уништили што је у дугом низу година довело до пропадања. Ипак, током овог раздобља пропадања грађене су верске грађевине различитих народа.

У наредним вековима град је много пута прелазио из руке у руку. Испрва су у њему живели Алани, а затим је Византијско царство почело контролисати обалу, а иза ње – Хазаре. До 13. века обално насеље било је мало и било је део Златне хорде, а почетком 14. века купили су га Ђеновези. Тада Феодосија добија назив Кафа. Нови власници успели су саградити успешан лучки град кроз који се одвијала активна трговина између Истока и Запада. Највеће тржиште робова на Црном мору постојало је у Кафи. Поред робова, овде се трговало зачинима, златом и накитом.

До 15. века обални град у власништву Ђеновљана нарастао је толико да је по величини надмашио Цариград. Град је имао мултиетничко становништво, али највише је у Кафи било Јермена. Између 7. и 9. века изграђен је грчки храм са двораном у византијском стилу, чији је темељ коришћен у изградњи цркве Веденскаја 1854. године. Током градње није праћен древни стил храма, фреске и камене резбарије унутрашњости су давале псеудо-руски стил. Храм је враћен Руској православној цркви, 1993. године, а купола и звоник су обновљени.

Ђеновљани су заузевши и изградивши на рушевинама древне Феодосије нови град Кафу, на који су Татари више пута нападали. Стога је у граду изграђена моћна тврђава чија су рушевине преживеле до данас. Тврђава Кафа на обали залива саграђена је 1340-их. Зидови тврђаве висине 11 метара са 14 кула, од којих су сачуване куле Христа и Клемента VI, поуздано су бранили град.

Преживеле су и неке верске грађевине Кафе: цркве Светог Ђорђа и Светог Стефана, цркве Јована Претече и Јована Теолога. Православну грчку цркву Светог Ђорђа саградио је муслиман који је прешао у хришћанство, маркиз Аслан у 14. веку. Налази се насупрот тврђаве Кафа у долини Темпле. Храм је био део манастира Победника и њиме

је владала Цариградска патријаршија. Храм иначе приказује изложбу историје верских зграда у Храмовској долини Феодосије и модел тврђаве Кафа.

Црква Светог Јована Претече саграђена је у 14. веку, а 1858. црква је реконструирана и преименована у Иберијску цркву. У СССР-у храм је претворен у складиште, а сада је пренета у власништво Руске православне цркве.

Поред иберијске цркве налази се и јерменска црква Светог Јована Теолога, подигнута такође у 14. веку, у јерменском култном стилу са изврсном акустиком. Врата цркве украшена су резбареним украсима.

Грчка црква Светог Стефана саграђена је у 15. веку у подручју карантина иза зида тврђаве Кафа. Олтар и зид храма украшени су фрескама у касновизантијском култном стилу.

Један од најтрагичнијих догађаја у историји Кафе била је епидемија куге која је започела 1347. године у логору Златне хорде које су опседале тврђаву. Татари са катапултима бацали лешеве својих војника, погођених „црном смрћу", кроз зидове тврђаве у град, ширећи на њега епидемију. Бежећи од куге на бродовима, становништво Кафе искрцало се у европским градовима ширећи епидемију. Као резултат ове епидемије, у Европи је умрло 75 милиона људи. Феодосијци до данас зову подручје града у којем су сачуване рушевине тврђаве, а подручје уз море зове се Чумка.

Средњовековна Кафа са популацијом од 100 хиљада људи био је мултинационални град. Стога су у граду изграђене католичка и православна црква, јерменске цркве, муслиманске џамије, затим синагоге, манастири, од којих су неки преживели до данас. До данас је преживела јерменска црква, саграђена 1330. године. У огради цркве у саркофагу од белог мрамора сахрањен је романтик мора, „виртуоз облака и ваздуха" Иван Константинович Ајвазовски. У црквеној књизи постоји запис да су Геворк Ајвазјан и његова супруга Хрипсиме добили сина Ховханеса Ајвазјана. Натпис на саркофагу направљен је на древном јерменском језику. У близини се налази крипта друге уметникове супруге, Јерменке по националности. Преживела је и камена јерменска црква Архангелска, саграђена 1408. године у стилу италијанског средњег века. Уз цркву се планира поставити споменик брату Ивана Ајвазовског, научнику-историчару, оријенталисти, лингвисти, филозофу Генадију Ајвазовском.

Турци су 1475. године освојили град, претворивши га у главни град кримске провинције Султан, која се звала Кефе, Крим-Истанбул или Кучук-Истанбул. Уништивши бројне ђеновске грађевине, Турци су затим изградили џамије, минаре, источна купалишта, укључујући Константинову кулу која је преживела до данас, џамију Муфти-Јами са осмостраном минаром, која је обновљена 1975. године. Становници града претворени су у живу робу која се продавала на тржиштима робова у Истанбулу и медитеранским земљама. То су више пута спречили запорошки козаци, који су уз олују заузели тврђаву и уништили турску флоту, ослобађајући робове.

Године 1771. град је прешао у посед Русије и поново је преименован у Феодосију, али је током борби за његово ослобађање град поново био тешко оштећен. Турска окупација од три века и битке за његово ослобођење претвориле су Феодосију у пуст град без зеленила, са рушевинама тврђаве и стотину колиба међу рушевинама и пепелом.

Током обнове града граде се објекти који и данас привлаче пажњу туриста: 1771. године, према пројекту Ивана Ајвазовског саграђен је први музеј са 70 хиљада експоната и диорама градског пејзажа. Исте године саграђена је палата Милош у стилу старогрчког неокласицизма са скулптуром Венере де Мило, античким киповима, фонтанама и каријатидним стубовима. Тренутно се у вили налази санатаоријумска зграда.

Палата Стамболи саграђена је 1772. године, у неомаурском стилу са четвороспратном кулом, куполом, галеријама, мозаичним стаклом на прозорима, фонтаном са ликовима анђела. У летњиковцу је 2013. године био смештен Музеј подводне археологије у којем су изложени предмети са потопљених бродова од древних до модерних.

Тек 90-их година 19. века изграђена је железница и лука што је Феодосији вратило значај велике луке. Али остаци древних грађевина (тврђава Кафа, турски бастион, џамија Султан-Селим, турска купатила) демонтирани су како би се добили материјали за новоизграђене објекте. Развој градске економије комбинован је са развојем туризма.

Октобарска револуција и грађански рат подразумевали су ново уништавање верских објеката. Али после грађанског рата започело је поновно опремање национализованих дача у лечилишта и санаторијуме. Феодосија постаје не само индустријски град, већ и средиште туризма.

У граду се налази галерија Ајвазовског, у којој се налази 417 слика изванредног морског сликара. Само у тајној соби галерије, за спонзорску накнаду, можете видети уметникову мистичну слику „О смрти Александра III", која никада нигде није била изложена.

Туристе у Феодосију привлаче не само знаменитости, већ и други фактори: географски положај града на западној обали Феодоског залива и обронцима планине Тепе-Оба, повољна клима са просечном температуром ваздуха у јулу + 24° C, у фебруару + 30° C, могућност купања у мору од маја до октобра, лековита планинско-морска микроклима, „златне" плаже дуге 15 км, бројни санаторијумски, туристички и рекреативни садржаји, доступност етно-туризма са јединственом дегустацијом вина.

Већина путника долази у Феодосију током сезоне купања која траје од краја маја до почетка октобра. Туристе привлачи развијена инфраструктура, затим могућност јефтиног смештаја у приватном сектору, добре пешчане плаже као и многе историјске и природне атракције.

Лепота Феодосије већ дуго привлачи представнике креативних професија. У граду може да се посети поред већ поменуте уметничке галерије Ивана Ајвазовског и Музеј новца а такође и Музеј старина Феодосија који се сматра једним од најбољих специјализованих музеја у Русији. За време високе туристичке сезоне град постаје домаћин многих живописних и занимљивих фестивала посвећених рибљој кухињи, неконвенционалној моди, винарству, ваздухопловству, бициклима и џез музици. Ови празници окупљају госте не само из других градова Крима, већ и из Русије и из иностранства.

Током Великог отаџбинског рата, Феодосија је била под фашистичком окупацијом. У граду је стрељано око 8 хиљада становника, а као резултат тешких борби део кућа и улица тешко је био уништен. Данас се Феодосија развија као главна лука и популарно приморско одмаралиште.

Феодосија стоји на обали пространог Феодоског залива. На улазу у њега дубина мора досеже 28 метара, а то је сасвим довољно за велике бродове са сувим теретом и танкере да уђу у луку Феодосија. Залив има своју кружну струју, тако да се вода с обале стално обнавља и никада није прљава. Овај кримски град је од степских простора одвојен планинским ланцем Тепе-Оба. Брда и гребени издижу се на висину од око 300 метара и затварају обалу од јаког ветра. Због тога клима овог града није слична степи, већ више подсећа на Медитеран.

Лети је овде врућe и готово никад не пада киша. У јулу и августу просечне дневне температуре су око +26 ... + 28°, а вода у Црном мору се загрејава до +25, + 27° С. Зими је Феодосија хладнија од осталих одмаралишта на Криму. Снега има око три седмице, али стални снежни покривач не догађа се сваке године, већ само у најтежим зимама.

Централно место међу осталим музејским збиркама кримског одмаралишта заузима национална умјетничка галерија, названа по познатом морском сликару Ивану Константиновичу Ајвазовском. Уметник је рођен и већи део свог живота провео је у Феодосији. Прве изложбе његових слика приређене су у граду средином 19. века. Данас је у две зграде галерије изложено више од 400 дела Ајвазовског, као и преко 12 хиљада слика посвећених мору, које су насликали други уметници.

Меморијални музеј Марине и Анастасије Цветајев појавио се у Феодосији с разлогом. Пре избијања Првог светског рата, сестре су живеле са својим породицама у овом граду и јако су га волеле. У музејским дворанама приказан је намештај с почетка прошлог века, као и ствари и старе фотографије Цветајевих и њихових пријатеља.

Музеји новца су отворени у неколико градова Русије, међутим, збирка нумизматике Феодосије је посебна. Овде се чува више од 30 хиљада новчића, од којих је први кован у 7. веку пре нове ере. Од античких времена на територији обалног насеља постојале су ковнице новца – античке, ђеновске, кримскотатарске. Истраживачи су бројали 14 периода ковања у Феодосији. У музеју можете видети кованице и новчанице из 200 земаља света, узорке пластичних картица, као и „готовинске" сувенире и рукотворине.

Још једна музејска колекција посвећена историји кримског змајарства налази се у истој згради. Бесплатни летови са планина Узун-Сирт и Клементјева почели су се изводити од 1930-их. Први руски авијатичари, једрилице пилоти, змајеви и параглајдери обучени су у близини Феодосије, а историјски документи и фотографије, модели изложени су у холовима музеја, авион, и ретки колекционарски предмети.

У кући број 11 на Ајвазовској авенији налази се Завичајни музеј, који се често назива „Музејом старина". Ово је један од најстаријих музеја на Криму, јер су збирке Феодосије отворене за посетиоце давне 1811. године. У Музеју се можете упознати са природом Крима, геолошким карактеристикама полуострва и богатом историјом Феодозије.

Стеновити рт Светог Илије затвара пространу луку Феодосије, забија се дубоко у Црно море и са њега се јасно виде све приморске грађевине. Пут од центра Феодосије до екстремне тачка рта траје само 10 минута. Овде се на стеновитој обали налази локална знаменитост – високи светионик Иљински. У давна времена, када светионика још није било, бродови који су заобишли рт често су страдали. Трагичне олупине бродова узроковале су снажни ветрови и олује. Сви су схватили да је морнарима потребна сигнална ватра, међутим, време је пролазило, а новац за изградњу светионика нису могли наћи.

Породица државног саветника Рукавишникова, 1890-их долази у Феодосију на лечење. Њихов син је био болестан од туберкулозе, а родитељи су се надали да ће му боравак на сунчаном полуострву помоћи. И тако се догодило. Дечак се опоравио од лековитог кримског ваздуха и свакодневних шетњи уз море. Његова мајка Евдокија Николајевна била је толико сретна због скорог опоравка сина да је 1899. године властитим средствима изградила светионик на рту Иљински. На њему је инсталиран најновији оптички уређај за та времена, израђен од шведских мајстора, а уз њега је постављено звучно сигнално звоно. Током Великог отаџбинског рата зграда светионика је уништена, али је педесетих година обновљена. Данас и туристи и становници града воле долазити на светионик Иљински, јер у његовој близини можете направити прекрасне фотографије стеновитих литица и обале Феодосије.

На територији модерног одмаралишта сачувано је неколико средњовековних зграда подигнутих у доба када је Феодосија добила име Кафа. Најзначајнија од њих је стара ђеновска тврђава у улици Порт. Смештена је у јужном делу Феодосије, недалеко од морске обале и има статус историјског и архитектонског резервата.

Одбрамбене грађевине изграђене су у 14. веку како би штитиле поседе Републике Ђенове на полуострву Крим. Цитадела се сматрала једном од највећих у Европи. Простирала се на површини од 70 хектара и имала је двоструки прстен од камених зидова чија је висина досезала 11 м. Уз моћне зидове, тврђава је садржавала и више од 30 високе куле и јарак ископан по ободу.

Ђеновска тврђава грађена је од кречњачких плоча, повезаних малтером. Показало се да је квалитет зида коју су израдили средњовековни градитељи била толико висока да је тврђава издржала тест времена и савршено се очувала до данас.

У различитим деловима Феодосије и данас постоји неколико средњовековних кула које су у доба Ђенове биле делови заједничке одбрамбене линије. На истоку древног града налази се правоугаона двоспратна пристанишна кула, која је служила као морска капија средњовековне Кафе и чувала њен лучки део. На источном зиду куле може се видети камена плоча на којој су уклесани грбови ђеновских конзула.

Ако ходате око пола километра према југу од рушевина ђеновске тврђаве, можете се наћи у близини средњовековне куле Ђовани де Скафа, изграђене, попут главне тврђаве, у 14 веку. Некада су дебљина зидова округле куле досезале 2,5 м, а гарнизон који ју је чувао могао је узимати воду из подземног бунара. Главна зграда још увек чека своје истраживаче, а данас је трећина прекривена земљом.

Још једна ђеновска зграда налази се 0,6 км источно од куле Ђовани де Скафа – кула Томас, која је кориштена као арсенал. Време није штедело зграду, а од ње је остала само полукружна основа.

Најсевернија кула средњовековне тврђаве налази се у близини морске обале, недалеко од градске железничке станице у Феодосији. У другој половини 15. века Турци су их заузели и кулу утврдили каменим бастионом. Од Константинове куле преживела су три зида и изражајни назубљени крај. Дебљина зида у основи куле је до 2 метра. Године 2004, у зеленом парку, у близини железничке станице Федодосија, отворена је фонтана „Добри геније". Посвећена је Ивану Константиновичу Ајвазовском. На 110 метара од ње, ближе железничкој прузи, налази се још једна фонтана, саграђена према пројекту и финансирана од стране самог уметника. Овај прекрасни архитектонски споменик има занимљиву историју.

Век за веком град је растао, а околне шуме посечене су за потребе изградње. Непромишљено уништавање дрвећа довело је до тога да су становници Феодосије већ од средине 19. века непрестано имали недостатак воде за пиће. Проблем је био толико акутан да је из Севастопоља морала бити испоручивана висококвалитетна вода у бачвама морем.

Иван Констатнтинович Ајвазовски је рођен у Феодосији, а на територији његовог породичног имања постојао је пун Субашки извор. У јесен 1887. године уметник је одлучио воду извориштa поклонити феодосијцима. О његовом трошку изграђен је метални цевовод којим се свакодневно до опремљене фонтане у центру града допремало 50 хиљада канти воде. Пројекат фонтане уметник је креирао властитом руком.

У северном делу Феодосије, на дугој Ајвазовској авенији, налази се неколико старих дача саграђених почетком прошлог века у стилу сецесије. Данас имају статус историјских и архитектонских споменика. Између осталих зграда и лепа градитељска целина Палата Стамболи. Почетком 19. века, сликовиту кућу заузимала је караитска породица Јосифа Стамболија, који је био укључен у развој дуванске индустрије у регији Феодосија. Током Великог отаџбинског рата, Немци су у палати поставили болницу у којој су се лечили рањени војници, а сада се ту налази ресторан и хотелски комплекс.

Кућа „Отрада" налази на Ајвазовској авенији. Маварско-шпанска зграда изграђена је 1914. године према пројекту чувеног кримског архитекте Николаја Краснова. „Радост" је добра због изврсне штукатуре, строгих прозора и ступова.

У близини се налази викендица Милош, рађена у традицији грчке архитектуре. Поред главне зграде, у старој дачи можете видети лагану ротонду и елегантну ограду. Данас се овде налази једна од зграда лечилишта Восход. И још једно лечилиште у Феодосији – „Волна" – данас заузима замршене зграде старих љетниковаца „Вила".

Најближа ваздушна лука близу Феодосије налази се 120 км од града, у Симферопољу. То је велики међународни терминал који прима редовне летове из многих градова Русије и из иностранства. Од аеродрома Симферопољ до Феодосије таксијем можете стићи за један и по до два сата. Пут редовним аутобусима Симферопољ – Керч и Симферопољ – Феодосија траје од 2 до 2,5 сата.

Постоје два начина како до Феодосије доћи возом преко територије Русије. Прва опција: директни воз Москва – Феодосија, који долази до Керчког теснаца и превози се преко теснаца. Ова рута је прикладна, јер путници не требају силазити, а воз ће бити на месту за 23,5–26 сати. Друга опција: услуга Руске железнице „Обједињена карта", односно долазак возом до Краснодара или Анапе, а затим аутобусом доћи до Феодосије.

Кроз град пролази путничка магистрала која води до Керча. Од Симферопоља до Феодосије има 115 км, а од Феодосије до Керча – 103 км. Овде су саобраћајне везе изврсне, а доћи до овог одмаралишта са аутобуске станице било којег града Крима неће бити тешко.

Пуно векова море је одређивало судбину овог града на Криму, као основу његовог живота и раста. Море је овде „дивно, плаво и нежно ... на његовој обали можете живети 1.000 година и не досађивати се."

написао је А. П. Чехов о Феодосији. „Купање је толико добро да сам се, заронивши, почео без разлога смејати. ”

Због тога је Ајвазовски ово место изабрао за живот. Није само море украс Феодосије, постоји добра микроклима. Сунце осветљава овај део Крима готово током целе године – 2.272 сата сунчевог зрачења годишње.

Више од хиљаду година град је уживао мрачну репутацију као средиште трговине робљем. Крајем 18. века граду је враћено древно име – Феодосија.

Најпрометнији део града и његово средиште је морски булевар. То је место за вечерње шетње, место за састанке. У непосредној близини, у подножју огромне ђеновске тврђаве, налази се градски врт. У парку се налази бронзани споменик Александру Сергејевичу Пушкину. Песник је посетио Феодосију у августу 1820. године. Одавде је морем отишао до Гурзуфа. Кипар је приказао Пушкина у пуном расту. Поглед песника усмерен је ка мору, чија су га лепота и величина тако освојили током путовања на Крим.

У сваком граду постоји место које ужива посебну љубав становника, на што су они поносни. У Феодосији је ово раније смо је већ поменули, уметничка галерија Ајвазовског. Њена фасада је украшена са две спомен-плоче: „Иван Константинович Ајвазовски је живео и радио у овој кући” и „Моја искрена жеља да зграда моје уметничке галерије у граду Феодосији са свим сликама, статуама и осталим уметничким делима у овој галерији буде потпуно власништво града Феодосије, а ја ћу оставити успомену на мене граду Феодосија, мом родном граду.” У близини фасаде галерије налази се бронзана фигура уметника, који седи на пиједесталу с палетом и четком у рукама и пажљиво гледа у море. Испод његових ногу налази се изузетно лаконски натпис „Феодосија-Ајвазовски”.

Љубитељи књижевности сигурно ће посетити Галерениану улицу у кући број 10 у којој се налази књижевно-меморијални Музеј Александра Степановича Грина. Велики романтичар, омиљени писац младости А. С. Грин је у Феодосији је живио више од шест година – од 1924. до 1930. Ово је био други боравак писца у Феодосији. Први је био 1905. године. То му није донело радост: овамо је из Севастопоља доведен као политички затвореник. У затвору Феодосија А. С. Грин био је због револуционарне пропаганде међу морнарима.

Послератно раздобље је доба стварања, а лука Феодосија играла је велику улогу у овом периоду. Овде је створен војно-индустријски

комплекс, многе фабрике – бродограђевне, оптичке, механичке и друге, укључујући творницу коњака и вина, творницу дувана и нафтни терминал.

Од 1970. године Феодосија је познато одмаралиште.

Феодосија је 2015. године заслужено награђена дипломом у којој се наводи да је добила титулу града војне славе у Русији. Град је важан као лука, одмаралиште и туристички центар. Гостима и становницима Крима омогућена је плажа, здравствени, културни, образовни, гастрономски туризам и узбудљива рекреација.

Осим туристичке компоненте града, град је занимљив и по свом лучком делу, дубина залива идеално је дизајнирана за пловидбу, танкери без проблема улазе у луку, па се стога тамо налази и једна од највећих нафтних база на Криму.

У досадашњој историји град је добио нови дах изградњом трајекта преко теснаца Керч, а део руте пролази кроз Феодосију. Стога хотелски сектор очекује нови прилив посетилаца.

ЈАЛТА – ЈУЖНА ПРЕСТОНИЦА КРИМА И ГЛАВНИ ГРАД КРИМСКИХ ОДМАРАЛИШТА

Од почетка шездесетих година 19. века, Јалта и њена околина почели су да се развијају као одмаралишта. У исто време, царска породица је овде стекла имање Ливадија, касније омиљено почивалиште свих Романових. Јалту многи називају „руском Ницом", али она је некако другачија – посебна, своја. Има неки шарм и несвакидашњу атмосферу. Има душу.

Јалта (рус. Я′лта, од грч. Γιάλτα „обала") је град је и летовалиште на јужној обали полуострва Крим у подножју Кримских планина.

Због планина у залеђу града, Јалта није железнички повезана, већ је тролејбуском линијом повезана са главним градом Крима Симферопољем.

У Јалти влада суптропска клима, средња фебруарска температура је 4 степена. Овде врло ретко пада снег и никад се не задржава. Средња јулска температура је 24° С. Годишње овде има 2.250 сунчаних сати и стално дува поветарац, што је слично временским приликама у француској Ници. Јалта је место од близу 80.000 становника, од којих су две трећине Руси, а 25% Украјинци. Излази на Црно море, које је, за разлику од супротне обале у Бугарској, чистије и немирније, што се може чути и приметити, захваљујући јаким таласима који запљускују обалу овог симпатичног и лепог кримског града. Мирни провинцијски живот у малом граду драматично се променио у другој половини 19. века. Од 1860. године краљевска породица стиже у Ливадију, суседство Јалте.

Одмор у тим местима постаје модеран међу високим друштвом и руским аристократама, тада почиње изградња прекрасних палата, имања, вила и дача у различитим архитектонским стиловима. Јалта, или како је још називају „Руска ривијера", је главни град летовалишта у јужном делу Крима. Али административни центар, назван Велика Јалта, укључује: Алупку, Форос, Масандру, Ореанду и друга мала места. Дужина Велике Јалте је 72 км, а територија је 900 хектара, од којих је половина изграђена, а остатак заузима дрвеће и егзотично грмље.

Огромна територија модерног града насељена је од давнина, али интензиван развој почиње од 9 до 6 века пре нове ере. У списима се

први пут спомиње Јалта, тада се у 12. веку звала Јалита. Познати арапски путник Аду Абдаллах Мухамед Ал-Идриси спомињао ју је у својим списима.

Први помен Јалте налази арапски историчар Ал-Идриси 1154. године. Он помиње Јалиту (од кримско татарског „јалид" (иалита) – „на обали") – као град на обали мора. Према најчешће присутној верзији само име потиче од грчког „иалос" – „обала". Према легенди, око 1. века грчки поморци су изгубили пут током олује и угледали дуго очекивану обалу. Пристајући на копно, одлучили су да насељу дају име.

Тада је Јалта постала део Римског царства, а у средњем веку је припадала Византијском царству, затим кнежевини Теодоро и ђеновљанској колонији. Од 15. до 18. века (1475–1774) Крим је био део османске државе, а у 18. веку постао је део Руског царства. Након пресељења кримског хришћанског становништва у Азовску област 1778. године по налогу руског цара и емиграције кримских Татара, до краја 18. века становништво Јалте је било веома мало – свега 224 становника у 30 кућа.

Тек 1838. године формиран је округ Јалта, а рибарско село Јалта почело је да се назива градом. То је олакшано изградњом пута 1837. године између Симферопоља, Јалте и Алуште, а 10 година касније, 1848. године, пут је повезивао Јалту са Севастопољем.

Од почетка шездесетих година 19. века, Јалта и њена околина почели су да се развијају као одмаралишта. У исто време, царска породица је овде стекла имање Ливадија, које касније постаје омиљено почивалиште свих Романових.

Јалта је постала модерно аристократско одмаралиште. Декрет Савета народних комесара РСФСР-а „О употреби Крима за лечење радника" послужио је као прекретница и подстрек за брзи развој одмаралишта. У исто време отворени су санаторијуми, дечији камп „Артек" итд. Пионири, пролетаријат и културни радници долазе на Јалту из целог СССР-а.

Изградња путева и јединствена клима јужне обале привукли су руско племство на Крим. Од почетка 20. века одмор у Јалти постао је веома популаран. Палате и летњиковци изграђени су за племство, чланове царске породице, као и за кнезове и грофове. Јалта постаје главно „одмаралиште" Крима.

Такви познати писци, песници, композитори, као што су били А. С. Пушкин, М. Цветајева, Л. Н. Толстој, А. П. Чехов, П. И. Чајковски, Ф. И. Шаљапин, С. В. Рахмањинов и многи, многи други долазили су и посећивали ово место. Током грађанског рата, 1920. године, бољшевици

су поразили Врангелову војску и ушли на Крим. 1921. године, Јалта је преименована у Красноармејск, али јој је 1922. године враћен стари назив.

Током Великог отаџбинског рата, Јалта је значајно страдала од немачке окупације, која је трајала од јесени 1941. до 16. априла 1944. године.

У фебруару 1945. на Јалти у палати Ливадија одржана је историјска „Кримска (Јалтанска) конференција вођа три савезничке силе" – СССР-а, САД и Велике Британије, на којој је одлучена судбина послератне Европе. Током конференције, шефови држава добили су бивше палате, које Немци нису били уништили – сада светски познати музеји за резиденције. Стаљин је живео у Јусупову, Рузвелт у Ливадији, Черчил у Палати Воронцов.

У послератним годинама, Јалта се активно обнављала и развијала као одмаралиште. Изграђен је нови аутопут на јужној обали, отворена јединствена и најдужа тролејбуска рута у Европи, која повезује Симферопољ са одмаралиштима на јужној обали Крима. Дужина руте је 86 км, од аеродрома Симферопољ – 96 км.

Модерна Јалта, данас је прави бисер јужне обале и главни град кримских одмаралишта. Више од 70 км је Велика Јалта, која поред града Јалте укључује и одмаралишта Гурзуф, Масандра, Ливадија, Гаспра, Кореиз, Алупка, Симеиз, Форос – има свега, и за одмор и за лечење. Она нуди туристима 70 санаторијума, 18 рекреативних центара, 8 здравствених кампова, 4 туристичка центра, кампове, 11 хотела. Све више санаторијумско-одмаралишних објеката стално се отвара за све врсте одмора у Јалти.

Хотелски комплекси Јалта Интурист, Палмира Палас, Ореанда омогућавају одржавање великих међународних догађаја – конференција, семинара, симпозијума.

На Јалти постоје и мини хотели, пансиони и рекреативни центри за миран, породични одмор.

Јалта представља срце летовалишта Крима, његову алфу и омегу. Није случајно што је пре скоро једног века Михаил Булгаков написао следеће редове посвећене граду: „Јалта је и добра и одвратна, и та се својства у њој стално мешају".

Зато је крајњи сан совјетског грађанина била једноставна формула: „Сашићу одело са осеком – и на Јалту!" Ко од совјетских грађана није имао брз откуцај срца на помен таквих речи као што су Артек, Ај

Петра, Масандра? А фраза животно потврђујућег слогана „Јалта је град среће" делује истинито и инспиративно.

По правилу на Јалту се стиже из Симферопоља. Пут туриста пролази кроз превој Ангарск. Да бисте се дивили околини и осетили сав шарм кримског пејзажа, боље је да одете на чувени јалтски тролејбус. Ова тролејбуска рута није само најдужа у Европи. Она је најсликовитија.

Неко време Јалта је била скромно село на које мало путника није обраћало пажњу. Тешко је рећи након ког догађаја Јалта постаје позната и популарна. Можда након што се задимљени паробод приближио малом пристаништу на Јалти, доносећи овде прве стране туристе. Странци су били одушевљени местом. Један од њих, а то није био нико други до лично Марк Твен, написао је у дневник: „Село Јалта ... Врло лепо место". Писац је тек требало да постане славан. Јалта је тек требало да постане познато одмаралиште. У томе су једно једноставно кримско село и млади новинар из Америке били слични.

Популарност Јалти додала је и чињеница да је цар за своју резиденцију одабрао локално одмаралиште Ливадију. Око цара, његови племићи почели су да граде своје резиденције. Јалта доживљава прави грађевински процват. Палате и виле граде се брзим темпом. Граде се луксузни хотели и скромне стамбене зграде. Појављују се многе продавнице и радње. Обликује се јединствени архитектонски изглед града којем се и данас дивимо.

Совјетска власт не оставља туристички потенцијал Јалте неискоришћеним. У палатама господе опремају се амбуланте за победничке радне људе, пролетеријат. До 1950 -их, Јалта је стекла статус најелитнијег одмаралишта у СССР -у. Тада се овде ствара систем државних дача. Гостољубиви власници Хрушчов, Брежњев, Горбачов, стално примају вође пријатељских социјалистичких држава на Јалти.

Из Јалте је минибусом број 31 лако доћи до Гурзуфа. Ово је једно од најсликовитијих места поред Јалте. Насеље су основали колонисти из старе Грчке. Касније је овде изграђена византијска тврђава. Чак и касније, подручје је било у власништву Ђеновљана. Утврђења Ђеновљана су преживела до данас. Руски путник из 15. века Афанасиј Никитин у својим бесмртним Путовањима преко три мора помињао је трговачки град Горзувити.

Гурзуф је 1820. године посетио Пушкин. Кућа у којој је живео песник је преживела и сада је то музеј. Пред улазом је раскошно дрво. Зове се „Пушкинов чемпрес". Кажу да је песник док је овде живео

разговарао са чемпресом, поздрављајући дрво ујутру и пожелевши му лаку ноћ увече. Обожаватељи Пушкина чврсто верују да дух великог класика периодично живи у гранама чемпреса. Огроман платан, који такође расте испред улаза у Музеј, заслужује пажњу. Дрво има споменстатус. „Пушкинов платан" засађен је у години песникове смрти.

У овом граду, пре припајања Крима Русији 2014. године, живело се лошије, него данас. Сав новац од туризма одлазио је у Кијев, па се Јалта развијала много спорије, него што би то био случај да су били део Русије. Данас је Русија много помогла у изградњи, након две деценије локалне власти могу да обнове школе и у околним местима, с обзиром на то да је приход од туризма остаје у граду.

Ресторани се налаза на сваком кораку, као и продавнице у којима се продаје вино – најчешће на меру, јер је Јалта, а и уопште Крим, познат по одличним винима, која се разликују од српских, јер у себи имају много више шећера, а и имају нешто јачи укус.

Јалту многи називају „руском Ницом", али она је некако другачија – посебна, своја. Има неки шарм и несвакидашњу атмосферу. Има душу. Уосталом, као и цела јужна обала Крима.

Јалта је можда најлепши део Крима, место где су одмарали руски цареви, руска аристократија и совјетски лидери, место у коме су руски уметници проналазили инспирацију и стварали своја, можда, и највећа дела, и коначно – место где су 1945, Стаљин, Рузвелт и Черчил запечатили судбину послератне Европе.

Долазак на Јалту даје вам осећај прижељкивања да прошетате улицама којима су ходали Толстој, Пушкин, Гогољ, Булгаков и други славни писци и да видите наравно место где је последње године свог живота провео Антон Павлович Чехов. Боравећи на Јалти пожелећете да откријете зашто је она била омиљено место Романових и зашто су генерације совјетских грађана маштале да баш тамо проведу своје годишње одморе.

Интересантно да је Јалта једини град у Русији где постоји улица са именом једног америчког председника. То је улица Френклина Рузвелта, која се налази у строгом центру града. Испод назива улице, на руском и енглеском језику, написан је кратак текст о председнику Рузвелту.

Машта и сан да видите симбол Крима – замак Ластавичје гнездо, који је немачки барон Јозеф фон Штајнгајл поклонио својој љубавници постаје јава када се нађете на овом месту. На Јалту вас води жеља

да обиђете дворце које је изградио царски архитекта и „бели Рус" Николај Краснов. Да дођете на Јалту вуче вас жеља да доживите „Потемкинов рај" и видите чемпресе, палме, еукалиптусе, реке и планине који се стрмо спуштају у море; да удахнете лековити ваздух о коме је толико говорио царски лекар Сергеј Боткин; да доживите на крају гостопримство кримских људи и да осетите укус чувених кримских вина и кримских гастрономских специјалитета.

До главне градске променаде стиже се за тридесетак минута лаганог хода. Пут се скоро и не осети, јер се живописне слике непрестано смењују пред очима. Шеталиште уз обалу је централна улица, једна од најстаријих у граду, и омиљено место туриста и мештана. Носи име по Владимиру Иљичу Лењину, оцу Октобарске револуције и првом лидеру Совјетског Савеза.

На јалтској променади, дугој око километар, све врви од живота – ту се окупљају млади и стари, родитељи са децом, туристи. Налази се поред обале мора, веома лепо уређена и одржавана, током целог дана препуна шетача. То је главно стециште локалних уметника и уличних свирача, који овом црноморском граду дају посебну драж.

Окружена палмама, цветним алејама и парковима, главна градска улица украшена је фонтанама и испуњена концертним дворанама, затим луксузним хотелима, ресторанима, баровима, бутицима и радњицама са сувенирима и разним кримским слаткишима.

Ту су сконцентрисане и главне знаменитости града: споменик „Ружа ветрова" који симболизује пријатељство и отвореност ка свету; споменик Николају Краснову, архитекти који је на Криму саградио више од 60 најзначајнијих објеката, као и споменик „Дами с псетанцетом", посвећен истоименој приповеци Антона Чехова, чија се радња одвија управо у овом црноморском граду.

Јалта је град са толико споменика посвећених знаменитим људима или њиховим делима – има их, готово, на сваком кораку. Ту се налази и капела Новомученика и исповедника Руске православне цркве, изграђена двехиљадитих година на месту старе дрвене капеле, подигнуте у знак сећања на убиство цара Александра Другог, страдалог у бомбашком нападу.

Изнад прелепих архитектонских здања, извирују и куполе Цркве Александра Невског, која се сматра главним православним храмом Јалте. Црква Александра Невског је атракција Јалте, која заслужује пажњу. Несумњиво да је црква саграђена у част цара Александра Невског.

Чемпреси и егзотично цвеће расту око целе цркве. Погледу на величанствени објекат на литици диве се сви авантуристи. Када се попнете до цркве и кренете до угодног поплочаног двориштa, са њега се пружа прекрасан панорамски поглед на цео град. Ово невероватно архитектонско уметничко дело из 19. века импресионира сјајем црквених купола и разноликошћу кула. И све то уз позадини задивљујуће природе.

На променади се налази и огроман платан, стар барем век и по са раширеном крошњом. Ово је „Исидорин платан". Према легенди, ту су се састајали Сергеј Јесењин и Исидора Данкан. Иако књиге говоре да је велики руски песник на Јалти био само једном – 1914. године и да је вечери проводио шетајући са својом првом женом Аном Изрјадоновом, легенда о романтичним сусретима испод крошње платана наставила је да живи.

Америчка плесачица је заиста била на турнеји по Јалти 1923. године и ако је судити по преписци са Јесењином, упорно га је позивала да дође на Крим. Међутим, он није могао доћи. Ипак, Кримљани и даље верују у ту прелепу причу, па су у знак сећања на њихову велику љубав одмах поред платана поставили „клупу заљубљених" и украсили је фигурама срца и голубова.

Посебно место на узвишици изнад јалтске променаде заузима и некадашњи хотел „Русија", данас „Таврида", изграђен 1875. године. У том хотелу су одседали многи познати људи и руски песници, писци и композитори: Мусоргски, Станиславски, Римски-Корсаков, Чехов, Буњин, Мајаковски и други. Ту, на том месту су стварали и изводили своја дела, дружили се и одмарали се.

Руски песник, писац и публициста Николај Некрасов, већ тешко болестан, провео је два месеца у том хотелу. Ту је дошао на препоруку чувеног руског лекара Сергеја Боткина, који је својим пацијентима, посебно оболелима од туберкулозе, препоручивао Јалту.

Боткин, који је био царски лекар, сматрао је да редовне шетње и лековити кримски ваздух чувају здравље и лече од многих болести. Управо је он царској породици саветовао да на Јалти купе имања и саграде дворце, па је полуострво постало омиљено место Романових.

Захваљујући доприносу доктора Боткина, јужна обала Крима се прославила као бањско и климатско лечилиште, па су на полуострву почели да се граде и санаторијуми и друге медицинске установе. И данас их има много дуж црноморске обале.

У центру Јалте једна улица носи име доктора Боткина, а на излазу из града почиње Ботинска стаза, једна од најлепших и најживописнијих пешачких стаза на полуострву. Стазом се може стићи и до Учан-Суа, највећег водопада на Криму и, кажу, читавог европског дела ЗНД-а.

Поглед на град са променаде оставља без даха – виле, куће и зграде се уздижу на околним брдашцима и планинама и као да се скривају у сенци чемпреса и борова, као да се утапају у те природне лепоте. С друге стране, поглед пуца на пучину и Јалтски светионик, знаменитост града, на усидрене јахте и чамце који се љуљушкају на таласима Црног мора.

У граду се може видети и Капела Светог Николе Чудотворца, изграђена 2001. године. Раније се ту налазила капела посвећена истом свецу, саграђена 1896. године у знак сећања на брак цара Николаја Другог и царице Александре Фјодоровне, а која је уништена 1932. године. Капела је подигнута на месту где је цар Николај Први објавио указ којим Јалти додељује статус града.

Може се видети и Храм Светог Јована Златоустог, први саборни храм у Јалти; Меморијални музеј Лесји Украјинки, посвећен тој списатељици и друштвено-политичкој активисткињи; Дворац емира Бухарског, блиског пријатеља царске породице Романових; Дворац грофа Мордвинова, једног од оснивача Црноморске флоте.

Тешко је набројати све знаменитости овог града, јер се на сваком кораку може видети и чути понека прича и легенда. А њих се, током боравка на Јалти, свакако може чути много.

Овај град представља најлепше место на јужној обали Крима. Град буквално препун прекрасних историјских, архитектонских и природних споменика, којима се диве, сваке године велики број туриста.

Невероватне планине, заклањају од ветрова овај град, с једне стране, а с друге стране је очаравајућа снага Црног мора. Овај спектакл надахнуо је многе писце и песнике на рад. Због свог географског положаја, Јалта госте очекује током целе године.

Које су још знаменитости Јалте које треба видети код боравка у овом граду?

Посебну пажњу на Јалти, привлачи кућа Антона Павловича Чехова, сигурно једног од најбољих светских писаца свих времена. Дом Чехова, кућа у којој је последњих пет година свог живота провео славни писац налази се на једној узвишици, нешто мање од километра од центра Јалте. Огромно двориште, препуно цвећа и разних врста биљака

остало је непромењено од времена када је велики писац у њој живео. За ову кућу везане су многе интересантне приче, а једна од њих је прича о Чеховљевом столу, на коме је писао. Наиме, Чехов је годинама писао за истим столом, а када су га убедили да реновира собу, што је значило и промену стола, он више никада ништа није написао. У потрази за инспирацијом и лечењем, одлази у Немачку, где је 1904. године преминуо. Његово тело је, касније, пренето у Москву.

Док је живео у Јалти, у прекрасним улицама, мирисној природи, црпео је инспирацију за своја дела. У кући у којој је живео и радио отворена је кућа-музеј А. П. Чехова, где су кућни предмети његовог времена сачувани у изворном облику. На само 15 минута шетње уском стазом наћи ћете се у изненађујуће лепој стеновитој ували, у којој је писац волео проводити слободно време. Гледајући огромне литице и снагу мора, схватите да је човек мало створење које није способно утицати на ову рушитељску снагу природе.

Љубитељи руске књижевности биће веома заинтересовани да посете Чеховљеву кућу, јер она свакако представља омиљено место обожавалаца Антона Павловича. Чехов је био заљубљен у Крим и провео је последње године живота у Јалти, написао је овде много прича и представа. Музеј је смештен у сликовитом врту, сама кућа има девет соба које могу посетити туристи. Конференције, изложбе, концерти, Чеховљева читања, музичке вечери се одржавају овде. У снежно белој кући са двориштем пажљиво је сачувана „Чеховљева атмосфера" у којој је радио руски писац. Музејски фонд има око 17 хиљада предмета који су припадали Антону Павловичу и његовој породици.

Кућа у којој је писац живео преживела је до данас. Архитекта Л. Н. Шаповалов саградио ју је посебно за Чехова. У овој кући настало је много прича (на пример, *Дама са псом*), низ представа (*Три сестре* и *Трешња вођњак*). Овде су Антона Павловича посећивали родбина и еминентни руски писци, јавне личности, уметници и певачи. Након смрти писца 1904. године, статус музеја додељен је кући 1921. године. Након што је преживела два рата, револуцију, потрес, кућа је ипак преживела и избегла разарање. Тренутно, посетиоци Музеја могу видети пишчеве ствари, његове аутограме и књиге објављене за живота А. П. Чехова.

Зграде палата у Јалти права су уметничка дела. Најпознатија градска атракција је Палата Ливадија, саграђена 1911. године по пројекту локалног архитекте Николаја Краснова као летња резиденција цара

Николе II. Кримљани се архитекте Краснова често сећају уз лепе речи. Занимљива метаморфоза историје везана је за ову палту. Совјетске власти у палати Ливадија отвориле су прво одмаралиште на планети за обичне сељаке, уз главни слоган тог времена: „Хајде да згазимо позлату мермера палате нашим сељачким ципелама!" Палата је била предодређена да уђе у светску историју, јер су се 1945. године, уочи победе над нацистима, савезници окупили на конференцији у Јалти. У Ливадији су Черчил, Рузвелт и Стаљин одлучили о судбини света. Овде су лидери светских сила одлучили да створе Лигу народа УН. Наравно, данас у палати Ливадија постоји посебна изложба посвећена конференцији у Јалти.

То је снежно бела грађевина у стилу карактеристичном за ренесансу. Изглед палате такође прати карактеристике готске, византијске и арапске архитектуре. Краљевска породица до 1914. године свако лето је посећивала палату. У совјетска времена, све до 1931. године, као што је већ поменуто у палати је био санаторијум за сељаке, а затим је отворена соба за лечење. Године 1945. у палати је одржана конференција лидера земаља антихитлеровске коалиције чија је одлука променила послератну слику Европе. Током конференције, палата је привремено постала резиденција америчког председника Френклина Рузвелта. Тренутно је палата претворена у музеј у коме су представљени предмети, намештај и фотографије које се односе на породицу последњег руског цара. Од предности овог места туристи посебно бележе величанствен поглед на саму зграду, сликовити поглед на палату и прекрасан парк смештен у близини.

Историја настанка овог дворац сеже у почетак шездесетих година 19. века када је император Александар Други затражио да се направи летња царска резиденција на обали мора, коју ће и његова супруга Марија Александровна користити зарад лечења, имајући у виду да је овде суптропска и медитеранска клима.

Сам дворац изгледа импозантно и огромно, уосталом као и све у Русији. Већ на улазу дочекаће вас срдачни водичи, који ће вас све време пратити током обиласка многобројних соба и ходника, међу којима се човек врло лако може изгубити. Унутар дворца, налази се огромно двориште, са фонтаном у средини, где је забележена чувена фотографија Стаљина, Черчила и Рузвелта, која је такође истакнута на улазу. Унутар дворца налази се и једна соба коју водичи називају српском собом, јер се у њој налазе преписке из тридесетих година прошлог века

између српског Министарства спољних послова и руских уметника и дипломата. Наиме, већина зна да су за изглед Београда, зграду Владе Републике Србије, као и Немањину улицу у Београду заслужни руски уметници и архитекте. У „српској соби" изложена су документа, преписке, као и фотографије Београда из тридесетих година прошлог века. Међу документима је изложено и писмо једног српског генерала који у њему наређује да се образује комисија од истакнутих уметника који ће сарађивати са руским колегама.

Палата Масандра Семјона Воронцова била је летња резиденција цара Александра III. Налази се у делу Јалте који се назива Горња Масандра. У почетку је палата била саграђена за гувернера Нове Русије, грофа М. С. Воронцова, а потом је, након његове смрти била намењена за руског цара. Смештен међу сликовитим литицама и шумама, овај дворац је био допуњен бројним украсним елементима (балустраде, степенице). Подигнуте су нове терасе, балкони, као и отворене галерије. Изградња је завршена 1894. године, али цару Александру III није било суђено да посети нову палату. Кад је зграда довршена, он је преминуо. Породица новог руског цара Николаја II није живела у палати, преферирајући новију палату Ливадију као летњу резиденцију. Ипак је царска породица преуредила у излетиште у палати Масандра. У совјетска времена, кућа се користила као место за одморе челника Комунистичке партије и совјетске владе. Вође комунистичког покрета земаља социјалистичког блока такође су долазили овде у посете.

Створена у 19. веку сачувана је до данас у готово изворном облику. Ово место је способно пробудити најтање жице душе, својом величином и лепотом. Сада се на територији палате налази музеј-резерват, а некада је то имање припадало највишим слојевима друштва. Сви су власници извршили промене у структури, и тиме допринели културном оплемењивању овог дела кримске јужне обале у којој људи уживају до данас. Зграда је дизајнирана у стилу Луја XIII и то није у Италији или Француској, већ на Криму.

Бриљантни гроф Михаил Семјеонович Воронцов сам је био генерални гувернер Новоросије и био је најутицајнији племић свог времена. Наредио је да се изгради грандиозна палата на територији елегантног парка. Чувени архитекта Едвард Блоре отпуштен је из Енглеске, који је пре свог доласка на Крим био дворски архитекта саме краљице Викторије. Енглез је био ужасно скуп и страшно модеран архитекта. Али успео је да направи сјајну грађевину. На северној страни палата

је направљена у неоготичком стилу, као што изгледају палате племенитих великодостојника магловитог Албиона. Али јужна страна је направљена у чисто арапском стилу. Чак су и димњаци стилизовани као куле минарета. Пењући се главним јужним степеништем, туристи на почетку посматрају три пара лавова који спавају. Насред степеница лавови се буде и претећи гледају људе.

Није тешко погодити да су горњи парови лавова приказани како ричу. Мали савет за жене које желе да постану маме је да код доњег лава, који лежи лево, када се пењу степеницама, потребно је да протрљају тестисе. Такав је кажу локални обичај и знак.

Тајанствена јерменска црква налази се међу високим чемпресима у Јалти и представља место заклоњено у стотинама легенди и прича. Та црква је дело архитектонске уметности испреплетено са лепотама нетакнуте природе.

Јерменска црква је саграђена у стилу средњег века, али у ствари је створена много касније – почетком 20. века. Споља су зидови сиви и тмурни, украшени бројним крстовима, док су изнутра прекрасне фреске са сликама из библијских списа. Посебност грађевине је постојање лажног улаза, који је уређен много богатије и лепше од главног улаза у саму цркву. За оне који не знају шта можете видети у Јалти, овај архитектонски споменик можда је први на путу пуном авантура и чаробних погледа.

Водопад необичног имена – у преводу с турског „Летећа вода" природна је атракција удаљена само седам километара од града Јалте. Од природних лепота водопад Учан Су који пада у два пенушава потока са сто метарске литице у подножју Ај Петре, свакако заслужује посебну пажњу. Но, вредно је узети у обзир да лети водопад пресуши, претварајући се у танке потоке. Моћи ће се у потпуности ценити његова лепота у пролеће, када се снег топи у планинама, или у јесен након киша. Посета водопаду може се комбиновати са успоном на саму Ај Петри планину. Лепота дивљине увек је фасцинантна, а поглед падајуће воде такође је застрашујући. У потпуности можете уживати прекрасном погледу и ухватити своју дозу адреналина на водопаду Учан Су. Ради саме практичности туриста, у самој близини водопада изграђена је осматрачница.

Палата емира Бухаре је јединствена зграда маварског стила. Плаве куполе његових кула видљиве су из различитих делова града.

У близини обале налази се и жичара „Јалта-Горка", која води до брда Дарсан. Пут није дуг – 600 метара прелази се за 12 минута. Жи-

чару туристи воле да користе на путу до брда Дарсан како би имали доживљај погледа на Јалту са висине. Ово је незаборaван осећај слободе помешан са задивљујућом лепотом нетакнуте природе. Разнобојне кабине које се подижу и спуштају изнад града једна су од знаменитости Јалте и истовремено превозно средство. То је само једна од неколико жичара јужне обале Крима.

Никитски ботанички врт је својеврсно ботаничко чудо Крима. У њему можете пронаћи биљке из целог света. Захваљујући суптропској благој клими, ботаничари су успели створити овај природни врт. Значај ботаничког врта је у чињеници да делује током целе године.

У врућим данима врло је угодно шетати Никитским ботаничким вртом – правом зеленом ризницом Крима. Данас у Никитском врту расте више од 2.000 врста биљака и цвећа: раскошна колекција четинара, колекција ружа сматра се једном од најбољих у Источној Европи, столетни засади магнолије, кедровина из Либана, природно грмље смреке, храст и друге биљке. Врт је занимљив за посету у било које доба године. Поред тога, тамо се редовно одржавају разне изложбе биљака и цвећа, од којих су најпознатији „Ружичасти валцер", „Хризантемска лопта" и „Парада тулипана".

Један је од најстаријих у Европи – настао је 1812. године на иницијативу биолога и изузетног истраживача Х. Х. Стевена. У кратком времену у њему је сакупљено више од четири стотине врста разних биљака. Шетајући уличицама овог јединственог ботаничког врта можете видети не само биљке карактеристичне за Крим, већ и увезене из других земаља. Музеј смештен у парку садржи три хиљаде експоната који говоре о историји овог јединственог природног места. Туристи би требало да посете и собу која је домаћин дегустације кримских вина и плодова воћних биљака.

Ластавичје гнездо – симбол Крима и споменик архитектуре, који се уздигао на надморској висини од 40 метара над врховима рта Ај Тодор у селу Гаспра подигнут је у неомаурском стилу. Аутор дворца је вајар и инжењер Леонид Шервуд. Барон Јозеф фон Штајнгајл му је наредио да изгради минијатурни дворац. Стил зграде је готички. Посебност дворца је то што је подигнут на стрмој стени Аурора. Висина стене је 40 метара. Некада је у дворцу постојао ресторан. Музеј је сада отворен. Руски редитељ Говорукхин снимио је свој познати филм „Десет малих Индијанаца" у „Ластавичином гнезду". Да бисте дошли до дворца, морате се попети степеницама које броје 1.200 степеника. Ко

ово учинити неће зажалити, јер поглед са балкона је запањујући. Такви утисци и емоције остају код човека за цео живот.

Историја и култура Крима отвориће се пред вама у Јалтанском историјском и књижевном музеју. Укупни музејски фонд, распоређен између више грана, садржи више од 160 хиљада занимљивих експоната. Међу њима се налазе збирке новчића, геолошки налази, ретке књиге, предмети декоративне уметности и сликарства.

Јединствена изложба „Златна смочница", која представља древне новчиће и накит, статуе и фигуре паганских божанстава од сребра и бронзе, посебно је импресивна за посетиоце.

Свакако приликом боравка на Јалти треба посетити и позориште А. П. Чехова. Ово је једна стара, рестаурирана, величанствена зграда са пријатном двораном, која има традицију за све гледаоце. Нажалост, Јалтански театар нема своју трупу, већ овде стално наступају и гостују друга руска позоришта, позната московска позоришта, позоришта из Севастопоља и Симферопоља, популарни глумци и музичари. Овде се одржавају међународни фестивали. Позориште је смештено у самом центру, на врло лепом месту, дворана готово никада није празна, а у сезони сваки дан постоје представе или концерти.

Предиван је зоолошки врт „Бајка". Од малог приватног зоолошког врта, отвореног 1990. године, поступно се претворио у највећи зоолошки врт на Криму, који данас броји више од 120 врста животиња. Овај јалтански зоолошки врт вероватно је вредан посете. Ово место уопште није попут животињског затвора, то је кутак у којем животиње живе у условима блиским природним.

Породице са децом овде могу погледати у Крокодиларијуму – фарму крокодила на којој се узгајају крокодили разних врста и други гмизавци: гуштери, корњаче, жабе, ракови и рибе. Лети су водене активности врло популарне: водени парк са различитим воденим тобоганима намењен одраслима и деци, као и велики водени парк Атлантида с површином од око 3.500 четворних метара, с највишим и најекстремнијим тобоганима на Криму.

Високе планине, бујно зеленило и чисто море – то нису све предности са којима популарно кримско одмаралиште осваја срца туриста. Поред природног богатства у Јалти, постоји много занимљивих места и атракција за сваки укус, и свакако је ова прича о овом лепом граду на Криму један покушај да се све то приближи читаоцу и можда неким будућим посетиоцима овог изузетно пријатног кримског места.

БЕЛОГОРСК – БЕЛА СТЕНА У БЛИЗИНИ ЦРНЕ ВОДЕ НА КРИМУ

Историјски назив града је Карасубазар, што у преводу са турског језика значи „тржиште на црној води". Град је добио ово име због чињенице да је у прошлости био место укрштања међународних трговачких путева. Град је задржао ово име до 1944. године.

Белогорск је град на Криму и центар Белогорске области Аутономне Републике Крим, а истовремено и административни центар истоименог округа, који чини један од 14 округа Крима. Белогорски округ је добио име у складу са именом свог централног града Белогорска.

Историјски назив града је Карасубазар, што у преводу са турског језика значи „тржиште на црној води". Град је добио ово име због чињенице да је у прошлости био место укрштања међународних трговачких путева и задржао је ово име до 1944. године. Преименовање је извршено из политичких разлога. Чињеница је да су након уредбе о депортацији кримских Татара сви топоними кримско татарског порекла радикално промењени. Тако је 1944. године Карасубазар постао Белогорск. Смештен је на реци Бијук Карасу, 42 км источно од главног града Крима Симферопоља. Кроз град воде путеви који повезују главни град републике са градовима на источној обали – Феодосијом и Керчом.

Људи су насељавали обале ове реке од памтивека, о чему сведоче бројни археолошки налази. Чак и пре 100–150 хиљада година, у доба палеолита, пећине које се налазе у близини града Беле стене биле су својеврсне куће за људе. Касније су ова места насељавали стари Грци, Скити, Готи и Хуни. У средњем веку једно мало насеље постало је град, чему је допринела његова веома успешна локација на древном караванском путу који је повезивао север са кримским лукама.

Први писани спомен-града датира из 13. века. Карасубазар је у то време постао велики трговачки центар у који су бројни каравани из целог света испоручивали широк избор робе. Карасубазар свој врхунац доживљава за време Кримског каната, у исто време град је био резиденција Ширин бегова – најмоћније породице на Криму. До 1737. године, када је руска војска заузела Карасубазар, била је највећи привредни и културни центар Кримског каната.

Након коначног припајања полуострва Русији, град Карасубазар је дуго времена представљао чак и административни центар Крима. Историјски назив града је, као што је већ поменуто – Карасубазар, што у преводу са кримско – татарског значи „пијаца на Карасу". Карасу је речица на којој се налази град. Његово име буквално се на руски преводи као „црна вода" (кара – црна, сув – вода), у турским језицима реке које почињу да вире из земље називају се извори (за разлику од ак сув – бела вода – која тече из планински глечера). Грци су град звали Маврон Кастрон (црни дворац).

У касном средњем веку постојао је трговачки пут од Перекопске превлаке до приморских градова. Осим тога, Велики пут свиле се надовезао и пролазио преко подручја где је настао град. Током касног средњег века, Карасубазар је био главна транзитна тачка на караванским путевима који су водили до Гозлева (сада Евпаторија) и Кефе (сада Феодосија), на путевима до превоја за Судак и Ускут. Карасубазар је био познат као тржиште робова за цео Крим, где су трговци робљем набављали полонце узете током рација на руску државу и Комонвелт. У време Кримског каната, град је био центар поседа племените породице Ширин. Неколико пута (1624, 1628, 1630, 1675) град су опустошили Запорошки козаци.

У време Кримског каната, град је био центар феудалног образовања – кајмаканизма, а 1736. године, након спаљивања тадашње престонице Крима, Бахчисараја, од стране руских трупа на челу са Минихом, Карасубазар је постао резиденција кана Фетиха II Гераија, али је годину дана касније град спалила војска генерала Ласија.

Јохан Тунман, који је посетио Крим у 18. веку, рекао је о граду: „Карасу, или Карабазар, један од највећих градова на Криму, лежи у долини на веома пријатном подручју. Велики Карасу протиче средином града. Град припада Калга Султану. Грци су га звали 'Маврон Кастрон', почетком четрнаестог века фрањевци су овде имали манастир. Године 1737. заузели су га Руси. Већина становника су Јермени, Грци и Јевреји, али овде живе и Татари и Турци."

Карасубазарски уговор између Русије и Кримског каната, потписан је 1772, према којем је проглашена независност од Османског царства и прихваћено руско покровитељство. Године 1778. Јермени са Крима, укључујући и Карасубазар, пресељени су у Русију. Као резултат тога, њихов број у граду је нагло опао. Године 1784. град је накратко постао центар Тауридске области након његовог стварања декретом

Катарине Друге на територији бившег Кримског каната. Према *Геоїрафско-сїаїисїичком речнику Рускої царсїва*, у граду је 1865. године било верских објеката: 24 џамије; неколико синагога; 2 православне, једна јерменска и једна католичка црква. Према истом издању, захваљујући јерменском становништву и доброј локацији, град је био један од најразвијенијих градова полуострва. Совјетска власт је успостављена у Карасубазару 6. јануара 1918. године, а након тога су бољшевички партизани почели да чисте град од белогардејаца чији прогон је престао 11. новембра 1920. године.

Већ према попису из 1939. године у граду је доминирало руско становништво, а удео кримских Татара износио је мање од трећине градског становништва. До 1944. године Белогорск се, као што је већ наведено звао Карасубазар. Занимљиво је да када је совјетска влада преузела обавезу да преименује кримске градове и села, Белогорск је требало да добије име Черноречeнск.

Стога су на крају одлучили да „забеље" град који је добио име Белогорск. Белогорск као један од најстаријих градова на Криму познат је по својим јединственим природним локалитетима, као што је Бела стена која привлачи и младенце и екстремне спортисте. Град такође привлачи туристе са највећим у Европи сафари парком „Тајган".

Упознавање са Белогорском свакако треба започети са Беле стене која се налази у околини града, у истоименом селу. Ак Каја (назив стене на кримско-татарском језику) је јединствен природни објекат од кредних формација високих 325 метара. Овде се налази 17 локалитета и насеља примитивних људи. А чак постоји и пећина која чува безброј блага. Али у ствари нема блага, ово је само једна лепа легенда. Археолози су својевремено темељно истраживали мистериозни Алтин Тешик (преведен као „Златна рупа") и донели одлуку: ово није пећина, већ само џиновска шпиља без наставка.

Невероватно леп поглед са врха Ак Кај привлачи младенце, који одржавају свадбене церемоније на отвореном право на стени. Овде се организује и фестивал ваздушних балона и заљубљеници у екстремне спортове неустрашиво се баве скакањем и пењањем по конопцима. И много је познатих филмова снимљено на овој каменој лепотици.

Седиште великог команданта Александра Суворова, 1777. године, налазило се на Белој стени. Након припајања Крима Русији, принц Григориј Потемкин положио је заклетву на верност руској држави на Белој стени.

Ово место је дефинитивно главна атракција за туристе у Белогорску. Висина стене достиже 325 м надморске висине, висинска разлика између долине и врха је 100 м. У горњем делу стене налази се много фигура о временским приликама и тешко доступним шпиљама. Поред прелепих погледа за знатижељне путнике, посетиоце овде очекују и многа занимљива открића: на пример, у великој шпиљи лево од улаза може се пронаћи древни сарматски натпис стар две хиљаде година. А изнад пећине налази се пећина у којој су, према легенди, Турци, бежећи са Крима, скривали благо. У подножју литице, 2 км северно од Белогорска, у селу Јаблочноје, расте чувени храст Суворов. Дрво је старо више од 800 година. Од подножја дебла овог моћног старог храста налазе се четири велике прирасле гране, због чега га зову и Четири брата. Према легенди, у његовој сенци 1777. године велики руски командант Александар Суворов преговарао је са адвокатом турског султана.

Ова епизода је била полазна тачка догађаја који су резултирали припајањем Крима Руском царству. Шетња до јединственог дрвета „Суворов храст", споменика природе од локалног значаја, прави је доживљај. Његова величина и старост су запањујући: џин висок 18 м ширио је круну више од 40 м. Да би обухватило дебло пречника 4 м и опсега 12 м при дну, потребно је најмање десет људи.

Беле падине истрошене кречњачке стене видљиве су издалека, чак и у ноћи без месеца. Ово је симбол Белогорска – планина Ак Каја (Бела планина). Јединствено природно налазиште, познато далеко изван Крима, налази се на само 7 минута вожње од регионалног центра. Пећине и шпиље, археолошка ископавања, историјске легенде и легенде које обавијају прошлост необичног брда привлаче много туриста.

На платоу се налази неколико скитских гробних хумки и отвара се задивљујући поглед на бескрајне степе, прекривене у мају цветним божурима и маком. Планина и околни пејзаж толико подсећају на северноамеричке прерије да су Белогорск и његова околина више пута постајали локација за снимање популарних совјетских филмова и серија као што су „Коњаник без главе" Владимира Ваинштока, „Човек са булевара капућина" Але Сурикове и „Чудесна долина" Рано Кубаеве.

Место које ће бити занимљиво не само одраслима, већ и деци је, наравно, сафари парк „Тајган". Отворен за посете 2012. године, и највећи је те врсте у Европи. На површини на којој се простире, у што ближим природним условима, живи 58 лавова различитих раса, укључујући и белог лава.

Овде, на 34 хектара земље, удобно су смештене камиле, ламе, зебре, срне, јелени, жирафе, хијене, ракунски пси, леопарди, тигрови, нојеви и лешинари. Око 60 афричких лавова живи на засебној територији од 20 хектара, коју посетиоци могу посматрати у природним условима са сигурних посебно опремљених мостова.

У самом „Тајгану" на подручју истоименог сликовитог резервата, можете боравити цео дан. Овде је право царство животиња, које се, заправо, састоји од краљева (поменутих више од педесет афричких лавова) и њихових „дворјана" – тигрова, леопарда, камила, јелена, жирафа, нојева, срндаћа, зебри итд. Више од пет година животиње су сакупљане из зоолошких вртова у Русији, Украјини, Европи, а неке су посебно донете из Јужноафричке Републике – на пример, јединствени бели лавови.

Како би посетиоци били сигурни, преко лавовске територије постављен је посебно опремљен осматрачки мост у дужини од једног километра. У парку се налазе хотел, ресторани и торањ са незаборавним погледом на резерват и Белу стену.

У самом Белогорску, налази се грчка црква Светог Николе, која датира из 1793. године. Недалеко од цркве Светог Николе налази се још древнија грађевина – остаци караван сараја из 15. века који се зове Таш-Кан (у преводу „Камено двориште"). Другим речима, то је била гостионица за средњовековне путнике.

Још једну занимљиву знаменитост града представљају остаци овог караван сараја из 15. века који су преживели до данас на простору централне пијаце Белогорск: ради се о капијама и комадима зида Таш Кан (на руском – „Камена палата"). Унутар овог прелепог и моћног утврђења са пушкарницама, две гвоздене капије и четири угаоне карауле на два спрата, 120 соба за посетиоце, бунар са пијаћом водом, складишта и прелепа џамија без минарета.

Караван-сарај је такође играо улогу одбрамбене тврђаве – са пушкарницама, две гвоздене капије и четири угаоне карауле. Укупна површина Таш кана била је 10 хиљада квадратних метара. Овде су трговали вином, тканинама, одећом, посуђем, оружјем и робовима. Нажалост, до данас су сачуване само улазна капија и фрагмент једног од зидова.

С обзиром на то да је у најбољим временима Карасубазар био место где се водила живахна трговина, као и прелаз за караванске путеве, од тада су у самом центру сачуване рушевине каравансараја Таш Кан.

Из даљине се виде витки минарети снежно беле џамије Џума Јами, једне од најлепших на Криму, изграђене 2015. године за рођендан пророка Мухамеда. Џамија која носи име Рефат Велиула је модерна знаменитост Белогорска: свечано је отворена 2015. године и сматра се једном од најлепших џамија на полуострву. Зидови светилишта украшени су симболима и орнаментима кримско-татарског народа, као и са ручно резбареним дрвеним детаљима. Конструкција, украшена с два минарета од 33 метра, може примити 500 људи. На првом спрату се налази молитвена соба за мушкарце, на другом – за жене. Новац за изградњу доделио је локални предузетник. И назвао ју је по свом покојном оцу. Пре Великог отаџбинског рата у граду су постојале 22 џамије које су уништене током совјетске ере.

Женски манастир Свете Тројице – Свете Параскеве налази се далеко од Белогорска – 28 км (у селу Тополиовка), па ако одлучите да одете тамо, будите спремни да ћете једва имати времена да обиђете друге знаменитости града у једном дану. Међутим, то представља једно од најпопуларнијих ходочасничких места. Према легенди, велика мученица Параскева у Риму је овде погубљена у 2. веку – а на месту погубљења емитован је свети извор. Верује се да вода из ње лечи женске тегобе, неплодност, болести нервног система и очију.

У близини манастира налази се покривена крстионица у облику шатора, у коју улазе воде из сва три извора: Свете Параскеве, Светог Георгија Победоносца (налази се изван манастира на удаљености од 1,5 км) и Три светитеља (налази се 3,5 км од извора Светог Георгија Победоносца).

У околини Белогорска има и других занимљивих објеката. На пример, они жедни опуштања у води осетиће мир међу смарагдним водопадима Черемисов, изгубљеним у подручју села Черемисовка и Поворотноје. А ако вас занима етничка култура, онда је најбоље место за посету реконструисано грчко властелинство из средине 19. века „Карахол" (село Чернопоље), које ће вас упознати са традицијом Трачких Грка на Криму.

Девет километара од села Черемисовка (јужни део Белогорске области) налази се клисура Кок-Асан, позната по живописној каскади водопада коју чини планинска река Кучук-Карасу. Иако канал пролази уз клисуру, туристичка стаза овде је прилично згодна, опремљена рукохватима, паркиралиштима и мостовима па тако свако може прошетати рутом. На неколико места дуж стазе, падајућа вода је избацила

удубљења у каналу, стварајући такозвана купатила смарагдне боје. Водопаде је боље посетити у пролеће или јесен, током кишне сезоне. Разлог је једноставан: као и већина кримских река, Кучук-Карасу је мали и скоро се суши на летњим врућинама.

На путу до Черемисовских водопада треба обратити пажњу на бетонску стелу у близини стазе са исеченом силуетом коњаника на коњу. Ово је споменик татарском разбојнику Алиму, браниоцу слабих и угрожених. Како се прича, пљачкао је богате и даровао сиромашне, због чега је заслужио славу хероја у народу. Постоје легенде да су негде у тим деловима његових скровишта, испуњених златом.

Село Тополевка (28 км од Белогорска) веома је популарно међу туристима, на улазу у које су шумари опремили погодно рекреацијско подручје. Осим тога, село има две древне јерменске цркве и Топловски манастир Свете Тројице Свете Параскеве. Последњи је познат међу ходочасницима и туристима који су га посетили по лековитим изворима у близини светог манастира. Сам манастир садржи поштоване православне реликвије а највредније су свако распеће са светим моштима и древне иконе. У околини Белогорска постоји неколико древних православних цркава. Међу њима, Топловски самостан код села Тополевка је веома популаран. Отворен 1864. године и опадајући током совјетског периода, свој препород почео је 90-их. прошлог века. Манастирски комплекс познат је по води своја три извора, која се приписује лековитости.

Овај мали град је у једном тренутку био једно од највећих насеља на Криму. Некада је служио као транзитна тачка на караванском путу, који је стотинама година повезивао запад и исток полуострва. Тренутно кроз град пролази и важан пут који повезује Симферопољ са источним делом Крима.

Историја региона у коме се Белогорск налази чува многе мистериозне чињенице. У граду постоје архитектонски споменици из 15. века, а у близини су археолози пронашли гробове из бронзаног доба и остатке древног човека (старост налаза је 200 хиљада година).

Лепота камених пејзажа Ак-Каија била је разлог за снимање многих играних филмова овде. Споменици историје и природе, могућност узбудљивих планинарских шетњи, опуштање на обалама градског резервата и посећивање „купатила младости" у креветима планинских водопада годишње привуку хиљаде туриста у Белогорск округ.

Ак-Каија чува успомену на људе различитих епоха који су овде живели од неолита. Само најхрабрији и обучени пењачи одлучују се за освајање овог врха. Бела боја Ак-Каија објашњава се чињеницом да је састављен од кречњака и пешчара, а резултат је њиховог временског утицаја и ерозије. На врху Ак-Каија налазе се разне природне шпиље и заобљене нише, а испод могу да се виде камените хумке накупине великог камења.

Белогорск је један од најлепших градова у централном Криму, пун знаменитости, славне и занимљиве историје. Становништво града је 18,2 хиљаде људи. До 2001. године број људи је растао, а од 2009. до 2012. се смањивао. Становништво је вишенационално и етнички састав је: Руси – 37%, Кримски Татари – 28%, Украјинци – 24%, Белоруси – 0,9%, Пољаци – 0,3%, Молдавци – 0,1% Удаљеност од главног града Крима Симферопоља до Белогорска је 42 км. Време путовања аутомобилом траје 1,5–2 сата. Са аеродрома главног града републике, редовни аутобуси свакодневно саобраћају како директном линијом до одредишта, тако и у правцу Феодосије или Судака, са заустављањем у Белогорску. Време путовања – од 45 минута до 1,5 сата

У Белогорск се може доћи и из Керча. Удаљеност између градова је 180 км, приближно време путовања аутомобилом је 2,5 сата. Исти начин може да се уради аутобусом за 3–4 сата.

Туристе које на Крим привлачи не само море занимаће овај мали град, један од најстаријих на полуострву који привлачи јединственим природним и историјским знаменитостима. Путовање у Белогорск је добро у било које доба године. Лето и пролеће ће вас одушевити обиљем цвећа и дрвећа, блага и прохладна јесен повољна је за дугачке коњске и планинарске туре, а зими се можете дивити предивном погледу на снежне планине.

АЛУШТА – ЈАЛТИНА МАЛА СЕСТРА НА КРИМУ

Град је уврштен у градски округ Алушта и има Градско веће Алушта. Становништво броји 35 хиљада људи. Наравно, током сезоне, број људи се драстично повећава. Заиста је дивно климатско одмаралиште због свежег ваздуха, топлог мора, сликовитих планина и благог сунца.

Алушта је познато одмаралиште које се налази на јужној обали Крима. Град се налази у некој врсти темељне јаме, која је настала на рачун река. Алушта је окружена планинским врховима: Бабуган, Демерџи и Кастел који је штите од прохладних ветрова. Одмаралиште, наравно, има повољну локацију: повољну климу, море и планине. Град је уврштен у градски округ Алушта и има Градско веће Алушта. Становништво броји 35 хиљада људи. Наравно, током сезоне, број људи се драстично повећава.

Климу Алуште одликују топла и сува лета и благе, а не хладне зиме. Већина падавина пада у периоду октобар – фебруар. Ваздушне масе се слободно крећу од мора до равнице Кримског полуострва и обрнуто. Преко дана ветар дува са мора и доноси богат и здрав морски поветарац, а увече доминирају ваздушне масе засићене четинарским мирисом, који долази из долине. Градом доминира умерено континентална клима, која се брзо претвара у суптропску.

Алушта је сунчан и блистав град. Током лета и јесени време је сунчано. А облачни дани су изузетно ретки, годину дана – не више од 50 дана. Сезона купања почиње у мају и траје до октобра. У планинама у близини Алуште преовладавају нешто другачији климатски услови. Зими се на врховима могу видети снег и лавине. Осим тога, она је и одлично место не само за опуштање, већ и за побољшање здравља. Одмаралиште има више од 70 лечилишта различитих врста. Лечилишта су усмерена на различите болести, али најчешће су: неке болести нервног система, болести респираторног система, као и болести кардиоваскуларног система. Најчешће се лечилишта налазе на најлепшим и најсликовитијим местима, тако да сама природа даје здравље и снагу излетницима.

Производња вина у Алушти је добро развијена. Предузеће за производњу вина „Алушта” бави се производњом око 20 врста вина. Ово

омогућава делимично одржавање економског стања града, углавном становништво прима приход од туризма. Транспортне везе су добро развијене, како на копну тако и на мору. Најјефтинији превоз је тролејбус, који саобраћа између градова од Симферопоља до Јалте (преко Алуште). Градски превоз је разнолик: такси, тролејбуси, аутобуси и минибусеви. Постоји око 26 аутобуских линија, које ће вам омогућити да се крећете не само по граду, већ и дуж Велике Алуште до оближњих малих градова и села. Постоји око 6 тролејбуских линија, градских и међуградских.

Алушта је такође позната по занимљивостима из уметности. Тако су у Алушти снимљени различити филмови: „Кавкаски затвореник", „Авантура краљевског стрелца", „Бродови олује на бастиону", „Авантуре поручника Шарпа", „Срца тројице" и различити филмови о Индијанцима. Не само да су совјетски филмски радници преферирали пространство Алуште, већ су то чинили и редитељи из ближег и далеког иностранства.

Постоји прича о Кутузову, стара више од 200 година. Прича каже да је Кутузов смртно рањен у бици код Алуште, а положили су га близу извора чекајући помоћ. Изворска вода је пала на његове ране и испрала их. Неколико минута касније Кутузов је дошао к себи и затражио воду. То је било чудо. Људи су објаснили „васкрсење" Кутузова чудесним својствима воде у изворима. Након ових догађаја, Кутузов се вратио на овај извор и у близини засадио тополу, вероватно у знак захвалности. Алушта је дивно климатско одмаралиште. Због свежег ваздуха, топлог мора, сликовитих планина и благог сунца.

Инфраструктура града је веома добро развијена, има много места за забаву, барова и ресторана, има много места за ноћни живот која се налазе на главном шеталишту уз море у летњој сезони. Ако долазите из Симферопоља, онда је град Алушта први град на јужној обали Крима који сретнете на свом путу. Налази се на раскрсници између југа и истока Крима. Боравећи у Алушти, подједнако сте близу познатих палата Крима: Воронцове, Ливадије, Масандрије и других – и тврђава Крима: у Керчу и Феодосији, које су изградили Ђеновљани. У околини града, у року од сат времена вожње, налази се већина атракција полуострва Крим, које су укључене у рејтинг најбољих места на Криму.

Одабиром града Алуште за рекреацију, добијате не само прилику да уживате у одмору на мору на прелепим шљунковитим плажама обале Алуште, већ и велики избор за компоновање и разноврсну дневну

и вечерњу забаву: од делфинаријума до планинарења у планинама, од воденог парка Алушта до шетњи уз море у воденом подручју јужне обале полуострва Крим. Алушта није само бисер обале Црног мора, то је сјајна звезда на мапи полуострва Крим, која гори за туристе из целог света и сваке године даје честице своје топлине и светлости свим туристима који су посетили ово невероватно место на мапи Крима.

У близини данашње Алуште појавили су се први досељеници полуострва Крим. То су били потомци германских Гота и Алана. Они су основали прву државу. У почетку је држава имала име Доро (што значи планина). Тада је име кнежевине Теодоро учвршћено.

У Алушти је у средњем веку постојала једна култура – федерати. Да би ојачала позадину Византије, на источној страни Дорија подигнута је тврђава Алустон.

Историја града Алуште почела је тврђавом Алустон, што са грчког значи „нацрт". Ова тврђава је изграђена у 6. веку. Обично село које је стајало поред мора било је Алушта током османске владавине. Током Руско-турског рата, Алушта је морала да преузме главни ударац од Турака, пошто је избор места искрцавања за војску пао на обалу Алуште. Одатле је турска војска иницирала протеривање руских трупа са полуострва Крим.

Освојивши победу над московском легијом, током битке за тврђаву, турска војска се населила на територију садашњег Приморског парка. После бројних и крвавих битака 1783. године, Алушта је као део Крима почела да припада Руском царству.

Тридесетих година 19. века направљени су први покушаји стварања винограда у северозападном делу Алуште. Ове засаде је организовао велепоседник Петриченко. Донео је из Француске винову лозу и довео искусног винара за производњу не само одличних вина, већ и шампањца. За ово је изграђен велики вински подрум. Али, нажалост, његова идеја није успела, јер Петриченко није узео у обзир посебности климе Алуште и особеност тла. Једноставно је за основу узео знање о производњи вина које је акумулирао у Италији и Француској. Чак ни тако значајно знање није помогло у производњи вина у Алушти. Вина су била тешка по укусу, упркос одличном квалитету. Петриченко није имао времена да исправи грешке. Његова деца нису хтела да се баве овом активношћу и продала су сву имовину везану за винарство.

Низ година Алушта уопште није имала успостављену транспортну везу, што је отежавало извоз разних пољопривредних производа.

Транспортна размена је била неопходна за развој трговине у Алушти. Стога су 1876. године, гат изградили сами становници. Није дуго трајало, јер није издржало притисак таласа Црног мора. Године 1898. направљен је успешан покушај изградње пристаништа, али чвршћег, заснованог на гвозденим шиповима.

Крајем 80-их година 19. века становништво је порасло на више од 1.000 људи. Алушта је такође економски порасла: отворено је 10 малопродајних објеката, 5 индустријских предузећа и 2 хотела, који су у то време имали пристојан изглед.

У мају 1902, Алушта је добила дуго очекивани статус града. Тада је број становника премашио 2,5 хиљаде људи. Од тога, око 50% су били татарско становништво и 50% – друге националности. Доминантна религија била је мухамеданска. Неформално, Алушта је подељена на два дела. У првом су живели (стари) Татари, док је у другом делу живело руско становништво.

Захваљујући стеченом статусу града, Алушта је током сезоне побољшала стопе посећености туриста. Дошло је више од две хиљаде туриста. Од двадесетих година 20. века почиње позиционирање Алуште као одмаралишта. Тридесетих година већ је изграђено 17 одмаралишта која су била спремна да приме више од 4.500 људи.

Други светски рат ушао је у Алушту 4. новембра 1941. године а совјетске трупе ослободиле су град од нациста 15. априла 1944. Године 1959. почела је изградња највеће тролејбуске линије на релацији Симферопољ–Алушта. Први хотел појавио се 1998. године под именом „Санта Барбара". У наредним годинама, Алушта се развила у одмаралиште. То је праћено изградњом бројних хотела, пансиона и санаторијума.

Историја града Алуште је веома разноврсна и дала је велики допринос развоју јужне обале Крима. Знаменитости Алуште формиране су вековима и до данас узбуђују умове туриста и гостију Крима.

Алушта на неки начин представља невероватно место. Смештен у срцу јужне обале Крима, овај град се на неки начин разликује од својих суседа: Јалте, Алупке и Судака. Можда је поента у живописним пејзажима због којих се Леонид Гајдај заљубио у њега, када је овде снимио филм „Кавкаски затвореник". Или можда све због климе, јер ваздух који тече кроз Ангарск и Кебит-Богаз увек, чак и у најсушнијем периоду, испуњава град спасоносном свежином. Заправо, ови животворни планински ветрови дали су граду име: реч „Алушта" преведена је са старогрчког као „промаја".

Упркос својој старости (тврђаву Алустон су изградили Византинци у 6. веку), Алушта се почела развијати као одмаралиште тек крајем 19. века. Прави туристички процват почео је овде, као и широм Крима, 50-их година 20. века, када је у граду отворено на десетине санаторијума и пансиона.

Данас је Алушта још увек популарна, укључујући и климатски захтевне туристе који цене ово место због његове релативне хладноће у летњим месецима.

До Алуште се може доћи авионом или возом, али само преседањем у Симферопољу. Чињеница је да град нема свој аеродром и железничку станицу. Време путовања из Москве авионом је нешто више од два сата, док се са возом мора да путује скоро један дан. Али је и карта јефтинија. Наравно, најважнија атракција Алуште, као и читаве јужне обале Крима, је запањујућа природа, захваљујући којој сви евентуални недостаци кримског одмора постају готово невидљиви. Свакако је потребно провести неколико сати дневно за истраживање знаменитости Алуште и околине, заиста има шта да се види.

Алушта је започела тврђавом Алустон. Изграђен пре више од 1. 500 година, дуго је била под контролом Ђеновљана. Време је оставило трага на тренутном стању тврђаве, али су њене рушевине и даље импресивне.

Недалеко од Алуште налази се споменик природе под мистериозним именом Долина духова. Ово је накупина стена различитих облика, која подсећа на фигуре људи, животиња, предмета. У зависности од осветљења и доба дана, њихове слике се мењају, дајући посматрачима богато тло за машту.

У близини села Генералскоје, у клисури Хапхал, налази се најпунији водопад на Криму- Јур-Јур. Висина овог чуда природе достиже 15 м. Недалеко од водопада налази се истоимена пећина дуга 750 м.

Планина Кастел се налази у јужном делу Алуште. Само њено име сугерише да је на њој некада био дворац. Са врха планине, обрасле медитеранском вегетацијом, отвара се сликовити поглед на Алушту.

Посета акваријуму-тераријуму Алушта оставиће живописан утисак за одрасле и децу. У четири тематске просторије представљено је око 250 врста риба са целе планете. Овде постоје ајкуле, пиране, јегуље и белуге. Осим риба, посетиоци акваријума могу видети и нилске крокодиле.

Недалеко од Алуште налази се масив Бабуган-Јајла са највишом тачком Крима – планином Роман-Кош (1.545 м). Ове територије су део

Кримског природног резервата, па су њихове посете ограничене. Међутим, Бабуган Јајла је веома популаран међу туристима.

Пет ствари које свако треба урадити када сте у Алушти: Погледати Никулинов храст и Варлејев камен на месту снимања филма „Кавкаски затвореник"; снимити традиционалну фотографију са Ротондом у позадини; окусити производе винарије Алушта; мазити крокодила у акваријуму Алушта; ставити руку испод водопада Јур-Јур. Љубитељи лежерног одмора радо ће прошетати најдужим шеталиштем на Криму, удишући мирис мора, а љубитељи фантастичних блокбастера ће остати без речи, затекавши се у интерактивном музеју-хотелу у облику свемирског брода. Пут до шеталишта са чувеном ротондом пролази кроз Горки улицу (Тролејбуски прстен), где се налазе три вредне знаменитости овог града на једном месту – Алушта Акваријум, Акварел делфинаријум и Крим у Парку минијатура.

Подводно царство акваријума Алушта у којем живи више од 250 врста разних риба, као и неколико врста крокодила, ракова и корњача. Многи представници морске фауне наведени су у Црвеној књизи. Овде су изложени и бројни корали и шкољке. У делфинаријуму Акварел осим гледања шоу програма уз учешће делфина, можете се пријавити на терапију делфинима, пливати и наравно омогућити себи сликање се са овим љубазним животињама.

Где, ако не у парку „Крим у минијатури", можете истовремено посетити све знаменитости полуострва? Сви ти живописни храмови, палате, музеји ... Тачније, њихове смањене копије. Током две године, више од 120 фотографа, уметника, инжењера дизајна, архитеката и 3Д дизајнера радило је на стварању парка. А увече, када се око минијатура пали светло, парк добија посебну драж.

Главна атракција сваког одмаралишта је, наравно, шеталиште. Овде у време сезоне и празника влада живахно присуство туриста, бука и шаренило. Довољно је само замислити колико стотина хиљада фотографија је снимљено од стране туриста у близини ротонде Алушта – визиткарте града и, вероватно, најпопуларнијег места за састанке.

Ротонда са натписом „Алушта-ресорт" састоји се од шест колона са коринтским редом. Постављена је 1951. године, када је шеталиште уређено након Великог отаџбинског рата. У почетку је ротонда била крунисана цитатом из Устава СССР-а из 1936. године: „Грађани СССР-а имају право на одмор".

Са овог места пожељно је запутити се у шетњу до Професорског угла – најтишег и најудобнијег дела Алуште. Дужина обале на овом месту је око 2,5 км. У Професорском кутку, на пример, налази се музеј-имање архитекте Алексеја Бекетова, кућа-музеј писца Ивана Шмелева, књижевно-меморијални Музеј писца Сергеја Сергејева-Тенског.

У близини је и јединствени интерактивни Музеј-хотел „Чувар царства", направљен у облику свемирског брода. Када дођете овде, урањате у свет јунака Ратова звезда: постоје бројни дисплеји, монитори, капсуле, контролне табле, све врсте симулатора и 3Д симулатора, необични експонати и што је најважније, атмосфера правог лета до удаљене планете.

За оне који желе да преноћe, постоје кабине и свемирска храна.

Још једна знаменитост овог кримског града је Музеј-ресторан који се налази на месту виле из 19. века која се зове Бујурнус (у преводу са кримско-татарског – „нема на чему"). Некада је постојао медицински пансион, који је основао др Стејнголц по савету угледног француског писца Жила Верна. Савремени ентеријер установе употпуњен је личним стварима писца и лекарске породице.

Наравно, у Алушти има још много занимљивих места вредних пажње. На пример, у парку Пушкин, на раскрсници Централног дела шеталишта, међу бројним тезгама вреба Музеј камена и драгуља Алушта, који садржи око хиљаду узорака минерала и украсних драгуља из целог света. Многи људи одлазе на Крим не само због одмора на плажи, већ и да погледају познате планине. Ово је једна од препознатљивих карактеристика региона, јер се не могу сва страна одмаралишта похвалити таквом лепотом.

„Планински амфитеатар" Алушта није само јединствени угао полуострва, то је један од најлепших масива на Криму. Величанствене планине, гребени и стеновите избочине штите приобални појас од хладних ветрова, а густе шуме протежу се много километара у подножју. Сви који воле активности на отвореном и планински туризам свакако воле посетити ово место.

Једна од најсликовитијих пешачких стаза у региону Алушта пролази дуж клисуре Хапхал, где су се „населиле" вековне шуме храста и букве, тачно до моћног и невероватно лепог водопада Јур-Јур. Налази се на реци Улу-Узен и познат је по томе што је најдубљи на Криму. Ни у најтежој суши не пресушује, већ само делимично губи снагу и моћ. Планинарска стаза опремљена је клупама, кантама за смеће, оградама

и знаковима. Дуж руте се налазе осматрачнице са којих се отвара предиван поглед, тако да можете направити много слика и уживати у лепоти.

Џурла се преводи као „текућа вода" – ово је назив реке која протиче кроз истоимени тракт. Сам тракт је веома живописан; налази се у клисури уоквиреној стеновитим избочинама и шумовитим падинама. Овде се налази једно од најпопуларнијих туристичких места, па не чуди што кроз иста места пролази излетничка рута. Стазом до водопада Џурла можете пешачити или возити бицикл. Његова дужина је нешто више од четири километра. Рута пролази кроз живописна места и оригиналне пределе са богатом флором и фауном, крунисана малим али прелепим водопадом Џурла. Ово путовање је погодно за оне који желе да се држе даље од градске вреве и опусте окружени најчистијим планинским ваздухом и нетакнутом природом.

Еколошка рута је предвиђена за пешачке излете организованих група деце, почиње на североистоку села Лучистоје и пролази кроз територију државног природног резервата од регионалног значаја „Демерџи Јајла". Ова рута не подразумева потпуни излет око целе планине Демерџи, већ укључује само њен део дугачак 2,5 км. Пут туриста пролази кроз живописна места и води до мистериозних природних „статуа" – стубова, гљива, лица, кула. У ствари, то су геолошке формације бизарних облика, по којима је то подручје названо „Долина духова".

Захваљујући одличној клими у граду, постоји много санаторијума и лечилишта. За људе који пате од разних хроничних болести, чак и само боравак у Алушти често постаје прави спас. Али, наравно, у кримском летовалишту можете пронаћи и традиционалну летњу забаву: опустите се на плажи, посетите локалне атракције, дегустирати вина директно из градске винарије и посетите одмаралишта кафиће и ресторане.

Алушта се налази на самој обали Црног мора, у малој низини, и окружена је брдима: два превоја и један угашени вулкан. По граду има много струја, а захваљујући овоме, вода је овде веома чиста. Најчешће дрво у Алушти је клека, арома клеке у ваздуху Алуште како кажу лекари, позитивно утиче на здравље респираторног система и људског нервног система. Плаже одмаралишта протежу се 80 километара дуж целе обале. Већина плажа у Алушти је шљунковита, али има и оних прекривених меким песком из шкриљаца. Пешчане плаже концентрисане су у истом делу града – Професорском кутку.

Алушта је сунчан град, облачни дани су ретки и падају углавном од новембра до марта. Планине не затварају у потпуности одмаралиште, па је у Алушти често ветровито, а скоро никада није превруће. Просечна температура најтоплијег месеца јула је + 25° C. Зими температура пада на +4° C, а понекад чак достигне и минус вредности.

Сами становници Алуште и они који су посетили овај град са сигурношћу називају главном атракцијом Алуште њену природу: планине, водопаде и медитеранску вегетацију. Совјетски редитељи су због лепоте природе волели овај кримски град: овде су снимани „Кавкаски затвореник", „Три срца", „Бродови јуришају на бастионе" и други филмови.

Бабуган-Јајла је планински плато смештен у средишњем делу планине Крим, на подручју Кримског резервата природе, улаз у који је службено забрањен. Алушта се налази у средишту јужне обале Крима, тако да је врло погодна за разне излете. Одавде можете доћи до било које тачке на Криму. Тврђава Алустон – древни споменик Алушта: Налази се унутар граница Алушта и важан је историјски споменик. Подигнут је у 6. веку, данас је сачуван један торањ и део зида. Изграђена тврђава по налогу цара Јустинијана, спасила је Византинце од опсаде номада. Тврђава је пала у 10. веку под нападом Печенега. Након неколико векова, поновно је утврђена и ојачана радовима Ђеновљана. У 15. веку Турци су спалили и уништили тврђаву, остављајући само оно што је сачувано до данас.

Споменик А. М. Горком, који је Алушту посетио 1891. године, прошетао се читавом јужном обалом се налази у овом град. У Алушти, у подножју планине Чатир-Даг, провео је ноћ поред ватре старог кримског пастира Надир-Рахим-оглуа. Седи, мудри старац Горког је почастио рибљом чорбом од управо уловљене рибе, упознао га са народним причама и испричао метафору, која ће се затим под пером славног писца претворити у „Песму о соколу".

У центру града налази се Храм свих кримских светаца и џамија Јукхари-Јами, два верска објекта недалеко један од другог. Црква је подигнута средином 19. века. Грађевински радови изведени су јавним средствима. Архитектура цркве се веома разликује од изгледа православних цркава на Криму. Приликом израде пројекта, енглеске сеоске цркве узете су за основу. У то време готички стил био је у моди у Русији, па је изглед зграде направљен узимајући у обзир њене каноне.

Током Октобарске револуције, а затим и током Великог отаџбинског рата, храм је тешко оштећен. Повратак је започео почетком 90-их.

Сада је овај велики храм понос града Алушта и непрестано служи верницима.

Тешко је рећи када је тачно започела историја Алуште – она сеже у древна времена, у то време су у овим крајевима живела племена Тауруса. Први званични помен Алуште као града датира из 6. века и повезује се са византијском тврђавом Алустон, која се стотинама година сматрала непобедивом и неосвојивом. У 14. веку влада се променила у Алушти – ова територија је уступљена Ђеновљанима. Верује се да је у то време град, који се на картама назива Алуста, доживљавао период зоре и био је једна од највећих трговачких лука на обали Црног мора.

Нажалост, градска тврђава и многи други архитектонски споменици претходних епоха били су уништени. Велики град се, наиме, претворио у мало рибарско село и, можда би и остао да Русија није заузела полуострво у 18. веку. Иначе, управо у рејону Алуште одиграли су се најдраматичнији догађаји тог рата, у бици код села Шума рањен је Михаил Илариoнович Кутузов.

Након успостављања руске моћи, Алушта је полако почела да се „уздиже". Локално плодно земљиште заузели су виногради, а винарство се активно развијало у околини града. Након изградње пута који је у 19. веку повезивао Симферопољ и јужну обалу Крима, Алушта се почела развијати као одмаралиште. Одмах су га изабрали богати индустријалци и трговци, као и бројни научници. Почетком 20. века њихови летњиковци чинили су читаво село, које се звало Професорски кутак. Са доласком совјетске власти, овде су организовани први санаторији и домови за одмор за сељаке и раднике.

Током Великог отаџбинског рата Алушта је била под окупацијом. У околини града деловао је један од најпознатијих кримских партизанских одреда. Наравно, рат је нанео значајну штету инфраструктури одмаралишта. Али 1950 -их поново је обновљена. Локални санаторијуми били су омиљено место за одмор партијске елите. Тренутно се Алушта наставља развијати. Граде се нови хотели, инфраструктура се активно развија.

Храм, освећен у име Светог Николаја Мирликијског – небеског заштитника путника и морнара, налази се у селу Малореченскоје поред Алуште. Снежно бела витка зграда поносно се уздиже до висине од 65 метара. Ово је највиши храм на Криму, изграђен у знак сећања на све погинуле на води и служи као светионик. За прилично кратко време, црква Светог Николе Мирликијског, заједно са Ластавичјим гнездом,

Ај-Петром и Медведом планином, постала је један од препознатљивих симбола Кримског полуострва.

Храм светионика подигнут је почетком 2000-их по благослову патријарха московског и целе Русије Алексија II. Многи познати руски филантропи и политичари донирали су новац за изградњу. Пројекат је развио кијевски муралиста Анатолиј Гајдамака. Први камен у темељ храма положен је у октобру 2004. године, на дан прославе Покрова Богородице. Радови на изградњи храма и околног спомен-комплекса изведени су у рекордном року. Већ у мају 2007. године одржан је свечани обред освећења престола.

Архитектура храмског комплекса импресионира оригиналним решењима. Према замисли аутора, требало је да личи на прамац огромног брода. Све четири стране храма украшене су великим плочама израђеним у техници византијског мозаика. Слике приказују најпоштованије светитеље у православном свету. Испод главног крста налази се ажурна позлаћена кугла у коју је уграђен рефлектор светионика. Његово светло, како су замислили творци храма, показује пут бродовима изгубљеним или у невољи. Испод светионика се налази звоник на електрични погон. У дизајну простора око храма коришћена су бродска сидра и ланци, као и стубови, звона, макете бродова. Важан архитектонски детаљ је спомен-зид, на који свако може поставити знак са подацима о онима који су погинули на води.

Унутрашњост храма је такође импресивна. Главни олтар украшен је иконостасом од драгоценог дрвета са позлатом. Купола је осликана знаковима зодијака и сазвежђима по којима се навигатори крећу. Од 2009. године у подруму цркве Светог Николе Мирликијског ради Музеј водених катастрофа. Његове изложбе налазе се у 17 соба и посвећене су најрезонантнијим и најтрагичнијим догађајима у историји светске пловидбе – бродоломима и катастрофама, које су произвеле за собом бројне људске жртве.

Светионичарски храм Светог Николе Мирликија јединствена је и необична атракција која привлачи многе туристе. Постоји само око 10 сличних структура широм свијета. Сам храм налази се на педесет метара високој литици и има висину од 65 метара. То је највиши храм на целом Кримском полуострву. Снежно бела конструкција, видљива с било којег места јужној обали не оставља равнодушним ниједног посетиоца. Храм је опремљен електричним звоником који испуњава подручје прекрасним мелодијама.

Територија око храма уређена је у атмосферском морском стилу: сидра, једра, па чак и капетански мост помоћи ће да се урони у атмосферу меморијалног комплекса.

Кућа трговца Стахајева је дворац који је саграђен крајем 19. века за нећака уметника Ивана Шишкина-Николаја Стахејева. Сам велики уметник такође није једном дошао овамо на одмор. Николај Стахајев био је произвођач злата и заштитник уметности. Захваљујући њему, настало је шеталиште у Алушти.

„Долина духова": О Алушти постоје многи мистериозни митови и легенде. Они нису прошли тако далеко као „Долина духова". Постоје многе тајанствене приче о њеном настанку. „Долина духова" је скуп камених фигура које су настале природом. Стене наликују животињама, људима и тајанственим створењима у својим обрисима. Током дана, захваљујући игри светла и сене, скулптуре оживљавају стицањем нових облика. Према туристима који су посетили ово место, машта делује у пуној снази.

На подручју Алуште налази се још једна јединствена природна знаменитост Алуште и читавог Крима. Геолози тврде да су гљиве настале као резултат кретања квартарних глечера из Норвешке. Међутим, не постоје тачни подаци о глацијацији овог подручја. Уопштено, такав бизарни облик настао је као последица комбинације камених плоча, земље и камења, чији је доњи део био нагризан топљењем ледењака.

Земљиште на којем се налази споменик је природни резерват и споменик природе на државном нивоу. Под утицајем природних фактора, ансамбл камене гљиве „сотера" стално се мења. Неки од њих постају визуално виши, док други пропадају. Највиша гљива достиже висину од 7 метара, док су остали у распону од један до три метра.

Она привлачи геолошку појаву са својим мистичним ауреолом. Према легенди, жена која га је дотакла наћи ће љубав, а човек – здравље и снагу. Алушта је позната по својој богатој природи, толико црногоричног дрвећа, као у овом граду, не постоји по Криму, због чега постоји необичан „бајковити" ваздух засићен црногоричним смолама.

Била је ово прича и разгледница о Алушти. Јасно је да је ово само мали део онога што овде може видети, и више него довољан разлог да се овде вратите поново ако сте били, или одлучите посетити Алушту – сјајну звезду на мапи полуострва Крим.

СУДАК – ГРАД ВИНА НА КРИМУ И РАСКРСНИЦА ЦИВИЛИЗАЦИЈА – МЕСТО СУСРЕТА ЕВРОПЕ И ИСТОКА

Историја града Судака вероватно сеже у 212. пре Христа, оснивач Судака било је древно племе Сугда. Једно од првих имена града је Сугдеиа. Од 2. века нове ере, као и дуж целе обале Крима, Грци, затим Римљани, населили су се на територији будућег Судака.

Судак је град на југоистоку Крима, на обали Црног мора, традиционални центар производње вина и одмаралиште. Административни је центар урбаног округа Судак.

Судак је мали град на југоистоку Крима. Савремени назив добио је још у доба Османског царства. Тада је у далеком средњем веку овај град био чвориште трговине на читавом подручју Црног мора. Површина Судака износи 5,48 квадратних метара, а становништво броји око 15 хиљада људи.

Судак је један од најстаријих кримских градова, његова старост прелази 18 векова. Ту је величанствен споменик средњовековне архитектуре – Ђеновљанска, или тврђава Судак, изграђена на древном коралном гребену, тврђава Моунт. Структура је стара скоро хиљаду година, а до данас тврђава остаје готово неосвојива – окружена је камењем и рововима.

Први помен људских насеља на територији савременог Судака датира из периода палеолита. Бикови су први населили ова места, а касније су их заменили Грци. Према неким историчарима, датум рођења Судака је 212. година. Према пронађеном рукопису, тада је овде подигнута једна од најстаријих тврђава Сугдеиа („света или чиста") Судак се налазио на раскрсници многих трговачких комуникација, морских и копнених. Велики пут свиле почиње на зидинама овог града, водећи у Кину и Индију.

У 11. веку, Кумани су овде изградили велику трговачку луку, а од 13. века и 150 година млетачки трговци су га поносно поседовали. Територију града населили су Турци, 1475. године, а по завршетку Руско-турског рата ове су земље постале део Руског царства. Касније је принц Потемкин постао њихов власник, а потом су их купили земљо-

поседници, који су овде углавном развијали баштованство и виноградарство. Локални становници били су ангажовани да раде у баштама и виноградима, а сами власници су радије долазили овде у топло време да се опусте. Од тог времена до данас, Судак је био један од најбољих летовалишта на Криму.

Клима у Судаку је врло блага, распон температурних флуктуација је врло мали. Овде има пуно ведрих и топлих дана, па се овде можете купати у мору до 4 месеца годишње. Врелина је ретко овде неподношљива. Преко дана морски поветарац доноси пријатну свежину, а увече ветар почиње да дува са планина, доносећи са собом свежину шуме.

У Судаку практично нема индустријских предузећа. Главно предузеће које запошљава локално становништво сматра се државном фармом Судак, на којој се производе различита вина. Ако говоримо о знаменитостима Судака, најсјајнија од њих је Ђеновљанска тврђава.

Туристи посећују и тракт Алчак-Каја, винарију Солнечнаја долина, лутеранску цркву, пећински манастир, цркву Покрова Пресвете Богородице, цркву Светог Илије, као и музеје и спомен-куће. А међу модерним карактеристикама Судака може се издвојити водени парк високе технологије, пун тобогана за децу и одрасле. Туристи који се одмарају у Судаку често се одмарају у Феодосији и Коктебелу, јер су релативно недалеко од града. Такође, одмарајући се у Судаку, вреди посетити природни резерват Кара-Даг.

Ђеновљанска тврђава у Судаку једно је од највећих утврђења средњег века. Простире се на површини од 30 хектара. Историја Ђеновљанске тврђаве и даље изазива много контроверзи и дискусија. Историчари још увек не постижу консензус о времену настанка Тврђаве у Судаку. Неки верују да је изграђена 212. године рукама Алана. Али већина изграђених утврђења датира из 12. века, а према научницима, овај пројекат су извели Византинци и Хазари. Највећи напредак у изградњи Тврђаве Судак догодио се у време Ђеновљана. Док су они били власници зграде, тврђава се стално допуњавала новим утврђењима.

Ђеновска тврђава састоји се од два одбрамбена слоја. Први се састоји од 14 кула, од којих је 12 преживело до данас. Били су повезани зидом чија је висина достигла девет метара, а дебљина два и по метра или више. Конзуларни дворац са највишом тачком Стражарске куле (Девојачка кула) налазио се на горњем слоју. Обилазак тврђаве Судак, по правилу, почиње од четворометарске капије Санта Кросе, уграђене

у зид између две куле. Иначе, ово је једини улаз у тврђаву Судак. Прво место на које туристи одлазе је барбикан (утврђење капија).

Кад уђете у тврђаву, можете видети да све куле имају само три зида. Вероватно су на овај начин Ђеновљани смањили трошкове изградње. Једна од првих зграда Ђеновљана сматра се конзуларним дворцем Санта Елиа. Иначе, свака од кула је добила име по конзулу, током чије владавине је изграђена. Речено је да је главна грађевина изграђена од нуле, иако су постојала многа трошна византијска утврђења која су се могла обновити.

Изван капија Ђеновљанске тврђаве, пут се разилази у два правца: десно – до Девојачке куле и лево – до Конзуларног замка. Прва половина пута до Девојачке куле је прихватљива, али други њен део, директно до торња, постаје прилично тежак и чак нема стазу, морате се попети преко камења. Али, попевши се на сам врх торња, нећете пожалити 100%. Са Девојачке куле се отварају најбољи погледи на Тврђаву и град. Са висине торња постаје јасно његово друго име – Патрола. Са куле се може сићи на два начина: старом стазом натраг до главних врата или одмах уском стазом до Конзуларног замка.

Ако сте изабрали пут до Конзуларног замка, пут ће вас одвести до касарне Кириловског пука и подрумских просторија које су се користиле као складишта. Затим можете видети храм Девице Марије, изграђен у готском стилу. Посебно је атрактивна кула која се одликује заобљеним обликом. Изградили су је Турци и већ се очекивало да ће користити артиљерију. Иза ове куле археолози су открили остатке некрополе из периода 9. века. Друга кула у ђеновљанској тврђави, за разлику од свих осталих, има четири зида и могла би се користити као независно утврђење.

На територији ђеновљанске тврђаве налази се музеј, а раније је то била џамија Падишах-Јами. Обнављан је неколико пута и није се увек користио за предвиђену намену. Након џамије почиње Конзуларни замак. Након уласка у њега, можете прошетати подовима дворца. Неки прозори пружају прекрасан поглед на море и зидине тврђаве. Шетајући подовима дворца, сасвим је могуће замислити организацију тадашњег живота и уређење система дворца. После Конзуларног замка, пут води стрмо нагоре уз зидине тврђавског зида, чија је последња тачка Стражарска кула. Али пролаз до ње затворен је малом оградом, а даљи пут постаје прилично несигуран.

Шетња око ђеновљанске тврђаве у Судаку у просеку траје око два-три сата. Најбоље време за посету тврђави је јутро, због малог броја људи, и вече: лепота заласка сунца над тврђавом је нешто незаборавно и веома узбудљиво. Током заласка сунца, Тврђава је делимично осветљена лампама, стварајући неку врсту мистичног ореола. Посебно много људи долази у периоду витешког фестивала „Ђеновска кацига", који се одржава годишње у близини тврђаве. Ако је избор источне обале за одмор на Криму, онда је Судак са прелепим морем и великим бројем атракција можда једна од најбољих опција. Такође, ако се одлучите за промену, на само пар километара удаљености налази се село Нови Свет са чувеном Голитсиновом стазом и винаријом.

Историја града Судака вероватно сеже у 212. пре Христа, оснивач Судака било је древно племе Сугда. Једно од првих имена града је Сугдеиа. Од 2. века нове ере, као и дуж целе обале Крима, Грци, затим Римљани, населили су се на територији будућег Судака.

Град је процветао у 10. веку, град је био западна престоница Пута свиле. Из њега је роба ишла морем у Европу и Кијевску Русију. Градска лука постаје важна артерија за кретање робе из Кине и Индије.

Током заузимања Златне хорде у 12. веку, за разлику од већине кримских градова, Сугдеиа се интензивно развијала, значај луке се повећао до максимума, у готово свим поменима тих година овај град се појављује.

У 13. веку град је пао под утицај Ђеновљана; на територији града изграђена је ђеновска тврђава која је опстала до данас. Тврђава служи као упориште на копну и изграђена је тако да издржи опсаде са мора.

Ђеновске колоније падају једна за другом, само се тврђава Судак ни на који начин не предаје. Опсада је трајала скоро годину дана, због велике бројчане надмоћи и недостатка хране тврђава је заузета. До сада се у рушевинама тврђаве могу пронаћи уништена места зидина од топовских кугли турских топова.

Према једној од легенди, последњи браниоци ђеновљанске тврђаве, чак и када је тврђава практично пала, нису хтели да се предају на милост и немилост Турцима, наставили су жесток отпор. Последња тачка отпора био је хришћански храм, у који су се бранитељи склонили. После неколико неуспешних напада на храм, Турци су га запалили заједно са браниоцима. Ископавања која су извршена на његовом месту потврђују ову легенду, из тог периода је пронађен велики број угље-

нисаних костију. Током опсаде ђеновљанске тврђаве најмање је погођена Девојачка кула.

Судак је 1783. године, као и читаво полуострво Крим, постао део Русије, већина градског становништва, углавном Татара, преселила се у Турску. Град је практично био пуст.

Године 1809. појавила се нова страница у историји града која је заувек повезивала град са вином и винарством. У граду се појавила школа виноградарства. Водитељ школе је познати научник П. С. Палас, који детаљно описује локалне сорте грожђа, посебности и суптилности кримског винарства.

Са процватом туризма и лечилишта у Руском царству, Судак постаје једно од омиљених одмаралишта Крима, у различитим годинама га посећују Ахматова, Булгаков, Ајвазовски, а исто тако и многи други познати руски научници, уметници и писци. Археолози који су изабрали овај град до данас спроводе ископавања која ће нас изненадити новим открићима и фасцинантним налазима.

У османско доба град је добио име Судак, који носи до данас. Његово модерно име етимологизирано је са кримско-татарског језика као Кримска мачка. сув – вода, кримска мачка. даг – планина, односно планине у близини воде или такође са кримско-татарског као „удубљење са потоком" Име Судак (грч. Σουγδαια) објашњено је из иранског * сугда, * сукта -ка – „чисто", „свето", „свето". У давна времена град се другачије називао: Византинци – Сидагиос и Сугдеиа, Италијани – Солдаиа, у древним руским изворима – Сурозх.

Црква Светог Пророка Илије у селу Солнечнаја Долина, изграђена у 11–12 веку, најстарији је од функционалних храмова на Криму. На месту храма, раније у 10. веку, постојала је старија црква. У храму се налази мермерна крстионица 9–10. века донета из Цариграда, направљена од престонице стуба древног храма. Храм Свете великомученице Параскеве.

Византијска црква, саграђена у 12–13. веку. У дворишту храма налазе се сачувани надгробни споменици из породичне крипте Кристијана Стивена, изванредног ботаничара, оснивача Никитског ботаничког врта. Црква дванаест апостола. Олтарска фреска која приказује Тајну вечеру изгубљена је 1960–1970-их. Године 2009. храм је обновљен. Рушевине великог византијског храма, изграђеног у 12–13. веку и вероватно посвећеног Јовану Златоустом, налазе се недалеко од Судака, у подножју планине Килиса-Каја.

Остали храмови града припадају споменицима 19–20. века: Православна црква Покрова Пресвете Богородице, саграђена 1819–1829. у стилу класицизма, црквено посуђе је у нову цркву пренето из цркве Светог Матеје, која је била у тврђави Судак. Звоник је изграђен 1840-их година. Цркву је посетила царица Марија Александровна са сином, будућим царем Александром III и његовом супругом Маријом Фјодоровном, 1868. године, а годину дана раније оштећена је у земљотресу. Године 1912. цркву је посетио цар Николај II. Црква Покрова Пресвете Богородице затворена је 1936. године, ректор отац Јован (Блумович) стрељан је 13. априла 1938. године; 2000. године, као мученик је канонизован. Од 1942. године, указом немачких окупационих власти, у храму су настављене службе, које су трајале до 1962. године, када је зграда храма пренета у средњу школу Судак како би се у њој организовала Палата пионира, да би године 1990. црква била враћена Руској православној цркви.

Лутеранска црква је изграђена 1887. године, на територији немачке колоније основане 1804. године. Колонију су населили потомци Немаца из Виртемберга који су дошли на Крим за време Катарине Друге. Немачка колонија је постојала до краја 1930-их. Имиц Судака заволели су многи сликари, песници и писци. Пејзажи, погледи на Судак, рт Алчак ухваћени су на сликама Ивана Ајвазовског, који је дуго живео на својој дачи у Судаку. Константин Богаевски, Илиа Машков и многи други, укључујући руске, италијанске и немачке уметнике. Године 1884. познати уметник Л. Ф. Лагорио поставио је своју радионицу у Судаку, где је створио низ пејзажних дела, погледа на Кучук-Ламбат, Јалту, Феодосију, Алушту. Од 1936. године, уметник Лев Бруни, његова супруга, Нина Константиновна Балмонт, деца, унук – уметник Лавренти Бруни живели су и радили на својој дачи. Сребрно доба руске културе повезује се са Судаком. Град је сачувао кућу коју је 1915. године саградила Аделаиде Гертсик, песникиња сребрног доба, и научник и издавач Дмитриј Жуковски. Породица Гертсик живела је у Судаку у сопственој кући, коју је купио Казимир Антонович Лубни-Гертсик, потомак осиромашене пољске племићке породице, и његова супруга Софија Максимилијановна Тидебел, унука генерала С. А. Тидебела, 1880. године.

Песници В. И. Иванов и М. А. Волошин, Марина и Анастасија Цветаева, уметница М. В. Сабашникова, уметници К. Ф. Богаевски, Л. Л. Квиатковски, филозоф Н. А. Бердиаев боравили су и стварали у овом граду.

Од 1917. до 1923. у Судаку је живела песникиња С. И. Парнок. Песме које је написала током ових година накнадно су укључене у њене збирке *Руже Пиерије* (1922), *Вине* (1923). У Судаку, 1917–1918. С. И. Парнок је написала либрето опере „Алмаст" за заједнички рад са композитором А. А. Спендиаровом. Опера „Алмаст" постављена је у московском Бољшом театру. Његова премијера одржана је 24. јуна 1930. са тријумфалним успехом.

У августу 1917. године, док је био на Криму, песник Осип Манделстам написао је две песме посвећене околини Судака – „Меганом" и „Златни млаз меда..." („Грожђе"), са алузијама на антички заплет из „Одисеје"; јунакиња последње песме била је уметница Вера Судеикина-Стравинскаја, која је тада била на Криму.

Бисер источне обале Крима је живописни и сунчани град Судак. Знаменитости Судака на Криму су једне од најстаријих. Ово укључује историјске локације као и живописна природна налазишта. Најближи аеродром се налази 107 км од града у Симферопољу. Директни летови компанија Россиа, Азимут, Победа и Урал Аирлинес лете из великих градова Русије. Из Москве ће путовање трајати 3 сата, из Ростова на Дону можете стићи за 1 сат и 20 минута. За оне који воле да путују возом постоји „јединствена карта". Помоћу ње можете доћи до железничке станице Анапа или Краснодар, па тек онда јавним градским превозом или таксијем отићи до Судака. Након отварања Кримског моста, постало је могуће путовати аутомобилом до Судака. Главна рута пролази дуж аутопута М-4 Дон. Из Москве ће путовање трајати око један дан, из Ростова на Дону око 7 сати.

Територија на којој се сада налази одмаралиште била је насељена људима много пре оснивања Судака. О томе сведоче археолошки налази. Тавријска племена су овде живела отприлике у првом миленијуму. Одликовали су се окрутношћу и агресивношћу.

Увала, заштићена планинама са свих страна, привлачила је Алане, племена са истока. За неколико година овде је основано читаво трговачко место, главно занимање била је трговина и занатство. До 12. века град је постао највећи трговачки и транзитни центар на Великом путу свиле. Средином 15. века Судак прелази у састав Османлија. Под њиховом влашћу губи стратешки значај и одлази у заборав на 300 година.

Прва винарска школа на територији Судака, отворена је 1804. године. Ђеновљани су сами узгајали грожђе и од њега правили вино. Производи су се извозили у европске земље. Његово величанство Принц

Григорије Потемкин наредио је откуп елитних сорти грожђа из Европе. Од тог тренутка производња вина постала је једно од главних занимања у региону.

Током Руског царства, почетком 20. века, ови региони су били центар туризма и рекреације. Јужна обала привукла је пажњу краљевске породице, док су Нови Свет и Судак изабрали представници руске интелигенције. Доласком совјетске власти у одмаралишту су почели да се појављују санаторијуми и пансиони. Године 1982. село је добило статус града и постало популарно кримско одмаралиште.

Савремени Судак данас представља познато кримско одмаралиште са јединственом природом, величанственим увалама и плажама.

Традиционално, одмор на плажи у Судаку може се комбиновати са разгледањем локалних атракција, којима је Судак богат. На крају крајева, Судак је један од најстаријих градова на Криму са јединственом историјом и јединственим архитектонским споменицима. У граду и околини пронаћи ћете многа места која морате видети.

Плаже у Судаку протежу се неколико километара. Скоро све имају пространу пешчару где деца воле да се прскају. Вода се брзо загрева, можете се купати у мају. Централна плажа ће се свидети породицама са децом – постоји добро развијена забавна инфраструктура, а улаз у воду је плитак. Друга могућност за одмор на плажи са децом је одлазак у дечије рекреационе центре. Главна карактеристика плажа Судак је кварцни песак. Не налази се свуда, али није га тешко пронаћи. Кварцни песак има бактерицидна својства, остатак на њему побољшава микроциркулацију крви, благотворно делује на нервни систем.

Људи долазе у санаторијум Судак ради лечења болести респираторног и нервног система, срца и бубрега.

Вредно је посетити водени парк Судак са децом. Три комплекса имају неколико базена, река са хидромасажом, тобогане, чесме и гејзире. Анимација у воденом парку је велика – деци дефинитивно неће бити досадно.

У Судаку постоји неколико споменика средњовековне архитектуре – Храм дванаест апостола, Аји-Бегова џамија, планински манастир Кизилташ. Из Судака је лако отићи на екскурзију у фабрику шампањца Нови Свет, у Коктебел или Феодосију. Одмор у Судаку пружа многе атракције, одличну климу и најбоља кримска вина. У Судаку се можете опустити много јефтиније него, на пример, у суседној Јалти – а они који знају да уштеде новац долазе овде да се одморе. Можете комбиновати

традиционални кримски одмор на плажи у Судаку са другим занимљивим активностима: дегустацијом локалних вина, посетом јединствених резервата, испробавањем укусне кримско татарске кухиње.

Град се налази на југоистоку полуострва Крим, на обали Судачког залива. Са севера град је поуздано заштићен од ветрова планинама, на којима расту храстови, букве и борови. Клима у Судаку је можда најпријатнија на Криму: блага, без значајних промена температуре, са мало падавина. Сунце сија у граду чак 2.550 сати годишње – и то је рекорд Крима. Јаки ветрови нису типични за град окружен брдима. Хладне струје су ретке и у заливу Судак, овде можете пливати 138 дана годишње, а забележена максимална температура воде била је +32° С. Кримско полуострво је богат архитектонским споменицима. Међутим, Ђеновљанска тврђава у Судаку је посебно место и може се сигурно назвати највећим утврђењем на обали Црног мора. Комплекс је занимљив не само као архитектонски споменик, већ и као место археолошких истраживања. Тврђава је запањујућа по својој величини и монументалности.

Тврђава је добила статус историјског споменика након што је совјетска власт успостављена на Криму. Тако је објекат узет под заштиту државе. Средином двадесетог века у тврђави су почеле да се изводе озбиљне археолошке ископине и прегледи целог комплекса, јер га нико раније није у потпуности проучавао. У истом периоду извршени су локални рестаураторски радови. По завршетку Другог светског рата, тврђава је претворена у историјски и археолошки резерват. У наредним деценијама обављен је обиман рад на проучавању историјског споменика. Године 1968. почели су радови на рестаурацији.

Чувено летовалиште Судак налази се на полуострву Крим са југоистока, а са свих страна окружено је прелепим увалама и брдима. Датум његовог оснивања је приближно 212. За 18 векова постојања, место које се налази на обали живописног залива постало је власник богате историје. Округ је дуго имао различите власнике. На њега су утицали Византинци, Италијани, Турци. Различити ратници су често пролазили кроз територију, због посебног географског положаја, природних ресурса и климатских услова.

Невероватна регија у долини реке, на северној страни затворена је планинским караваном и има вегетацију. На западној страни налазе се величанствене литице са јединственим шумама храстова и четинара. Ово је познато туристичко средиште, које карактерише присуство огромног броја хотела, дечијих кампова, пансиона и рекреативних подручја.

Ђеновска тврђава је ексклузивни историјски архитектонски споменик полуострва Крим. Занимљив дворац делује као визиткарта региона. Одлазећи овде, можете додирнути историју која се одвијала унутар зидина чувене цитаделе. Због присуства знатног броја кула, величанствених ограда у два нивоа, бастион је добио титулу неосвојивог. Одређен допринос дала је и природа. Са југоисточне територије, тврђава је заштићена стрмом литицом, док у северном делу доминира блага падина. Сваке године у августу гости могу гледати витешка такмичења и разне уметности. Фасцинантне глумачке представе, масовна такмичења неће оставити равнодушним ни одрасле ни децу. Звук поткова, сјај мачева, стрелци, певачки министранти напуниће вас дивним расположењем. На турниру могу учествовати сви. Тема представа је сваки дан другачија. Спектакуларне појединачне и велике борбе храбрих витезова, гађање из оружја, хватање, мајсторске класе са мачевима биће најбоље искуство вашег дана. Након тога ћете постати посетилац различитих изложби на којима ће бити представљени костими и оклопи из средњег века.

Музеј историје винарства назван по Голицину: на земљиштима Судака постоји насеље познато под именом Нови Свет. Одликује се присуством винарије чији је творац познати кнез Лев Сергејевич Голицин у 19. веку. Суверен је организовао изградњу неколико великих подрума намењених чувању вина. Такође, обезбеђена је кућа за раднике погона, који се данас зове Музеј вина у Новом свету.

Његова локација је основа брда. Зграда је направљена у духу Мауританије, обезбеђен је подрум од 300 метара, који је раније имао највећу и ретку енотеку, која укључује 2.000 боца. Током револуционарног периода, кућа је донекле уништена. Након тога је обновљен и до краја 70-их постао је Музеј Голицин, који чува тајне винарства. Тренутно музеј садржи разне ствари власника, комаде намештаја. Оригинални предмет у кући је камин. Коришћена је за грејање и третирање подрумског простора. Повремено се овде организују разне изложбе и излети, посетиоци могу научити много корисних и фасцинантних информација о историји винарства Кримског полуострва. У нетакнутом подруму, ако желите, можете отићи на дегустацију уз светлост свећа.

Црква Светог Луке, налази се у близини споменика Николају Другом и кнезу Голицину, а 1996. године, на захтев људи који овде живе, отворен је храм у библиотечком делу зграде. Тренутно се у њој налази икона Светог Луке. Купола-крст – украс територије.

Тешко је пронаћи лепши споменик од оног који је створила природа. Са овом изјавом несумњиво је повезан тракт Алчак-Каја у Судаку. Тракт Алчак-Каја је стена мале висине, коју карактерише присуство импресивног изгледа и најчистијих плажа. Овде долази велики број туриста из свих земаља света. Заустављајући се у подножју, можете организовати одмор у воденом парку, сунчати се на плажи. Даље, постоји фасцинантан успон до самог врха, одакле можете уживати у заиста прелепој слици, погледати залив Нови свет и чувену ђеновљанску тврђаву.

Шетајући, моћи ћете помно погледати еолску харфу. Ово је назив пролаза који се налази формиран у стенама. Уздиже се 100 метара надморске висине. Стаза до тракта почиње од авеније чемпреса и наставља до насипа. Проћи ћете поред станице за складиштење чамаца, заобилазећи дрвени мост, и видећете приступ тракту.

Меганом: непоновљиви профил популарног Меганома имате прилику детаљно истражити са било којег подручја обале. Ако назив рта преведемо дословно, то значи „велика кућа". Гледајући издалека, можете видети огромну игуану која се крије на грани. Овај регион на Криму је признат као најтоплији.

Постоји безброј легенди о Меганому. Према једном од њих, на дини је некад била скривена мистериозна капија у царство Хад. Преко њих је Стик Чарон извршио пренос душа мртвих. Ако верујете у другу легенду, онда се на литици догодио сусрет две велике историјске личности – Одисеја и једнооког Киклопа. Обала је подељена на четири залива. Ако желите, можете да седнете овде да се сунчате или уроните у азурно море.

Мистериозна планина Сокол настала је на 475 м надморске висине. Дужина њене линије дуж обале је више од једног километра. Ако одете неколико милиона година у прошлост, овде сте могли видети каменито дно океана Тетис, где су живели корали и сунђери. Након тога, из скелета корала, испао је прекрасан гребен. Стена има прилично стрме падине. Само искусни пењачи способни су да их освоје. На највишој тачки има много вегетације. Углавном су то бор, дивљи пистаћ, јасмин. Подножје Куш-Каија је најстарији резерват. Понекад садржи елементе античких насеља која су преживела од самог почетка наше ере.

Ако посетите област Дмитраков, дивићете се још једној старини – пећинском манастиру. Ту су и рушевине храма из византијског периода. Средњовековни гроб направљен је у близини врха Перчем, где је

сахрањен Стефан Суроски. Када сте стигли до одредишта Сокол, можете детаљно испитати брдо Меганом и кримске падине. Стаза пролази кроз Голитсински мост. Даље, пут се протеже стазом до извора Настасја са лековитом водом. У последњој фази путовања мораћете да се упутите на северну падину, одакле се на први поглед отвара поглед на сву околину. То представља заиста фантастичан призор који одузима дах. Недалеко од Судака налази се најлепши кутак Русије назван Нови свет. Дуго се у Судаку и Новом свету узгаја грожђе и од њега се прави вино чија је слава отишла далеко изван граница полуострва. Овде је веома топло, готово да нема кише, а поврће и воће расте у изобиљу.

Лако је доћи овамо. А из главног града Крима Симферопоља и из Феодосије аутобуси полазе редовно. Сам пут до Судака већ је атракција којој се можете бескрајно дивити. Чињеница је да је долина Судак окружена планинама које пре много милиона година нису биле ништа друго до корални гребени праисторијског мора. Корали су окамењени процесом временских прилика и представљају невероватно лепе бизарне стене.

Грци и Алани су користили погодне обале Судачког залива као пристаниште. За време византијског цара Јустинијана I, нама познатог по изградњи Гурзуфа и Алуште, подигнута је тврђава Сугдеиа, која је истовремено такође постала и велика лука. Судак је постао место сусрета Европе и Истока на раскрсници цивилизација. Грци, Арапи, а касније и руски трговци су овде водили активну трговину. До 9. века Сурож, како се град звао на руски начин, постао је потпуно руска трговачка лука. Само Црно море тада се називало „руским морем". Овде је било велико трговачко насеље, у коме су живели искључиво Руси који живе по својим обичајима и законима. Арапски и грчки трговци с поштовањем су говорили о руским трговцима. Ценили су их због искрености и придржавања споразума. Руски кнезови Сурожане су користили као посреднике између Русије и Истока. Познато је, на пример, да је у војсци Дмитрија Донског, уочи битке на Куликову, било око 30 руских сурогата. Кнез их је позвао да буду тумачи (преводиоци) за преговоре са Хордом.

Сугдеја је у 13. веку била највећи трговачки град тог времена. У своје луке искрцавају се бродови из Кине и Индије, Северне Африке и Мале Азије. Чести гости овде су и трговци из Западне Европе. До краја века, Сугдеју ће освојити Татар-Монголи. Опљачкаће и спалити најбогатији град. Нови процват неће дуго чекати. Ускоро ће стићи

италијански трговци. Прво ће то бити млетачки, а затим ђеновљански трговци. Постепено ће Ђеновљани владати читавом кримском обалом. Они су ти који ће обновити град и обновити тврђаву. Рушевине ђеновљанске тврђаве су преживеле до данас.

Рушевине Ђеновљанске тврђаве у Судаку изгледају сликовито на планини. Тврђава је изненађујуће добро очувана. Остаци гарнизона, зидова, кула, храмова и унутрашњих структура постали су омиљена туристичка дестинација.

Неки романтичари намерно остају у тврђави да виде слику прелепог заласка сунца.

ЏАНКОЈ – „КОПНЕНА ВРАТА” КРИМА И ГРАД НЕОБИЧНИХ ВИНА

Главна и најпосећенија атракција овог града је манастир Христа Спаситеља. До храма се може доћи друмом, где се прво морате попети на врх планине, а затим сићи дотрајалим степеницама. Данас у манастиру живе четири монаха, који су овде све створили својим трудом у славу Бога.

Црно море, дивна клима, невероватна природа – све се то може наћи на Криму. На овом дивном полуострву постоји много места за одличан провод. Туристи често бирају јужну обалу Крима, али његов северни део није ништа мање занимљив. Ова прича ће бити посвећена малом, али врло пријатном и гостољубивом граду под именом Џанкој.

Џанкој је мали град у кримској степи, где се, на први поглед одвија досадан, провинцијски живот. У ствари, град је многостран, посебан и разнолик. Не без разлога називају га копненом капијом Крима. На крају крајева, од Џанкоја путеви иду у свим правцима полуострва. Кроз њега пролазе аутопутеви и воде канала Северног Крима носећи животворну влагу у степска подручја полуострва.

Град се налази у северном делу Кримског полуострва и удаљен је 93 километара од главног града Крима Симферопоља. Налази се у степској зони која изазива њену благу климу. Овде готово да нема зиме, а снег пада врло ретко, једину делимичну неугодност изазива ветар који дува из степа.

Пошто је Џанкој главни железнички чвор на Криму, доћи до њега није тешко. Сви возови који долазе до полуострва из било које тачке, сигурно ће стати у Џанкоју. Постоје и други начини. Уколико летите авионом до Симферопоља, одатле било којим путем можете доћи до Џанкоја. У просеку, пут траје око сат и по.

У њему живи 38 хиљада становника. Његов економски потенцијал обухвата велики број малих и средњих предузећа, углавном трговачко-угоститељских. Преживевши тешка времена, град наставља да управља једним од најстаријих предузећа на Криму, које је већ прешло 100-годишњицу – машиноградња Џанкој. Обими његове производње још се не могу упоредити са успесима претходних година, али акционарско друштво ради, послује, живи. Најмоћнија предузећа Џанкоја

у прошлости: фабрика машина и авиокомпанија Ветеран, позивају, траже и чекају своје инвеститоре.

Град има низ предности које му могу обезбедити стабилан економски просперитет, јер је Џанкој транспортно чвориште Крима. Погодност географског положаја, компактност самог града, повољна еколошка ситуација, релативно низак ниво потрошачких цена, добар квалитет воде у водоводном систему, доступност квалификованих стручњака и, на крају, обиље земљишних грађевинских парцела и други фактори указују на повољне услове за улагање и развој пословања.

Некада је на месту Џанкоја постојало село. Тешко је поверовати, али место на коме се сада налази станица било је зарасло у коров. На овом месту су се, са почетком изградње прве железничке пруге на Криму, појавиле зграде будуће станице, а затим и град.

Станица је првобитно била скромна дрвена грађевина барачког типа. До тренутка када је стекао статус града, а примљен је 1917. године, то је већ била камена железничка станица „Џанкој". Данас, након реконструкције, станични трг је врхунски опремљен према пројектним цртежима, узимајући у обзир пејзаж подручја, почео је да се смешта у савремени комплекс великих размера са светлим информативним таблама и многим другим иновацијама које одређују удобност путника.

Џанкој је град који има све како би се гости који дођу на Крим могли опустити током дугог путовања. Поред величанствене станице са собама за одмор, апартмана, Џанкој има и удобне хотелске комплексе, ресторане и кафиће у којима можете да једете укусно.

Све је почело са малом дрвеном станицом, али су врло брзо около овде расле куће, положени путеви, изграђени чврсти трговачки центри и реконструисане оне зграде које су изграђене у годинама совјетске градње. Ово је заслуга не само активних предузетника који са љубављу и маштом опремали територију својих предузећа.

Град има своју историју, споменике и историјска места, пажљиво дотеране и незаборављене. Недавно је отворен Музеј ратника интернационалиста. Синдикат ветерана одлично ради на образовању нових генерација и блиско сарађује са одељењем за образовање и градским већем.

Увече, град одмара, породице са децом одлазе у шетњу у парк, посећују центар културе и разоноде, где су постоје многи клубови и секције, теретана спремни да испуне доколицу и одраслих и деце.

Овај град је највеће железничко чвориште у северном делу полуострва. Обично се путнички возови овде заустављају на 5–10 минута, а путници ретко напуштају воз док крећу према јужној обали.

Током римске владавине, хришћани су били приморани да напусте локално насеље и оду у планине. Ова пресељења су била присилна због религије. Било је могуће преживети на планинским венцима, јер је постојао извор воде и пећине. Касније је ово место добило име Шулдан, што значи „оно које одјекује". Овај назив је добио због чињенице да је свака реч изговорена у долини допирала овде без изобличења.

Три века касније овде је основан манастир Христа Спаситеља. До њега воде два пута. Први пут је стрма стаза која излази из долине. Други пут је пут којим се морате одмах попети на врх планине, а затим сићи низ климаво дрвено степениште.

Манастир Христа Спаситеља једна је од најпосећенијих знаменитости Џанкоја. У средњем веку површина манастира била је око 15 пута већа него данас. Када је територија Џанкоја била у власништву турске војске, становници манастира су је напустили. А пре само 12 година почела је обнова манастира. Тренутно овде живе четири монаха на челу са игуманом. Све што је данас урађено у манастиру плод је њиховог рада.

Врата манастира отворена су апсолутно свима. Пре него што посетите локалну лепоту, морате затражити дозволу од монаха. У овом манастиру монаси су пронашли пећину и почели да је ископавају. Током ископавања пронашли су остатке древних становника тог подручја.

Упркос чињеници да град нема морску обалу и плаже са златним песком, Џанкој има прелепе пејзаже због повољне климе. Град има много кафића, ресторана, барова, а посетиоци могу током сезоне контактирати локалну ловачку фарму и отићи у прави лов. Најчешће из лова можете донети патку, гуску или шљуку у облику плена. Ако вам је досадно на локалним просторима, онда можете отићи на излет у било коју тачку на Криму уз помоћ туроператора.

Џанкој је град погодан за миран, одмерен одмор. Град је добар за оне који су уморни од вреве и великог броја људи. Знаменитости града су једне од најзанимљивијих у централном делу Крима. Град – „капија полуострва", такорећи, отвара Крим. Осим тога, будући да је важно железничко чвориште, овај град први сусреће туристе који долазе на Крим.

„Џанкој" у преводу са кримско-татарског значи „село душе" или „слатко село", на степском дијалекту – „ново село". У време Кримског

каната, Џанкој је био само мало село, а статус града је стекао 1917. године.

Џанкој има богату јеврејску историју: 1919. године ционистичка организација Хехалутс (Хе-Халутз) основала је овде центар за припрему младих људи за пољопривредне послове, а 1922. године у близини станице Колај (сада Азовскоје) основана је прва јеврејска пољопривредна комуна Тел-Хаи. Затим се слично насеље појавило у самом Џанкоју, а 1933. године претворено је у колективну фарму. Међутим, 1941. година се показала кобном за становништво комуне: колективна фарма је уништена, а око 7 хиљада Јевреја стрељано је у зиму 1941–1942. током Холокауста.

Град се налази далеко од обале, па се, нажалост, не може похвалити пешчаним плажама и благом морском водом. Али Џанкој зато има и своје атракције.

Минималан број туриста и одсуство вреве типичне за велике градове карактерише Џанкој, мали и миран град. Младим и активним људима то ће изгледати досадно, али за оне који траже смиреност, биће сасвим прикладно место за кратак одмор. О повољној клими и доброј локацији града сведочи чињеница да је ово подручје било насељено још од времена Кримског каната.

Џанкој је један од првих градова који срдачно дочекује све госте Крима. Налази се на северу полуострва, у зони степе. На овој територији прва насеља датирају из 4. миленијума пре нове ере. Овде су пронађени алати типични за доба неолита, бакар, касније бронзе. Постоје докази о животу Скита, начину живота људи у средњем веку.

Историја Џанкоја дубоко је укорењена у прошлости, иако је град постао пре само сто година. На извору воде настало је мало село. Нажалост, бунар није преживео до данас. У почетку се насеље састојало од малих кућа – земуница. Било их је само 20-так док је насеље тада у то време припадало провинцији Тауриде.

У документима из 1855. године писано се помиње да Џанкој у преводу са турског значи „слатко село". До сада нико није дошао до бољег и тачнијег описа.

У 19. веку Џанкој се сматрао татарским насељем, али од тада су се скоро сви Татари преселили у Турску и на њихово место доселили су Немци који су се на овим земљама бавили пољопривредом. Касније је Џанкој почео брзо расти, а подстицај за то била је изградња железничког пута. Сви грађевински радови морали су се обављати ручно, што

је захтевало велику радну снагу. Људи су живели близу пута. Тако се појавила прва улица – Кримскаја, која и данас постоји. Пут је изграђен за три године. Број људи у селу је брзо растао а инфраструктура се брзо развијала.

Почетак 20. века за Џанкој обележен је променом статуса. Од малог села претворило се у насеље урбаног типа. У то време на његовој територији је живело више од хиљаду људи. Отваране су школе, грађени храмови и џамије. Локални становници су сами изградили гимназију. Касније је Џанкој постао град. Становници Русије и Украјине чинили су већину становништва.

До 1925. године у Џанкоју је функционисало 25 школа, болница, вртић, библиотека и лабораторија. Стално су се појављивале нове улице, а такође градиле су се нове куће. Људи су се активно бавили пољопривредом, организовали колективне фарме. Јевреји су дали огроман допринос развоју пољопривреде. У близини железничке станице организована је јеврејска комуна, која је касније претворена у колективно газдинство.

Рат је оставио свој разорни печат на Џанкоју. Железничка пруга је уништена, као и већина предузећа. Готово нико није остао од бившег становништва. Колективне фарме су скоро потпуно уништене, а радници стрељани. Преостало становништво активно је обнављало град. Отворене су нове образовне установе, предузећа и болнице, а истовремено пољопривредне активности су настављене. Упркос чињеници да је Џанкој млад град, његова историја је значајно утицала на развој читавог Крима.

Не воле сви одмора без мора, али ако сте уморни од вреве и ужурбаности, удобан, зелен Џанкој биће одлична опција за одмор. Овај мирни град има пријатељску атмосферу, без буке и гужве у саобраћају. Уредне ниске зграде, зелени вртови, цвркут птица. Добро је прошетати овим живописним улицама, заборављајући на све проблеме и бриге. Другим речима, пре него што кренете на препуну обалу, требало би да останете неколико дана у овом прелепом граду и уживате док шетате по његовој околини. Клима лети у овом делу полуострва Крим је прилично сува и топла. Град је заштићен околним брдима од утицаја хладних ваздушних маса, док топли ваздух из мора продире у долину. Живин стуб термометра усред лета флуктуира око +24 степена. Зимске месеце обележавају стална одмрзавања и слаб снежни покривач. Термометар у јануару варира око –2 степена.

Главни градски парк омиљено је место за одмор становника и посетилаца. У њему нема незаборавних знаменитости, али је веома леп и дотеран. Идеално за опуштање током врелог летњег поподнева у сенци разгранатог дрвећа и слушање птица. Пре револуције, у парку се налазила прва црква у Џанкоју. Сада је овде отворен плесни подијум и стално се одржавају разни забавни догађаји.

Најпознатија карактеристика града је геотермални извор, познат по кристално чистој води која излази из бунара. Ако се приближите извору, можете добити ефекат сауне. Лековити ваздух благотворно делује на људско тело и успешно лечи многе болести.

Најбоље време за посету овом граду је пролеће и јесен. Април, када сва околина мирише и затрпа се цветовима кајсије, брескве и шљиве, или у октобру, када плодови сазревају. У Џанкоју нема зиме као такве. Снега нема много, ретки су јаки мразеви. У летњим месецима, међутим, време је топло и суво.

Џанкој је веома живописан, миран град у коме се можете одморити са целом породицом по пристојној цени. Сва велика одмаралишта налазе се релативно близу њега, а ако желите, можете лако кренути аутобуским турама до обале.

Град Џанкој је главно транспортно чвориште на северу Крима. Железничка веза постоји у свим правцима, постоје аутопутеви који повезују север Тауриде са Феодосијом и Херсоном. Град је такође раскрсница железничке / друмске станице која припада железничкој линији Лозово–Севастопољ и укрштање је праваца: Харков–Севастопољ и Херсон–Керч. Осим тога, федерални аутопут Харков-Јалта пролази кроз град Џанкој.

У близини овог града нема мора. Али кримска степа се шири около. И река Степнаја протиче кроз сам град. Међутим, до мора, чак и до два, није тако далеко да стигнете: до Црног мора има – 60 км, а до Азовског – 135 км. Туристичке компаније града Џанкоја спремне су да организују излете у било коју тачку кримског региона.

Велики отаџбински рат нанео је страшну штету граду Џанкоју у Кримској области. Већина предузећа, попут железнице, лежала је у рушевинама, уништене су колективне фарме. Жртве међу цивилним становништвом Кримског Џанкоја биле су застрашујуће. Али људи су све превазишли и поново оживели и обновили град.

Који су споменици историје и културе у граду?

Црква Срца Христовог величанствен је пример неоготичког стила у архитектури, који се налази у близини Џанкоја, плени племенитом лепотом сваког госта. Манастир је сведок многих искушења која су задесила хришћане током година османске владавине. Сада у манастиру служе четири монаха и игуман манастира који омогућавају свакоме да се упозна са манастиром и његовом историјом.

Џанкојева визиткарта је чешка црква Срца Исусусова. Неоготички стил зграде плени утисцима многе путнике. Споља има запањујући поглед, али изнутра је још лепши. Према легенди, црква је у стању да оствари жеље.

Покровска црква. Изградња храма почела је 90-их година, 89 година након што је у Џанкоју подигнута прва црква у част Пресвете Богородице Тихвинске, која је оштећена током догађаја 1917. године. Сада се у цркви одржавају божје службе, отворена је недељна школа. Са овог места постоји прилика да се организовано отпутује до јединствених знаменитости полуострва Крим.

Џами џамија – међу становницима Џанкоја постоји значајан број муслимана. Џамија Џами није велика, једноспратна је бела зграда. У џамији се редовно служе службе, а када дођу летњи празници, у џамији се организује дјечији камп у којем се проучавају основе ислама.

Имање И. Н. Шатилова – сачуване зграде имања јасно говоре о посебностима архитектуре поседа земљопоседника крајем 19. века.

Људи из различитих делова огромне земље са захвалношћу се сећају града Џанкоја, где су вратили изгубљено здравље. У томе им је помогло лековито језеро Сиваш са јединственим блатом, које је увек препуно током летњих дана. Још један извор здравља брзо постаје све популарнији – извор геотермалног радона који је направио човек.

Џанкој се поноси својим пејзажним парком-резерватом „Калиновски", који се налази на легендарном – сланом – језеру Сиваш и који је један од центара биодиверзитета у региону. Прави познаваоци природе у свим њеним манифестацијама заустављају се у тихом дивљењу већ на првим метрима заштићеног подручја, јер се најразличитије опције за степске пејзаже такве лепоте тешко налазе било где другде. И, наравно, огромна и, што је најважније, разноврсна јата птица доносе активан живот у ове земље, од којих неке врсте стално живе овде, а неке хибернирају.

Ово је један од најпопуларнијих природних резервата на полуострву Крим, простире се на 12 хиљада хектара. Сликовити погледи

и јединствена степска флора резервата никога неће оставити равнодушним. На овим местима може се видети више од стотину врста ретких птица. Неки од птица које живе у парку живе овде током целе године, а неке долазе само зими.

Гости парка ће се срести са нетакнутим кутком нетакнуте, дивље природе, где можете лежерно да лутате, опуштајући се и уживајући у лепоти ових места и чистом ваздуху и у потпуности уживати у локалној лепоти. Резерватни парк заузима 12.000 хектара површине где се могу срести стотинак врста птица (галебови, корморани, пешчаре и друге птице). У парку се могу направити сјајне фотографије и погледати локална флора и фауна.

Срце Крима није поштеђено ни Великог отаџбинског рата. Многи совјетски војници и официри погинули су у борби против фашистичких освајача у Џанкоју и околини. Зато овде има толико споменика који су овековечили сећање на хероје. У знак сећања на хероје-пилоте који су ослободили град и цео Крим, подигнут је споменик на аутопуту Симферопољ–Москва. На градском гробљу налазе се масовне гробнице на које са цвећем долазе и захвални потомци погинулих хероја.

Локални становници су веома осетљиви на историјско памћење, јер је током година окупације у Џанкоју, у близини фабрике конзерви, постојао концентрациони логор и све страхоте које су се тамо догодиле, људи из Џанкоја знају из прве руке.

Још једна атракција Џанкоја је локални Историјски музеј, који може причати о богатој историји града, његовом начину живота и култури. Осим тога, туристима ће се допасти јединствене изложбе и фотографије из прошлости.

Грци који су живели овде бавили су се винарством на овим просторима пре 2.000 година. Вековне традиције и винова лоза сазрела под степским сунцем дају одличан резултат: вина из Џанкоја, укусна и слатка, са јединственом аромом високо су цењена далеко изван граница Крима. А колико тек воћа и поврћа сазрева под благословљеним сунцем на овој земљи.

Полуострво Крим једноставно задивљује богатством и природних лепота и вештачких креација људи – паркови, дворци на морској обали, урбана архитектура... И, наравно, туристи из Русије и целог света овде теже управо дивним плажама и одмору у овом елегантном окружењу. Стога су први на листи градова имена која су постала гласна и популарна у совјетско доба – Јалта, Феодосија, Евпаторија, Гурзуф,

Алушта. Па ипак, скромни Џанкој, који је задржао свој провинцијски шарм још од времена Скита, успео је да остане миљеник путника.

Занимљиво је да не може привући туристе, на пример, луксузним црноморским плажама – далеко је одавде до обале. Али чињеница остаје: Џанкој је заправо капија самог Крима, односно на његову железничку станицу стижу сви они који сањају да проведу дане одмора на полуострву. Међутим, прешавши „праг" Крима на овом месту, пре него што пређете у предвиђено летовалиште и одмаралиште, вреди остати у овом „слатком селу" – како се име Џанкој најчешће преводи. За оне који су уморни од бетонских небодера мегаполиса и брзог ритма аутопутева, град пружа пријатну тиху атмосферу, практично – опуштање.

Али дуга историја Џанкоја, испуњена разним догађајима, огледала се у гомилању музејских експоната, у споменицима на градским улицама и у самим зградама. Џанкој је град у коме само треба да ходате полако, уживајући у уредности и правилности локалног живота. Климатске карактеристике омогућавају атрактивне шетње како у самом Џанкоју, тако и у његовој околини: углавном је суво, али не нарочито спарно лето.

Железничка станица града остаје дуги низ година најважнији чвор раскрснице Харков–Севастопољ–Херсон–Керч, а такође је и велико ранжирно стајалиште у Русији. Џанкој такође има још један свој особени заштитни знак, који је већ поменут, невероватно вино, због којег већ вреди доћи овде.

Према легенди, стари Грци били су пионири у винарству овог краја, а садашње пиће је практично остало непромењено неколико миленијума – задржало је свој „ексклузивни" укус, слаткоћу. Пре око две и по хиљаде година, Грци су почели да развијају ове земље. Локална клима показала се као веома повољна за узгој винограда и винарство. Вино у Џанкоју производи се до данас. Његов рецепт одликује посебан скитски дух. Вино има густ, снажан и сладак укус. Вина која се овде производе понос су града а чији је рецепт сачуван од старих Грка. Локални винари следе овај рецепт више од две хиљаде година. Легенда или не, међутим, јединствени укус вина Џанкоја воле и становници и гости Крима. Након дегустације вина, можете осетити историју града. Вино је препуно јединственог слатког укуса и густе је конзистенције.

Још једна неприметна предност на први поглед са којом ће гости града овде моћи да се упознају је невероватно укусна кримско-татарска кухиња заснована на кримско-татарским посебностима. На пример,

сами становници верују да је најбољи чебурек на Криму онај који се налази на железничкој станици Џанкој.

Осим тога, постоји много воћа и поврћа које се узгаја у повољној клими, што значи да је посебно укусно. Једном речју, пре него што зароните у бучан, ужурбан и живописан свет једног од кримских одмаралишта, било би лепо провести неколико дана у Џанкоју, „слатком селу".

БАХЧИСАРАЈ – ИСТОЧЊАЧКА БАЈКА НА КРИМУ И ГРАД КОЈИ ТРАЈЕ ПЕТ ВЕКОВА

Назив града у преводу са кримско-татарског значи „врт-палата". Некада је био главни град Кримског каната, а данас је један од туристичких магнета полуострва.

Бахчисарај (рус. Бахчисарай, кт. Bağçasarau, Багъчасарай) град је на Криму у којем живи по последњим подацима 26.363 становника. За време Кримског каната био је престоница кримских Татара.

Бахчисарај је мали град на Криму, који се налази између великих градова Крима Симферопоља и Севастопоља. Заузима повољан економски положај, железницом и друмом је повезан са главним градом Крима.

Град са богатом историјом и културом, који је упркос историјским сударима успео да сачува свој идентитет. Чак и пре успона Златне Хорде и заузимања територија од зараћених племена, Караити и хришћани су мирно живели на земљама Крима. Грчки монаси су се појавили 754. године и развило се православље. У 15. веку манастир Успење се назива центром православља на Криму – Кримски Атос.

Познате личности попут А. В. Суворова, Г. А. Потемкина, иранског архитекте и вајара Омера, који су створили Фонтану суза од мермера, допринеле су историји града. Опеван у уметничким делима град А. С. Пушкина, Адама Митскевића, Лесје Украјинке, А. П. Чехова, Л. Н. Толстоја. В. А. Серова је овековечио град на својим платнима. Многи други познати људи су се дивили историји града.

Ратови и миран живот, културни развој – све је то било присутно у дугој историјској фази у развоју и формирању града Бахчисарај. Совјетски период почиње 1918. године и обележен је индустријским растом и развојем, у то време су се појавила велика предузећа и фабрике.

Назив града у преводу са кримско-татарског значи „врт-палата". Некада је био главни град Кримског каната, а данас је један од туристичких магнета полуострва који својом историјом и невероватном архитектуром привлачи путнике из целог света. Овде има много атракција, али многи туристи немају много времена, јер желе да виде што више током свог одмора на Криму.

Први помен Бахчисараја појавио се 1474. године. Кан Менгли Сахиб Гираи, син првог владара и оснивача Кримског каната, Хаџи Гираија,

почео је да гради град, почео је да гради нову резиденцију. Почетно седиште владара кримско-татарске државе налазило се недалеко од Бахчисараја, у долини Ашлама-Дере у Салачику. Када је долина постала уска за ханов двор, одлучено је да се комплекс палате постави на ново место. На овом месту постојали су вртови, шуме и травнате ливаде, где су кримски ханови обично ловили. Због тога је нова резиденција ханова добила име Бакхчисарај, што на кримско-татарском језику значи „палата у вртовима". Главна архитектонска идеја комплекса такође је одговорила на име града – оличење муслиманске идеје о Рајском врту на земљи, где су дворишна дворишта затрпана зеленилом, цвећем и фонтанама, где су прозори заштићени од сунца ажурним решеткама, а само становање украшено је елегантним сликама и калиграфским писмом из Курана.

Изградња Канове резиденције почела је 1532. изградњом Велике канске џамије и купатила Сари-Гузел (Златна лепотица). Ове две зграде појавиле су се неколико месеци пре појаве првих градских блокова нове престонице.

Активно пресељење из Салачика у Бахчисарај отпочело је одмах након полагања комплекса палате. Испрва су то биле породице градитеља које су подигле палату, затим су се тамо почели досељавати предузимљиви трговци и занатлије, а иза њих су се локално „племство" и великодостојници почели насељавати на новом месту. Град је своје песничко име наследио по имену комплекса палате, око којег су почеле да расту четврти.

До тренутка када је Бахчисарај добио статус града, постојало је две хиљаде кућа и имања, са око 25 хиљада људи и 32 џамије су функционисале у 32 четврти, на које је цео град био подељен. По правилу, називи четврти понављали су називе џамија, које су пак добиле имена по људима који су их изградили.

Највећа четврт града налазила се у срцу главног града и звала се Хан-Џами. У овом маалу се налазила ханова палата, највећа џамија у граду и око две стотине кућа грађана. Временом је четврт расла, а већина радионица и радњи била је концентрисана у центру града. Са обе стране садашњег трга испред палате налазили су се трговачки и занатски редови обућара, лимарија, филцара, бачвара, као и бројни кафићи и мала фабрика жица.

За разлику од већине средњовековних градова, Бахчисарај никада није био окружен зидом тврђаве, али су понекад између четврти подигнути празни зидови. Сада од њих практично ништа није остало.

До 18. века, ханова престоница достигла је врхунац. Хиљаде трговаца окупило се на бахчисарајским пијацама и караван-сарајима, пет стотина радионица производило је све врсте рукотворина. У граду је изграђено скоро сто и по фонтана, чији су млазови прштали изворском водом.

До краја 19. века, каменом поплочане улице почеле су да се осветљавају керозинским фењерима, и ниједан кримски град се није могао похвалити таквим бројем занатских радионица. До 1874. године у граду је било 209 продавница. Становници Бахчисараја трговали су снабдевајући све околне градове и села потрепштинама. Далеко од Крима били су познати производи из Марока, седла, појасеви, огртачи, ножеви, бакарни судови, филц, златни и сребрни накит. Имена посебно вештих мајстора преносила су се с колена на колено. Свака радионица је била под патронатом посебног свеца, имала је своје заставе и њиме је управљао изабрани предрадник. Некадашње становнике главног града опслуживало је пет кројача, 24 бербера, који су често обављали функције прве помоћи. Бербери нису само шишали и бријали, већ су онима који су крварили пружали превијање и престајали су да крваре, па чак су и вадили зубе.

Упркос чињеници да је у граду било шест буза-хана (из „буза" се појавила реч „бузит"), један паб и неколико државних винотека, било је необично видети пијаног на улици. Осим локала за пиће, госте и грађане опслуживало је 11 таверни и 78 кафана, од којих је 16 обезбеђивало и смештај. Осим тога, у граду су постојала четири удобна хотела.

Захваљујући напорима градоначелника Мустафе Мурзе Давидовича, 1901. године отворено је кримско-татарско позориште и прва занатско-индустријска школа. А захваљујући кримско-татарском просветитељу Исмаилу Гаспринском, Бахчисарај је стекао славу издавачког центра. Штампарија и прве новине *Терјиман* (*Преводилац*) почеле су да излазе у граду априла 1883. године.

Ханова резиденција се стално ширила, неке одаје су обновљене по укусу нових ханова, довршене су нове зграде и павиљони. На пример, под Исламом Гираијем III, појавила се сала за састанке, а под Бахадиром Гираијем I и сала за службене пријеме. Каплан Гираиј I овековечио је његово сећање изградњом Златне чесме, а Селиамет Гирај II је подигао видиковац. Његово име је уклесано и на многим зградама палате, посебно изнад улаза у џамију Велики Кан, коју је обновио након пожара 1736. године. Арслан Гирај је изградио медресу (образовну

установу) поред Ханове џамије. А Крим Гирај је подигао прелепу диурбе (маузолеј) Дилиара Бикеч, фонтану суза Селсебила и богато украсио унутрашње одаје палате, посебно Златну витрину. Током векова, изглед палате су променили не само архитектонски, већ и украсни стилови.

Обрасци зидних слика из 17. века који приказују гроздове грожђа и мермерне плоче замењени су изузетним биљним композицијама у стилу „кримског рококоа".

Упркос преправкама и преуређењима, и даље се може видети јединствени декор просторија, сачуван из времена кримско-татарске државности, који се одликује својим стилом и бојом: то су обојени витражи у прозорима, плафони са геометријским елементима шаре, као и камини од резбареног камена.

Данас од 16. века није преживело толико – Саборна и Дворска дворана, Мала и делимично Велика палата џамије, Алевиз портал, ханово купалиште и мезар (гробље).

Иначе портал Демир-Капа (Гвоздена врата) датира из 1503. године. Ово архитектонско стваралаштво у ренесансном стилу створио је италијански архитекта Алвисе Неве, па се зато назива и портал Алевиз.

У почетку, пре него што се уздигао изнад амбасадорских врата, налазио се изнад врата палате прве резиденције ханова.

Главни улаз у ханову палату била су Северна врата – Дарбехане-Капи (Врата ковнице), преко чијег лука је била плоча са хералдичким барељефом у облику две борбене змије. Легенда каже да су две рвачке змије, више попут митских змајева, алегоријски одражавале борбу Турске и Златне хорде за утицај на полуострво Крим и жељу кримског кана за независност, што је било могуће након помоћи Турске у поразу ђеновљанских поседа 1475. године.

Истина или не, дошло је до наших дана да се једном син кана Менгли-Гираија спустио у долину пуну дивљачи, након успешног лова, сео је поред реке и на супротну обалу Чурук-су и видео борбу две змије. У смртној борби оштрим зубима међусобно су се кидали. После дуге борбе, једна змија, исцрпљена, престала је да се опире и беживотно обесила главу. У то време, трећа змија је пожурила из шикаре до места битке. Насрнула је на победника и започела је нова битка. Борба змија настављена је већ у грмљу, али је ханова пажња била окренута пораженој змији. Гледајући је, помислио је на свог оца Менгли-Гираија, чије је стање било попут ове полумртве змије. У својим мислима, син владара

се више није надао да ће његова породица наставити да влада на Криму, и размишљао је само о томе ко ће кога победити у предстојећој бици за Крим: Златна хорда – Турци?Али оно што је видео додатно га је запањило: прва поражена змија почела је да даје знаке живота и покушала је да подигне главу. Полако је допузала до воде и, напињући последње атоме снаге, заронила у реку. Затим је, извијајући се и добивајући флексибилност у покретима, пливала све брже, а када је испузала на обалу, на њој није било ни трагова рана. Змија је поново уронила у воду, брзо препливала реку и нестала у грмљу.

Сахиб-Гиреј се обрадовао: ово је срећан знак који је значио да им је предодређено да се уздигну и да ће још оживети, попут ове змије. Рекао је свом оцу о ономе што је видео, а убрзо су добили и дуго очекивану вест да је османска Порта победила Хорде кана, који је истребио Гираијеве ратнике и стрмим стенама их отерао у тврђаву. На месту где су се две змије бориле у смртној бици, Гирај је, према легенди, саградио своју палату.

Тренутно се Бахчисарај састоји од три велика округа старог града, новог, са вишеспратним совјетским зградама и микроокруга у којима су кримски Татари који су се вратили у домовину изградили своје куће.

Ханова палата је сада део историјског и културног резервата Бахчисарај. Године 2013. бивша предачка резиденција ханова, као историјски и културни споменик од глобалног значаја и једини светски пример архитектуре кримско-татарске палате, био је кандидат за укључивање на листу светске баштине Унеска. Нажалост, због ситуације око полуострва настале након његовог поновног враћања у састав Русије и реакције запада на то, овај поступак је обустављен.

Територија комплекса палате, која је служила кримским владарима од 1532. до 1783. године и некада је заузимала око 20 хектара, данас се смањила на 4,3 хектара.

Град је такође доживео значајне промене. Данас, уз пут до ханове палате, више нема оних радионица и рукотворина које су некада донеле Бахчисарају заслужену славу града занатлија. Пут до главне атракције Крима са обе стране града чини небројено много ресторана, кафића и продавница. Сви они су дизајнирани да служе туристима, јер је дошло до процвата кримске егзотике, упркос чињеници да су карте за музеје у Бахчисарају увек биле најскупље, а предавања водича „идеолошки најдоследнија". Али у сваком тренутку овај град-музеј имао је свог обожаваоца. Шетња улицама овог града и стазама „палате-баште"

давала је осећај мира, спокојне радости и филозофије. Можда се ово најбоље чита у стиховима Ане Ахматове:

„Поново ми је дремао
Наш последњи звездани рај
Град топова чисте воде
Златни Бахчисарај ...”

Све више туриста почиње крчити пут до Бахчисараја, да погледа ноћни Бахчисарај са висине џамије Великог Хана, у чијим зидовима се налазе јединствени експонати и где су биле су изложене древне књиге и древно оружје. Коначно, тенк, који је уплашио туристе, такође је уклоњен са постоља иза Јужне капије, која је циљала директно на главну зграду палате.

Главни историјски и туристички локалитет Бахчисараја је Ханова палата. Ово је једна од посетница полуострва, које је споменик културе од глобалног значаја и једини пример кримско-татарске архитектуре палате у свету.

То је једини сачувани споменик кримско татарске дворске архитектуре. Подигнут је средином 16. века. Најстарије грађевине на територији читавог комплекса датирају из 1530. године. То су парна купатила Сари-Гузељ и велика Канска џамија. Специјално за владара је била направљена ложа, украшена витражима и керамичким плочицама из Изника. Џамија се и данас користи за муслиманске обреде. Бахчисарајски дворац није био једина резиденција татарског кана. Постојало је још пет такозваних „малих двораца”.

Преко 200 година дворац је био центар политичког живота Кримског каната. Сваки владар је градио нове објекте по којима је остао познат, и уједно је учествовао у формирању данашњег изгледа дворског комплекса. Многобројне фонтане и паркови упућују на сам назив дворца, јер „бахчисарај” на кримско татарском језику значи „дворац-врт”. Место створено за одмор у хладовини као да оваплоћује представу о рају на земљи.

Дворски комплекс је направљен у архитектонском стилу типичном за Крим у поменутом периоду. Поред административних зграда у њему су биле и личне одаје татарског кана и његове породице, библиотека, џамије и други објекти Сала Дивана је једна од најупечатљивијих у дворцу. Ту су решавана најважнија питања управљања канством. Кан је седео на трону пресвученом наранџастом чојом и украшеном златним везом. Најближим сарадницима је било дозвољено да седе на ниским

диванима, а кановим саветницима на клупама поређаним дуж зида. У одаји су сачувани витражи и таваница са рељефним украсима из 16. века.

У дворцу је радио познати неимар Омер. Његови ликовни украси су сачувани на Великој канској џамији и у Летњиковцу. Он га је у 18. веку прерадио додавши још један спрат – Златни кабинет. Ликовни украси неимара Омера су сачувани на Великој канској џамији и у Летњиковцу.

Комплекс палате укључује више од 20 објеката. Међу њима су северна и јужна капија, трг палате, Свитски и главна зграда, харем, ханова кухиња и стаја, соколска кула, библиотека и још много тога.

За време Руско-турског рата Бахчисарај је заузела руска војска 1736. године. Под командом фелдмаршала Миниха руска армија је први пут ушла на Крим. Миних је са армијом дошао до Бахчисараја и спалио дворац и канску престоницу. Затим је Катарини Другој послао рапорт о „потпуној викторији", тј. победи. Касније је дворац обновљен, али је сачуван опис старог изгледа дворца, који је састављен према Миниховој наредби.

„Чесма љубави, извор живота" – она коју је прославио велики руски песник Александар Пушкин – налази се на територији ханске палате. Подигнута је 1764. године и данас је један од најпопуларнијих и најфотографиранијих објеката у палати. Она је један од најпознатијих споменика на територији дворца. Према легенди, она је подигнута по наредби кримског кана Гираја у знак сећања на његову вољену, Диљару Бикеч, поред њеног маузолеја. Вода која капље била је симбол суза, а пехари симбол туге којим је испуњено срце.

Фонтана је 1787. године, уочи доласка Катарине Друге, пренета у засебно двориште са фонтанама. Бахчисарај је 1820. године посетио чувени песник Александар Пушкин. Неколико година касније он је написао поему „Бахчисарајска фонтана" („Чесма Бахчисараја") и стихове по којима је овај дворац постао чувен: „Чесмо љубави, чесмо жива! / Донех ти на дар две руже ове..." Већ годинама постоји обичај да се свакодневно у пехар фонтане стављају по две руже.

Дуги низ година владари овде, у палати, доносили су значајне политичке одлуке које су утицале на судбину стотина хиљада људи. Данас је палата део историјског и културног резервата Бахчисарај и једно је од најпосећенијих места на полуострву.

Често су Бахчисарај посећивали руски монарси. За време једног путовања Катарина Друга је овде провела 3 дана. У знак сећања на ту

посету постављен је знак поред пута (такозвана Катаринина миља), којим је обележен царичин пут из Петербурга на Крим. Касније су овде боравили Александар I и Александар III, а 1912. године је Бахчисарај посетио и Николај II. У знак сећања на посете руских царева у Бахчисарају су постављани споменици. На пример, поводом 300-годишњице дома Романов од новца који су прикупили житељи Бахчисараја 1913. године је подигнута фонтана. То је био први у низу споменика подигнутих тим поводом.

Миља – су историјски и архитектонски споменици, који су камени путокази на путу Катарине Велике од Санкт Петербурга до Крима. Више од два века, већина „Катарининих миља" је уништена, а до нашег времена само је осам преживело у целини или делимично, од тога пет на Криму. Једна таква миља налази се у близини Ханове палате и једна је од локалних атракција.

Пећински манастир Успења Анастасиевског заиста је иконично место за локално становништво и госте полуострва, смештено на периферији града у клисури која носи име Пресвете Богородице. Неки истраживачи верују да је монашки живот настао овде у 8. веку. А разлог за стварање храма био је чудесан изглед иконе Богородице, која је касније добила име Бахчисарај. Данас се поштује као једно од главних православних светишта Крима, стотине хиљада ходочасника из различитих земаља посећују га сваке године.

У Бахчисарају постоји једина историјска медреса која је преживела совјетски период – муслиманска образовна установа. Ово је медреса Зиндхирли, коју је 1500. године основао Хан Менгли I Герај.

Преплитање епоха посебно се осећа у Бахчисарају. Због своје архитектонске разноликости и најбогатије историјске прошлости, добио је назив „град од пет векова".

ГУРЗУФ – „МАЛА ИТАЛИЈА" НА КРИМУ И МЕСТО ГДЕ ЈЕ СВОЈЕ ПОСЛЕДЊЕ ДАНЕ ПРОВЕО ЧЕХОВ

Гурзуф представља насеље урбаног типа на Криму и удаљен је 11 километара источно од Јалте, на обали Црног мора на ушћу реке Авунде.

Лепо одмаралиште на полуострву Крим, Гурзуф привлачи туристе својим величанственим пејзажима, погледом на море са висоравни, чистим плажама и свежим ваздухом. Шетајући његовим уским уличицама, са свуда расцветалим мирисним грмљем и двоспратним кућама прекривеним поплочаним крововима, стичете утисак да се налазите у старом италијанском граду. Гурзуф је једно од одмаралишта на јужној обали Крима. Ово је заправо приморско место, невелики град по величини од око десетак хиљада становника. Стога они који су уморни од градске вреве често долазе овамо. Гурзуф је насеље урбаног типа на Криму и удаљен је 11 километара источно од Јалте, на обали Црног мора на ушћу реке Авунде.

Долина, у којој се налази бајковити Гурзуф налази на надморској висини од 63 м изнад бескрајног нивоа мора, урођена је у егзотично зеленило. Није ни за шта што се овде налази дечији камп Артек – најбољи за рекреацију деце. Гурзуф су одабрали за одмор и пуњење снагом многи познати људи. Трговац из Твера, Афанасиј Никитин, оставио је дивне белешке у „Шетњи на три мора" о овом јединственом делу Земље када је путовао у Индију. Најталентованији руски уметници – К. Коровин, И. Ајвазовски и други – црпили су овде инспирацију за задивљујуће морске пејзаже за своје слике. Песници и писци су овде пронашли невероватне риме и поређења за светски позната дела.

Гурзуф је смештен на релативно малом подручју за све оне који би желели да уживају у неупоредивој кримској земљи. Постоји много удобних хотела, пансиона и санаторијума. Лековити ваздух Црног мора не оставља равнодушним никога ко на одмор или у друштву долази са породицом. Опуштајући одмор у приватном смештају, заштићен од оштрих ветрова, створен је за уживање у миру.

Гурзуф се налази на југу Крима. Ово је само срце јужног полуострва. Овде се налази камп Артек на чијој територији можете посетити диван

парк чемпреса, Пушкинову пећину, из које се види целокупно подручје кампа, Шаљапинову стену.

Град се налази у подножју планине Медвед. Постоји легенда о злом вођи медведа који је склонио девојчицу. Живела је у чопору медведа, а касније је упознала младића, са којим је одлучила да отплови бродом. Стари отац није могао да обузда тугу и још увек лежи гледајући море. Отуда и назив.

Порекло имена овог малог градића није тачно утврђено. Према једној од верзија, повлачећи паралелу са локацијом у подножју планине Медведа, име потиче од латинске речи „урсус" (медвед). Према алтернативном мишљењу, име има гото-аланске корене и дословно значи „планинска долина".

Први досељеници долине Гурзуфа населили су се овде у III миленијуму пре нове ере – о томе сведоче резултати совјетских ископавања 60 -их година прошлог века.

Први писани спомен Гурзуфа нађен је у расправи историчара Прокопија Кесаријског, датираној 554. године. Он обавештава о изградњи тврђаве Алустон и дворца у округу Горзувица по налогу Јустинијана I. Тврђава основана у то време на стени Јеневез-Каја стајала је девет векова и потпуно је уништена у 15. веку. Она је имала кључну улогу у одбрани власника ових места, која су се често мењала. Прво су то били Византијци, затим Хазари, па Ђеновљани.

Седамдесетих година 15. века Афанасије Никитин посетио је Гурзуф, који је оставио траг о месту у свом делу „Шетајући преко три мора". Од друге половине 15. до краја 18. века, Гурзуфом је, као и великим делом јужне обале савременог Крима, владао турски султанат. Међутим, локално становништво је било хришћанско. У 17. веку овде је почело ширење ислама.

Када је Крим припојен Русији 1783. године, место је постало део Симферопољског округа. Након тога дошло је до неколико реконструкција административне поделе Руског царства.

У 18–19. веку, становништво места није прелазило 700 становника. У то време, Гурзуф је почео постепено да стиче удобан одмаралишни изглед, јер су се овде почеле појављивати даче представника руске елите, међу којима су биле виле Коровина и Чехова.

Почетком 19. века околна земљишта су додељена војводи од Ришељеа, оснивачу Одесе, који је одмах изградио луксузну кућу. Ова вила са величанственим пејзажним парком угостила је Пушкина, који је

повезан са многим незаборавним местима и догађајима из историје Гурзуфа.

Гурзуф је 1930. године добио статус насеља урбаног типа, а 1944. становништво се значајно смањило због депортације кримских Татара који су овде живели и њиховог пресељења у централну Азију. У совјетско време на територији Гурзуфа изграђен је и отворен дечији санаторијум за пацијенте са бронхијалном астмом и упалом плућа. Изграђено је и неколико кућа за одмор и велики пансион.

Уске улице, старе зграде за које се чини да су настале из источњачке приче, шуме и стене – то је оно што је Гурзуф. Знаменитости малог места и градића између Јалте и Алуште неће оставити равнодушним ниједног туристу. Њихова разноликост задивиће и најсофистициранијег путника. Овде се налазе необичне стене, јединствени музеји и живописни паркови.

Гурзуф представља спој егзотичне природе, планина, топлог мора и сунца, развијене инфраструктуре, чистог ваздуха. Гурзуф је једноставно створен за удобан боравак са пуно забаве, или за усамљени одмор на дивљим плажама, где се можете сунчати на не препуном месту и у складу са природом. На плажама Гурзуф постоји сва потребна инфраструктура. Готово све плаже прекривене су малим шљунком, ширина може досећи педесет метара.

У близини плажа пронаћи ћете велики број кафића, штандова са сладоледом и безалкохолним пићима, као и многе атракције за све узрасте. Такође можете изнајмити катамаран или чамац, а на благајни на пристаништу можете купити карте за брод који плови до Јалте.

Једно од најсликовитијих места у Гурзуфу је плаћена плажа „Чеховка", која се налази у Чеховском заливу, у подножју литице Ценевез-Каја. Ову плажу можете посетити само проласком кроз Кућу-музеј А. П. Чехова. За оне који више воле самоћу док уживају у лепоти Гурзуфа, постоји неколико усамљених плажа са прелепим пејзажима и високим литицама. У Црном мору, у близини Гурзуфа могу се видети и мала стеновита острва (Мали и Велики адалари). Ова острва су споменик природе и настањена су морским птицама.

Приликом доласка у Гурзуф било би пожељно одвојити мало времена за посету локалним атракцијама. Можда би најбоље било отпочети од дечјег центра Артек. На његовој територији постоји много музеја, као и историјска места попут рушевина ђеновљанске тврђаве и византијских утврђења. Након кампа, шетња се може наставити падинама

Ају-Дага. Можете се отићи на једнодневни излет на планину Мевед и уживати у јединственом погледу на целу јужну обалу Крима

Територија Гурзуфа подељена је на „старе" и „нове" делове. Старо насеље је живописније и пријатније. Уске улице, уредне ограде са вратима опточеним грожђем, шарене куће подсећају на провинцијску Европу. Нови округ са високим зградама и луксузним хотелима налази се мало више. Засебну огромну територију, која се простире до подножја Ају-Дага, заузима камп Артек.

Шеталиште и плажа су на најнижој тачки, остали простори су на вишим нивоима, који су распоређени на размакнут начин.

Гурзуф има велики избор смештаја за свачији укус, од јефтиних соба у приватном смештају до угледних хотела. Нема проблема са продавницама, кафићима, ресторанима и другим услугама из услужног сектора.

Луксузни парк у Гурзуфу је диван украс овог кримског градића који се налази на 12 хектара обалног појаса. Налази се у улици Лењинградскаја, 10, недалеко од Пушкиновог шеталишта. Територијално, парк Гурзуф се простире са обе стране реке Авунде, која се овде улива у Црно море. Тако га она конвенционално дели на два дела. Мањи део је оплемењен – у њему су концентрисане све главне атракције парка Гурзуф. Остатак територије опремљен је биоскопом, игралиштима и спортским теренима, позорницом на отвореном.

Главни објекти који привлаче пажњу су скулптуре које су свеприсутне у парку Гурзуф. Најпознатији производ архитектонског стваралаштва је „Фонтана богиње ноћи". Њено порекло није поуздано познато. Најпопуларнија верзија каже да је ова фонтана била на Бечкој изложби 1898. године, а касније је завршила у Гурзуфу. Поред ње, такође је занимљива и „Купачица", коју „чува" жива ограда од витких чемпреса, стабала банана. Можете видети фонтане, маслиник. Парк је засађен разним биљкама и дрвећем.

Скулптуре под називом „Нимфа" и „Рејчел" нису ништа мање лепе. Прва од њих окружена је густом завесом од протока воде, а друга приказује библијске слике. Лепа жена стоји на постољу држећи врч на глави. Млазови воде теку из ње у округлу посуду постављену испод скулптуре.

Овде можете видети и друге занимљиве фонтане и скулптуре. На пример, „Медвед са младунцима", „Јелени на појилишту", „Мајка која купа децу".

Осим архитектонских креација, у парку Гурзуф расте више од 110 врста зимзелених биљака карактеристичних за јужну климу. У прошлом веку овде су посађени пирамидални чемпреси, италијански борови, магнолије великих цветова, јагоде и османтус. Постоје најмање три врсте кедровог дрвета: атлантски, либански и речни. Грмље племенитог ловора, бриљантног лигуструма, букса и других представника вртне и парковске уметности врло су се складно уклопили у целокупну слику. Парк у Гурзуфу је одлично место за опуштање туриста. Увек се можете сакрити од вреле кримске врућине под „шатором" дрвећа које га испуњава. Парк Гурзуф једна је од знаменитости места, коју вреди посетити упоредо са Чеховљевим или Пушкиновим музејом.

На територији Велике Јалте у близини дечијег комплекса за побољшање здравља „Артек" у Гурзуфу налази се много стена које се надвијају над Црним морем. Једна од њих је добила име по легендарном певачу Фјодору Шаљапину. Насупрот овој стени налазе се Адалари – читав низ планинских острваца.

Крајем 19. и почетком 20. века ова стена је била део одмаралишта, које је у то време припадало Олги Соловјовој, ванбрачној супрузи градитеља мостова Владимира Березина. Шаљапин је често посећивао ово место и комуницирао са његовим власником. Предложио је Соловјовој да поред ове стене сагради Кућу креативности у којој би се могла окупити талентована омладина. Али ова идеја ни на који начин није инспирисала госпођу Соловјову и она се одупирала таквим пројектима веома дуго. Али једном када је чула певање Фјодора Шаљапина, срце јој се растопило и одлучила је да подржи његове тежње да уједини креативну младост унутар зидова једне куће. Али овом пројекту није било суђено да се оствари. Већ уочи Октобарске револуције, Шаљапин је купио ову стену за 10 хиљада рубаља. Пројекат је већ развијен, па чак и мост. Али ситуација је приморала Фјодора Шаљапина да напусти земљу и изградња куће уметности је обустављена. Али велики певач се никада није вратио у Русију. Последње године живота провео је у Француској, где је и умро.

Шаљапинова стена је веома лепо и живописно место. Уздиже се четрдесет метара надморске висине, а пењање на сам врх отвара величанствен поглед на бескрајно море и величанствене планине. Око стене се налазе дивље камените плаже са врло чистом водом. Ту су и увале – омиљена места за рођење. Поред Шаљапинове стене налази се Пушкинова стена. Кажу да је Александар Сергејевич једном читао своје

песме док је стајао на литици. Шаљапинова стена, иако није укључена у рејтинг најбољих стена Крима, ипак представља атракцију и посета овој стени донеће многа естетска задовољства и утиске.

Централни део Гурзуфа налази се на 63 метра надморске висине. Насеље се територијално може поделити на четири целине. Прва локација је приморски део Гурзуфа, где живе локални становници. Ово подручје се сматра најстаријим. Средњовековни укус овде је и даље очуван због старих кућа изграђених пре револуције и уских улица. У овом делу Гурзуфа налази се Лењинградскаја улица, која је централна. Друга локација је део Гурзуфа, где локални становници живе у модерним кућама изграђеним 60-их година 20. века. У овој области концентрисане су потребне институције: школа, библиотека, пошта, савет. Овде живи највећи део становништва Гурзуфа. Трећи део је територија санаторијума, пансиона и лечилишта, који се налазе дуж шеталишта Гурзуф. Четврто место је камп Артек, који се простире на површини од 300 хектара до источне границе Гурзуфа.

Гурзуф је мало кримско место на обали мора где су живели многи познати људи. У Гурзуфу су сачуване куће, даче и музеји познатих писаца, песника и уметника, племства. Постоје многи паркови и палате, дворци и санаторијуми, куле, стене и пећине, као и рушевине средњовековних тврђава. Па, и наравно Артек, међународни дечији центар у подножју Ају-Дага. Ипак, две најпознатије знаменитости овог малог градића на југу Крима су Музеј Александра Сергејевича Пушкина и Кућа-музеј Антона Павловича Чехова.

Уметност А. С. Пушкина је веома занимљива и разнолика. Свако његово дело било је по нечему инспирисано, и са сваким од њих је нераскидиво повезан неки сегмент песниковог живота. „Затвореник Кавказа", „Фонтана Бахчисарај", „Таврида" – ове песме су биле креативни резултат песниковог тронедељног боравка на Криму. Тако кратко, али тако плодно било је време проведено у Гурзуфу. Чак се и идеја о писању „Евгенија Оњегина" родила овде. О томе сведочи преписка А. С. Пушкина и Н. Б. Голицина.

Зграда савременог Музеја А. С. Пушкин у Гурзуфу припада зградама почетка века. Ово је прва двоспратна зграда у читавом јужном делу Крима, изграђена у стилу Европљана. Власник и иницијатор изградње био је војвода Арманд Емануел ду Плесис Ришеље, који је у то време био генерални гувернер Новоросијевске територије. Осим куће, желео је око себе да створи прелеп парк, који је и даље украс Гурзуфа.

Сам војвода ретко је долазио на његово имање, па се кућа стално изнајмљивала туристима. Међу станарима једном приликом била је и породица генерала Н. Н. Рајевског, који је позвао А. С. Пушкина да га посети. Истина, сврха песникове посете јужној обали Крима није била сасвим добровољна. Овде је прогнан, јер је био превише смео у својој поезији. Али упркос свему, Александар Сергејевич Пушкин је свој боравак овде сматрао срећним.

Идеја о отварању меморијалног места (Музеј, од 1989) посвећеног великом песнику пала је на памет Б. В. Томашевском – научнику чији је живот био повезан са проучавањем свега што се тиче Александра Сергејевича Пушкина. Иначе, једна од музејских дворана је његова меморијална радна соба. Сада је овде развијено пет програма који укључују и најмлађе посетиоце. Традиционални догађаји годишње се одржавају у згради Музеја. Дан сећања А. С. Пушкина се слави у фебруару, у мају се млади песници и читаоци јужне обале такмиче у својим вештинама, у јуну се одржава Дан музике и поезије Гурзуфа, а у новембру дани Б. В. Томашевског.

Свих шест соба Музеја А. С. Пушкина испуњени су полицама са подацима о животу и раду песника на Криму. Чак су и неки од његових предмета за домаћинство преживели. А ако прошетате парком, можете се срести са „очевицима" боравка Александра Сергејевича на овим местима – древним чемпресом и моћним платаном. Постоји чак и легенда да је славуј сваког јутра долетео до песника и певао му песме, седећи на грани једног од ових стабала и надахњујући га на стваралачке подвиге. Пушкинов музеј у Гурзуфу једна је од најлепших знаменитости Крима, која овековечује сећање на великог писца који је свим срцем био заљубљен у полуострву Крим.

Ово је место где велики писац није дошао својом вољом, већ су овде написане његове познате песме. Музеј је сачувао неке предмете из живота Александра Сергејевича. Посетивши ово место, гости могу да осете атмосферу деветнаестог века, и да осете књижевни дух аутора.

Антон Павлович Чехов живио је пет година на југу полуострва Крим. А то су биле последњих пет година његовог живота. Имао је туберкулозу тако да му је био неопходан чист и лековит ваздух овог поднебља да се мало опорави. Овде, на Криму је себи купио кућу која се налази у Јалти и дачу у Гурзуфу, која је писцу служила као место самоће и стварања креативних дела.

Три сестре, једно од познатих пишчевих дела, рођене су на обали Гурзуфа. Она је инспирисала великог писца на креативне подвиге његове супруге Олге Книпер која је такође била креативна особа – радила је у Московском уметничком позоришту. Книпер је била наследница даче Чехова. Пошто је постала власница викендице, радо је долазила овде скоро сваког лета. Током свог живота писац је волео да окупља госте у својој дачи.

У јануару 1900. писац је купио стару татарску кућу заједно са заливом у близини пристаништа. Већ у августу Чехов је у овој кући започео рад на делу „Три сестре". Дача је била намењена углавном летњем одмору породице и најближих пријатеља (овде су били у посети писцу Бунин, Комисаржевскаја, Куприн, Коровин). Према Чеховљевом тестаменту, дача у Гурзуфу је пренета на његову супругу Олгу Книпер чији су гости касније били музичари, уметници и политичари.

Након Чеховљеве удовице, В. Мешков је постао власник овог места, а пет година касније (1963) дача је заједно са заливом припала Уметничком фонду Совјетског Савеза. Тек 1987. године дача А. П. Чехова добија статус музеја. Након тога, многи мајстори радили су на томе да згради дају оригинални изглед – какав је био за време живота писца у њој. И то су учинили прилично добро. Двориште око куће окупано је зеленилом, у средини се налази фонтана, а мало даље је сала у којој се одржавају догађаји посвећени А. П. Чехову. Кућа је офарбана у плаво-беле тонове. Унутра се налази канцеларија у којој је писац радио. Музеј садржи читаву збирку фотографија Гурзуфа и гостију даче. Посебан део посвећен је историји настанка представе „Три сестре". Овде такође можете сазнати биографију Чехова, научити много занимљивих ствари из прича о његовим пријатељима и креативној активности.

Од деведесетих година прошлог века, савремена изложба Музеја упознаје са јалтским животом писца, његовом пратњом и пратњом његове супруге. У меморијалном делу представљене су личне ствари, у књижевном делу – документи, ретка издања прошлих векова, копије рукописа. У делу експозиције посвећеном позоришној уметности представљене су фотографије уметника, позоришни програми и реквизити. Тема „Чеховљева пратња" говори о пријатељима породице писца, овде се постављане фотографије, скице, писма.

Ова мала дача – Кућа-музеј Антона Павловича Чехова у Гурзуфу на обали мора јединствени је пејзаж и историјски резерват. Кућа на Јалти, чувена „Бела дача" била је службена резиденција писца, тамо је

увек било много људи. Јалта се Чехову увек чинила превише препуном, бучном и ужурбаном. Почетком века писац је за самоћу и стварност купио малу кућу и комад земље у Гурзуфу, близу мора, између рта са Пушкиновом стеном и рушевина византијске и ђеновске тврђаве.

Овако је о овоме писао својој сестри Марији Павловној Чехов у јануару 1900: „Купио сам комад плаже са базеном и Пушкиновом стеном у близини пристаништа и парка у Гурзуфу. Сада поседујемо читаву увалу у којој може стајати чамац или моторни чамац. Кућа је мала, али прекривена црепом, четири собе, велики улаз. Једно велико дрво је дуд". Писац је био веома задовољан куповином, посебно му се допао мали залив са плажом, тада се звао „купалиште", до којег је био слободан излаз из врта. Писац се преселио крајем 1898. године и овде је провео последње године свог живота. У „Белој дачи", како је Антон Павлович звао ову кућу, написане су драме *Три сестре* и *Вишњик*, као и *Дама с псетанцетом*, прича која дочарава атмосферу Крима боље него иједно друго дело руске књижевности.

Кућа-музеј Антона Павловича Чехова је споменик од националног значаја. Не тако давно, спонзорски напори донели су делимичну обнову Чеховљеве „Беле даче" али и даље постоје многи проблеми који захтевају финансијско решење.

Чеховљева дача у Гурзуфу окружена је минијатурним вртом, већина биљака у врту су посађене руке наших савременика. Међутим, има и оних неколико представника флоре које је сам власник додирнуо. На пример, два грма од бамбуса. Чехову је страховито пријало шуштање бамбуса који се њихао на ветру. Чинило му се да ова биљка може поново створити атмосферу мира и тишине. Што се тиче згодног чемпреса који дочекује туристе, Чеховљева дача стекла га је на дан смрти великог писца. Ову „зелену гарду" одабрали су рођаци и пријатељи Антона Павловича у знак сећања на сретне дане проведене крај самог плавог мора.

На овом месту аутор је волео да ствара. Сада је то Музеј који свако, без изузетка, може посетити, уронити у одмерену атмосферу живота великог писца. Ако сте романтичар у срцу, свакако је потребно да посетите ово место.

МАХАЧКАЛА – „РУСКИ ШАРМ ЕЛ ШЕИК” НА ОБАЛИ КАСПИЈСКОГ МОРА

У далекој прошлости локација града коју је чинио уски појас низинске равнице западне обале Каспијског мора између планине Тарки-Тау и мора називана је „дагестанским коридором”.

Махачкала (рус. Махачкала́, авар. Махачхъала) је град у Русији и главни и административни центар Дагестана. Налази се на западној обали Каспијског језера које је слано и заправо је затворено море. Према последњим подацима о броју становника с краја 2020, у граду је живело 596.356 становника.

Махачкала, главни град „земље планина”, Републике Дагестан, дом је једине руске луке на Каспијском мору без леда. Основан 1844. године као војно утврђење, данас је град позоришта, музеја и храмова.

Главни град Дагестана један је од најбрже растућих и перспективних градова на Северном Кавказу. Његов јединствени географски положај у уском ушћу између Каспијског мора и планине Тарки-Тау, који повезује европски део копна са Азијом, даје му посебан стратешки статус важног чворишта за друмске, железничке, морске и ваздушне комуникације. Постоје: морска трговачка лука Махачкала, крак северно-кавкаске железнице Махачкала, међународни аеродром Махачкала. Овај град је велико, индустријско, комерцијално, научно седиште овог дела Руске Федерације.

У далекој прошлости локација града коју је чинио уски појас низинске равнице западне обале Каспијског мора између планине Тарки-Тау и мора називана је „дагестанским коридором”.

Тарки-аул, који се налази на територији савремене Махачкале, одиграо је важну улогу у историји борбе за посед овог коридора. Тарки је познат од 15. века као трговачки центар кроз који је пролазио каравански пут до града Дербента – једног од најстаријих градова на свету. Верује се да је на месту Махачкале већ у 7. веку. је био главни град хазарске државе (каганата), град Семендер.

Савремени град Махачкала датира из 1847. године, када је утврђење Петровскоје положено на брежуљкастој падини Аљи-Арке, тако називано у знак сећања на боравак Петра I на овим местима (1722. боравио

је овде током персијског похода). Стварање војног утврђења означило је почетак изградње града на овом месту, а 24. октобра 1857. године утврђење Петровскоје претворено је у град Петровск, који се сматра рођенданом савремене Махачкале.

Махачкала је добила име 14. маја 1921. године у знак сећања на једног од организатора борбе за совјетску власт у Дагестану и дагестанског револуционара Махача Дахадајева (1882–1918). Име је формирано као комбинација првог дела: Махач и другог: кала (тврђава) По налогу Дагестанског револуционарног комитета, Махачкала је добила статус главног града Дагестанске Аутономне Совјетске Социјалистичке Републике.

Изградња највеће луке на Каспијском мору у Петровску, започета је 1859, а завршена је 1870, са називом Порт-Петровск. Прво индустријско предузеће у граду Петровску била је пивара изграђена 1876. године. Две године касније 1878. почела је са радом прва штампарија, касније су отворене још две фабрике дувана.

Крајем 19. и почетком 20 века. дошло је до интензивног развоја града. Изграђена је железница Ростов-Баку, дуж које су отворени возови за Порт-Петровск. До 1897. године градско становништво се повећало више од четири пута и премашило 8,7 хиљада људи. Првобитно је планирано да се железница изгради западно од града, у подножју Тарки-Тауа. Међутим, томе су се успротивили трговци који нису хтели да сносе додатне трошкове за претовар робе из луке. На њихово инсистирање, железница је почела да се гради дуж обале мора. Њихов рад је захтевао стварање одговарајућих складишта и радионица. Али њихова изградња унутар града била је немогућа, јер је пут био положен уз уски пролаз између мора и стрме литице. Одлучено је да се изграде радионице северозападно од града. Тако је настало село Петровск-Кавкаски (сада Махачкала-1).

Риболов и прерада рибе у то време доживљавају значајан развој. Богатство риба Каспијског мора, могућност транспорта рибе у централне регионе Русије, као и доступност јефтине радне снаге привукли су индустријалце. У близини града се развија рибарство, где се ловио велики број највреднијих врста јесетра и лососа. Потреба за великим бројем буради за паковање рибе доводи до развоја производње бачварења. У почетку су настајале радионице, а 1914. изграђена је и механичка бачварска фабрика. Изградња највећег предузећа у граду, предионице папира акционарског друштва „Каспиан Мануфактори” (тако

се још назива), завршено је 1900. године. Мала рафинерија нафте изграђена је 1914. године. Становништво се повећавало и премашило је 24 хиљаде људи, а град је заузео прво место у Дагестану, и по броју становника и по економском значају. У то време град Темир Хан Шура (сада Бујнакск) остао је административни и политички центар региона Дагестан. Крајем 1915. године пуштена је у рад железничка пруга Петровск–Темир Хан Шура, која је град повезивала са планинским делом Дагестана.

У граду Порт-Петровск постојале су само четири улице. Улице у централном делу биле су поплочане калдрмом и осветљене керозинским фењерима. Званичници, официри и свештеници, имућни грађани, живели су у каменим и зиданим кућама. Остатак улица био је прекривен непроходним блатом.

Међу установама културе у граду је постојао мали биоскоп, библиотека са три хиљаде књига и две мале сале са сценом за бину: једна у градској башти, друга у касарни. Представе су углавном изводили аматерски уметници из редова напредне интелигенције и официри, као и путујуће трупе. Крајем 19. и почетком 20. века град је почео интензивно да се развија. Изграђена је железница Ростов на Дону–Баку, дуж које су отворени возови за Петровск-Порт. До 1897. године градско становништво се више него учетворостручило и премашило је 8,7 хиљада људи.

Током совјетске ере, главни град Дагестана почео је да се брзо развија. Од 30-их до 80-их, становништво се повећало више од 10 пута, створена је главна друштвена инфраструктура, модеран образовни систем и основе индустрије. Представници руске радничке класе и интелигенције пружили су огромну помоћ у културној изградњи, развоју образовања и стварању индустријских предузећа. Десетине хиљада руских специјалиста који су дошли на посао заувек су повезивали своју судбину са Дагестаном. Њихова деца, унуци и праунуци настављају да живе и раде овде и данас, дајући огроман допринос друштвено-економском развоју града. Сви народи Дагестана учествовали су у формирању састава становништва града Махачкале.

Већ 1969. године у Махачкали су постојала четири универзитета: (Дагестански државни универзитет, Пољопривредна (сада Дагестанска државна пољопривредна академија), Медицинска (сада Дагестанска државна медицинска академија) и педагошки (сада Дагестански државни педагошки универзитет) институти, 51 средња школа, десетине

библиотека са укупним фондом већим од 1,4 милиона књига, преко 20 биоскопа (већина је касније реорганизована). Цивилна изградња се развијала великом брзином.

Велике промене у свим сферама градског живота догодиле су се у послератним 50–60-им и 70-им годинама. Цивилна изградња развијала се великом брзином. Градили су се велики индустријски објекти, фабрике и предузећа који су производили: сепараторе, осцилоскопе, центрифугалне пумпе, опрему за електрично заваривање, одећу, обућу, конзерве, кондиторске производе и вино, медицинско рибље уље, прерађене од коже морских животиња итд. Развили су се и машиноградња и обрада метала. Створена су предузећа за производњу различитих металних производа.

У вези са перестројком, распадом СССР-а, почетком економских реформи и преласком на тржишну економију, индустрија Махачкале, углавном усредсређена на поруџбине из војно-индустријског комплекса, нашла се у тешкој ситуацији. Програми конверзије нису успели да се примене. Већ деведесетих година започела је дуготрајна фаза пада производње. На пример: фабрика Стекловолокно је до 1990. године запошљавала 3.800 људи, сада их је мање од 500. Иста слика пратила је и друга предузећа.

Савремена Махачкала данас је велики економски, административни, политички, научни и културни центар југа Русије. Ово је једина морска лука у Каспијском мору која се не смрзава. Град је велики индустријски центар у јужном федералном округу. Његова предузећа су специјализована за производњу одбрамбених, шумарских, металопрерађивачких, електронских, прерада рибе и других производа.

Махачкала је такође велики научни центар региона Северног Кавказа. У њој се налази Дагестански научни центар Руске академије наука, око 20 секторских истраживачких института. Махачкала је домовина многих проналазача, научника, писаца, културних и уметничких радника који су дали значајан допринос ризници националне науке и културе.

Овде су живели лауреат многих државних и међународних награда, херој социјалистичког рада, народни песник Дагестана Расул Гамзатов, Сулејман Стаљски – Хомер 20. века, прозни писац и драмски писац – Ахмед Хан Абу-Бакар (Абакаров), песник и драмски писац Абдул Вагаб Сулејманов, народна песникиња Дагестана Фазу Гамзатовна Алиева, писац ефендија Капиев, песник Абдулатип Гафуров,

песник и драмски писац Алим-паша Салаватов, народни уметник СССР-а Мурад Казхлаев и многи други.

Почетком 21. века. главни град се трансформише, а то је због спровођења програма власти Махачкале за развој инфраструктуре и побољшања архитектонског изгледа града.

У протеклих 15-так година обављени су велики радови на реконструкцији историјског дела града, прилазних аутопутева, инфраструктуре. Реконструисане су главне авеније, аутопутеви, уличице, булевари и шеталишта, централни и универзитетски тргови, постављен је нови парк Ак-Гел са дечијим забавним парком.

Од краја 90-их година изграђено је стотине модерних стамбених зграда, хиљаде индустријских и услужних објеката. Једноспратне сиве куће уступају место модерним зградама, које по богатству и разноврсности архитектонских облика постепено приближавају главни град Дагестана европским градовима.

Град са суседним територијама простире се на више од 70 км дуж западне обале Каспијског мора. Површина саме територије Махачкале је 49,8 хиљада хектара. Овде живе представници више од 60 националности и етничких група.

Национална структура становништва: Авари – 26,8%, Кумици – 17,7; Даргинси – 13,0; Лезгинси – 12,0; Руси – 8,0; Табасарани – 2,0; Ногаји – 0,9; остале националности – 3,6%.

Последњих година у граду су створена нова предузећа за дораду овчије коже, производњу обуће, алкохола, пластичног грађевинског материјала, производа од памука, вина од шампањца, минералне воде и других производа. Велика и средња индустријска предузећа Махачкале годишње производе више од 24,5% укупне количине индустријских производа произведених у градовима републике у целини.

У граду постоје два републичка музеја (историја и локална историја и ликовна уметност), шест државних позоришта (руско, аварско, лачко, кумичко, луткарско, оперско и балетско), као и Дагестанска државна филхармонија. (Државни академски плесни ансамбл „Лезгинка” постао је надалеко познат изван Дагестана.)

Постоји пет биоскопа са савременом опремом, три републичке библиотеке: национална, библиотека за младе која носи име КАО. У граду функционише више од 20 ТВ и радио програма, седам новинских агенција, излази 30 часописа, 30 републичких и градских новина.

У Махачкали постоје 62 средње школе. Од тога је 11 претворено у гимназије, лицеје и факултете. Постоји шест државних високошколских установа, укључујући Државни универзитет у Дагестану, Државни универзитет националне економије у Дагестану, подружнице државних универзитета, недржавне универзитете и подружнице, 29 средњих специјализованих образовних установа.

У граду постоји више од 300 спортских објеката, укључујући: 80 теретана, 131 спортски терен, 42 игралишта за децу, 9 дечијих летњих домова здравља, један базен и два стадиона (Динамо и Хазар). Осим тога, у центру Махачкале гради се универзални спортски комплекс међународне класе за пет хиљада места.

Махачкала је мултиконфесионални град. Од дана формирања града, следбеници ислама, јудаизма и хришћанства мирно су коегзистирали у граду. На територији града налазе се изузетни споменици верске архитектуре: џамија Џума – највећа савремена верска грађевина на Северном Кавказу и црква Светог Успења. Само 2006. подигнута су три споменика: Петру Великом, оснивачу Порт Петровска – Махачкале; меморијални комплекс представницима руског народа који су се посветили Дагестану; коњички споменик браниоцима отаџбине прошлости и садашњости. Град је украшен са још 52 споменика историје и културе.

Махачкала, као главни град Дагестана, требало би од првог упознавања са њим да пренесе туристима све предности које постоје у Републици Дагестан. Јер од тог тренутка, особа треба да почне упознавање дагестанске културе која заиста има богату историју, а република има велики потенцијал: планине, море, народе и њихове традиције, сувенири, кухињу...

За преко 160 година своје историје Махачкала уопште није остарила. Штавише, данас доживљава другу младост. Са висине лета балоном, Махачкала подсећа на снежног леопарда који је кренуо ка северу у огромном скоку, чије предње и задње ноге обухватају равну планину Тарки-Тау, а песковити реп се протеже све до Каспијског мора.

У њој нема древних рушевина и моћних средњовековних зидина тврђава, али сви посетиоци дочекани су са топлином, доброчинством и отвореним срцима њених становника. Људи у десетинама националности живе у Махачкали, пажљиво штитећи своје језике, оригиналност и самоидентификацију, али међусобно разумевање налазе само на руском.

Визиткарте града су јединствене и разнолике на свој начин, познате су свим народима који насељавају Дагестан. Можда је зато један од симбола Махачкале позлаћени споменик познат у граду као „учитељ руског језика". За Дагестанце, учитељ је увек био нешто попут светог ментора у животу. Тако су захвални становници одали почаст читавој руској интелигенцији која је дошла у Махачкалу и остала овде да живи и ради.

„Учитељ" стоји на обали језера Ак Гел које се налази у центру града, још једног симбола престонице Дагестана, која је данас постала огромна оаза одмора за становнике Махачкале. То је бронзана скулптура младе девојке на високом пирамидалном постољу. У левој руци држи отворену књигу и куглу у десној руци. Споменик обнавља опипљиву улогу руске интелигенције у процесу формирања образовног система у Дагестану. То је симбол несебичног рада руских наставника.

Познато је да је 1925. године у Дагестану било само 30 наставника. У послератном периоду у Републику се годишње шаље до 1.500 младих стручњака. Често су то биле младе и неискусне девојке које нису имале појма куда иду. Било је веома тешко радити младим руским наставницима у Дагестану. Али нису се сломили и преживели су. И сада многи Дагестанци памте са великом љубављу и топлином своје учитеље који су их учили током совјетске ере.

Култура и традиција народа који живе у Махачкали стварају јединствену атмосферу града. Овде можете видети једну од највећих џамија у Европи и главну православну цркву Републике Дагестан.

Махачкала је поносна на своју централну џамију Џума, способну да прими 17 хиљада верника на молитву. Централна џамија Џума у Махачкали једна је од највећих у Европи. Изграђена је уз учешће турских занатлија, саграђену по лику и сличности чувене Плаве џамије у Истанбулу. Истина, за разлику од свог чувеног прототипа, џамија у Махачхкали је направљена искључиво у снежно белим бојама (за њену изградњу су коришћене само беле плочице).

Џамија Џума у Махачкали није одмах стекла садашњи сјај. Њена изградња почела је 1996. године, а тада је могла примити највише осам хиљада верника. На молитвама петком и празницима било је толико људи који су желели да присуствују служби да није било довољно места чак ни на тргу испред џамије. Када је донета одлука о проширењу храма, грађани су изразили жељу да прикупе средства за главно светилиште Републике Дагестан.

Сада се у ходницима џамије Џума може истовремено окупити до 17 хиљада људи. Сваки дан са два минарета по граду се носи мелодични езан-езан. Верници се окупљају на намаз пет пута дневно у главном светишту Махачкале. У приземљу мушкарци седе на зеленом вуненом тепиху за молитву. Ту је и полица са светим књигама на руском и арапском језику. На другом спрату (балкону) је женска половина. Овде, већ на црвеном тепиху, жене се моле.

Зидови џамије Џума осликани су шарама и кратким изводима из Курана. У муслиманским светиштима није дозвољено приказивати људе и животиње, па је украс искључиво цветни или апстрактан, геометријски. Украшени узорци такође красе лукове, стубове и сводове. Права уметничка дела су лустери од дамаста. Највећи од њих тежи скоро тону.

Године 1905. у селу Петровск-Кавказски постављена је камена црква на месту старе дрвене цркве. Средства за изградњу цркве прикупио је Афанасиј Алибеков. Он је надгледао рад зидара који су изградили цркву. Годину дана касније, храм је завршен и освећен у част иконе Иберијске Богородице, заштитнице Кавказа.

Након револуције 1917. године, службе у цркви су престале, а храм је прво коришћен као складиште, а затим и као продавница. Али, 1943. године црква је поново отворена. Поново је посвећена у част иконе Успења Пресвете Богородице. Унутрашњост је била украшена иконостасом из московске цркве Светог арханђела Гаврила.

За сто година постојања храм је пропадао, па су 2005. године дагестански архитекти почели да га обнављају. Локални рестауратори под вођством уметника Абдулзагира Мусајева поново су осликали свод, зидове цркве и обновили иконостас. Данас црква има православну библиотеку, недељну школу за одрасле и децу и добротворну мензу.

Светионик Махачкала изграђен је 1866. године у делу градске луке. Била је то камена осмоугаона кула висока 27 метара. Сијао је уз стално бело светло и пружао видљивост до 15 миља. Крајем 19. века, црвени светионик је префарбан да би се боље видео током дана. Сада се бела кула са црвеним хоризонталним пругама добро истиче и лети и зими на белој позадини снежних планина. Око светионика још увек можете осетити дух старог источног града: уске кривудаве улице, ниске куће са надвишеним наставцима, камене степенице. Као и раније, светионик помаже бродовима да се крећу по Каспијском мору.

Музеји Махачкале садрже јединствене предмете аутохтоних народа Дагестана.

Национални музеј Републике Дагестан: 1913. године у региону Дагестана отворен је први музеј у предреволуционарној историји. Идеја о његовом стварању припадала је руском лекару И. С. Костемеревском. Изузетан представник руске интелигенције, који је учинио много за заштиту здравља и подизање културног нивоа дагестанских горштака, И. С. Костемеревски је сањао о отварању музеја у коме би се могли концентрисати најбољи примерци производа дагестанских мајстора и другог материјала о историји и култури региона. Он је 1891. године завештао значајан део своје уштеђевине у ове сврхе. Међутим, само 22 године касније, када су се средства која је оставио Костемеревски скоро удвостручила на рачун камата, одлучено је да се отвори музеј. У фондовима Музеја налази се етнографска збирка, као и збирка ватреног оружја и оштрог оружја (руске, европске, источне и локалне производње).

Данас у главном граду Дагестана можете погледати представу било ког жанра – луткарску или драмску представу, балет или оперу, дечију бајку или позоришну импровизацију. Представе у позориштима у Махачкали постављају се према делима дагестанских писаца и композитора.

Оне који у Махачкалу стижу возом дочекује споменик Махачу Дахадајеву, чије име град данас носи. Још један коњички коњаник, споменик Браниоцу Отаџбине, поздравља госте престонице Дагестана који су стигли на аеродром. Симболизује све руске патриоте који су бранили своју домовину са оружјем у руци од њених бројних непријатеља.

Махачкалу, дом више од пола милиона људи је млади град на Северном Кавказу – има само 160 година. На улицама Махачкале аварски језик се меша са ногајским, лезгинским и једанаест других локалних језика, од којих сви, уз руски, имају статус службеног језика. Шетајући градом упознаћете се са разноликом лепезом култура и језика, од којих неке имају своја народна позоришта, на пример, кумичко, лачко и даргинско позориште.

Иако је око 90 посто становника Махачкале исламске вероисповести, овде се могу пронаћи и православне цркве и синагоге. Жене прекривене од главе до пете у традиционалним хаљинама ходају улицама упоредо са следбеницима врло различитих стилова. За госте Махачкале не постоје посебна правила у одевању: прекривена глава или дуга сукња обавезни су услови једино ако намеравате да посетите џамију.

Али свако ко би желео да посети овај град требао би да има на уму да је Дагестан врућ, јужни регион, где се могу лако зарадити опекотине од сунца. Махачкала је један од пет најтоплијих градова у Русији са просечном летњом температуром од око 30 степени Целзијусових.

У Махачкали сунце сија 310 дана у години, а на хоризонту се назиру запањујуће по лепоти планине. Плаже у Махачкали су после подне пуне живота: осим купања и релаксирања под сунцем, људи играју домино или чак воде пословне састанке

Махачкала није одувек била конгломерат тржних центара, самосталних грађевина и неразумно паркираних аутомобила: земљотрес 1970. делимично је уништио град, док су у постсовјетско време економска ситуација и масовне миграције увелико променили изглед и душу града.

Центар града око парламента и универзитета нуди места где се може шетати у миру, а близу је и Каспијско језеро – море. Централна пијаца Махачкале је једна од највећих пијаца на отвореном у Русији. Дагестанска јањетина је толико укусна да је траже чак и у московским ресторанима. Што се тиче дагестанских хинкалија, које овде свака етничка група припрема на свој начин, потпуно се разликују од грузијских. Питање која је етничка група измислила поједину врсту хинкалија може да изазове озбиљну препирку, а исто се односи и на јело звано чуду. У последњих двадесетак година становништво се значајно променило, па и цела урбана култура. Локалне новинарке Полина Санајева и Светлана Анохина у својој књизи „Био једном град", детаљно приказује живот старе и нове Махачкале. То је једна врста породичног албума са 1.500 фотографија и мемоарима 83 становника. Економске потешкоће и војни сукоби, присилили су многе људе 90-тих да оду, посебно интелигенцију. На њихова места су дошли Дагестанци из планинских села. Данас Махачкала има другачији културни идентитет. Остало је мало старијих грађана, а нови имају сопствени животни стил.

ДЕРБЕНТ – „КАСПИЈСКА ВРАТА” НА КАВКАЗУ И НАЈСТАРИЈИ ГРАД РУСИЈЕ

Дербент је био један од највећих градова средњовековне источне Европе и одликовао се јединственом структуром. Дербент је столећима био погранични град, јер се налазио између Евроазије и Блиског истока на Каспијској рути. Велики пут свиле такође је пролазио кроз Дербент, а градска ризница дуго се надопуњавала порезима трговаца.

Дербент (руски: Дербе́нт, персијски: دربند, Дарбанд, легзински: Кьвевар, лакски: Чурул) је град у Русији, и други је по важности град у Дагестану. Дербент је најстарији град у Русији, као и један од најстаријих на планети. Прво насеље на овом месту, према археолошким налазима, настало је још крајем 4. миленијума пре нове ере, а савремени град је основан у 5. веку наше ере.

У свету се не зна толико о најстаријем руском граду Дербенту, иако његова историја сеже најмање пет хиљада година уназад. Дербент је старији од Делхија, Истанбула, Техерана. Смештен на рубу копна између Каспијског мора и Кавкаских планина у Републици Дагестан, град се сматра најјужнијим у Русији.

Дербент је био један од највећих градова средњовековне источне Европе и одликовао се јединственом структуром. Град је саграђен на уском обалном појасу чија ширина не прелази три километра, а ограђен је са два одбрамбена зида дужине 40 километара. Историчари први пут спомињу град у списима Хекатеја Милетског у 6. веку пре нове ере. Древни грчки историчар назива град „Каспијским вратима”. Дербент је столећима био погранични град, јер се налазио између Евроазије и Блиског истока на Каспијској рути. Велики пут свиле такође је пролазио кроз Дербент, а градска ризница дуго се надопуњавала порезима трговаца. Само име града етимолошки сеже до фразе „Затворена врата”. Град је столећима био привлачан плен разних царстава, па су ратови увек беснели око овог древног града.

Овај град је најјужнији град Русије и један од најдревнијих, и први је муслимански град на територији савремене Русије. Арапи су заузели Дербент у 8. веку и одмах су направили од њега центар ислама на Северном Кавказу. То се догодило далеко пре него што су дошли Руси,

који су у то време живели далеко на северу и примили су православље 988. године.

Још од старог века, ово подручје је било врло важно због свог положаја као врата према Кавказу. Дербент је јединственог стратешког положаја на Кавказу – град се налази на танкој превлаци земље (3 км) између Каспијског језера и Кавказа, контролишући сувоземни саобраћај између југоисточне Европе и Блиског истока. Као резултат ове географског положаја, град се развио око двају зидина, проширивши се од планина према мору. Вековима су бројни народи давали граду разнолика имена, али свако је било у повезано с „вратима" или „капијом".

Град је изграђен крај западних обала Каспијског језера, јужно од реке Рубаса, на падинама Табасаранског горја где се планине Великог Кавказа пружају према води, формирајући Велики кавкаски пролаз.

Дербент је саобраћајно добро покривен и има властиту луку, железница пролази кроз град према главном граду Азербејџана Бакуу, а пут Баку – Ростов пролази такође кроз овај град.

Древна племена на овом подручју била су седелачка и бавила су се пољопривредом. Прво стално насеље у подручју Дербента датира од 8. века пре Христа. До 4. века нове ере, ово је подручје било делом Кавкаске Албаније, и обично га поистовећују са главним градом Албаном.

Данашње име, од персијске речи (دنبرد, читај: Дарбанд) у значењу „затворена врата", је ушло у употребу крајем 5. или почетком 6. века, кад је поново основан град на овом подручју од стране Кавада I. из Сасанидске династије Персијског царства.

Хришћанство је у Дербент стигло 313. године, када га је Урнајр, цар Кавкаске Албаније, увео као званичну религију. Дербент, који је био део ове древне државе у то доба, потпао је под њен религијски утицај. То се догодило давно пре него што је хришћанство стигло у друге крајеве Русије.

Утврђења која ћете пронаћи када посетите Дербент подигнута су ради заштите од сталних напада номадских народа, Хуна и Хазара, у 5. и 6 веку.

Тврђава Нарин-кала је део дербентског утврђења које се налази на списку светске културне баштине Унеска, а по величини се може упоредити са Великим кинеским зидом. За зидине и тврђаву се верује да припадају времену Кавадова сина, Хозроја I Ануширвана. Дербент постаје снажно војно утврђење и лука Сасанидског царства, а током 5. и 6. века, и важно средиште ширења хришћанства на Кавказу.

Током 630-их година заузели су га Хазари, а 654. године прелази под власт Арапа који га преображују у важно управно средиште, те уводе ислам на то подручје. Калиф Харун ал-Рашид је проводио време живећи у Дербенту и довео га је на добар глас као седиште уметности и трговине. У 10. веку, с падом Арапског калифата, Дербент постаје емиратом све до монголске инвазије 1239. године.

Дербент је прави процват доживео у периоду од 8. до 13. века, када је древни град постао један од најважнијих средњовековних центара.

Војска Џингис-кана појавила се 1222. на градским зидинама. У почетку је град успешно одолевао Монголима, али 1239. године Дербент је коначно пао. У 14. веку заузимају га хорде монголског вође Тимура. Године 1437. је дошао под контролу шахова Ширвана. Током 16. века, Дербент је био поприште ратова између Османлија и Персијског царства под иранским династијама Сафавида, Афшарида, Занда и Хотакија. До почетка 17. века, сафавидски шах Абас I Велики нанео је тешки пораз Османском царству и повратио је Дербент.

Како је руска држава постепено била све моћнија, њено интересовање за град је бивало све веће. Као што се сматра да је Санкт Петербург за Русију био прозор према Европи, тако је Дербент требало да постане њена капија према Истоку.

Петар I Велики, се током руско-иранског рата 1722. године искрцао на северну обалу Дагестана и кренуо према Дербенту. Када је примио кључеве градске капије руски цар је остао да ноћи у граду. Легенда каже да је Петар лично направио рупу у зиду своје собе како би отворио прозор који гледа преко мора.

Године 1735. мировним споразумом у Гањаји, Дербент је припао Ирану, а 1747. је постао престоницом истоименог каганата. Године 1796. град су поновно заузели Руси, што је потврђено миром у Голестану из 1813. године, од када постаје делом Руског царства али још дуго времена није био безбедан за руске трупе. У 19. веку регион је прошао кроз Кавкаски рат у којем се Руска империја борила да припоји планинске крајеве Северног Кавказа.

Октобарска револуција и грађански рат који је уследио нису заобишли ни ове крајеве земље, као ни Други светски рат.

Данас, у време мира, свако може да посети Дербент и његову несаломиву тврђаву и диви се древној историји која прожима зидине града.

Дербент је заправо велики музеј са величанственим горјем и оближњом обалом, великог потенцијала за развитак туризма, појачаног

Унесковим уписом Цитаделе, старог дела града и Тврђаве као светске баштине 2003. године. Ипак, несигурност у регији за сада не допушта даљи напредак.

Велики део зидина и неколико осматрачница су сачувани у изворном облику. Зидине, које се пружају до мора, датирају у 6. век, у време Сасанида. Његова цитадела (Нарин-кала), која има површину од 45.000 м², утврђена је снажним зидинама. Историјске знаменитости су и купатила, цистерне, стара гробља, караванска одморишта, Канов маузолеј из 18. века, Јерменска црква и неколико џамија.

Према северу града налази се споменик Кирк-лара, илити четрдесеторици јунака, који су пали бранећи Дагестан од Арапа 728. године. Према југу се протеже крак Кавкаског зида 50 метара дуг, знан и као Александров зид, затварајући уски пролаз Железних врата/Каспијских врата. Док је овај зид био читав, имао је висину од 9 метара и дебљину од 3 метра, а са својим железним вратима и осматрачницама је чинио снажну одбрану персијске границе.

Дербент је врло необичан руски град са најстаријом тврђавом и џамијом у земљи, и град у којем етнички гледано практично и нема Руса.

Донедавно је био најстарији град у Русији, а после сједињења са Кримом 2014. године, ту перјаницу је преузео Керч, који је основан у седмом веку пре Христа. Становници Дербента, додуше, сматрају да је њихов град стар 5.000 година.

У древна времена Дербент је био познат као „Каспијска врата". Захваљујући идеалном стратешком положају на каспијској обали, у теснацу између планине и мора, служио је као кључно место за заштиту „цивилизованог Персијског царства" од „дивљих варварских хорди са севера".

Током своје вишевековне историје Дербент је видео многе инвазије, много пута је прелазио из једних руку у друге. Њиме су владали Персијанци, Арапи, Турци и Монголи, да би као што је већ раније поменуто од 1813. године припао Русији.

Дербент је најстарија тврђава у Русији. Тврђаву Нарин Кала („Сунчана тврђава" на туранским језицима) основали су Персијанци у шестом веку, када је ова територија била под влашћу Сасанидског царства. Једно од најупечатљивијих места су такозвана „Врата Судњег дана". То су остаци сакралног исламског објекта за ритуале. Подигнута је у 10.-11. веку. Сматрало се да су то врата у други свет. Средњовековни мистичари су били уверени да се ту може чути Алахов глас.

Поједини истраживачи сматрају да се и најстарији хришћански храм такође налази у Дербенту, на територију тврђаве Нарин Кала, и да потиче из 4. века. Та теорија, међутим, није потврђена и захтева додатна археолошка истраживања.

Џамија Џума у Дербенту је најстарија у Русији, а такође и на територију бившег Совјетског Савеза. Подигнута је 734. године након што је Омејидски калифат заузео град, и постала је један од главних центара ширења ислама у савременој Русији. У питању је шиитска џамија, али и сунити се у њу долазе молити.

Данас је међу житељима Дербента заступљено преко 60 националности. Звучи необично, али у укупном броју становника (124.000) Руси чине само 3,5 посто. Најбројнији етнос су Лезгини (33%), Азербајџанци (32%) и Табасаранци (15%). По броју становника Дербент је на 138. месту од 1.113 градова Руске Федерације.

Најстарија тврђава у Русији, позната под називом Нарин-Кала, уједно и највеће утврђење на северном Кавказу подигнута захваљујући Персијанцима у 6. веку, када је градом владало Сасанидско царство. Постоји неколико верзија о значењу имена тврђаве. Најпопуларнија је она према којој Нарин-Кала на туркијским језицима значи „сунчана тврђава".

Нарин-Кала је била део огромног фортификационог комплекса познатог као Даг-Бари („планинске зидине"), који је обухватао зидине дуге преко 40 километара од морске обале до планина. Даг-Бари је западну Азију и јужни Кавказ требало да заштити од северних номадских племена.

Кажу да је за изградњу Даг-Барија утрошено седам пута више материјала него за подизање Великих пирамида у Гизи. Према легенди, 10.000 ратника, 6.000 радника и 300 архитекти уложили су много напора како би створили овај импресивни комплекс. Персијски шаханшах (краљ над краљевима) Хозроје I стигао је у Дербент како би лично надгледао изградњу.

Међутим, освајачи су касније стигли из супротног правца. У 8. веку када је Дербент потпао под власт Омејанског калифата, Арапи су такође ценили стратешки положај Нарин-Кала и користили су тврђаву као један од главних центара за ширење ислама по северном Кавказу.

Моћна тврђава са зидинама широким три и високим 20 метара опстала је кроз многе бурне векове и преживала бројне промене власти у региону и разорне инвазије Селџука и Тамерлана. Остали делови

Даг-Барија, а пре свега дугачке зидине, нису имали толико среће и трајно су уништени.

Неке грађевине у тврђави су јединствене. Древну хришћанску цркву из 4. века Арапи су користили као резервоар. Резервоар је био повезан са извором и омогућавао је утврђењу да преживи дуготрајну опсаду.

Остаци луксузних палата, племићких кућа и хамама указују на стандард живота и комфор у којем су уживали становници Нарин-Кала. Једно од најзанимљивијих места у тврђави је такозвана „Капија Судњег дана", коју чине остаци исламског култног места. „Капија" је подигнута у 10–11. веку, а веровало се да је то пролаз у небески свет.

Древни град Дербент може бити поносан из много разлога.

Каспијски Дербент, један је од најатрактивнијих древних градова Северног Кавказа. Мали град, утопљен у обиљу сунчаних дана, уз морски ветар, топло море и вековне тајне, чува свој јединствени изглед.

Гребени Кавказа иду у море, обмотавајући најјужнији руски град са својом сликовитом лепотом. Овај мали град на Кавказу са сјајном историјом стоји између планина и мора, поздравља туристе са Истока и прати их на Запад. Блага клима, топло море, баршунати песак привлаче туристе из свих крајева земље како би се уронили у удобност умереног појаса.

Најстарији насељен локалитет државе хиљадама година служио је као одбрамбена тврђава народа Трансаквазије, заштитио их од напада номада. Стратешки значај утврђења је сјајан, јер је то био пут ка Блиском истоку.

Архитектонска структура се уздиже на обронцима планине снажно камено утврђење, као да показује своју важност и стратешку сврху. Зидови висине 10 метара обложени су огромним каменим блоковима дебљине два метра. Улаз у град трговцима чији је пут кренуо на запад, отворио је 14 капија. Сви су имали своје име и намену, карактеристичне архитектонске знакове и време открића, те Дербент значи „закључана врата".

Недалеко од тврђаве Нарин-Кала налази се и најстарија џамија у Русији и главни храм и светилиште муслимана Дагестана – Џума џамија. Више од 1. 000 година, религиозни архитектонски споменик уједињује све представнике ислама. На њеној територији постоји муслиманско семениште и стамбени простори. Четири свете равни украшавају светилиште у угловима, покривајући џамију од врелог летњег сунца. Светилиште је обновљено и проширено након јаког земљотреса који се дого-

дио пре 700 година, захваљујући напорима верника, а данас је џамија Џума врло позната и посећена.

Изграђена почетком 8. века и прилично је мала и за разлику од класичних исламских зграда, Џуми џамија (петак) – тако се зове, јер се овде цела муслиманска заједница моли у петак у подне. Зграда је, иначе, савршено очувана.

Писац декабриста Александар Бестужев-Марлински, прогнан овде крајем 1820-их овако је описао џамију Џума: „... Изнад главних врата гори стих из Курана. Уђите, и одједном вас обавија неки сумрак, осваја нехотична тишина поштовања ... Молитва верних тихо бруји; седећи на коленима или наслоњени на тепих, урођени су у страхопоштовање ... Ластавице се вину под куполу и одлете у небо, попут речи молитве; све дише одсуством садашњости ... и изазива пријатна осећања за уморно срце."

У Дербенту, где је најтоплија плажа у земљи, поносни су на лепоту врхова Кавказа. Пошто сте били у граду, обавезно идите у планине. Лепота Кавкаских падина и свежи хладни ваздух ће вас расхладити од врућине обале. Најбоље време за планински пут је јул-август, када време само шапуће и позива на путовање.

Када су у питању посете културним институцијама међу њима се истичу музеји заштите природе, историјско-архитектонски, уметнички и врло млад – музеј историје светске културе и религије. Овде се сакупља не само читава историја, већ и живот, традиције, веровања.

Ово име града записано је у аналима. Био је спојна карика кавкаских племена, Персијанаца, Арапа, номадских Азијата и Европљана. Овде су се борили и трговали. Трагови прошлости сачували су се до данас, и не без разлога Унеско је признао стари део Дербента као културно наслеђе човечанства.

Главна атракција је некадашња персијска тврђава. Моћни одбрамбени зидови Каспијских врата заштићени од бескрајних налета номада. Преживели део се састоји од цитаделе (Нарин-кала) која се налази на брду и два камена зида која се протежу од ње до мора. Унутар тврђаве налазе се средњовековна купатила, најстарији водовод тврђаве од керамичких цеви, рушевине Шахове палате – улазни портал и делови зидова.

Пролазак поред Музеја тепиха и уметничких заната је када се нађете у Дербенту неопростив пропуст. Отворен је 1982. године у згради старе јерменске цркве. Изграђен је према пројекту „оца" реалистичке књижевности у Јерменији Габријела Сундукјана, који је овде прогнан 1850-их.

У свакодневном животу атракција се једноставно назива Музеј тепиха, али то није сасвим тачно, јер су други занати увек цветали у Дагестану. Збирка садржи украсне и примењене предмете од метала и керамике: посуде балкхар са изузетном сликом, глинене играчке Лакса...

Тешко је говорити о локалним теписима – морате их видети својим очима. По природи узорка и техници извођења подељени су у групе. Први су теписи из Јужног Дагестана (гомила густо ткана, вунени сумаци различитих геометријских облика и једнострани теписи). Други је из централног и северног Дагестана. То су глатки двострани теписи, филц и простирке.

На месту где је Петар Велики пренећио 1722. године током персијског похода сада је ту архитектонски комплекс павиљона-колонаде, остаци земунице, споменик и музеј. Након те кампање град Дербент заувек је постао део Руског царства. Дербентски бегови донели су кључеве града Петру Великом на сребрном послужавнику са речима: „Дербент је добио закладу од Александра Великог и зато нема ничег пристојнијег и поштенијег од града који је основао велики монарх да га пренесе другом монарху, ништа мање великом."

Код Дербента налази се село Џалган у којем се према предању налази гроб Георгија Победоносца, који се прославио у овим крајевима. Легенда каже како да је ту живела увек незаборавна змија којој су девојке жртвоване. Георгије је победио – и то не копљем, како је приказано на грбу Москве, већ снагом вере. Верује се да се његова гробница налази у близини џамије испод смокве. Недалеко од места сахране налази се свети гај, где су се некад окупљали представници различитих религија на молитву. Овде постоји и извор који тече до данас. Да ли је то легенда или чињеница, не зна се поуздано. Светог Георгија поштују и хришћани и муслимани, а Дербент као град стоји на раскрсници различитих религија.

А некада врло, врло давно чак и кад града није било овде, овај је појас земље био каравански пут из Европе у Азију и звао се Каспијски пролаз. Само је Кроз Дербент у античко доба било могуће доћи на Блиски исток, који су до неког времена активно користили разни номадски степски народи (Скити, Сармати, Алани, Хуни, итд.), Разарајући све што им се нашло на путу.

Коначно, власници земљишта који су живели у тим местима, неспособни да смире становнике степа, мислили су блокирати каспијски

пролаз. Дакле, у 6. веку наше ере овде се појавио читав обрамбених комплекса који је потпуно блокирао читав пролаз. Та су утврђења започела каштелом смештеним на врху брда (где и данас стоји), а продужена са два паралелна зида која су се спуштала и затварала далеко у море (сада су преживели само фрагменти тих зидова). Од тада је Дербент био потпуно заштићен од било каквих надирања.

Након главног града Дагестана Махачкале и града Хасвјурта, Дербент је трећи по броју становника. У граду живи око 124 хиљада људи (а према неслужбеним подацима – и до 140 хиљада). Сваких 10 година у Дербент се повећа број становника за око 20.000 људи. На пример, 1989. године у граду је живело 78,4 хиљаде становника, 2002. године – већ 101 хиљаду, а од почетка 2014. године у Дербенту је живело 120 хиљада људи. Сваке године у граду се роди скоро 2 пута више људи него што умре. Деца и адолесценти овде чине већину популације, иако има доста старијих људи. Будући да се Дербент сматра неслужбеним главним градом Јужног Дагестана, нема толико Авара, Кумика и Лакова (националности Дагестана, који углавном живе у његовом северном делу). Највише у граду има Лезгинса, затим Азербејџанаца и на трећем месту су Табасарани (људи који су се недавно почели насељавати у Дербенту). Занимљиво је да је под совјетском влашћу распоред био потпуно другачији. Што се тиче етничког састава, градом су тада доминирали Руси и Јевреји. А на првом месту били су Азербејџанци.

Дербент има образовне институције различитих нивоа: основног, средњег и вишег. Иако у граду постоји више него довољно високошколских установа с обзиром на то да сам град није толико велик, већина младих људи који дипломирају на локалним универзитетима не могу се похвалити знањем. И поента није у томе да је подучавање овде на ниском нивоу. Поента је у самим младим људима, међу којима је сада модерно похвалити се аутомобилима и одећом, а не црвеном дипломом. Овде ће бити потребно поменути и нову „моду" међу дербентском (и дагестанском) омладином, а то је „повратак на прави пут – ислам". Током година совјетске власти становници Дербента изгубили су навику безусловно следити верске догме. Сад им је све чудније када виде како све више младих почиње да клања намаз. У Дербенту су људи навикли на то да старији људи клањају намаз. Због тога се савремени родитељи тешко мире са животним стилом своје деце. Уз то, све је више младих становника Дербента који се моле а који су сада присталице радикалног покрета у исламу – вехабизма. Стога су, наравно, родитељи

против: уосталом јаку структуру републике уништавају вехабије што може да представља проблем. Али то не значи да су сви омладинци Дербента потенцијални терористи и убице. У основи, то су исти тинејџери и млади као и у другим градовима. Можда показују мало више поштовања према старијима али ова традиционална карактерна карактеристика Дагестанца постепено нестаје.

Дербент се сматра другим градом по производњи у Дагестану. Главна индустријска предузећа у граду су винарска, прерађивачка и прехрамбена индустрија. Једна од главних „атракција" Дербента су коњаци које производи Фабрика ракије Дербент. Коњак произведен у Дербенту познат је по свом квалитету не само у Дагестану и Русији, већ и широм света. Предузеће које га прави је било познато као фабрика и пре 1917. године, а затим је (1960) постало комбинат. Упркос тако значајној старости, ово предузеће је у изврсном стању и издржало је све олује и транзиционо реструктурисање у земљи. Још једно од главних индустријских предузеће у граду је фабрика пенушавих вина.

У Дербенту је развијена машиноградња, прехрамбена индустрија (чак и пивара и винарије), текстилна индустрија, производња грађевинских материјала, дрвна индустрија, рибарство и рибопрерада. Овај каспијски град је први у земљи започео производњу папира, сапуна и свилених тканина.

У Дербенту, најјужнијем граду Русије јесен топла, зима кратка и блага, а само Каспијско језеро спашава овдашње житеље од неподношљивих летњих врућина. Град се налази на граници умерене и суптропске климе.

Град је мален, нема великих индустријских предузећа и огромног броја аутомобила који би могли загађивати. Територија града Дербента, где се налази њен приморски део, налази се испод нивоа мора са ознаком од – 18 метара.

Растојање од Москве до Дербента износи 1.941 км, и прелази се за око 21 сат вожње аутомобилом. У овај град у Дагестану можете доћи авионом из Москве до Махачкале, а затим директним аутобусом за 2,5 сата.

Неки воле да понављају да је ово „најстарији град Русије", други наглашавају да је ово град „музеј на отвореном", Арапи-оснивачи најстаријих градских четврти назвали су га „Баб ал-Абваб" („Капија врата", „главна капија"), а неки град презриво називају „руским Бомбајем" алудирајући на прљаве бучне чаршије и огроман број скутера на њима.

ХАСАВЈУРТ – ГРАД БАЗАРА И ТРГОВИНЕ У ДАГЕСТАНУ И НА КАВКАЗУ

Овај град се налази на Кумичкој равници, која се на почетку Кавкаског рата претворила у арену непријатељстава између горштака и царских трупа који нису хтели да се потчине Руском царству.

Хасавјурт (рус. Хасавюрт) је оригиналан, живописан, ужурбан град који се налази на северозападу Дагестана, најјужнијем региону Русије. Основан као једно од војних утврђења Руског царства на Кавказу, датира из средине 19. века. Олујни догађаји 1917/18. године уништили су готово све историјске споменике Хасавјурта, али град може привући туристе својим посебним укусом и, наравно, познатим базарима, највећим и најбуџетнијим у целом Кавкаском региону.

Овај град се налази на Кумичкој равници, која се на почетку Кавкаског рата претворила у арену непријатељстава између горштака и царских трупа који нису хтели да се потчине Руском царству. Тих бурних година овај град су посећивали декабристи Александар Бестужев, Александар Грибоједов. Лав Толстој је такође више пута посетио ово место. Његова комуникација са Кумицима, војницима и официрима кабардинског пука стационираног у Хасавјурту огледала се у тако дивним делима као што су Хаџи Мурад, Дечаштво и неколико кратких прича.

На крају Кавкаског рата, Хасавјурт се проширио, обогатио и до почетка 20. века стекао славу као један од најлепших градова у Дагестану. Од предреволуционарних времена, када су значајан део локалног становништва чинили руски досељеници, овде их је остало мало. Али, на срећу, град је сачувао дивну цркву Знаменски, која се назива православним бисером Кавказа.

Данас Руси чине нешто више од 2% укупног становништва Хасавјурта. Огромна већина локалног становништва су Авари, Чечени, Кумици. Осим тога, овде можете срести представнике свих етничких група које настањује републику. Због тога се град често назива малим Дагестаном. Скоро сви становници Хасавјурта се баве трговином. Стиче се утисак да сви тргују овде, а градски живот је усредсређен на велика тржишта. Цене на локалним базарима су право мерило у региону.

Дагестански трговци који желе да истакну јефтиност своје робе изјављују: „Цена је нижа него у Хасавјурту".

На градским улицама све су чешће жене у затвореној широкој одећи, мушкарци са строгом брадом, а локална омладина активно показује интересовање за религију. Образовање на Исламском универзитету у Хасавјурту, у медреси, сматра се престижним. У граду је изграђено педесетак џамија, многе продавнице продају исламске верске потрепштине и литературу.

Хасавјурт није туристички град, јер овде нема одговарајуће инфраструктуре, хотела и других пратећих туристичких садржаја. Надокнаду пружају локални кафићи и ресторани који нуде укусну, издашну и јефтину храну. Кувари припремају своја јела од регионалних производа, што је важно, јер је Хасавјурт један од еколошки најприхватљивијих градова у Русији. Овде нема превише забаве. Локално становништво се, по правилу, добро забавља у градским парковима и кафићима. Истовремено, многи грађани који исповедају ислам изузетно су незадовољни чињеницом да у Хасавјурту постоје продавнице које продају алкохол. Али, у основи, представници свих националности су у добросуседским односима и одликују се кохезијом.

Утврђење под називом „Хасавјурт" први пут се помиње у војним извештајима Руског царства из 1847. годину. Али на мапи североисточног Кавказа, састављеној још 30-их година 19. века, већ је наведено истоимено село. Подручје на коме се налазило заузимало је део Кумичке равнице, која је историјски припадала кнезовима Кумику – једном од ретких дагестанских владара који су подржавали Русију у њеним амбицијама на Кавказу.

Насеље на обалама реке Јариксу основао је начелник полиције Кумик Муса-Хасав, принц и мајор руске војске, по наређењу генерала Алексеја Јермолова. Поставио је војни гарнизон у село, а затим тамо преселио сто породица из великих суседних села Ендиреј и Костек. У основи, то су били Кумици, као и Персијанци и Јермени. На предлог Јермолова, ново село је добило име по његовом старом пријатељу Муса-Хасаву. Имам Гази Магомед је током једне од рација уништио село Хасавјурт, 1831. године. Насеље је обновљено, али се касније претворило у право утврђење.

На прелазу из тридесетих у четрдесете године, горштаци под вођством Шамила извели су успешне операције против царских трупа и опустошили кумичко насеље из освете због тога што су се локални

кнезови „продали Русији". Иако су на прилазима Хасавјурту постојала ефикасна утврђења, сама долина реке Јарикса остала је незаштићена. С обзиром на стратешки значај подручја на којем се налазило насеље, врховни командант трупа на Кавказу, генерал-потпуковник Јосеф Гурко, одлучио је да изгради поуздано утврђење на високој стрмој обали Јарикса.

Изградња утврђења почела је 1846. године. Подигнуто је један и по километар од села и названо по реци. У рад су били укључени војници кабардијског пука, од којих је формиран гарнизон. Године 1847. утврђење Јариксув преименовано је у Хасавјурт. Накнадни напади открили су недостатке утврђења, па је 1848. године на подручју савремене централне пијаце почело да се гради моћније утврђење са три куле од цигле и угаоним пушкарницама. Са три стране био је окружен зидом од ћерпича дебљине један и по метар и висине 2,5 метра. На западној страни утврђење је бранила висока обала, која је остала до реке.

Између првог и другог утврђења настао је простор, где су се населиле породице руских официра и војника. У Хасавјурт су пожурили многи после 1856. године, када је нижим војним чиновима било дозвољено да тамо пошаљу своје најближе рођаке на стално настањење. По завршетку Кавкаског рата војна управа у овом региону је укинута, а 1867. године Хасавјурт је добио грађански статус, постајући насеље, а затим и центар округа Хасавјурт у области Терек, остајући тако до 1920. године.

У малом насељу било је седам главних улица, које је прелазило једанаест споредних улица и три трга са фонтанама. Овде је подигнуто око три стотине јавних и приватних зграда, цркава, као и џамија, где су деца из исламских породица учила муслиманско право и арапски језик. Године 1860. у Хасавјурту је отворена мушка школа, а 1875. и женска, која, међутим, није била доступна за обучавање муслиманки. Осамдесетих година 20. века овде су већ радиле штавионице, фабрике сапуна, меда, млинови брашна, дестилерије и предузећа за прераду пољопривредних производа.

Постепено, Хасавјурт се претворио у главни регионални трговачки центар. На његове чувене јесење сајмове долазили су трговци из целог Дагестана. Додатни подстицај трговини дало је отварање 1894. године пруге Владикавкаске железнице Беслан–Петровск (Махачкала), која је пролазила кроз Хасавјурт.

Крајем 90-их у насељу је избила колера која је однела многе животе. Овде се становништво знатно смањило, али је непосредно пре Првог светског рата у ове земље доспео одређени број имиграната из централних региона Русије. До 1914. године Руси су чинили четвртину становништва насеља. Досељенике су привукла плодна земљишта у околини Хасавјурта и довољно брзо су их претворили у исплативе парцеле.

Рат је пореметио економско благостање Дагестана, а догађаји из 1918. године довели су га до потпуног разарања. Верује се да је погром последњег руског насеља у долини Кумик, била освета за заузимање Петровска од стране бољшевика.

Хасавјурт, претворен у рушевине, почео је оживљавати 1920-их година, али већина историјских зграда никада није обновљена. Године 1931. насеље које је оживело добило је статус града регионалне подређености. Током Великог отаџбинског рата у Хасавјурту, који се налазио недалеко од борбене зоне, организоване су евакуационе болнице. Хасавјурт је ушао у модерну историју Русије као град у коме су потписани споразуми којима је окончан Први чеченски рат.

Хасавјурт се налази на северозападу Дагестана, удаљен 82 км северозападно од главног града Републике Макхачкале. Чеченска граница лежи око 10 км од Хасавјурта. Град лежи на равници Кумик, у међуречју Акташа и његових притока – Аксај и Јариксу. Јужно од овог подручја налази се надморска висина гребена Салатај, али ближе локалним географским ширинама његове стране су потпуно заклоњене, претварајући се у степску низију. Плодно земљиште у околини Хасавјурта је преорано. Овде се узгајају житарице, диње и поврће. У вртовима се налазе разне сорте трешања, кајсија, брескви, јабука и крушака. Северно од града налази се шумско подручје.

Овај дагестански град се налази у области отвореној за све ветрове. Према локалним легендама, чак и пре појављивања Хасавјурта, Кумици су више пута покушали да оснују село на овој парцели, али су због специфичности климе стално одустајали од својих планова. Према неким извештајима, пре рата на Кавказу постојала је њихова стража, а постоји и прича да су се на овом ветровитом месту пастири неколико дана заустављали, доводећи стоку на летње пашњаке. Привлачило их је потпуно одсуство комараца и мува.

Зими је хладно и продорно, у пролеће и јесен углавном топло, а лети суво, али освежавајуће. Зиме су благе и кратке, снег пада само

повремено, а ветар дува често. У живописном Хасавјурту можете видети све и свакога: вредне раднике и просјаке, тржишта за сваки укус и буџет, два исламска универзитета у истој улици и највећу православну цркву на Северном Кавказу.

Скоро од почетка свог оснивања, Хасавјурт је постао центар међународних односа и трговине народа Дагестана. Сваке године се повећавао број продавница, дућана и чаршија. Захваљујући развоју домаћег тржишта, становништво је континуирано расло, како због наталитета, тако и због придошлица. До краја 19. века број становника је био око 5,5 хиљада људи. Хасавјурт постао важна стратешка тачка, један од трговачких и економских центара не само Дагестана, већ и читавог Северног Кавказа.

Главна занимања становника округа била су пољопривреда и сточарство. Хасавјурт је био и важно војно-стратешко место и трговачко и економско средиште равног Дагестана.

Развој домаћег тржишта имао је за последицу то се приступило изградњи продавница, складишта. Становништво се почело повећавати, а променила се и његова друштвена структура. До 1897. године, према попису, у насељу је живело 5.312 људи, укључујући 2.104 припадника локалног становништва, 3.130 досељеника и 78 странаца. У то време у Хасавјурту је било неколико десетина малих занатских индустрија: креча, цигле, сапуна, фабрика маслаца и керамичке радионице.

Током година грађанског рата на територији округа водиле су се жестоке борбе различитих наоружаних одреда. Године 1918. Хасавјурт је опљачкан и спаљен, а многа села у округу доживела су исту судбину. Тадашње новине то описују овако: „Понегде су сачуване фасаде некада лепих зграда. Али и они зину са празним дупљама на прозорима. Људи живе углавном у земуницама. Међутим, они жарко сањају о оживљавању Хасавјурта и његове некадашње славе." Тек 28. марта 1920, војници 28. дивизије црвених, потпуно су ослободили насеље од белогардејаца.

Године 1921. Хасавјурт је повучен из регије Терек и постао је део новоосноване Аутономне Совјетске Социјалистичке Републике Дагестан. Нова влада је учинила много за побољшање живота у уништеном насељу: започела је изградња стамбених и управних зграда, оживела трговина, успостављена индустријска производња, ојачана пољопривреда.

Током наредних 10 година, Хасавјурт није само устао из пепела попут легендарне птице Феникс, већ је надмашио друге територије

Дагестана у смислу економског развоја. У августу 1924. године обновљена је фабрика за производња опеке. За изградњу нових предузећа прво су демонтирани зидови војног утврђења, а када је постављена нова фабрика конзерви, већ 1928. године продавнице за кисело и парадајз су почеле да производе. На врхунцу сезоне фабрика конзерва је радила у три смене: сировина је било више него довољно. У исто време, један за другим, пуштени су у рад погон за прераду памука, погон за прераду грожђа и кланица меса.

С обзиром на тако брзе стопе индустријског раста, Сверуски централни извршни комитет је својом одлуком од 10. августа 1931. доделио статус града Хасавјурту. Овај датум постао је почетак модерне историје овог града.

Године 1917. у селу је живело 14 хиљада људи. У то време у Хасавјурту су живеле следеће националности: Руси – 50,5%, Кумици – 33%, планински Јевреји – 6%, Немци и Персијанци – по 5%, Дагестанци – 1%.

Хасавјурт данас представља административни центар овог великог пољопривредног региона Дагестана. Тренутно се у региону гаје житарице, поврће, воће, од сточарства, заступљени се говеда и овце. Локално становништво користи воће за прављење сокова. Углавном узгајају трешње, кајсије, брескве, и, наравно, јабуке и крушке. Поред бројних сорти воћа и поврћа, посебна пажња посвећује се дињама. Округ Хасавјурт је лидер у Дагестану по приносу. Град има фабрику инструмената, фабрику конзерви, фабрику опеке, предузеће за армирано бетонске производе, фабрике одеће и намештаја. Прехрамбена индустрија је развијена, фокусирана на прераду локалних пољопривредних сировина: фабрике конзерви (воће, поврће, конзерве), погона за прераду меса, млекаре и винарије.

Становништво града чини више од 138 хиљада људи и после главног града Махачкале ово је други град по величини и броју становника у Дагестану. Етнички састав је прилично разнолик: Авари, Чечени, Руси, Кумици, Даргинци, Лакси – ово је само мали део градског становништва. Представници готово свих етничких група Дагестана живе у Хасавјурту.

Овај град заузима једно од првих места у републици по броју зелених површина. Њихова укупна површина је око 300 хектара. Године 2001. у микроокругу Восточни, дуж Грозненске улице, на површини већој од 200 метара, постављен је још један парк културе и рекреације, који је постао омиљено место за рекреацију грађана.

Трагови руске прошлости у Хасавјурту су практично избрисани, али је сачуван његов главни симбол – величанствена 49 – метарска црква у име иконе Знака Пресвете Богородице, највећа православна црква на Северном Кавказу, архитектонски споменик с почетка 20. века, упечатљив представник неовизантијског стила. Храм има симетричну уметничку архитектуру. То је укрштена куполаста грађевина, која је украшена са девет купола у част девет анђеоских чинова. Црква је добила име Знаменски у част иконе „Знак" Пресвете Богородице. Изграђена је из добротворних средстава становника насеља и округа.

Храм су 1903. године саградили козаци козачке војске Терек, на 300. годишњицу династије Романов. Према старим становницима, храм је у то време имао богату унутрашњу декорацију, сликарство, штукатуру. Током грађанског рата у априлу 1918. године уништена је целокупна унутрашњост и зидне слике храма. Од 1917. до 1945. црква је била затворена. После рата храм је поново предат верницима. Сада је црква активна и једна је од највећих православних цркава која се налази на Северном Кавказу. На службу долазе парохијани из целог града. Упркос чињеници да је већина становништва муслиманско, православна црква заузима важно место међу градским атракцијама.

Некада је ансамбл цркве заузимао огромну територију, али данас је земљишта која припадају храму попуњено савременим зградама. Црква је ограђена оградом, иза ње је сеновит трг. У пространој унутрашњој просторији, која може да прими до 1.000 људи, изузетно је ретко гужва, а игуман се искрено радује сваком парохијану и ретким туристима. Занимљиво је и да муслимани најчешће донирају и дају новац за црквене потребе. Црква има малу продавницу у којој се продају иконе, свеће, књиге.

Много пажње се посвећује духовном образовању у граду. Исламски универзитет назван по Саид-бегу Даитову понос је Хасавјурта. Универзитет је добио име по талентованом трговцу који је постао покровитељ изградње образовне установе и на све могуће начине подржавао образовање и стваралачки развој градске омладине.

Студирање на овом институту није лакше од студирања на секуларној високој школи. Студенти изучавају разне исламске науке, као и арапски. Осим тога, повремено се у институту одржавају различита такмичења међу читаоцима Курана, хафизима (онима који знају Куран напамет) и једноставно такмичењима из верског знања. Победници

добијају вредне награде, до новог аутомобила. Иста награда може бити, на пример, путовање на хаџ или велика сума новца.

Године 1990. отворен је музеј у Хасавјурту, а његов оснивач је Борис Дорогобед, школски учитељ Дагестанске Аутономне Совјетске Социјалистичке Републике. Музеј се налази у двоспратној трговачкој кући с почетка 20. века, коју је 1902. године саградио трговац Адил Даутов. Музеј има три сале и у потпуности одражава историју града Хасавјурта. Прва је посвећена историји Кумикије од антике до 1917. године, друга сала – етнографска – говори о култури Кумика, Авара, Чечена, а трећа је посвећена подвизима народа Хасавјурта у биткама током Великог отаџбинског рата. Достојно место у овом музеју дато је родом из Хасавјурта – истакнутом команданту и војсковођи, учеснику грађанског и Другог светског рата, маршалу инжињеријских трупа Михаилу Воробјову. Он је дао велики допринос победи над нацистичком Немачком. Због његових изузетних заслуга током битке за Москву у јануару 1942. Одликован је Орденом Црвеног барјака. Учествовао је и у Стаљинградској бици, за коју му је 21. фебруара 1944. додељен чин А, за успешно обављен тежак задатак преласка Дњепра, одликован је чином маршала инжењеријских трупа. Народ Хасавјурта свечано негује сећању на свог славног земљака. Улица у којој је живео и школа у којој је студирао носе његово име. Највредније збирке Музеја су камена оруђа из доба енеолита и палеолита, предмети и алати за домаћинство, накит из 2. века пре нове ере, етнографска збирка која говори о култури и животу Дагестанаца, оружје дагестанских војника

Упркос чињеници да град Хасавјурт има дугу историју, практично нема архитектонских споменика и знаменитости. Од четири цркве које су некада биле у граду, сачувана је само црква Знака Богородице.

У Хасавјурту постоје паркови са фонтанама и дечији забавни комплекси, а у врелим летњим данима, грађани се одмарају на обалама река Акташ и Јариксу.

Међу главним атракцијама Хасавјурта, верски објекти играју посебну улогу. Они су центар архитектонске целине руског града, многи од њих су доживели значајне верске и историјске догађаје. У Хасавјурту и ван граница града можете посетити познате манастире, уронити у лепоту великих хришћанских цркава или отићи у тихе и мале капеле, које су становницима града омиљено место духовног повлачења.

Хасавјурт је веома посебан и препознатљив град. Путнике неће оставити равнодушним, упркос чињеници да се историјске знамени-

тости овде могу набројати с једне стране, а модерну архитектуру не одликује изузетна достигнућа. Срце Хасавјурта куца у подручју Централне пијаце, око које се налазе зграде са рекламним натписима. На њиховим првим спратовима налазе се пицерије, продавнице, стоматолошке ординације, продавнице намирница. Плакати познатих личности са модерним фризурама позивају у козметичке салоне. Из густо изграђених главних улица теку уске, тунелске улице без имена, по којима ужурбано јуре трговци и други људи.

Главна џамија у Хасавјурту, у којој се обављају заједничке молитве петком, налази се у Бујинакској улици. Скоро насупрот ње стоји изражајна зграда Исламског универзитета названа по Саидбегу Даитову, која је отворена 2000-их. Међу студентима Универзитета углавном млади људи, али има и одраслих. Има много људи који желе да уђу овде, али годишње се прими само сто људи.

Са историјом и културом Дагестана могуће је упознати се у живописном Музеју Хасавјурта. Налази се у Тотурбијевој улици 26, у трговачкој кући изграђеној 1902. године. Музејска експозиција смештена је у три сале. Историјска и археолошка локација представљају артефакте пронађене на територији републике који датирају из бронзаног доба, војну муницију средњовековних ратника и родословље кнезова Кумик. У сали посвећеној етнографији можете видети предмете за домаћинство представника бројних националности који су од давнина насељавали Дагестан, као и њихове народне ношње, прибор, накит од сребра.

Трећа, највећа сала, садржи изложбу посвећену Великом отаџбинском рату, грађанима који су учествовали у биткама. Сећање на та времена заробљено је и у бројним скулптурама постављеним на улицама и трговима града. Један од споменика, који се налази у самом центру града, на Дилимском прстену, посвећен је херојy Совјетског Савеза Елмурзи Џумагулову. У част његовог подвига, током једне од тенковских битака у Белорусији, подигнуто је постоље на које је подигнуто тенковско борбено возило. Град такође има споменике посвећене Дагестанцима који су погинули током грађанског рата. Паркови Хасавјурта украшени су необичним модерним скулптурама и фонтанама, којих је последњих година све више.

На 4 километра од центра града налази се важно археолошко налазиште – насеље Андрејаули, које датира из 2. до 9. века. До сада је ово једини пронађен прави траг из доба Хазарског царства. Остаци насеља

протежу се 1,5 км дуж реке Акташ, недалеко од села Андреевскаја. Бројни истраживачи верују да се у непосредној близини овог места налазио рани главни град Хазарског каганата – град Селендер. Насеље Андрејаули је можда служило као упориште током арапско-хазарских ратова.

Археолози су открили рељефне обрисе насеља древног насеља, његових цитадела, окружених масивним бедемима који досежу висину од 10 метара. У јужном делу овог археолошког налазишта откривен је цео индустријски комплекс лончарских пећи, што указује на то да је овде направљена сопствена керамика.

Постоји место на Кавказу где има свега. То је у овом граду у Дагестану близу границе са Чеченијом. Овај град је шарен, живахан и бучан. Хасавјурт је највеће тржиште на Кавказу.

Особе са инвалидитетом у инвалидским колицима, хроме, грбаве, без руку и ногу, жене – трудне и са бебама, гомиле прљаве деце, као печене на сунцу – гурају се кроз прозоре рукама.... Обучени су као Цигани, а трагови националности избрисани су са лица набораних од сунца.

Овде сви зарађују новац и сви то раде најбоље што могу. Хасавјурт је веома космополитски, живописан и хаотичан град. Овде живе углавном Авари, Чечени, Кумици, Даргинци, Лакси и Руси, међу трговцима има Таџика, Узбека, па чак и Корејанаца. Како сами мештани кажу, овде су људи „трговци на генетском нивоу". На улазу на централну пијацу упадљиво је да од почетка изненађује својом чистоћом и уредношћу – на тезгама се налазе савршено обликовани колачи дивног укуса, корпе са зачинима, риба на конопцима, чак и малине. Живот у овом пијачном граду је у пуном јеку.

КАСПИЈСК – ДАГЕСТАНСКИ „ПИТЕР НА КАСПИЈСКОМ МОРУ”

Каспијск се налази 18 километара од центра Махачкале – зграде ових градова се практично спајају, чак деле заједнички тролејбуски систем. Каспијск, најмлађи град у Дагестану, али и у Руској Федерацији у целини, саграђен у првим плановима совјетских пет година. Налази се на атрактивној локацији на обали Каспијског мора.

Каспијск (рус. Каспийск) је град у Русији у републици Дагестан који је представљао посебан град у историји Совјетског Савеза и Русије и кључ ове севернокавкаске републике. Каспијск на обали истоименог мора је јужни сателитски град Махачкале и један од најбрже растућих градова у Русији по броју становника. Значајан је, пре свега, по фабричкој радњи која се налази на отвореном мору.

Каспијск се налази 18 км од центра Махачкале – зграде ових градова се практично спајају, чак деле заједнички тролејбуски систем. Ово је један од оних градова који су изграђени од нуле под совјетском влашћу: 1931–1932. на каспијској обали подигнута је фабрика (очекивано, за двоструке намене, изградњу бродских мотора и подводног оружја) и са њом насеље познатог имена Двигателстрој.

Овај град је одувек био кадровски, културни и образовни центар Дагестана. Због својих историјских карактеристика, способан је да постане пилот платформа за развој републике и испуњавање глобалних и спољнополитичких задатака Русије на Кавказу и у исламском свету.

Није случајно што је филм „Бело сунце пустиње” о интеракцији руске и исламске културе у личности Сухова и Саида сниман на обали Каспијског мора у околини Каспијска. Овде је створена сценографија измишљеног града Пагента, у чијој близини се одвијају главни догађаји филма, а из луке Махачкала допремљен је стари дугачак чамац привезан на обали мора.

Свесавезна изградња војног погона број 182 и његовог друштвеног рада по налогу Стаљина, дао је снажан подстицај развоју републике. Рад се одвијао у веома тешким условима. Град је буквално изграђен на мочвари, а градилиште је окупило најактивније и најнесебичније људе тог времена, који су заједничке циљеве ставили изнад својих интереса.

Одређивање будућности Дагестана, изградња фабрике и самог Каспијска помогли су да се савлада не само одбрамбени потенцијал земље – изградња је била свесавезна и играла је важну улогу у формирању модерне културе Дагестана.

Одлука о изградњи фабрике за производњу морнаричког оружја донета је у лето 1931. године. Место будућег предузећа и насеља није изабрано случајно: 18 км јужно од Махачкале, у низији званој „Туралинскаја земља" на обали мора у близини истоимене планине Турали, где се управо тамо вадио грађевински материјал у каменолому за потребе изградња првих радионица погона, стамбених и економских зграда будућег Каспијска.

Главни инжењер изградње био је Александар Соломонович Дезортсев, искусни специјалиста који се школовао у Белгији и Немачкој. Иза њега су били највећи грађевински пројекти у СССР-у: Госстрој, Енергострој, Главенерго, Сталгрес. Неколико година касније, три километра од обале, тачно у мору испред фабрике, изграђена је станица за испитивање торпеда – радионица број 8 – један од симбола Каспијска. Шездесетих година прошлог века, радионица је престала са производњом и постала је непотребна.

У то време на територији града су се на невероватан начин спојили различити народи целог Совјетског Савеза, културе и језици, лењинградска архитектура и планине. Услови рада првих градитеља били су изузетно тешки: свесавезна линија налазила се у маларичним и сланим мочварама и обалним песком Каспијског мора, људи су живели у шаторима и на брзину састављали дрвене бараке. Током изградње 1933. године, више од 80% становника Двигателстроја патило је од тропског облика маларије, а смртност је такође била висока. Међу мештанима је ово место чак названо „долина смрти".

Био је то свесавезни грађевински пројекат: младићи и девојке из далеких градова Русије, затим из каспијских степа, као и читавог мултинационалног Дагестана учествовали су у изградњи новог, тада неименованог града. Каменоресци су долазили из Согратла, села познатог по зидарима, столари из Ахте а ковачи из Казанишчија. Овде их је послао Комсомол, да од градитеља из целог Совјетског Савеза уче вештину подизања вишеспратница.

Године 1937. мистериозна фабрика започела је масовну производњу производа – морнаричког оружја. Три године касније постало је највеће предузеће на Северном Кавказу. У то време је у селу Двигателстрој

већ живело 17 хиљада људи. И успео је да постане најудобније насеље у Дагестану.

Међу становницима, радницима и запосленима у погону јасно се манифестовала карактеристична особина људи тог доба – огромна жудња за знањем, за самоусавршавањем. Тако је 1940. скоро 90% радника било укључено у студије – општеобразовне, стручне, политичке. За то су створени сви неопходни услови: постојали су разни курсеви за напредну обуку, центар за обуку, курсеви за мајсторе друштвеног рада, где су се без грешке обучавали средњи менаџери од предрадника до шефова.

Године 1939. – Сеоски савет је апеловао на Врховни совјет ДАССР-а са иницијативом да се радничко насеље трансформише у самосталан град са његовим преименовањем у „Стаљин-Јурт" (тада се звало насеље „Двигателстрој"). Међутим, понуда је одбијена, вероватно зато што је била премала за тако звучно име (око 19. 000 према попису из 1939. године), можда је разлог био другачији. Насеље је 1947. године добило статус града, који је добио име Каспијск. И наставио је да расте. Расло је и предузеће које је формирало град и које је већ производило не само војну, већ и пољопривредну опрему. Каспијск је до тог тренутка био затворена административно-територијална целина и чак је неко време био окружен оградом са бодљикавом жицом са строгим режимом пријема.

Шездесетих година у Каспијску је створена прва крстарећа ракета на свету. Овде су се појавиле и друге фабрике: прецизна механика и огранак Горковског бродоградње „Волга". Такође, овде је отворена филијала Лењинградског бродограђевинског института, а затим и одељење Истраживачког института Лењинградског института „Гидроприбор".

Данас је овај град велико саобраћајно чвориште са значајно повећаним мултинационалним становништвом – више од 120 хиљада људи, и великим неискоришћеним потенцијалом. До краја 80-их, становништво је бројало само 60 хиљада људи, тада су већину становништва Каспијска чинили Руси и други имигранти из целог СССР-а. Данас се слика драматично променила – 90% становништва су дагестански народи.

Каспијск расте веома брзим темпом, становништво се попуњава на рачун досељеника из планинских региона, Дагестанаца из других региона Русије, па чак и из Махачкале, очекује се значајан пораст становништва уз пресељење базе Каспијске флотиле морнарице из Астрахана.

Истовремено, даљи територијални развој града на северу је ограничен Махачкалом, на западу и југу – територијом региона Карабудакхкент, а на истоку – морем.

Првобитно смештен 18 км од Махачкале, Каспијск данас нема јасну границу са главним градом републике. Град се налази у непосредној близини ауто-пута Москва–Баку и железничке пруге која ће повезивати Москву и Техеран. Заједно са изградњом нове дубоководне луке, ово ће значајно повећати обим трговине са Ираном и обезбедити транзит индијског и кинеског терета у Русију трговинским коридором Север–Југ. Међународни аеродром Махачхкала „Ујташ" такође се налази у Каспијску.

У 2018. години почела је изградња нове поморске базе за Каспијску флотилу Ратне морнарице у фабричкој луци фабрике Дагдизел. То ће бити модерна поморска база са инжењерским, навигационим, хидрографским и логистичким системима подршке

Град је укључен у Савезни програм за свеобухватни развој градова са једном индустријом и проглашен је територијом напредног економског развоја. На територији града формирана је и развија се инвестициона локација Ујташ, планирана је изградња пристаништа и модернизација фабрике Дагдизел. Пуштањем нове железничке пруге и реконструкцијом аутопута Москва-Баку, за који је дуго било потребно проширење на четири траке, улога града као транспортног чворишта и претоварне базе за робу значајно ће се повећати.

Спорт је добро развијен у Каспијску, као и широм републике. У 2013. години Хазар стадион је реконструисан, повећавајући његов капацитет на 27 хиљада људи и добијајући ново име – Анжи-Арена. Стадион је добио статус главног стадиона у Дагестану и истовремено постао база фудбалског клуба Анжи. Љубитељи спорта снажно повезују Републику Дагестан са тимом Анжи, који је дуги низ година представљао регион у „великом фудбалу", играјући у вишој дивизији првенства Руске Федерације. Званично, овај клуб има седиште у Махачкали, али клупски стадион, који је највећи спортски терен у Дагестану, налази се у граду Каспијску. Захваљујући великим новчаним инфузијама власника Сулејмана Керимова, тим је тада постигао високе резултате, у њему су играле звезде светског фудбала – Семјуел Ето, Роберто Карлос, Ласина Траоре, а тенер је био и заслужни тренер Русије Гус Хидинк.

У граду постоје и други спортски комплекси и многе секције које радо посећују овдашњи школарци и омладина. Генерално, међу млађом

генерацијом региона, жеља за здравим начином живота је широко распрострањена. То је у великој мери последица посебности институција традиционалне исламске културе и историјски утемељене доктрине.

Распад Совјетског Савеза и рат који је уследио у суседној Чеченији имали су катастрофалан ефекат на републику у целини. Око половине становништва је тих година напустило Каспијск. У граду су били присутни имигранти из других региона и република СССР-а, одлив становништва се наставио након тога. Фабрика Дагдизел, која је до 80-их имала кључну улогу у управљању градом, била је на ивици опстанка, а 90-их је остало само 38% државе у власништву.

Власт у Каспијску је у тим бурним временима прешла на локалне корумпиране кланове, што је постепено довело цео град до стагнације, а затим и до опадања. Самим Каспијским морем више од 30 година влада клан Даргина староседеоца из „чувеног" планинског села Мекеги у регији Левашински у Дагестану. Наравно, овде није проблем у самој клановској припадности, већ у томе што се у остваривању својих приватних и корпоративних интереса не узимају у обзир интереси друштва и потреба за професионалним управљањем, што неминовно доводи до поремећаја у управљања и на крају може довести до катастрофе и ликвидације самих кланова, као што се то дешавало више пута у историји.

Каква је будућност града у контексту републике, државе и глобализације? Каспијск је кључ будућности Дагестана. Упркос актуелним проблемима, данас Каспијск има све што је потребно да поново постане пилот локација, и то не само за једну републику. Град поново може да игра улогу културног, образовног, кадровског центра Дагестана – места где се формира јединствена култура Дагестана и читавог северокавкаског региона, као и да утиче на целу Русију.

Данас је мултинационални Каспијск релативно просперитетан град међу осталим градовима Дагестана. Културни ниво његових становника се значајно разликује на боље, становништво се више придржава закона него у целом региону. Уопштено говорећи, можемо сасвим с правом упоредити улогу Каспијска у животу Дагестана са улогом Санкт Петербурга у животу Русије. Сарадња велике Русије, посебно Санкт Петербурга и Дагестана, моћи ће поново да удахне живот Дагестану и допринесе подизању његовог културног и научног нивоа. Управо је Санкт Петербург данас интелектуални лидер развоја Русије и поново може да пружи помоћ која је тако неопходна Дагестану.

Премештање Каспијске флотиле, велики обим изградње, отварање нових предузећа, обнављање функционисања фабрике Дагдизел предодређују значајно повећање становништва града у наредним годинама. Дакле, само за потребе флотиле данас је потребно 2.400 станова. За изградњу неопходне инфраструктуре и смештаја за особље, земљиште је већ додељено у Каспијску и суседној области Карабудакхент.

Каспијск представља раскрсницу култура, вера и народа. У управљању било којом територијом, неопходно је узети у обзир верске и традиционалне аспекте. Неопходно је познавати и узети у обзир идеале локалних становника. Већина становника Каспијска данас исповеда историјски утврђени сунитски ислам. Подсетимо, у републици живи више од 35 националности. У граду постоји неколико џамија, као и православна црква са огранком који се састоји углавном од породица упућених официра из снага безбедности. Каспијск може постати модел за решавање међуетничких, међукултурних и међуверских проблема.

Смештен на западној линији трговачког коридора Север–Југ, Каспијск је међународни транспортни коридор који повезује земље Јужне Азије, Русију и Европу, а у наредним годинама, заједно са изградњом луке без леда у дубокој води у граду и завршетком пруге Москва–Техеран, овај град постаће најважније транспортно и трговинско чвориште ове руте у Русији.

Каспијск може бити платформа за геополитички утицај Русије у региону. Са својим културним и верским обележјима може постати улазна тачка и мост ка остатку исламског света: пре свега у Ирану, Централној Азији, Азербејџану и другим земљама Истока. Одавде је могуће градити не само трговину са овим земљама, већ и пуноправну културну сарадњу. Овде се могу отворити образовне институције и обучити кадрове за рад у исламским земљама.

Поред тога, Каспијск је центар безбедности за Дагестан и регион у целини. У граду Каспијску делују војне и граничне јединице, антитерористички центар ФСБ, као и полицијски колеџ и кадетска школа.

Каспијск има потенцијале да буде и рекреативни и туристички центар. Туристичка инфраструктура Каспијска ограничена је на неколико осредњих хотела и градску плажу. Екологија приобалних вода такође пати због различитих емисија у море у центру града. Међутим, у случају проширења територије града на југ, на еколошки чистом месту на обали мора изван садашњих граница града, могуће је створити туристичку инфраструктуру. Дагестан има све потребне природне

услове: топло море (сезона плажа траје до октобра закључно), могуће је организовати излете са успоном на најлепше планине и посетом историјским споменицима. Етно-туризам се такође развија.

Каспијск је и индустријски центар републике. Град је првобитно изграђен око фабрике Дагдизел. Друго по значају предузеће је Каспијска фабрика прецизне механике, основана 1960. године. Поред навигационих система, електроенергетских система, разних инструмената и управљачких елемената за Министарство одбране Руске Федерације, фабрика је овладала производњом гасних контролних јединица и комбинованих регулатора притиска гаса, успешно наставља да задовољава потребе гасних служби. У граду је такође добро развијена грађевина, има неколико фабрика цигле. Фабрика Дагдизел, која има сопствену луку, може да производи пловила различите намене за Каспијско море.

Каспијск је и образовни центар и извор кадрова за регион. Ова функција је кључна и неопходна за интегрални развој града. Град је већ постао место прве примене здравствено-штедљивих технологија професора В. Ф. Базарна. Овде се појављују нови вртићи и центри који користе напредне образовне технологије. У Каспијску су први пут за 30 година отворене три нове државне образовне установе и још пет се гради.

Каспијск игра исту улогу за Дагестан као Санкт Петербург за Русију – он је образовни, кадровски и културни центар региона. Штавише, он је био такав у почетку, од тренутка када је направљен. У то време постојао је изузетно низак ниво писмености, становништво није добро знало руски и било је разједињено. На позадини свеунијске мултинационалне изградње фабрике, у републици се одвијао велики образовни и кадровски рад. Тада су овде радили неки од најбољих наставника, њихови дипломци су водили градове, предузећа и одељења. Каспијск је постао окупљалиште републике и свих њених националности, он је био тај који је формирао савремени Дагестан и његову културу, где је културни и образовни ниво грађана већи од просека данашње републике.

У новом веку Каспијск има све што је потребно да поново игра ову улогу. Ако је град Каспијск кључ за Дагестан, онда је сам мултинационални Дагестан, по својим специфичностима, кључ за исламски свет за Русију и глобализацију засновану на принципима алтернативним западном концепту управљања. Али да би се искористиле све ове могућности, поред намера, потребно је разумети и идеале друге културе, глобализацију која се одвијају у свету.

У постсовјетском периоду у Каспијску је почела активна стамбена изградња, као и у другим градовима Дагестана, а становништво града се удвостручило за 30 година. Центар Каспијска, ипак, и даље задржава изглед совјетског индустријског града са благим додиром одмаралишта: на крају крајева, стоји на мору, а на улицама има пуно зеленила. Као и у суседној Махачкали, етнички састав показује да је најразноврснији у Русији: ниједан народ не чини чак ни четвртину становништва; Руса је према последњем попису било 9%. У Каспијску је све време било много лењинградског, постојао је научни и романтичарски дух града на Неви.

Наравно, сви знамо о Сочију, за Краснодар и за Јалту, али у непрегледним пространствима бившег Совјетског Савеза и осталим местима, где можете добро провести свој одмор. Конкретно, то може бити одмор у Каспијску на Каспијском мору.

Каспијск, најмлађи град у Дагестану, али и у Руској Федерацији у целини, саграђен у првим плановима совјетских пет година. Налази се на атрактивној локацији на обали Каспијског мора. Ако је у совјетским временима то био најобичнији приморски град, данас се може убројати у једно од посећенијих летовалишта на Кавказу. То је разлог зашто се сваке године све популарнији одмор у Каспијску на Каспијско мору.

До њега се може стићи на много различитих начина. Најлакши начин је да се користи ваздушни саобраћај. Од Москве до Махачхкале постоје два дневна авионска лета, што је врло повољно за оне који планирају да проведу одмор у Каспијску.

Каспијск је данас и одмаралиште на сунчаној обали Каспијског мора, намењено туристима који воле миран одмор и дуге пешчане плаже.

Град са добрим рекреативним потенцијалом, великим лечилиштима, санаторијумом, хотелима са нивоом услуге који није инфериоран европском. Ситуација унутар краја је више него мирна, људи гостољубиви, тако да се овде може доћи без страха.

Каспијск има добру локацију, удаљен је само 5 км од аеродрома Ујташ и 14 км од железничке станице Махачкала. До главног града Дагестана одавде се стиже за само четврт сата. Ако сте уморни од ужурбаног града и желите миран опуштајући одмор, онда свакако треба да посетите Каспијск.

Каспијско море је јединствено и оно игра улогу у туристичкој привлачности насеља која се налазе на њему. Туристи радо одлазе на

морску обалу, али Каспијско море није само топло море где можете пливати и опуштати се.

Као што сведочи географија, то је и највећа светска „затворена водена површина" – море и језеро у једном. Бити на обали Каспијског мора значи упознати чудо природе. Зарад таквог састанка вреди доћи у Каспијск.

МАЈКОП – МИСТЕРИОЗНА ПРЕСТОНИЦА АДИГЕЈЕ

Мајкоп је један од најлепших и најудобнијих градова на Северном Кавказу, поред тога што је административни, он је и културни центар Републике Адигеје.

Мајкоп (рус. Майко́п) је град у Русији и административно средиште републике Адигеје. Налази се на обалама реке Белаје, притоке реке Кубања. Према последњим подацима о броју становника, у граду је живело 144.246 становника.

Мајкоп је мистериозна престоница Адигеје, смештена на десној обали реке. Белаја, коју мештани зову „богиња планина", у северном подножју Кавкаског ланца. Град је добио име по адигеској речи „Миекуапе", што се преводи као „долина дивљих јабука". Град је с правом тако назван, јер је у пролеће једноставно затрпан зеленилом дрвећа, посебно – јабукама.

Град Мајкоп је основан 25. маја 1857. године као руско војно утврђење. Насеље, које је израсло из тврђаве, подигнуто је на десној обали реке Белаја. Мајкоп је један од најлепших и најудобнијих градова на Северном Кавказу, поред тога што је административни, он је и културни центар Републике Адигеје.

Такође, може се назвати индустријском престоницом ове републике. На крају крајева, овде, у овом граду је концентрисано 60% целокупног индустријског потенцијала Адигеје. Главне индустријске гране су прехрамбена, дрвопрерађивачка, целулозна и папирна, машиноградња. У оквиру града, на реци Белаја, налази се хидроелектрана Мајкоп.

Данас се територија Мајкопа са приградским подручјем простире на 5.862 хектара. У граду живе представници више од 80 националности. То је мали град, али највећи у земљи. Овде је живело више људи, а недавно се њихов број смањио.

На пример, становништво је 1973. године бројило 122 хиљаде, а већ 1985. – 140 хиљада људи. Снажан пад почео је 2002. године, и то углавном због чињенице да људи напуштају град и прелазе у веће градове, као што су Краснодар или Ростов на Дону.

Клима је умерена, влажна, а летњи период траје 180–198 дана.

Мајкопска култура из раног бронзаног доба је именована према овом граду, јер су у близини овог града открили краљевске гробнице.

Мајкоп је стекао светску славу отварањем 1897. године. Чувене хумке „Ошад", која је у историјском и уметничком смислу била најбогатији споменик раног бронзаног доба на евроазијском континенту.

Мајкопска хумка „Ошад" постала је епоним високо развијене мајкопске археолошке културе раног бронзаног доба познате целом у свету и генетски сродне древним малоазијским цивилизацијама. Скито-сарматско време датира из 7. века пре нове ере – 2. век нове ере, а Ошад – до краја 4. миленијума пре нове ере.

Најстарији трагови човека у околини савременог Мајкопа датирају из доба доњег палеолита. Тада су овде дошли преци аутохтоног становништва Адигеје – Адиги (Черкези), познати у историји под именима Меотс, Синдс, Керкетс. Средином 1. миленијума п. н. ере живели су дуж источне обале Азова и североисточне обале Црног мора, као и у доњем току реке Кубан. У 1–3. веку нове ере многа адигска племена помешала су се са сарматским племенима, заједно са којима су их у 4. веку Готи потиснули на савремену територију. Черкези су се бавили земљорадњом и сточарством, рибарством, пчеларством, обрадом метала и грнчарством, трговали су са Кримом, Византијом, Словенима Дњепра, Хазарима и Ираном.

Главно занимање Черкеза је сточарство, у равничарским деловима – пољопривреда, у неким крајевима су се бавили рибарством и пчеларством. Развијали су се и занати – накит, грнчарство, топионичарство бакра, ковачки занат и др.

Трговци ђеновских колонијалних градова, који су се налазили у приморском делу Черкесије и постојали до краја 15. века, трговали су са Адигима. Главни удео у њему заузимали су мед, восак, воће, кавијар, крзно, који су се мењали за со, тканине, оружје и луксузну робу.

Током Кавкаског рата, царска влада Руског царства, покушавајући да спречи напредовање Енглеске и Турске на Кавказ, наставила је да гради утврђене линије и тврђаве. Тако је 17. маја 1857. године на десној обали реке Белаја постављена руска тврђава. У 1858–1863, у завршној фази Кавкаског рата (1817–1864), тврђава је била важна војно-стратешка тачка у Транс-кубанском региону, неопходна за освајање Черкезије. Након рата, 1864. године, територија модерне Адигеје је коначно припојена Русији и постала део Кубанске области.

Смештена на високој стрмој обали, тврђава је заузела повољан стратешки положај. Конструкције тврђаве биле су постављене у облику слова П и биле су опасане јарком и високим бедемом. Овде су се спајали

путеви свих војних одреда. Војници и официри су успоставили контакте са Адигеима који живе у близини. Пред очима Руса отвориле су се мале, али добро обрађене њиве, сенокоси, воћњаци. На њих су велики утисак оставили черкески коњи, који су се одликовали посебном лепотом, брзином и издржљивошћу.

Посебну пажњу војника и официра привукли су предмети сталне употребе – женска одећа, кесице за дуван, држачи за дуван, сребрни предмети, филџани, ћилими и простирке од трске вешто украшене националним орнаментима. Упознавши се са животом Черкеза, њиховим националним карактером, Руси су овде видели ручне радове (златовез, и друге старе занате).

Како су руске трупе напредовале до Црног мора и након пресељења напредних руских утврђења, тврђава Мајкоп се показала изван линије кордона, престала да буде војни објекат и постепено се претворила у место за друге намене. Овде се појављују продавнице, упражњена места заузимају официри и војници, тврђава је засађена воћкама, појављује се пијаца у близини бедема, трговина постепено оживљава, успостављају се контакти са сеоским становништвом. Черкези на тржиште доносе пољопривредне производе и рукотворине – бурке, хајке, корпе итд. Мења се и природа управљања тврђавом.

Године 1870. указом цара Александра II Мајкоп је постао окружни град, укинута је војна управа и 1878. године уведен статус града.

Од почетка двадесетог века у граду се појављују фабричка предузећа капиталистичког типа. У функцији је 12 циглана, у току је масовна изградња приватних домаћинстава, доведена је железничка пруга до града. Већина архитектонских споменика подигнута је управо почетком двадесетог века у периоду од 1900. до 1910. године.

Од 1909. године, с обзиром на откриће налазишта нафте у близини Мајкопа, у град почиње да долази доста руских и страних капиталиста. Међу њима је био и Херберт Кларк Хувер, једна од најреакционарнијих политичких личности у Сједињеним Државама, који је био покровитељ низа акционарских друштава у царској Русији. У граду је избила финансијска грозница. Отворено је седам банака и кредитних институција. Град је почео да расте у ширину, постепено добијајући карактеристике малог индустријског центра. У изградњи су били аутопутеви Мајкоп–Белореченск и Мајкоп–Туапсе. У Мајкоп је 12. децембра 1910. стигао први воз, 1911. године завршена је изградња градског водовода.

Од тада почиње привредни и индустријски развој града. До краја 19. века било је: 121 камена и 5.340 дрвених кућа, пет православних цркава, синагога, градска школа, трогодишња градска школа, две основне мушке и једна женска школа, две приватне школе, две апотеке, фабрике и друге индустријске установе. Према подацима 1. сверуског пописа становништва из 1897. године, у граду је живело 34,2 хиљаде људи.

Године 1911. академик И. М. Губкин југозападно од Мајкопа открио је богата нафтна поља, која су одиграла велику улогу у развоју градске привреде. Вађењем и прерадом сировина бавиле су се стране, углавном британске фирме.

У марту 1920. године, после пораза „Оружаних снага југа Русије" под командом генерала А. И. Дењикина и козачке кубанске армије, на Кубану и Мајкопу, које је заузела 1. коњичка армија С. М. Будјонија, успостављена је совјетска власт. Дана 27. јула 1922. године, на територији коју су насељавали Адиге, формирана је Черкеска (Адиге) аутономна област, која је месец дана касније преименована у Адиге (Черкеску) аутономну област, а у јулу 1928. – у Адигеску аутономну област. Центар аутономије био је Краснодар, а од 1936. године – Мајкоп. Формирање аутономије је благотворно утицало на културни развој народа, посебно стварањем писања и појавом штампарије на адигеском језику, развојем националне позоришне уметности. Године 1939. у граду је живело 56 хиљада људи.

Велики отаџбински рат постао је нови тест за становнике Мајкопа. Од првих дана рата хиљаде становника Мајкопа отишло је на фронт. Упркос херојском отпору јединица Црвене армије, у лето 1942. године, немачки фашистички освајачи по цену огромних губитака у људству и техници, провалили су на Кубан. Више од пет месеци (од 9. августа 1942. до 29. јануара 1943). Мајкоп је био у рукама нациста. Нанели су огромну штету граду: уништили су фабричке и привредне зграде, болнице и образовне установе, клубове и библиотеке. Централна пијаца је претворена у логор за ратне заробљенике. Касарна Оролске тенковске школе претворена је у фашистички концентрациони логор за совјетске ратне заробљенике, где су тровани издувним гасовима „гасних комора".

У јесен 1942, Црвена армија је започела офанзивне операције за ослобађање Северног Кавказа. Ослободиле су га трупе Закавкаског фронта. Упркос значајним разарањима мештани Мајкопа су великом енергијом почели да обнављају свој родни град који је потпуно обновљен за пет година.

Град Мајкоп се налази у центру Републике Адигеје, у северном подножју Кавкаског гребена и један је од најлепших градова на Северном Кавказу са својим широким улицама исцртаним као лењиром, мноштвом зеленила дрвећа и жбуња, бројним трговима, и живописним парком изнад реке Белаје. Лета су овде топла са просечном јулском температуром од +23 степена, зиме благе са просечном јануарском температуром од –1,7 степени.

Скоро сва индустрија Републике Адигеје концентрисана је у савременом Мајкопу. Привреда града је разноврсна и обухвата много делатности. Главне делатности у области индустријске производње су: рударство, производња и дистрибуција електричне енергије, гаса и воде. У граду су традиционалне: прехрамбена, целулозно-папирна и дрвопрерађивачка индустрија, машинство и металопрерађивачка индустрија, чији производи су стабилно тражени на домаћем тржишту.

Град је највеће транспортно чвориште у републици. Главни град Адигеје удаљен је 1.469 километара од Москве. Најближа морска лука, Туапсе налази се 150 км од града. До града је положена широка мрежа асфалтних путева и железничка пруга.

Године 1910. положен је крак од велике железничке станице „Белореченскаја" до града Мајкопа. Године 1930. настављена је до станице Каџок. Овим путем се тренутно превози дрвна грађа и грађевински материјал. Мрежа добрих путева повезује град Мајкоп са свим насељима у републици, што омогућава масовни транспорт пољопривредних производа, индустријске робе и превоз путника како унутар републике, тако и у иностранству. Приградски електрични возови допремају путнике до обале Црног мора – Туапсе, Сочи, Адлер. Планирана је изградња и отварање аеродрома Мајкоп за међународне комуникације, што ће у будућности омогућити успостављање директних веза са пословним светом, стварање бесплатних царинских складишта у републици.

Мајкоп има развијену социјалну инфраструктуру. Године 1860. отворена је прва планинска школа у граду. Данас град има 32 средње школе, републичку гимназију, педагошке, музичке, медицинске и многе друге стручне школе и факултете. Данас у граду постоји универзитет, један технички универзитет, и још неколико образовних институција.

Град је познат целом свету по археолошким ископавањима касног 19. века, током којих је научник Н. И. Веселовски открио Мајкопске хумке из бронзаног доба.

Године 1925. створен је регионални завичајни музеј, у чијем су опремању учествовали научници из Ермитажа и запослени у Државном историјском музеју. Тренутно, експозиције Народног музеја РА обухватају више од 70 хиљада експоната. Музеј поседује богату збирку народне примењене уметности, укључујући јединствене колекције златовеза, сребрног новца и бодежа.

Град има велики број професионалних и аматерских уметничких група – Државни академски ансамбл народних игара Адигеје „Налмес", Државни ансамбл народних песама Адигеје „Исламеј", општински ансамбли „Зори Мајкопа" и „Казачата" итд. Постоје два драмска позоришта (национално и руско), Филхармонијско друштво, Камерно музичко позориште, ту су још Народни музеј и севернокавкаски огранак Државног музеја оријенталне уметности. Постоје огранци синдиката писаца, уметника и новинара Русије.

Мајкоп све више постаје место културних регионалних догађаја. Од 1993. године овде се одржава Међународни фестивал адигске културе, овде се одржавају фестивали „Мир на Кавказу", фестивал ауторских песама „Азиш-Тау" и многи други.

Центар града чине трг Дружба са Споменником Дружи (1968), посвећен 400. годишњици Савеза Черкеза са Русијом, и Лењинов трг са комплексом владиних зграда.

Међу великим историјским и административним зградама од јавног значаја и интереса за госте града, могу се издвојити: Дом владе Адигеје, хотел „Мајкоп", Дом официра, Дом правде, Народни музеј, севернокавкаски огранак Музеја уметности народа Истока, концертна сала „Налмес", Државно филхармонијско друштво, Палата културе „Гигант".

У граду постоје и други споменици: Централно спомен-обележје и „Вечна ватра", споменик у част ископавања Ошадске хумке, споменик Војничко пролеће, Споменик на масовне гробнице четири хиљаде припадника Црвене армије погинулих у септембру 1918. и црноморских морнара који су дали свје животе у првом десанту у ваздуху 1942. године током Великог отаџбинског рата.

Последњих година у граду су отворене многе универзитетске зграде, велики стадион и други спортски објекти. У граду постоји и велика рекреациона зона – уз реку Белаја се простире Парк културе и разоноде са отвореним базеном, вештачком плажом, просторима за рекреацију и физичку културу.

Околина Мајкопа, пре свега клисура реке Беле, привлачи туристе лепотом природе и бројним атракцијама. У селу Шунтуку 1929–1938. живео је и радио познати ботаничар, академик Н. И. Вавилов. У близини, у селу Подгорни, налази се Адигески научно-истраживачки институт за пољопривреду, створен на бази експерименталне станице Вавилов. У горњем току реке Белаја налази се Кавкаски државни резерват основан 1924. године. Главно подручје резервата и његов центар, Гузерипл налазе се на територији Адигеје. Недалеко од Мајкопа налазе се главна туристичка места републике – клисура Каџок, водопади Руфабго, плато Лаго-Наки, разни кањони, клисуре, пећине.

Мајкоп је мали град, али упркос томе, главни град Адигеје је познат по својим занимљивим местима и знаменитостима. Најважније од њих су, можда, Мајкопске хумке бронзаног доба, које су граду донеле светску славу. У околини Мајкопа налази се више од 70 изузетних археолошких локалитета.

Главни град Адигеје за многе туристе је лансирна платформа пре почетка авантуре. Неко иде у републику због екстремних спортова: зими – планинско скијање, лети – рафтинг и јахање. Други желе да побољшају своје здравље у санаторијумима на локалним термалним и минералним изворима. Други пак преферирају излете и гастрономски туризам. Али чак и у самом граду можете пронаћи много занимљивих ствари.

Иако је Мајкоп млад град, живот на овим местима био је у пуном јеку пре више хиљада година. Најупечатљивији доказ је већ раније поменута хумка Ошад. Археолошки налаз направио је професор Николај Веселовски 1897. године. Након што је ископао насип од 11 метара, открио је најбогатије гробље древног краља и његове две жене (или робиње). Тело му је било прекривено златним плочама са ликовима лавова и бикова, над њим се надвијала драгоцена надстрешница на сребрним моткама, од којих је свака била крунисана фигуром златног бика. Већина ових блага сада се налази у Ермитажу, али нека су остала у Музеју Мајкопа. А на месту саме хумке подигнута је спомен-плоча.

Само сат и по вожње од Мајкопа и налазите се у потпуно посебном свету. Високе планине са снежним капама, алпске ливаде прекривене невероватним цветним ћилимима. Све лепоте се не могу набројати. Али једно место, чак и на њиховој позадини, изгледа као из филма о далекој планети. Клисура Каџок је уски кањон, по чијем дну тече река Белаја. Клисура се на неким местима скоро затвара, остављајући пукотину

само пар метара. Током миленијума, стеновити зидови од десет спратова добијали су бизарне облике – као да су се заледили таласи каменог мора. Дуж целог кањона је постављена пешачка стаза. Најзанимљивије место на њему је пешачки мост, преко којег можете прећи преко провалије, осећајући како цело тело дрхти од планинске реке која јури пуном брзином.

Најлепши град на Северном Кавказу, Мајкоп, познат је по широким улицама, зеленим површинама и трговима. Из града возом можете доћи до обале Црног мора. У самом граду најпопуларнији превоз је тролејбус.

Економски гледано, град живи од прехрамбене и лаке индустрије, као и од прераде дрвета и метала и производње папира. Поред тога, због присуства минералних вода, регион је познат по својим одмаралиштима и центрима за лечење.

Шта видети и где ићи у Мајкопу и његовој околини?

Саборна џамија Мајкопа: Величанствена зграда је Саборна џамија, која је саграђена 2000. године, јер је не само православље, већ и ислам широко распрострањено у граду и републици у целини. Џамија је изграђена од белог камена с плавим куполама, с елегантним украсима на зидовима и мраморним подовима. Занимљиво је да је ова џамија изграђена на рачун шеика Халида бин Сакр ал-Касимија из Уједињених Арапских Емирата као поклон верницима. Џамија је крунисана огромном азурном куполом. Сама зграда је квадратна са минаретима у угловима. Једна од карактеристика овог верског места је да је туристима који нису муслимани дозвољено да га посећују.

Споменик „Заувек с Русијом": 1968. обележена је 400. годишњица припајања Адигеје Русији. У част овог догађаја на Тргу Дружби подигнут је споменик који је део великог меморијалног комплекса. Аутори су били представници династије Манизер – познати вајари и уметници. Скулпторску групу чине два ратника који идентификују Адигеју и Русију. Налазе се на гранитном постољу и високи су четири метра.

Национални музеј Републике Адигеја: Основан је 1925. године и дуго није имао сталну адресу. Неко време је етнографска колекција била смештена у Краснодару, а од 1936. године, након добијања статуса локалне историје пресељен је у Мајкоп. У садашња згради је од 1950, а од 1993. године добио је статус национални. Постепено су се отварале нове сале: са антрополошким налазима, посвећеним адигетској дијаспори, изложба народних ношњи и инструмената итд.

Музеј оријенталне уметности: Севернокавкаски огранак овог музеја отворен је у граду 1985. године. Јединствен је. Створен је за прикупљање материјала о култури Северног Кавказа и очување традиције народне уметности. Музејски материјал класификован је у следеће колекције: „Ткани производи", „Племенити метали и драго камење", „Керамика, дрво и метал", „Сликарство, графика и скулптура", „Археолози".

Камерно музичко позориште Републике Адигеја: Постоји од 1993. године. 11 година касније, добило је име по свом оснивачу Адаму Ханакхуу. Диригенти и редитељи из других градова сарађивали су са позориштем у различито време. Ово је помогло да се максимизује репертоар и привуче другачија публика. Међу представама постоје и музичке представе, балетске и оперске варијације, као и више експерименталних пројеката.

Драмско позориште названо по Пушкину: Званично је отворено 1936. продукцијом „Смрт ескадриле". Велики допринос развоју позоришта дао је директор М. Ахедзхаков, који је усмеравао све аспекте активности установе. Много година су на истој сцени коегзистирале руске и адигетске трупе. У раним годинама 21. века догодила се подела. Тако је Руско драмско позориште успело да пронађе свој стил и усредсреди се на класична дела.

Државна филхармонија Републике Адигеја: 1962. године у граду је отворена филијала Краснодарске филхармоније. Ово је била полазна тачка за развој локалног концертног и естрадног бироа и реализацију многих музичких пројеката. У свом садашњем облику и статусу постоји од 2001. године. Студио за снимање ради на бази Филхармонијског друштва. Ту су и позориште лутака, ансамбл руских народних инструмената и салон камерне музике.

Црква Свете Тројице: Изградња 80-их година прошлог века започела је на иницијативу локалног становништва. Такође су помогли у испоруци материјала. Црквене власти нису дале дозволу за изградњу цркве, што је резултирало кратким сукобом. Формалности су решене, а објекат је настављен да се гради. У 2007. години постављено је 6 звона.

Михајло-атонска пустиња Закубанскаја: Манастир се налази југоисточно од града. Основан 1877. године, било је популарно ходочасничко место све до револуције. Након затварања, претворен у колонију, а касније – у туристичку базу. Почео је да постепено оживљава статус манастира од 2001. године. Обновљен је свети извор, на којем

можете слободно црпити воду. Манастир не зарађује само од излета, већ и од продаје чаја, хлеба и вина.

Споменик Мајкоп хумке: 1897. године, на истоку града, археолози су открили 11-метарску гомилу. Његова истраживања омогућила су да музејске колекције допуне златним накитом, посуђем и алатима од бакра и камена. Касније је хумка потпуно уништена. На њеном месту 1972. године постављена је мала бела стела са ликом древног човека и 7 медаљона. Свака од њих говори о најзанимљивијим налазима у хумци.

Пивара: Тренутно су зграде повезане са постројењем препознате као архитектонски споменици. Главна зграда налази се у улици Гогољовој и основана је крајем 19. века. Продавница слада појавила се неколико деценија касније у Лењиновој улици. Зграде су изгубиле некадашњи сјај, али су задржале свој уметнички стил и декор од опеке. Чак ни увођење модерних детаља не квари укупну слику.

Запањујућа је лепота зграде Мајкопске пиваре. Пивара „Мајкоп", коју је 1882. године основао предузетник Вјачеслав Иванович Товара и првобитно се звала „Словенско пиво-медово пиво". Није заборављено ни име првог пивара – био је то Чех Антон Рубеш. Прво пиво је ручно флаширано у посебне фасетиране боце са натписом „Славјанское" В. И. Роба. Вештина пивара и мека кристално чиста вода обезбедили су висок квалитет пива из Мајкопа. Већ 1908. године производи компаније су награђени златном медаљом на престижном такмичењу.

Мајкопска пивара преживела је тешке године Првог светског рата а потом одмах и грађанског рата, а тешко је оштећена током Великог отаџбинског рата. Мајкоп су окупирали немачки фашистички освајачи 1942. године. Током ратних година, већина пиварске опреме и зграда је уништена. Многи радници су отишли на фронт и никада се нису вратили.

Железничка станица: Зграда се појавила на пространом тргу 1910. године. На главном улазу изграђен је трем са неколико стубова, фасаду одликује велики број лукова. Маварски стил лако је погодити у тако необичном дизајну. Иако се станица користи за предвиђену намену, постала је једна од градских знаменитости. Одавде многи туристи започињу упознавање са Мајкопом.

Клисура Хаџок: Део клисуре на реци Белаја. Дуж ње је постављена туристичка рута: обезбеђене су релативно удобне степенице, подови, ограде. Клисура је настала услед сталног притиска воде на кречњак. Кањон је друмским мостом подељен на два сектора. Низводно се налазе

ограђени простори са типичним локалним животињама, укључујући медведа и лисицу. Клисура је укључена у списак споменика природе.

Водопади Руфабго често су посећивана атракција ван града. До водопада се може доћи посебном туристичком рутом, али за прелазак моста мора се платити. Постоји и бесплатна опција – дуж прилично стрме и дуге падине. Укупно је 16 водопада формирано у горњем току реке Белаја. Један од највећих зове се „Грандиосе". Његова висина је око 15 метара.

Сваке године Мајкоп привлачи хиљаде туриста који долазе да уживају у прелепој природи и величанственим погледима. Такође, град се може назвати културном престоницом региона, где су представљена позоришта, паркови и Етнографски музеј који прича о прошлости овог краја.

Мали удобни градић Мајкоп његови становници зову баштенски град, град за пензионере. Удаљеност од Москве до Мајкопа аутопутем је 1.410 км, путовање аутомобилом траје 16 сати. Из главног града Руске Федерације нема директног воза или авиона. Може се доћи до Туапсе или Адлера, а затим возом „Ласточка" за 3–4 сата до Мајкопа. Вожња аутобусом из Москве до Мајкопа траје око 19 сати.

НАЗРАЊ – МАЈКА ИНГУШКИХ ГРАДОВА

„Земља кула" – Ингушетија је најмањи и најмистериознији регион Русије. На овој територији има много кутака који фасцинирају шармом нетакнуте природе и древних камених грађевина.

На мапи Русије постоји огроман број република и градова који се међусобно разликују по величини, становништву, локацији, атракцијама, рељефним карактеристикама, флори и фауни и још много тога. Проучавање њихове историје је веома узбудљиво.

„Земља кула" – Ингушетија је најмањи и најмистериознији регион Русије. На њеној територији има много кутака који фасцинирају шармом нетакнуте природе и древних камених грађевина. Зидови древних храмова, с времена на време попуцали, средњовековне куле које се надвијају над зеленим равницама, полуизбрисани шарени мурали подсећају на прошла поколења која су некада живела на овој земљи. Путник који је посетио ингушке знаменитости вероватно ће се осетити као да је чудесно пренет неколико векова уназад – у време када су људи стварали архитектонске споменике јединствене лепоте и издржљивости без компјутерског дизајна, када су уместо вишеспратних кутија и бучних аутопутева постојала бескрајна пространства и само звук коњских копита разбијао је исконску тишину.

За многе Русе Ингушетија је празно место. Али Ингушетија је занимљива многима, и најмања и најмлађа република Русије богата невероватним местима и великодушним људима који ће оставити само топле и живе емоције у срцима посетилаца ове републике на Кавказу.

Ингушетија се налази на северним падинама подножја Великог Кавказа и суседних планина, покривајући површину од 3.685 км². Њени најближи суседи су Северна Осетија, Грузија, Чеченска Република, са којима су постојали и још увек постоје територијални спорови. Главни град републике је град Магас, основан 90-их година двадесетог века, раније је статус главног града Ингушетије био Назран.

Магаш и Назрањ – две престонице Ингушетије.

Назрањ се налази на западу Републике Ингушетије, њен је највећи град и главни град регије Назрањ. Површина града је 80 км².

Град је основан 1781. године. Први помен се односи на 1810. годину, као о Назрањској редути. Редута је 1817. и 1832. године утврђена и обновљена. Године 1841. тврђава је успешно одолела нападу Шамила. После 27 година изграђена је прва секуларна образовна установа у Ингушетији, а 1894. године постављена је железница.

Када је дошло до депортације Ингуша и Чечена 1944. године, Назрањ је ушао у Северну Осетску Аутономну Совјетску Социјалистичку Републику и добио је име Коста-Кетагурово. Када се поново појавила Чеченско-Ингушка Аутономна Совјетска Социјалистичка Република, 1957. Коста-Хетагурово поново постаје Назрањ. И 10 година касније Назрањ је постао град. До 2000. године био је главни град Ингушетије, након чега су престоничке функције пренете у град Магас који се налази четири километра од Назрања.

Магаш је посебно изграђен за административне сврхе од нуле у последњих 20 година. У овој области има мало атракција, Назрањ и Магаш се обично посећују као транзитна тачка између Централног и Источног Кавказа или ради етнографских утисака.

Назрањ се не може похвалити дугом и занимљивом историјом. Први пут се помиње као Назрањска редута 1810. године, иако је из неког разлога званични датум оснивања 1781. Нешто касније подигнута је руска тврђава Назрањ, у близини њених зидина одиграло се неколико битака Кавкаског рата. У будућности, Назрањ се развија као обично сеоско насеље. У совјетско време постаје регионални центар, а 1967. године добија статус града.

Када је Ингушетија формирана 1992. године као субјект федерације, за њен главни град је изабран Назрањ. Ради веће солидности припојено му је неколико суседних села, од којих се становништво вишеструко повећало и прешло границу од сто хиљада. Године 2000. Магаш је постао званична престоница Ингуша, али је дуго остао најмањи град у Русији са популацијом од неколико стотина људи. До сада је нарастао на неколико хиљада, иако се са осматрачнице на стометарској кули Конкорда и даље савршено види у целини. Магаш је назван у част древне престонице Алана: иако су Осети по језику директни потомци Алана, у Ингушетији активно сматрају аланско наслеђе својим, с обзиром на однос између ових народа.

Дуго је Назрањ, као и остатак Ингушетије, био веома немирно место и очигледно није било погодно место за путовања. Ситуација је

почела да се поправља 2010-их, путовања у Ингушетију постепено су прешла из категорије екстремних путовања у егзотична.

Не превише стара и не баш светла историја значи да у Назрању нема много занимљивих ствари. У Назрању се, по правилу, људи затекну у транзиту или ради етнографских утисака. Ингушетија је један од региона који се највише разликује од „просечне" Русије, у којој је национални призвук веома уочљив: то је заиста исток, додуше са приметним утицајем руске културе и руске државности. Назрањ и Магаш су једино место где се овај укус може видети: у ингушким планинама све је сасвим другачије, али на равници нема других насеља која су бар донекле интересантна за путника.

Назрањ је најзападније од насеља, које се простире уском континуираном траком преко целе Ингушетије дуж реке Сунже, најгушће је насељено рурално подручје у Русији. Магаш и Назрањ се директно граниче са територијом Северне Осетије, растојање између Магаша и Владикавказа је минимум свих растојања између центара субјеката Руске Федерације. Рељеф у Назрању и околини је брдовит. Праве планине, иако видљиве из града, налазе се мало јужније.

Назрањ има најмањи удео руског становништва (0,2%) од свих руских градова са популацијом већом од 100 хиљада људи. Упркос томе, у граду је тешко пронаћи натпис на ингушком језику, а још је теже пронаћи људе који уопште не говоре руски.

Укупан број становника за 2020. годину је 122,3 хиљаде становника. Подаци показују стални пораст становништва са 93.335 људи у 2010. години на 122.261 лице у 2020. години.

Назрањ се налази између два аеродрома, на приближно једнакој удаљености од сваког од 20–30 километара.

Источно од града, у близини града Сунжа и ауто-пута Кавказ, налази се аеродром Магаш, који је додељен граду и који прима неколико летова из Москве и Санкт Петербурга. Изградња међународног терминала је у далекој будућности.

Такође поред аутопута Кавказ, западно од Назрања у северноосетијском Беслану налази се међународни аеродром Владикавказ. Овај аеродром прима нешто више летова од Магаша, али је географија летова отприлике иста. Удаљеност до града је нешто ближа, али понекад такси може да се заглави на улазу у Назрањ, а путовање ће коштати мало више.

Једини воз који вас може одвести у Назрањ је брендирана Ингушетија из Москве. Полази сваки други дан са железничке станице Казањ и иде преко Рјазања, Вороњежа, Ростова на Дону, Минералних Вода и других градова који леже на овом аутопуту. Време путовања из Москве је око 32 сата, из Ростова – око 11.

Назрањ је важно чвориште: минибусеви тамо често долазе из Владикавказа и Наљчика (отприлике једном на сат) с једне стране и Грозног (слично Владикавказу) с друге, док су директни летови из Владикавказа или Наљчика долазе у Грозни само неколико пута дневно. Из Назрања можете ићи директно у друге велике градове Северног Кавказа, али морате се прилагодити распореду, са трансфером је обично лакше.

Са запада кроз центар града пролази аутопут П217 Кавказ, који се у Краснодарској територији спаја са савезним аутопутем М4 и пролази кроз Ставропољ, Кабардино-Балкарију и Северну Осетију. На источној страни аутопут иде до Чеченије и Дагестана, затим до Азербејџана и Ирана. У близини је пут двотрачни, у самом граду четворотрачни, са густим саобраћајем и безобзирним стилом вожње домаћих возача. Понекад, током посебних мера или када је режим пооштрен, можете стајати на контролном пункту на улазу у град из Северне Осетије.

По Магашу је згодно ходати пешке, али у Назрању, на путу, често постоје непремостиве препреке у виду ограда или ауто-путева са густим саобраћајем и без прелаза. Пешачење од Назрања до Магаша такође неће успети. Тако је најсигурније користити јавни превоз.

У Назрању постоји десетак траса јавног превоза, као и минибусеви који возе готово у градском режиму до Магаша и суседних села. У теорији, постоји чак и листа рута на Интернету, али у пракси их је тешко одгонетнути унапред: много је лакше питати локалне становнике за правац. Има лепих стајалишта дуж Магаша са гомилом звона и звиждаљки попут клима уређаја или УСБ утичница, по правилу их можете оставити за Назрањ, али њихова имена нису ни на који начин везана за подручје и уопште се не користе као оријентири.

Као и у другим градовима на Кавказу, таксији су важан и прилично јефтин облик јавног превоза. У граду има доста такси компанија, обично немају возни парк, већ изнајмљују приватне власнике у својим аутомобилима.

Магаш, са изузетком „Куле сагласности", није баш интересантан са појединачним зградама – оне представљају „туркострој", осим што

ниске стамбене зграде изгледају помало необично. Град у целини је много интересантнији: пре 20 година на овом месту је било отворено поље, и, по свему судећи, ово је једини урбани ансамбл у Русији, изграђен од нуле 2000-их. Шетња по Магашу је прилично пријатна, осим тога, његов градоначелник је урбани блогер, јер град има бициклистичке стазе, одвојено сакупљање отпада(практично нема обичних канти за отпад), па чак и аутобуске станице са климом и УСБ утичницама. За сат и по, ако не идете никуда унутра, можете у потпуности обићи град.

Национална престоница није могла без националне куле, а размера је била метрополитанска – 100 метара, око 4 пута већа од очуваних античких кула у планинама. Технологија изградње и материјали, наравно, потпуно су различити, али стилизација није лоша.

Можда је главни званични симбол Магаша Алан капија, лук на улазу у град у стилу познатом Магашу, али не без удела националних мотива. Поред њега, као атракције званично се помиње неколико сокака, посвећених, на пример, мајкама Русије, ингушке државности или Ахмату Кадирову. Још једна градска атракција се може са сигурношћу назвати топонимијом: ако апсолутна превласт улица названих по локалним становницима није неуобичајена на Северном Кавказу, тешко да ћете моћи да сретнете улицу Хрушчова негде другде, после Трга Дмитрија Лихачова, који постаје Улица Јосифа Кобзона.

Магаш има 13.600 становника. Његова изградња је почела 1994. године. До 1993. је цела ова територија била део Чечено-Ингушке републике чији је главни град Грозни. После поделе на Чеченију и Ингушетију појавила се потреба да овај други ентитет добије своју сопствену престоницу у којој би биле смештене административне установе. Највећи град Назрањ је већ био стешњен густом изградњом, те је одлучено да се само неколико километара од њега подигне Магаш. Нови град је добио име по древној држави Аланији у којој су живели преци Ингуша и других кавкаских народа.

Назрањ је један од највећих градова у Републици Ингушетији и испред је становништва административног центра свог саставног ентитета Федерације, града Магаша.

Изградња железничке пруге између Беслана и Петровска завршена је 1891. године. Две године касније отворена је железничка станица у Назрању. У новембру 1924. Назрањ је био административни центар Назрањског региона као део новоформиране Ингушке аутономне области.

Јануара 1934. године Назрањска област је уједињена са Чеченско-Ингушком аутономном области, која је затим 1936. године трансформисана у Чеченско-Ингушку аутономну Совјетску Социјалистичку Републику. У марту 1944. године, након укидања Чеченско-Ингушке АССР, Назрањ је припојен Северној Осетској АССР и преименован у Коста-Хетагурово у част оснивача осетске књижевности Хетагурова. У јануару 1957. године обновљена је Чеченско-Ингушка Аутономна Совјетска Социјалистичка Република, а историјско име је враћено граду. Десет година касније Назрањ је добио статус града.

Град је постепено ширио своје границе. Након проглашења независности Чечније, Чеченско-Ингушка АССР је престала да постоји. Ингушетија се након референдума одржаног у новембру 1991. поново ујединила са Русијом. Становништво Назрања се значајно повећало када су ингушке избеглице из региона Пригородни у Северној Осетији пресељене у град.

Као резултат административно-територијалне реформе из 1995. године, Назрањ је постао независна територијална јединица Републике Ингушетије и остао главни град Ингушетије до 2000. године, а затим је административни центар републике као што је већ речено премештен у Магаш.

У јуну 2004. године чеченски и ингушки милитанти напали су град. Напали су зграде републичког Министарства унутрашњих послова и других државних структура, неколико сати преузели власт у граду у своје руке и повукли се, поневши са собом велику количину оружја и муниције. Побијено је 98 мештана. Већина жртава били су службеници Министарства унутрашњих послова и ФСБ-а.

Међу знаменитостима Назрања могу се навести Ингушки државни музеј локалне науке. Т. Малсагова, Музеј војне и радне славе града Назрања, Филхармонија, Меморијални комплекс жртвама репресије.

Назрањ је стар град са скупом аутентичних атракција и јединственим укусом. Овде се свакако има шта видети и дивити. На пример, познато насеље Гамурзиев – место где се налазила тврђава Назрањ, и одакле је сам град почео да расте. Налази се на дугачком гребену између река Сунже и Назрањке. Насеље није лепа историјска грађевина, али у оквирима археологије и историје једноставно нема цену.

На њеној територији археолози су открили културне слојеве раног средњег века, као и касног гвозденог и бронзаног доба. То указује да су

велика насеља са својом културом и занатима постојала овде много пре формирања града.

Још једна велика атракција Назрања је његова тврђава, изграђена у 19. веку. Према првобитном пројекту, ово је требало да буде мало утврђење које се користило као осматрачница, али је градња добила на замаху и као резултат тога изграђена је огромна тврђава са којом су повезани многи важни догађаји у животу Ингуша.

Ова зграда се простире на површини од 20 хектара. Цела територија тврђаве је опасана каменим зидом висине од три до седам и дебљине око метар. На јужној и западној страни тврђава је заштићена са два бастиона и има четири излаза. Испред њене главне капије ископан је јарак, а постављен је покретни мост. Потоњи се, у случају напада на град, дизао и отежавао непријатељу напад.

Данас су од некада грандиозног здања, нажалост, остале само рушевине. Али чак и у њима можете видети вековну историју града, изграђену у самим најбољим традицијама фортификацијске архитектуре.

Такође, у Назрању свакако треба посетити фабрику Шади. Њен оснивач, Акхмед Шадиев, бави се производњом рибље коже. Од њих шије све врсте производа: јакне, ципеле, торбе, па чак и израђује слике и предмете за ентеријер. Назрањски занатлија је већ постао познат ван своје родне републике – за њега су заинтересовани еминентни модни дизајнери.

Још једна важна културна вредност града је Регионални музеј Туган Малгасов, који садржи огроман број експоната који говоре о историји региона. Музеј је отворен 1992. године на иницијативу самог Малгасова. Укупна површина изложбених хала је 260 квадратних метара. Стварање Завичајног музеја омогућило је да се овековече имена многих хероја републике који су учествовали у значајним ратовима и догађајима, као и да се очувају најважније културно-историјске вредности.

Такође, у Назрању, свакако треба посетити маузолеј Борга-Каш – муслиманску гробну структуру из 15. века. Налази се у предграђу Назрања, а ово је једини споменик те врсте не само у Ингушетији, већ и у Русији.

Историја маузолеја је прекривена белим мрљама, ако не и целом белом мрљом. Судећи по свим истим натписима, ту је сахрањен „Бек-Султан, син Кудаинадов", али се за сада ништа о његовом идентитету не зна. Ингуши који су живели у околини веровали су да је у маузолеју

сахрањен извесни Борга и поштовали маузолеј као свето место, чак и када још нису били муслимани, такође се не зна ко је био овај Борга.

Што се тиче архитектуре, маузолеј је прилично једноставан и налази се на релативно високом брду усред поља, па су погледи на њега, а још више са њега, веома сликовити.

Маузолеј је представљен у виду конструкције од белог камена висине више од 3 метра. Ширина споменика је 4 метра, а дужина 5,5 метара. Конструкција има правоугаону основу и куполу у виду полукруга.

Улаз у маузолеј је кроз лук на јужној страни. Изнад ње су три мале плоче са натписима на арапском језику. Према овим записима, споменик је подигнут 808. године по Хиџри, што је по нашем прорачуну датирано 1405. године. Маузолеј је подигнут за сахрану Бек-Султана, сина Худајнада. Изненађујуће, након толико година, зграда је остала у одличном стању, упркос чињеници да је више пута опљачкана. Данас је овај споменик заштићен од стране државе као значајна историјска вредност.

Град Назрањ се налази на западу чеченске предгорске равнице. Удаљеност до Москве износи 1.916 км. Железничка станица се налази на линији Ростов на Дону – Баку. Ингуши називају Назрањ „Нана-Насаре" – „Мајка Назрањ". На земљиштима Назрањске котлине људи живе од давнина. Прва насеља на овим просторима датирају из четвртог миленијума пре нове ере. Овде су забележени бројни споменици од 3-1. миленијума пре нове ере. На југоисточној периферији Насир-Кортског округа пронађено је насеље с краја 2. миленијума пре нове ере. До 13. века на територији Назрања постојало је пет насеља и два насеља аланског времена (средина 1. миленијума – 13. век), као и алански град Дадаков, који су Монголи спалили 8. фебруара 1278. године.

У тешким историјским периодима, када су територију заузели моћнији освајачи, становници Назрањске долине одлазили су у планине, али су се првом приликом враћали у домовину.

Званичан датум оснивања Назрања је 1781. године Први пут у званичном документу Назрањ се помиње 5. јуна 1810. године. 22. августа 1810. године у Владикавказу представници шест кланова који живе у Назрању потписали су акт о уласку Назранског друштва у руску државу. У јесен ове године положен је Назрански редут. Године 1817, 1832. и 1842. тврђава је обнављана и ојачана. Године 1868. основана је прва секуларна образовна установа у Ингушетији – Назран планинска школа.

Железничка станица је отворена 1. маја 1893. године, што је подстакло развој читавог краја. Статус града Назрањ је добио 16. октобра 1967. године, а од 1995. године Назрањ је самостална територијална јединица Републике Ингушетије.

У совјетско време у граду су радила само два велика предузећа, али су била позната по својим производима далеко изван граница региона, па чак и Совјетског Савеза. Погон „Електроинструмент" Г. Ахриева је пуштен у рад 1962. године. Своје производе извозио је у 33 земље света – Мађарску, Француску, Финску и друге. Друго велико предузеће изграђено у граду била је фабрика трикотаже. Захваљујући раду ова два предузећа, Назрањ је добио статус града. Тада су овде изграђене прве вишеспратнице.

На територији Назрања налази се неколико десетина историјских и културних споменика. То су логори људи и радионице каменог доба, хумке и друге гробне конструкције разних епоха, насеља, бедеми и ровови кобанског и аланског периода, руска тврђава с почетка 19. века, рушевине г. Овлуршка кула с почетка 19. века, споменици посвећени политичким, јавним и верским личностима, погинулим борцима у Другом светском рату, спомен-обележје жртвама политичке репресије.

ЧЕРКЕСК – ГРАД МУЛТИНАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ И ДРЕВНЕ ТРАДИЦИЈЕ КАВКАСКОГ ГОСТОПРИМСТВА

Град се налази у Закавказју, у северном делу Карачај Черкесије, на десној обали реке Кубан.

Невероватно лепе планине прекривене густим листопадним шумама, више од стотину алпских језера попут огледала, најчистије живописне реке и гласни планински водопади су све оно што нас асоцира када говоримо о бајковитој републици Карачај Черкесија. А престоница ове дивне земље је град Черкеск.

Черкеск је град на југу Русије и дакле главни град Карачајско-черкеске Републике. То је главни индустријски, привредни и културни центар ове кавкаске републике и овог федералног субјекта Руске Федерације.

Град се налази у Закавказју, у северном делу Карачај Черкесије, на десној обали реке Кубан. Граничи се са Абазинским регионом на западу, Адигејским регионом на северу, Прикубанским регионом на истоку и југозападу и Уст-Џегутинским регионом на југу.

Површина града је 69,8 км^2 а његова удаљеност до Москве износи 1.526 км.

Укупан број становника за 2020. годину је 123,2 хиљаде људи. Подаци о кретању броја становника показују пад становништва са 129.069 људи у 2010. години на 123.168 људи у 2020. години. Од јануара 2019, Черкеск је био на 139. месту од 1.117 градова у Руској Федерацији по броју становника.

Источно од града протежу се брдовити гребени, чије највеће висине достижу 700 м надморске висине. На западу, кроз цео град се простире кршевита обала Кубана. Просечна висина у граду је 530 м надморске висине.

Град је основан 1804. године као руско војно утврђење на кубанској граничној линији. 1825. године, поред утврђења, на месту данашњег модерног града основано је козачко село Баталпашинскаја, названо у част победе на овом месту над турском војском Батал-паше. Населили су га 1826–28 козаци Коперског и Кубанског пука.

Један од задатака села био је успостављање културних и трговачких односа са локалним становништвом. Индустријалци, трговци и

козаци мењали су хлеб, со, тканине за кожу, капуљаче, стоку, огртаче и тако даље.

Од 1880. године село Баталпашинскаја је административни центар округа Кубанске области, а до 1868. године у селу су већ радиле бригадне мушке и женске школе. Исте године, у њему се појавила и болница.

У децембру 1869. године, указом Александра II, село је добило статус града и име Баталпашинск. Током грађанског рата, од јесени 1918. до пролећа 1920. године, Баталпашинскаја је била под контролом Дењикиновог генерала Шкуроа, у то време се у селу производила одећа и оружје за белоармејце.

Од 1922. године насеље је центар Карачајско-черкеске аутономне области, од 1926. године – центар Черкеског националног округа. 1931. године село је добило статус града и име Баталпашинск. Године 1934. Баталпашинск је преименован у Сулимов, у част Д. Сулимова, председника Савета народних комесара РСФСР-а. Три године касније, Сулимов је био подвргнут репресивним мерама тадашњег режима, град је почео да се зове Јежево-Черкеск, у част народног комесара унутрашњих послова Н. Јежева. Године 1939. Јежев је ухапшен, а изван града је преживео само други део имена – Черкеск, који се од тада није променио. Крајем тридесетих година у граду је отворено прво велико индустријско предузеће у Карачај-Черкезији – ливница гвожђа, сада је то постројење за расхладну технику.

Дакле, од 1939. године град је добио своје данашње име – Черкеск.

Током Великог отаџбинског рата, од августа 1942. до јануара 1943. године, град су окупирале нацистичке трупе. У знак сећања на браниоце и ослободиоце Черкеска, у Парку победе налази се споменик „Ватра вечне славе", споменик војницима Совјетске армије у близини масовне гробнице.

Године 1956. развијен је генерални план развоја града, према којем је Черкеск условно подељен на три микроокруга. Централни је индустријски, саобраћајни, административни и културни центар града, где су концентрисане највеће јавне зграде – републичке и градске управе, Главна пошта, Драмско позориште и тако даље. Северни микроокруг је углавном индустријски, а јужни је подручје нових зграда и индивидуалних кућа.

Од 1957. године Черкеск представља центар Карачајско-черкеске аутономне области, а 1991. године званично је добио статус главног града

Карачајско-Черкеске Републике. Савремени Черкеск је велики индустријски, економски и културни центар Северног Кавказа.

Черкеск је заслужено познат по својој богатој и јединственој мултинационалној култури. У овом малом граду успешно раде четири државна позоришта: Републичко руско позориште драме и комедије, Карачајско драмско позориште, Черкешко драмско позориште, Драмско позориште Абаза, Државно филхармонијско друштво Карачајево-черкеске Републике. Наступи Државног плесног ансамбла Елбрус и Градског козачког ансамбла песме и игре, који су освојили међународно признање, познати су далеко ван граница републике. Локални музеј Карачај-Черкесија ће вам рећи о најбогатијој историји ове дивне земље

Важну улогу у очувању духовности и историје региона игра Државни Карачајско-черкески историјски, културни и природни музеј-резерват, у чијим фондовима је прикупљено више од 80 хиљада историјских експоната различитих епоха. Музеј-резерват обухвата мрежу историјских комплекса који примају посетиоце, и архитектонске и археолошке гране. Међу њима: Локални музеј Карачаје-Черкесије, Уметничка галерија, која има велику збирку мултинационалне уметности народа Карачаје-Черкесије, Изложбени павиљон, Музеј-меморијал браниоцима Кавказа током Великог отаџбинског рата, Музеј-имање карачајског кнеза И. Кримшамхалова, Нижње-архишки архитектонски и археолошки комплекс Шоањински комплекс насеље Хумарин, Сентински комплекс и др.

Вековна историја Черкеска и Карачај-Черкесије огледа се у бројним споменицима археологије, архитектуре и монументалне уметности. Међу атракцијама Черкеска, вреди истаћи: дрвену цркву Покрова Пресвете Богородице, коју су створили козаци Копер у првој трећини 18. века, Саборни храм Николаја Чудотворца, зграда Дома св. Совјета (1948), зграда Драмског позоришта (1982), Стела Дружба Народов, Споменици А. С. Пушкину, С. Јесењину, Спомен-обележје „Ватра вечне славе" у Парку победе, посвећено сећању на браниоци и ослободиоци отаџбине, итд.

Јужно од Черкеска, у близини Уст-Џегутинске станице, налазе се хумке из бронзаног доба III–II миленијума пре нове ере, у којој је пронађен бронзани накит и керамика са уклесаним орнаментима. На периферији Красногорске станице налазе се рушевине карауле са масивним каменим зидовима и уским пушкарницама из периода Кавкаског рата (1832). Иза аула Кумиш изграђен је меморијални комплекс-музеј

браниоцима кавкаских превоја, који су блокирали немачко-фашистичке трупе током Великог отаџбинског рата, пут ка Закавказју, зграда Музеја подсећа на изграђен бункер од армираног бетона у облику.

На супротној обали Кубана, недалеко од села Хумара, на врху планине Калеж, налази се насеље Хумаринское (Аланска тврђава-град Шимар), окружено моћним зидом који је више од 6 метара висок са дванаест кула. 7 километара од Карачајевска изнад села Хетагурова је прави споменик природе – планина Шоана, на чијем се јужном делу, на неприступачној стени, беле зидови древног храма Светог Георгија Победоносца, који су подигли Алани. Још једна атракција овог места је гај махагонија (бобичаста тиса), који су засадили монаси на самом врху стене. Заједно са храмом, стенским гробницама, остацима насеља и реликтном шумом, стена је јединствен историјски, културни и природни комплекс. Сентински храм, подигнут на огранку планинског гребена на левој обали реке, 18 километар од Карачајевска, спада у архитектонске споменике аланске ере. Храм, на чијим зидовима су сачувани трагови фреско-сликарства 11. века, и маузолеј уз њега, изграђени су на платформи ојачаној каменом и понављајући контуре стеновите мамзе.

Овај древни град има занимљиву историју и одликује се акумулацијом различитих култура, водећи је индустријски град републике. Упркос статусу главног града републике, Черкеск је релативно мали град. Истовремено, становништво града се стално повећава, што указује на добре показатеље економског развоја Черкеска.

Што се тиче етничког састава становништва Черкеска, највише су заступљени Руси – око 55%, као и Карачајци (16%) и Черкези (13%). Такође, овде живе представници следећих националности: Ногајци, Абази, Украјинци, Осети, као и многи други. Према статистикама, у граду живи око 80 националности.

Черкеск је велики индустријски град у земљи. Привреду града углавном представљају велика индустријска предузећа различитих делатности. Међу њима, вреди истаћи „Холодмаш", АД „Меркур", велики произвођач минералних вода, једно је од водећих предузећа овог типа у Руској Федерацији. Воде са заштитним знаком Меркур могу се наћи у било ком углу Русије.

Такође у Черкеску постоји позната аутомобилска фабрика „Дерваис" која је специјализована за производњу сопствених производа и посебно је познат по својим теренцима.

Черкеск заузима водећу позицију у економском потенцијалу Карачај-Черкесије јер се овде производи око 56% републичке индустријске производње. У граду послује око три хиљаде организација и предузећа.

Черкеск је полазна тачка Војно-сухумског пута. У граду постоји истоимена железничка станица Севернокавкаске железнице.

Од јавног превоза у главном граду републике саобраћају аутобуси и тролејбуси, као и таксији, који ће брзо одвести госте града до било ког хотела у Черкеску.

Као град у развоју, Черкеск има проширен систем образовних институција различитих типова. Овде можете добити високо образовање у филијалама великих руских универзитета, посебно у огранку Ростовског економског универзитета и Черкеском огранку Московског финансијско-индустријског универзитета, као и у огранку Московског друштвеног отвореног универзитета.

У главном граду Карачајско-Черкеске Републике, култура заузима једно од првих места. Постоје четири позоришта од државног значаја, три музеја, затим мрежа библиотека од којих је главна Универзална библиотека Карачај-Черкесије. Главна културна атракција града је Карачајско-черкески историјски, културни и природни резерват, који обухвата неколико комплекса.

Град красе најлепше цркве: црква Покрова Пресвете Богородице, црква Светог Николаја Чудотворца, црква Светог Сергија Радоњешког, црква Светог Ђорђа. Дрвену цркву Покрова Пресвете Богородице подигли су 1730. године козаци села Коперскаја на обали реке Дон. Затим су овај храм више пута демонтирали козаци на брвно и носили га пешке док није завршио у Черкеску. А 2007. године, на 450. годишњицу присаједињења Карачај-Черкесије Русији, у граду је подигнута црква у име Светог Сергија Радоњешког. Храм је, као и црква Покрова Пресвете Богородице, саграђен од бора без иједног ексера.

Клима у Черкеску, као и у Карачај-Черкезији у целини, је умерена. Лето је овде довољно топло и умерено влажно са просечном температуром од +20° C. Зиме карактеришу умерени мразеви, максимална јануарска температура је –29° C, а просечан термометар зими се држи на –3° C.

Парк културе и одмора „Зелено острво" – омиљено место за локалне становнике и госте Черкеска. Отворен 2013. године, парк је највећи на југу Руске Федерације. Његова површина сада достиже 90 хектара. На његовој територији налазе се бројне зелене површине. Поред тога,

постоје шеталишта, неколико удобних летњих кафића, као и локације за активности на отвореном, укључујући места за мини излете на воденим бициклима, стрељане и билијар столове.

Црква Покрова Пресвете Богородице: Првобитно је подигнута 1730. године на територији села Коперскаја, где се налазио век. Међутим, 1829. је одатле пребачен у Ставропољ, али су га 1831. козаци Копер сами раставили и преместили на нову локацију у село Баталпашинскаја. Није се затворио ни у периоду СССР-а.

Овај храм привлачи туристе пре свега рајском бојом купола и зидова. Многи долазе овде у шетње у парку који се налази око атракције. Ходочаснике овде могу привући такве иконе Мајке Божије као што су „Иверска" и „Достојно је јест". Поред тога, овде се налази и део моштију Светог Николаја Чудотворца.

Софијска језера – група природних резервоара који се налазе на надморској висини од 2. 830 метара надморске висине, у близини села Архиз.

Алеја „Лукоморје" – главно место за рекреацију деце у парку културе и рекреације „Зелено острво". Алеја је свечано отворена у лето 2013. године.

На месту Централног трга до 30-их година постојала је црква Светог Николе. Обновљена је у дубини градских зграда, четири блока од претходне локације, а цркву карактерише пријатна комбинација жућкасте цигле и позлаћених купола.

Зграда драмског позоришта саграђена је у стилу совјетског модернизма 1982. године. У почетку се звало Руско регионално драмско позориште, са одвојеним карачајевским и черкеским трупама. 1992. године су „издвојени" у независне институције културе, а сада је то позориште „три у једном".

„Споменик становнику Карачајско-Черкеске републике": Тајанствено име, у једном споменику овековечено је сећање на све оне који су радили на нуклеарним постројењима СССР-а: полигон Семипалатинско; ПА „Мајак" у Чељабинској области, познат по несрећи у Киштиму; тестови на Новој земљи и отклањање експлозије у нуклеарној електрани Чернобиљ.

Саборна џамија на јужној периферији Черкеска отворена је 2018. године. По изгледу се могу прочитати турско-византијски мотиви: није изненађујуће, јер је изграђена турским новцем. Може да прими 5 хиљада верника. Висина џамије је 32 метра, висина минарета је 52 метра.

Храмови Зеленчука: На територији клисуре Бољшој Зеленчук налази се једно од главних културних и духовних блага целе Карачај-Черкесије. Постоје три древна храма, од којих је сваки стар више од десет векова. Највећи од њих је север. Грађена је у византијском стилу карактеристичном за то време. Као материјал је коришћен пешчар. Некада су сви њени зидови били украшени невероватним фрескама, али ниједна није преживела до садашње генерације. Такође, током једног од ископавања овде, откривен је гроб прилично богате жене. Садржао је доста златног накита.

Музеји и историјске знаменитости града. Као и у сваком другом регионалном центру, Черкеск има неколико занимљивих музеја. Посета неком од њих ће вам помоћи да боље упознате локалну културу.

Споменик Ивану Сергејевчу Тургењеву: Централно место у композицији споменика заузима директно скулптура познатог руског класика. Уз њу се налази лик најпознатијег Тургењевљевог ликова – Муму. Иза споменика се налази постамент на коме се налазе књиге са његовим делима, стилизоване странице су урађене испред самог писца, где је уклесано неколико стихова из његове прозе.

Споменик Сергеју Јесењину: Постављен је 1995. године за стогодишњицу рођења великог песника. Израдио га је московски вајар И. Тисленко. Место на коме је подигнут споменик Пушкину постало је центар окупљања мештана, туриста и песника који овде долазе из различитих крајева Карачај-Черкесије.

Споменик Александру Сергејевичу Пушкину: Споменик великом песнику сматра се најстаријим на територији Черкеска. Постављена је на данашњем месту новембарских дана 1880. године.

Споменик палим војницима Црвене армије у Другом светском рату: Новац за прављење овог спомен обележја прикупили су директно становници Черкеска. Његов пројекат је 1948. године предложио чувени архитекта Марков. Постављена је само три године касније поред места где су поново сахрањени војници Црвене армије, као и мештани који су погинули у борби против нациста. То је високи тријумфални лук, допуњен колонадом и портицима. На барељефима су уклесане ратне епизоде у којима су учествовали представници разних врста трупа.

Испод самог лука налази се статуа ратника, залеђена у жалосној тишини. Укупна висина спомен обележја је око 12 метара. Од 1965. године овде непрестано гори вечна ватра, а ноћу се спомен обележје осветљава, додајући спољашњи изглед знаменитостима романтизма.

Амфитеатар: Смештен на територији „Зеленог острва", отворени амфитеатар је направљен у античком стилу. Украшен је бројним статуама које приказују грчке богове и стубове. Укупно, овде може бити до 1.000 гледалаца.

Врло занимљива и интересантна је и Алеја истакнутих руских војсковођа.

Скулптуре хороскопских знакова представљају покушај да се оплемени центар града.

Знаменитости у граду се често користе за разне велике догађаје, укључујући и оне организоване за градске празнике. Околина града је такође уређена за лагане шетње и миран одмор.

Черкеск, центар Карачај-Черкесије, данас још није популарна туристичка дестинација. Има релативно малу величину, што је чак и плус за оне који долазе овде. На крају крајева, скоро до сваке атракције овде се може брзо доћи пешке.

У Черкеску постоји неколико тргова, од којих сваки има своју историју. Лењинов трг се некада звао Саборни трг. Био је окружен пословним зградама козачке управе и вилама богатих сељана. Један од најстаријих у Черкеску је трг Киров, који се налази у центру града. У стара времена викендом је то било најпрометније место у граду када је трговина овде била у пуном јеку. Дућани, радње, радионице биле су пуне свакојаке робе. У близини трга данас су Палата креативности названа по Јурију Гагарину, Кућа штампе и дечији парк Јуност. На тргу су се и пре рата одржавала спортска такмичења и коњске трке. Монументални споменик „Пријатељство народа" постављен је на истоименом тргу. Трг Дружби народов је повезан са Парком културе и рекреације Зелено острво са лепим пешачким мостом преко малог канала, којим је веома лепо ходати.

У близини Черкеска налазе се позната Баталпашинска језера, која се често називају Черкеским морем. Данас су постали место масовне рекреације грађана и туриста, као и водених спортова.

Људи долазе овде да се упознају са легендарним кавкаским гостопримством, посете најстарију православну цркву у Русији, виде једну од највећих и најлепших џамија на Кавказу и пробају најбоља јела чувене кавкаске кухиње.

Сада је Черкеск једна од главних туристичких дестинација у републици. Одавде је згодно доћи до најстаријих зеленчушких православних цркава у земљи са јединственом хиљадугодишњом историјом.

Овде се може посетити највећа џамија на Кавказу и дрвена црква Покрова Пресвете Богородице из 18. века, пренета овде са обала Дона. Они који су заинтересовани за војну историју свакако требају да посете Музеј-споменик браниоцима Кавкаских превоја, а они који воле археологију треба да посете насеље Хумарински.

Черкеск има добро развијену мрежу кафића и ресторана који нуде најбоља јела националне кухиње. Народи Северног Кавказа преферирају зачињену храну и пуно свежег зачинског биља, а главна јела се најчешће припремају од живине или јагњетине. Једна од најпопуларнијих супа је ашрик, куван од сувог меса уз додатак пасуља, јечма, кукуруза и зачинског биља. Гурмани саветују да свакако пробате хинкали.

За оне који воле издашна јела на Кавказу, припремају богату пилећу супу са просеним гризом, белим луком и зачинима. Многа локална јела су на бази кукуруза. То су колачи од кукурузног брашна, разне супе и житарице, и још много тога. Један од најомиљенијих домаћих рецепата су пите од бесквасног теста. Њихова главна тајна је издашан слој пуњења, што може бити месо, свежи сир, сир, кромпир. Пилав је краљ других јела на Кавказу. Поред традиционалних метода кувања пиринча са месом и зачинима, Черкези гостима нуде слатки пилав са сувим грожђем, који се служи са домаћим киселим млеком. Овде се налазе и оригинална пића, међу којима је вредно поменути максима – алкохолно пиће на бази хмеља и кукуруза, као и кундапсо – пиће од сурутке преостале при производњи сира.

Дошавши једном у Черкеск, људи се враћају овде изнова и изнова, јер у престоницу Карачај-Черкесије долазе као туристи, а одлазе као добри пријатељи.

Најпогоднији начин да дођете до Черкеска је авионом из Москве, Санкт Петербурга, Јекатеринбурга и других градова. Летови су до Минералних вода, одакле можете доћи до Черкеска међуградским аутобусом за сат и по.

И на крају, бројни су сувенири које можете купити у Черкеску и Карачај Черкесији, а који ће вас подсетити на фантастично путовање овој републици. Из све разноликости можете изабрати оно што вам се највише допада: јефтине али квалитетне плетене шалове и џемпере, крзнене фигурице и крзнене папуче, јагњеће и вучје коже, сувенирске сребрне рогове, бодеже, гравирано метално посуђе итд. И ово није потпуна листа овог сувенирског раја.

ЕЛИСТА – БИСЕР СТЕПЕ, БУДИСТИЧКИ ЦЕНТАР РУСИЈЕ И ЊЕНА ШАХОВСКА ПРЕСТОНИЦА

Овај мали, али леп град се назива будистичка престоница, основан је у 19. веку и својеврсна је оаза у степи.

Елиста (рус. Элиста) град усред степе на југу Русије и административни центар републике Калмикија, центар будистичке културе и шаховска престоница земље. Две трећине становништва града чине Калмици, народ будистичке вере, па се у Елисти и околини налазе бројни будистички храмови. У овом тренутку много тога се чини како би се сачувала култура и баштина калмичког народа.

Овај мали, али леп град се назива будистичка престоница, основан је у 19. веку и својеврсна је оаза у степи. Становништво Елисте броји 103.122 хиљаде људи. Такве податке пружа последњи попис становништва и подаци Федералне службе државне статистике. Овај град је главни и највећи град Републике Калмикија, једне од три у Руској Федерацији где доминантна религија није православље или ислам, већ будизам. То је његова главна карактеристика.

Иако градом стално јуре минибусеви, у граду нема гужве. Боја Елисте фасцинира туристе, посебно је упадљиво обиље молитвених стубова и будистичких храмова

Тако се у Елисти налази највећи будистички храм у Европи „Златно пребивалиште Буде Шакјамунија", подигнут 2005. године. За светску шаховску олимпијаду 1997. године југоисточно од Елисте изграђен је Град-шах где су смештени учесници турнира. Свака кућа у овом шаховском граду има шаховски назив, попут „Даме" или „Белог топа", а централно здање, „Палата шаха", има под у виду шаховске табле на коме може да се игра шах.

Русија се одликује пејзажима, и природно-еколошких зона. Од тајге на истоку и Сибира до степа и пустиња у подножју јужног Урала и каспијске низије.

Регион у којем се налази Елиста карактеришу сушне пустиње или степске климе, са малом количином падавина и због тога мало погодне за узгој. Ово је, иначе, у великој мери утицало на економску структуру и начин живота локалних становника.

Чак и близина Велике руске реке Волге, која протиче кроз територију Калмикије, није спасила климу републике суве сезоне. Али, упркос томе, флора је више него разноврсна и представља је различитост биљних врста и разних трава.

Године 1845. руски цар Николај I издао је декрет о крчењу калмичких степа. Прве засаде је извршило шумарско одељење 1853. године на југу Јергенија и у Елистинском јару – тако је настала елиста шумска плантажа. За надзорника плантаже Јосифа Задерјајева изграђена је дрвена кућа. Ово је била прва кућа будућег града.

За повећање површине шумских засада била је потребна радна снага, па се Сектор за шумарство обратио Министарству државне имовине за организовање насеља. Кумо-Маническаја научна експедиција коју води научник К. И. Костенкова оцртава 15 места за формирање насеља дуж Кримског тракта, који је требало да повеже Царицин-Ставропољски тракт са трактом Кизљар-Астрахан, укључујући и јаругу Елиста. Званична одлука о организовању села од 15 домаћинстава донета је 1862. године.

Године 1863. земљомери су додељивали земљу и секли шуму за будуће насељенике. Претпостављало се да ће то бити Калмици који су желели да пређу на сталожен начин живота. Али било их је мало. Село је било насељено углавном руским и украјинским сељацима, а до 1865. године, парцеле су нашле своје власнике.

Оснивач Елисте је Степан Прокофјевич Кијков, некадашњи руски кмет сељак из Вороњешке губерније, који је, по савету свог пријатеља Калмика Боле, у пролеће 1862. године први подигао земуницу у јарузи Елиста.

Локалитет има право да се зове селом само када у њему постоји црква. У другој половини 60-их година деветнаестог века у Елисти је подигнута црква Светог Николе Чудотворца, која је 1896. године изгорела под неразјашњеним околностима. Од православног комплекса до данас је сачувана само црквена школа, подигнута 1879. године. Данас је то црква Воздвижења Господњег – најстарија сачувана грађевина у граду.

У долини Елисте 70-их година појавило се још једно стално насеље – седиште поглавара Малодербетских Калмика који су лутали Манчем. На месту модерних зграда Калмичке националне гимназије и војног регистра налазиле су се куће изграђене од ћерпича за службенике штаба,

козачка касарна, кућа за канцеларију са станом за пролазнике, ергела за 15 коња, и магацин сточне хране.

Деведесетих година деветнаестог века насеље добија статус села. Од великог значаја за даљи развој Елисте било је његово претварање у административни центар Маничког улуса Калмичке степе Астраханске губерније, који је 1907. године одвојен од Малодербетовског улуса. За центар улуса почели су да граде дрвене и камене зграде – улску управу, интернат за калмичке дечаке, болницу са баштом око ње.

Привреда Елисте се постепено развијала. Изграђене су државне ергеле за узгој пастува, а уређен је и Сајамски рибњак за појење стоке. Године 1912. телеграфска линија из села Ремонтни је повучена до Елисте, повезујући га са Царицином.

У лето 1913. године, Елисту је посетио најистакнутији научник, шумарски научник академик Г. Н. Висотски. Направио је неколико панорамских фотографија плантаже, које су очигледно прве фотографије Елисте. Дакле, пре Револуције, у Елистинском јару настало је руско село, седиште улуса, шумски засад и државне ергеле. Административно нису зависили једни од других.

Привремена влада Русије донела је 1. јула 1917. одлуку о додели територије астраханских Калмика у независну покрајинску јединицу – „Степску област калмичког народа” са центар у Елисти.

Крајем новембра 1917. у Елисту је стигла вест о победи совјетске власти у Петрограду. А у јануару је стигла вест о контрареволуционарној побуни у Астрахану. На територији Калмичке степе формирани су козачки окрузи, на чијем челу су постављени поглавари. Степски калмички регион претворен је у калмички део астраханске козачке војске. Савет посланика Астрахана послао је гласнике који су упозоравали степске становнике на опасност, позивали да прикупе снаге и униште остатке побуњеника. У селима су створене јединице за самоодбрану. Након пораза Астраханског устанка 1918. године, одред од 500 људи на челу са пуковницима Сахаровим и Тундутовим успео је да побегне у калмичку степу.

Совјетска власт је рођена у борбама – како у Елисти, тако и у околним селима, одсеченим на знатној удаљености од округа и покрајинских центара у Черном Јару и Астрахану. Са њима није постојала чак ни телеграфска веза. Стога су се у пролеће 1918. становници 13 јужних села Чернојарског округа и свих села Манчичког улуса ујединили у округ Елиста, а у августу су за себе добили права округа.

У јеку грађанског рата, када су се белогардејци приближили границама среза, по селима су се поново подигле јединице за самоодбрану. Почетком 1920. године степа је ослобођена од белогардејаца.

Током грађанског рата, Калмици су се, као и представници многих других народа, нашли на супротним странама барикада. Белогардијски калмички коњички пукови кренули су у походе са војскама Дењикина, Корнилова и Врангела и након пораза емигрирали у иностранство, насељавајући се у разним земљама Европе и Америке.

Заједничка резолуција Сверуског централног извршног комитета и Савета народних комесара РСФСР, о формирању Аутономне области калмичког народа, усвојена је 1920, на основу које је „народ Калмика први пут у својој вишевековној историји стекао своју националну државност".

У вези са формирањем аутономне области, природно се поставило питање о сопственом националном центру, пошто су се власти и администрација региона налазиле у Астрахану, са којим није било ни подношљивих средстава комуникације и средстава комуникације.

На петом конгресу Совјета Калмикије одлучено је да се центар региона пренесе у Елисту тражећи пружање неопходне помоћи у изградњи новог града. Почело је 1927. године, по усвајању резолуције о преносу центра Калмичке аутономне области из Астрахана у Елисту. Средства су опредељена за изградњу управних, културних, домаћинских и стамбених објеката.

Изграђене су куће за смештај одељења обласног извршног одбора, као и гаража за аутомобиле са радионицама, педагошким колеџом и амбулантом. До краја лета 1927. године подигнуто је пет дрвених кућа: три једноспратнице и две двоспратнице.

У мају – јуну 1928. године све обласне институције су се преселиле у Елисту. Писац Константин Еримовски, који је тих година био књижевни радник калмичких новина „Краснаја Степа", сећао се:

„Постојао је номадски народ, без преседана чак ни у историји номадске Калмикије: стотине људи, институција, складишта стигло је у престоницу степе. Истина, град Елиста још није био на мапи, и уопште га није било, али је градња почела, људи су ишли и веровали: град ће бити!"

Стварање првог степског града значило је прелазак хиљада калмичких породица на други начин живота. Истовремено су предузете мере за окупљање и уједињење калмичког народа: Калмици из региона Урала, Оренбурга, Терека, Дона преселили су се у волшку степу, а 10. марта 1930, донета је одлука да се село Елиста у Калмичкој аутоном-

ној области трансформише у град, уједињујући га са истоименим градом у изградњи. Укупан број становника у њему тада је износио 7.531 лица.

Било је веома тешко изградити град у полупустињској степи далеко од индустријских центара, без железнице, водених путева, па чак и аутопутева, у потпуном одсуству локалне индустрије, грађевинског материјала и квалификованих стручњака.

Велику помоћ изградњи Елисте пружила је Нижње-волжска територија, која је укључивала Калмичку аутономну област 1928–1935. године. Створена је посебна уговорна грађевинска организација „Калмикстрој". Такође, Астрахан је помагао са свиме са чиме је могао: особљем, храном, грађевинским материјалом, аутомобилима ...

Током четири грађевинске сезоне 1928–1931, план изградње је у великој мери испуњен. Пуштено је у рад 30 пословних зграда и 39 стамбених зграда. Центар је изграђен, улице обележене. Жице телеграфских и телефонских линија биле су развучене до Стаљинграда и Астрахана.

Године 1935, с обзиром на то да су радни људи Калмикије током година совјетске власти направили велике кораке у економском и културном развоју, власти су донеле Резолуцију о трансформацији региона у Калмичку Аутономну Совјетску Социјалистичку Републику, чиме је значајно повећан статус Елисте као главног града републике.

Повећали су се обим и стопе капиталне изградње, развијала се индустрија и урбана привреда. До 1940. године у главном граду Калмикије постојале су и радиле циглане, пекара, радиле су и аутомеханичарске радионице, градска електрана, радио станица и хотел, постојали су породилиште, болничарска и акушерска школа, ветеринарска техничка школа, четири средње школе, као и аутобуски саобраћај око града, а у току је била и изградња водовода.

Педагошки институт и педагошка школа у Астрахану преселили су се у град. Године 1941. отворен је Калмички истраживачки институт за језик, књижевност и историју.

Године 1932. изграђен је аеродром а од 1935. године путнички и теретни авиони почели су да лете из Елисте за Астрахан, Стаљинград, Ростов на Дону и Армавир. У јесен 1937. године завршена је изградња пута до Астрахана, 16. септембра 1940. пуштен је у рад витални аутопут до Дивнојеа, који је обезбеђивао комуникацију са железничком станицом.

У оквиру прославе 500. годишњице епа „Џангар" 1940. године, на територији храстовог гаја, свечано је отворен Централни градски парк културе и рекреације „Дружба" са читаоницом, Зеленим позориштем.

До 1940. године, становништво Елисте достигло је бројку од 20 хиљада људи, што се показало двоструко више од планираног.

Под утицајем великих промена у економији и културном животу народа Калмикије, старе предрасуде и погледи су напуштени, формирани су нови односи. Захваљујући колективној и државној фармској производњи, преласку Калмика на други начин живота, као и ширењу мреже предузећа за потрошачке услуге, жене су се све више ослобађале кућног рада.

Овакве значајне трансформације дају подстицај даљем развоју не само привреде, већ и културе: језика, књижевности, позоришта, професионалне уметности, доводе до откривања нових духовних снага народа. У главном граду републике излазе новине и часописи на калмичком и руском језику, ствара се штампарија новина и књига, Народни архив, затим Национално професионално драмско позориште, Државни ансамбл песме и игре Калмичке аутономне Совјетска Социјалистичка Република почиње са радом, отварају се изложбене сале Историјско-етнографског музеја, музичка школа, организована је прва републичка уметничка изложба, 1938. године отворен је биоскоп Родина.

Године 1940. цела земља је прославила 500. годишњицу Џангарског епа, чему је претходила Декада калмичке књижевности и уметности, која је са великим успехом одржана у Москви у марту 1939. године. Обележавање јубилеја допринело је популаризацији калмичке културе, расту националног идентитета и духовном узлету народа.

Сумирајући овај период, може се рећи да су двадесетих и тридесетих година 20. века предузете значајне мере да се значајно повећа број представника националне интелигенције, да се убрза школовање наставника, лекара, специјалиста народне привреде, који су позван да помогне радницима и сељацима да изведу културну револуцију. Одлучан напад на неписменост, на остатке прошлог живота, на друштвено опасне и заразне болести дао је позитивне резултате.

Мирни стваралачки рад Елисте прекинуо је Велики отаџбински рат. Већ у првим данима формирано је војно одељење градског партијског комитета. Војна регистрација почела је да прима стотине пријава добровољаца са захтевом да их пошаљу у редове војске. До краја јула 1941. године формиран је Елистички батаљон народне милиције, у пет чета којих је било више од 500 људи. У јесен 1941. године више од 800 мештана Елисте препешачило је преко 250 километара и 10. новембра организовано започело рад на изградњи одбрамбене линије на Дону.

12. августа у Елисту је ушао фашистички моторизовани пук и 40 тенкова. Окупационе власти су успоставиле „нови поредак” у престоници, где су били задужени немачка команда и Гестапо, градска власт и полиција. Недалеко од Елисте, у Гашунском јару, нацисти су стрељали цивиле и партизане. За само 4,5 месеца окупације стрељано је 800 људи, укључујући 600 Јевреја који су живели у граду. У јарузи између приградских насеља Аршан и Вознесеновка истребљене су 93 породице, деца су отрована. Али никакви злочини и насиље нису могли да сломе Елисту.

Ујутру, 1. јануара 1943, јединице Црвене армије ослободиле су град. Фронт је отишао на запад, а Елиста је почела да обнавља град који је лежао у рушевинама, скоро потпуно спаљен од стране нациста. Било је тешко: није било струје, пошта и телеграф нису радили, радио је ћутао. Нацисти су спалили и уништили преко 60 административних, комуналних, медицинских, школских и културно-просветних установа, водовод, око 50 стамбених објеката, тротоаре, уништили значајан део зелених површина.

Мештани су несебично радили. Од 1943. до 1951. године обновљена је зграда електране, делимично водовод, зграда купатила за 50, а зграда хотела за 30 лица, две стамбене зграде са 16 апартмана, болница, апотека, менза, пошта, а обновљена је и телеграфска канцеларија. Исте године завршена је зграда средње школе, делом пекара, пет продавница и четири управне зграде. Напоран рад на рестаурацији Елисте почео је да даје прве резултате, али ...

Указ Президијума Врховног совјета СССР (1943, потписан) „О ликвидацији Калмичке АССР и формирању Астраханске области у саставу РСФСР”, на основу које је почела присилна депортација Калмика из места сталног боравка у источне регионе земље. Калмици су депортовани на север Казахстана, у Сибир и на Далеки исток.

Судбина Елисте након завршетка Другог светског рата била је тужна. Калмици су депортовани, аутономија је ликвидирана, а град практично није обновљен. Подаци о становништву у овом периоду нису сачувани, а практично се није водила евиденција. Становници су остали само на периферији и предграђима. Главна зграда Дома Совјета стајала је уништена више од десет година. У градским границама, остао је оперативан само млин, колективна фарма Стаљин и мала млекара. Једино су људи тада могли добити посао.

Од 1944. до 1957. године Елиста, који је у лето 1944. преименован у град Степној, био је центар Степновског региона, који је прво био део Астраханске области, а од 1952. године – Ставропољске територије.

Радови на обнови током рата и у првим послератним годинама практично нису спроведени, јер Степној није био укључен у владин план за послератну обнову региона и градова који су страдали од немачке окупације. У граду су функционисале три колективне фарме као и млин и млекара.

У јануару 1957. обновљена је аутономија народа Калмика, некадашњи назив и статус Елиста. У почетку је то била аутономна област у саставу Ставропољске територије, да би 26. јула 1958. Калмикија поново добила статус аутономне републике.

Много се радило на повратку Калмика, као и њиховом смештају и запошљавању. Развијена је стамбена изградња, за шта је био потребан грађевински материјал и средства. Калмикији су додељена значајна капитална улагања за развој индустрије, пољопривреде, изградњу културних и кућних објеката и стамбених зграда.

Важан корак је било стварање локалне грађевинске индустрије, а 1958. године, на основу малих грађевинских одељења, поново је створено грађевинско поверење „Калмикстрој", које је већ следеће године бројало око 2,5 хиљада радника и запослених. Главно језгро градитеља поверења били су Калмици, од којих су многи стекли грађевинске занате на градилиштима у Сибиру.

Обнављање аутономије калмичког народа омогућило је покретање целокупног економског потенцијала једног од важних региона европског дела земље.

До 1970. године пуштено је у рад 11 општих средњих школа. 1964. године, на бази Калмичког огранка Ставропољског педагошког института, створен је Калмички педагошки институт, који је 1970. трансформисан у Калмички државни универзитет. Ствара се мрежа стручних и техничких школа. Крајем 70-их година уведено је опште средње образовање. Град се претвара у модеран културни и образовни центар републике.

У овом периоду постојала је педагошка, медицинска, научна и техничка интелигенција, а Елиста доживљава период наглог развоја индустрије, грађевинарства, комуникација, саобраћаја и комуналних делатности, као и образовања, културе и уметности.

Данас се на територији града налазе индустријска предузећа различитих облика својине која производе разне производе за домаће и

иностранo тржиште. Међу њима су предузећа грађевинске индустрије, предузећа за прераде нафте и гаса, лаке, прехрамбене, металопрерађивачке, штампарске индустрије.

Последњих година у главном граду Калмикије пуштени су у рад такви објекти као што су модерни стадион „Уралан", спортски комплекс „Ојрат-арена" и калмичка етнокултурна гимназија „Заја-Пандита". Након реконструкције, врата су отворили Палата спортова и хиподром Елиста. Постоје модерни тржни центри „Гранд", „Кит", забавни центар „Уралан".

Међурегионалне и међународне везе јачају, Елиста је постала место одржавања међународних и руских политичких, друштвено-економских, културних, научних, спортских форума и сусрета.

Међународни научни форуми о проблемима фолклора централноазијских народа, епосу народа монголског говорног подручја, о проблемима номадске цивилизације, будистичке филозофије и културе постали су традиционални. Делегација владе Монголије на челу са председником Намбарином Енкхбајаром посетила је Елисту.

У 2009. години, Република је свечано прославила 400. годишњицу добровољног уласка калмичког народа у руску државу, главне свечаности су организоване у њеном главном граду. У Елисти у миру и слози живе представници више од 80 националности и етничких група, постоје национални културни центри Казахстанаца, Јермена, Чечена, Корејанаца.

Створен је повољан амбијент за вернике разних конфесија. Најважнији догађаји у животу града биле су посете духовног вође светских будиста Његове Светости 14. Далај Ламе 1991. и 2004. године и Његове Светости Патријарха московског и целе Русије Алексеја II 1997. године.

Званична делегација Калмикије је 2006. године отпутовала у Индију код Далај Ламе IV и доделила Његовој Светости највишу награду републике – Орден белог лотоса за изузетне заслуге и значајан допринос духовном препороду и просперитету региона. 2007. године у Елисти се појавио споменик Светом Сергију Радоњешком, који је красио парк у близини Цркве Казанске иконе Богородице. Изградња саборног храма у част Светих Кирила и Методија у седмом микроокругу Елисте изводи се донацијама народа.

Последњих деценија степска престоница је добила свој јединствени национални призвук, подсећајући да је Калмикија дом јединог народа у Европи који говори монголски, који исповеда будизам и који је

носилац јединствене карактеристичне културе. Архитектонско решење престонице, скулптуралне композиције које красе његове булеваре и тргове, дају Елисти изглед источне оазе у Европи.

У главном граду Калмикије одржана су четири међународна бијенала такмичења на којима су учествовали вајари из Русије, далеког и блиског иностранства. Њихове скулптуралне композиције красе изглед града: то су споменици Џангару, Конгору Скерлетном лаву, Три мала хероја, заштитнику народа Калмика, Белом старцу, Ехо и други.

У марту 2020. године, у оквиру прославе 100. годишњице формирања аутономије Калмикије, у Москви су одржани Дани културе и уметности Калмикије, чији је најзначајнији догађај био позоришна представа и концерт регионалне уметност – у Државној Кремљској палати, а у Хералдичком фоајеу Кремљског дворца изложба „Калмикија – од прошлости до будућности", која је посетиоцима у документима, фотографијама и личностима причала о догађајима из вековне историје републике.

Елиста је позната по свом будистичком укусу, овде су бисери будистичке културе – храм Буде Шакјамунија у златном пребивалишту. Овај храм чува многе будистичке реликвије.

Љубитељи занимљиве забаве волеће градски шаховски простор. Изграђен је специјално за 33. Светску шаховску олимпијаду. Шаховска палата се налази у централном делу, а сам комплекс је испуњен малим колибама које стварају осећај да сте у европском граду.

До главног града Републике Калмикије можете доћи копном и небом. Калмикија је повезана са другим градовима у Русији неколико аутопутева – на пример, аутопут од Волгограда, Ставропоља, Минералних вода итд. железницом, али ћете највероватније морати да идете возом кроз Ставропоља или аутобусом или авионом.

Вожња аутобусом од Москве до Елисте траје око један дан, а цена карте у једном правцу је 1.200 рубаља.

Руслан Аирлинес обавља летове од Москве до Елисте, али су ретки, па ће можда бити потребно летети кроз Ставропоља, а одатле – до Калмикије возом или аутобусом. У Калмикији постоји само један аеродром – у Елисти, одакле летите из Москве, Минералних Вода и Ростова на Дону.

У постсовјетској ери, Елиста је постала један од центара будизма у Русији. Град је 1998. године био домаћин 33. Светске шаховске олим-

пијаде, за коју је изграђен град Сити-шах. Затим је наставио са одржавањем такмичења у шаху, као и културних и пословних сусрета.

Званична регистрација становништва Елисте вођена је од 1880. године. Тада је, према документима, у селу регистрован 331 становник. Од тада се претворио у град и значајно је нарастао. До 1888. године, број становника се утростручио. Тада је пораст становништва Елисте примећен и за време царске Русије и током година совјетске владавине. Граница од 10 хиљада становника пређена је током 30-их. Више од 50 хиљада Елистина почело је да живи у престоници Калмикији од 1973. 1998. године у граду је регистровано сто хиљада становника. Све то је последица брзог развоја републичког центра.

Раст становништва Елисте примећен је чак и у кризи 90-их, када је остатак Русије претежно био у опадању. Врхунска тачка достигнута је 2001. године, када је у граду регистровано 107 хиљада 800 становника. Након тога је почела рецесија која се, у ствари, наставља и данас. Тренутно, број становника Елисте је 103 хиљаде 899 људи. Град је од 1. јануара 2019. по броју становника заузео 166. место у Русији, и једино је насеље у Калмикији са преко сто хиљада становника.

Информације о етничком саставу становништва Елисте воде се почевши од 1939. године. Тада је у граду све живело 17 хиљада 100 људи, од којих су више од 13 хиљада били Руси. Процентуално гледано, њихов удео износио је више од 75 процената. На другом месту нашли су се Калмиксије – старосједиоци Калмикије. Било их је око три и по хиљаде. То је отприлике 20% укупног броја становника града. Било је малог броја Украјинаца, Јермена и Казахстанаца.

До 2010. године ситуација се радикално променила. Прво, број становника града Елиста се повећао. Током 2010. године, о којима постоје званичне информације о националном саставу насеља, овде је живело 103 хиљаде 749 људи. Тада су велика већина били Калмикса. То је више од 68 хиљада људи – 65%. Руси у граду имају нешто мање од 26 хиљада људи (то је око 25%).

Елиста је град будистичког укуса, чистих и пријатних улица и невероватних зграда. На пример, овде се налази највећи будистички храм на седам нивоа у Европи, Златна резиденција Буде Шакјамунија са највећом статуом Буде на континенту, високом 12 метара.

У Златној резиденцији чувају се многе реликвије, на пример, одећа 14. Далај Ламе и коса Ламе Тсонгкапе. На првом нивоу су музеј, конференцијска сала и библиотека, на другом статуа Буде, прекривена

златним листићима и дијамантима, изнад су индивидуалне пријемне собе, резиденција будистичког поглавице, резиденција Далај Ламе и помоћне просторије, а на последњем спрату соба за медитацију са приступом само монасима.

Овде су изграђене структуре које су с правом постале верска и културна знаменитост: највећи будистички храм у Европи „Златно пребивалиште Буде Шакјамунија" (2005), кхурул „Сиакусн-Сиуме" (1996), статуа Буде од белог мермера унутра шестоугаона будистичка ротонда (1995), Ступа просветљење, која даје мир, хармонију и благостање свему живом (1999), лук Златна капија, направљен у традицији будистичке архитектуре (1998), Тријумфална капија у оријенталном стилу (2012). Све знаменитости у Елисти се могу сврстати у три широке категорије – верске, шаховске и друге. Без сумње, најпопуларнији објекти су директно повезани са будизмом.

Бурјатија се генерално сматра центром будизма у Русији. Али највећи будистички храм (не само у Русији, већ и у Европи) налази се у Калмикији, у центру Елисте. Зграда је обликована као мандала и као да лебди у свемиру, окружена оградом са много белих стубова. Прелепа башта са фонтанама, статуама и ротирајућим бубњевима употпуњује слику. Ту се налази највећа статуа Буде од 12 метара у Европи и Русији прекривена златним листовима и дијамантима. Двери храма су отворене од краја децембра 2005. године. Зграда има све што је будистима потребно – библиотеку, ординацију тибетанског лекара, салу за молитве, собе за медитацију и резиденцију Његове светости Далај Ламе.

Пагода „Седам дана" налази се на централном тргу Елисте. Пагода је добила име захваљујући седам слојева, који симболизују седам дана у недељи. У самом центру је бакарни молитвени бубањ, висок око два метра, прекривен златним листићима. Дизајниран је да пружи хармонију и мир становницима града. Садржи 75 милиона мантри. Према будистичкој традицији, једно окретање бубња чистим мислима једнако је певању свих ових мантри.

Златна Капија је високи златни лук направљен у традиционалном будистичком стилу. Лук је ослоњен на танке црвене стубове. Његова висина је 15 метара. Споља, лук је украшен са 28 слика уметника Николаја Борисова; цртежи приказују најважније догађаје у историји Калмикије. Верује се да се онај ко прође испод свода духовно прочишћава и испуњавају му се све жеље.

Скулптура „Чаган Ав” је скулптура митолошког бића из предбудистичког периода, које је народ Калмика ценио као свог заштитника. „Чаган Ав” је преведен са калмичког као „бели старешина”. Он је симбол вечности, чистоте, хармоније и јединства.

Пагода Златни Буда у парку „Пријатељство” је једини пример када је статуа постављена на улици, а не у просторијама будистичког храма. Статуа Шакјамуни Буде је затворена унутар хексагоналне ротонде – пагоде. Статуа је направљена од белог мермера. Али прошле године, Буда је прекривен жутим огртачем.

Споменик Џангарчи Еелиан Овла – Калмик Џангарчи, односно певач и приповедач. Од њега су Калмици први пут чули песме из фолклорног дела „Џангар”. Ово је најпознатији калмички еп познат у целом свету. Еелиан Овл потиче из породице приповедача, од детињства је био обучен да постане јангарчи и учен је да пева епске песме људима. Научник Номто Очиров је 1908. године снимио све песме које је Еелиан изводио.

Испред хотела Елиста је скулптура Змаја Луа – велика камена статуа која приказује лежећег змаја, стилизована на оријентални начин. Скулптуру је израдио познати тувански вајар Х. Донгак. Створио је своју скулптуру према свим канонима древне уметности туванског каменореза. Материјал је зеленкасти агалмолит – прекрасан ситнозрнати камен.

Меморијални комплекс „Алеја хероја” – Централна фигура композиције је бронзани споменик легендарном калмичком војсковођи, генерал-потпуковнику Басану Бадминовичу Городовикову.

Иза споменика су два спомен-зида са бронзаним рељефима двадесет четири хероја Совјетског Савеза и Русије и тридесет три хероја социјалистичког рада који су на неки начин повезани са Републиком Калмикијом.

Када се нађете у овом граду, неопходно је посетити посебно подручје Елисте – Град шаха. Овде је све посвећено шаху. А на главној улици мини града – Авенији Остапа Бендера, налази се споменик Великом комбинатору. Градски шах је изградио Кирсан Иљумжинов, бивши председник Међународне шаховске асоцијације. 1998. године у Елисти је изграђен Град шаха, чиме је отворена 33. Светска шаховска олимпијада на којој су учестовали представници из 120 земаља. Званични књижевни назив Градског шаха је Нови Васјуки.

Остап Бендер и 12 столица – Овде је подигнут први споменик овој славној личности. Аутор скулптуре је архитекта А. Хачатурјан. Глумио је сина турског држављанина – Остапа Ибрагимовича Бендер-бега. Обучен је у уобичајено одело – паметне панталоне и чизме. Јакна је отворена, а око врата лежерно омотан шал, а на глави капа. Бронзана Остапова десна рука лежи у џепу панталона, а у левој држи шаховску фигуру – коња. Споменик је подигнут у новом граду – шаховском насељу – новој шаховској престоници.

У центру града шаха налази се Музеј шаховске славе Михаила Таља. У почетку је отворен као Музеј шаха, а до сада је постао једини музеј те врсте у свету. Музеј се састоји из два дела. Први садржи изложбу посвећену шаху: овде су представљени и разни шаховски турнири и шахисти, занимљиве шаховске табле и фигуре, пехари, победнички пехари, слике, документи. У другом делу можете видети личне ствари самог Михаила Таља, овде их има око 3. 000, а у музеју увек можете да играте шах.

Комплекс „Златно пребивалиште Буде Шакјамунија" је први храм овог верског значаја који се овде појавио. Сам процес изградње почео је релативно недавно – 2005. године. Далај Лама је директно учествовао у постављању првог камена. Испоставило се да је зграда прилично великих размера.

Зграда је повољно смештена на брду, одмах постаје посетиочев предмет пажње. Да бисте се попели, морате користити прелепо степениште. Чувена статуа Буде налази се унутар курула. Његова висина достиже 17 метара. Овде на брдима су време за молитвене бубњеве.

„Пагода седам дана" је друго најпопуларније светилиште. Занимљиво име је стечено у част седам Буда. Унутар њега је молитвени бубањ. Био је то поклон лама једног манастира у Индији. Бубањ је довољно висок. У дужину достиже осам метара. Његова декорација је лепа. Краси га 75 милиона мантри. Натписи су на разним језицима. На врху пагоде налази се торањ. Означава излазак из самсаре, постизање нирване.

Што се тиче споменика и архитектуре, има их импозантан број. Најпопуларнији споменик „Егзодус и повратак" посвећен је депортацији Калмика, која се догодила 1943–1957. Убрзо су становници враћени у село. Комплекс карактерише добра локација – подножје храма и врх. Испод брда се може гледати у кола. У њима је вршен транспорт прогнаног становништва. На врху падине може се видети скулптура. Од њега

се протеже пут туге. Статуа је персонификација симбола и слика које у потпуности говоре о трагедији и сложеној судбини ове земље.

Казанска црква делује као главни центар православног хришћанства. Ако сте верник, онда ово место морате видети. Изградња светиње обављена је 1996. године. Освећење је извршио поглавар Руске православне цркве – Алексеј II. Свештеник је на дар приложио икону Казанске Богородице. Овде се налазе свете мошти Николаја Чудотворца, капсула са јерусалимском земљом. Спољна декорација, као и унутрашња, је врло богата.

Као капела служи и приписана црква Светог Сергија Радоњешког. Отварање је одржано 2005. године. Ово је место где се чувају мошти светог мученика Фадеја. Зид цркве заслужује посебну пажњу. Садржи натписе 44 хиљаде становника Калмикије. Сви ови људи су се храбро борили за своју отаџбину и погинули у борби. Одбројавање сеже до рата 1812. Установа је почела са радом на дан шездесетогодишњице Велике победе. Као почаст таквом догађају, из Јерусалима је донесен благословени огањ. Био је то догађај великих размера, на њега су позване многе значајне личности. Треба нагласити да се овде Сергије Радоњешки третира на посебан начин. Чак и улица и гимназија носе његово име. У храму се редовно одржавају богослужења у част великог хероја.

Црква Светог Георгија Победоносца подигнута је 1998. године. Отварање је било темпирано да се поклопи са Шаховском олимпијадом. То је прелепа дрвена грађевина направљена у светлу са крстом куполом. Место је популарно код великог броја познатих личности.

Музеји републике одликују се својом јединственошћу. Завичајни музеј назван по Н. Н. Палмову укључује у сетву небројено много вредних антиквитета. Овде можете открити тајне о историји древних људи, научити много занимљивих ствари о њиховом животу. Музеј је основан 1921. године. Оснивачи су П. В. Риков и Н. Н. Палмов. Уложили су много труда у прикупљање јединствених колекција. Материјали из етнографије и екологије похрањени су у новој, модерној згради, која је након рата обновљена. Укупан број збирки је 70 хиљада експоната.

Музеј лепих уметности Калмикије је једно од водећих културних блага. Појавио се 1977. године. Главни део колекције чине различита уметничка дела која су овде пренета из галерије слика Астрахана. Овде се налази око шест хиљада експоната. Углавном су посвећени божанствима. Поред тога, на преглед је представљено много гравира 18–19. века. Постоји и научна библиотека.

Чесма Светог лотоса је прелеп украс града. Вештачки резервоар појавио се 2000. године. На пројекту је радило неколико аутора – архитекте В. Гиљандиков, В. Кокушева, вајар В. Адјанов. Изградња је обављена уз подршку локалних власти. Најважнији догађај догодио се 1997. године. Далај Лама је као презентацију представио слику са тибетанском мандалом. То је допринело започињању радова на изградњи хидрауличне конструкције. Мандала је направљена у облику кругова. Налазе се око периметра. Кругови се постепено сужавају према центру. Спољни круг делује као симбол ватре. И говори о тињајућем незнању.

Следећи круг је дијамантско поље као знак просветљења. У средини је сама мандала. Према верницима, у њој је концентрисана сва моћ, хармонија света. На основу овог принципа подигнута је фонтана. Око 8.000 млазова воде се испушта из елемената. Запремина резервоара достиже 13 кубних метара. Вода циркулише у кругу. Укупна слика је употпуњена музиком у боји. У вечерњим сатима објекат је посебно леп. Завршна обрада се врши од висококвалитетног мермера и гранита.

Ништа мање занимљив објекат није зграда Калмичког државног универзитета. Ово је атрактивна зграда са пет спратова. Савременици су мало променили унутрашњу и спољашњу декорацију. А 1974. године структура је дошла под заштиту државе.

Посебну пажњу заслужује спектакуларна шаховска табла, постављена тачно у центру трга. Контрастни узорак изгледа прилично елегантно и органски се уклапа у укупан животни стил. На табли су комади за игру. Довезени су директно из Италије. Иначе, незванична утакмица Владимира Крамника и Веселина Топалова одиграна је управо овде.

Модерна Елиста главни град Републике Калмикије, центар је њеног политичког, економског, научног и духовног живота. Кроз Елисту пролазе савезни путеви: Елиста– Волгоград, Елиста–Махачкала, Елиста–Астрахан.

Елиста је домаћин међународних, руских, републичких, научних конференција о проучавању и очувању матерњег језика, о питањима депортованих народа, о њиховој рехабилитацији, о археологији јужне Русије и Калмикије, о борби против дезертификације и мерама за њихову обнову, заједнички научне експедиције, ископавања, социолошка проучавања савремене друштвено-политичке ситуације у региону.

У Елисти се наставља активан рад да изгледу главног града даје карактеристичан оријентални укус – ако се раније главни град републике није разликовао по изгледу и архитектури од градова централне

Русије, онда је Елиста последњих година стекла јединствен национални укус. Изграђен је низ верских објеката који су постали заштитни знак престонице, изграђен је јединствени шаховски град, после неколико међународних бијенала, десетине уметничких скулптуралних композиција красиле су уличице и тргове Елисте.

Централни трг главног града републике 2006. године украшавала је култна грађевина – седмостепена пагода „Седам дана" и молитвени бубањ – курде, троспратне цветне леје са фонтаном и украсним лотосима. Од сада је то једна од главних атракција града и омиљено место за одмор грађана.

У главном граду Калмикије су концентрисане све професионалне стваралачке снаге републике – четири позоришта, „Калмконцерт", два државна ансамбла песме и игре, креативни савези – Савез уметника, Савез позоришних радника, Републичко музичко друштво, Музеј завичајног Лоре.

Прошле године ова степска престоница прославила је 155 година постојања. У кратком историјском периоду, од малог насеља се претворила у један од најлепших градова на југу Русије и привлачи све више гостију и туриста.

У Елисти поштују успомену на оснивача свог града, његове прве насељенике и прве градитеље. Сећају се подвига хероја грађанског и Великог отаџбинског рата, који су положили своје главе за независност и просперитет Отаџбине, за слободну Елисту. Сваке године 9. маја су масовне свечане поворке са полагањем цвећа на Вечни огањ, Бесмртни пук проширује своје редове.

У Елисти је први пут 24. јуна 2020, одржан свечани пролаз војне и специјалне технике у част 75. годишњице победе совјетског народа у Великом отаџбинском рату и Параде победе 1945. године. Елиста има тешку судбину. Она има славну прошлост, динамичну садашњост, обећавајућу будућност. У бескрајној степи на раскршћу древних путева, прва национална престоница у историји калмичког народа расте и постаје све лепша.

ГРОЗНИ – „РУСКИ ДУБАИ” НА КАВКАЗУ

Основан је 1818. као руска тврђава на реци Солжи. Име је осликавало негостољубиво окружење чеченским горштачким хајдуцима.

Грозни (рус. Грозный, чеченски Соьлж-Гиала, Џовхар-Гиала) руски град и главни град и престоница Чеченије. Налази се у северном Кавказу. Према последњим званичним подацима о броју становништва, у граду живи 297.137 становника, а пре рата у Чеченији било их је око 399.600.

Основан је 1818. као руска тврђава на реци Солжи. Име је осликавало негостољубиво окружење чеченским горштачким хајдуцима. Прво име места је било „грозна тврђава” (крепость Грозная), а како је око тврђаве временом настао град, тако је 1870. име промењено у Грозни. У овој тврђави су својевремено службовали као војници Михаил Љермонтов и Лав Толстој.

Грозни је постао главни град новоосноване Чеченске аутономне области 1922. године.

За време ратова у Чеченији уништено је око 80% града. Најжешће борбе су вођене од 1994. до 1996. (Први чеченски рат). Од јануара 2000. године Грозни је под контролом органа Руске Федерације (Други чеченски рат).

Након завршетка Другог чеченског рата у Грозном траје велики пројекат обнове. Септембра 2006. је објављено да су у центру града потпуно уклоњене последице рата. Аеродром Грозни (међ. ознака ГРВ) поново је отворен за за летове у међународном и домаћем саобраћају октобра 2006. године.

Чеченски сепаратисти град зову Џовкар Гала, Џокар или Џохар по првом председнику сепаратистичке Чеченске Републике Ичкерије Џохару Дудајеву.

У децембру 2005. чеченски парламент се обратио властима Русије са молбом да промене име Грозни у Ахмадкала. Овај захтев је објашњен жељом да се заборави на тамне странице чеченске историје. Ново име је требало да подсећа на у атентату убијеног председника Ахмада Кадирова. Актуелни премијер Чеченије Рамзан Кадиров (уједно и син погинулог Ахмада) одбио је овај предлог.

Грозни је окружен брдима која прекидају монотонију велике евроазијске равнице. Та брда најављују и Кавкаске планине, које нису далеко од главног града Чеченије, али које се крију иза честе вечерње магле која се надвија над градом. Са кровова великих небодера који се налазе у центру града, Грозни изгледа невелико, иако има скоро 300.000 становника. Далеко, на северу, писта аеродрома се простире од запада ка истоку, како би омогућила авионима да полете помоћу западног ветра који током јесени и зиме непрестано дува, доноси кишу и снег и претвара Грозни у хладни град, сличан северним градовима Русије. С неба Грозни изгледа мирно: аутомобили се крећу по булеварима који полазе из централног трга, где се налази блистава џамија „Срце Чеченије" и иду ка периферији града. Увече, чим ваздух постане свеж, полиција затвара пут аутомобилима на Булевару Путина који тада постаје шеталиште дуго неколико километара.

Ретки туристи седе у ресторанима, жене са марамом се шетају и гурају колица у којима спавају мала деца, младићи с дугом брадом разговарају и гледају шармантне девојке у дугим шареним хаљинама. Понекад им марама прекрива главу, али пушта да коса провири и сензуално падне на чело. У центру булевара постоји променада под платанима чија крошња штити пролазнике од сунца. Увече, на клупама под платанима седе девојке и младићи и разговарају.

Пре 22 године Грозни је био срушен у потпуности. Рат је трајао годинама. Било је то 1994. године кад је почео Први чеченски рат. Већ 1991. године председник Чеченије Џохар Дудајев прогласио је самосталност републике коју Москва није прихватила и три године касније Кремљ је започео операцију како би вратио под контролу изгубљене територије. Рат се завршио две године касније кад је Борис Јељцин, бивши председник Руске Федерације, потписао споразум са бунтовним чеченским снагама. Грозни је већ био разрушен у новембру 1994. године, током бомбардовања које је историја запамтила као „Битку код Грозни".

Три године касније, Исламска међународна бригада, паравојна чеченска организација, којој су пристигле у помоћ и друге исламске организације из других арапских земаља, започеле су герилско ратовање против Русије, не само у Грозном него по целом Кавказу, нарочито у Дагестану. Почео је тада Други чеченски рат, који се завршио тек 1999. године кад су војска Владимира Путина и чеченске снаге лојалне Русије, које је предводио муфтија Ахмад Кадиров дефинитивно пре-

узеле контролу над целом Чеченијом. Од тада влада мир. Тихи, застрашујући, стални мир.

Грозни главни град Чеченске Републике налази се у долини реке Сунже и на суседним падинама Сунженског ланца. Површина града је 324,2 км^2 док је удаљеност до Москве – 2.007 километара.

Историја стварања града уско је преплетена са непријатељствима која су се одвијала од 1817. године. Град је основан 1818. године као тврђава Грознаја, која је била део Сунжанске утврђене линије. Коришћен је као моћна препрека за пролаз планинских Чечена у равнице Кан клисуре. Губитак стратешког значаја овог објекта пада на 1870. годину. Током овог периода трансформисано је у окружно насеље Теречке области.

Године 1870. тврђава, која је изгубила свој стратешки значај, претворена је у град Грозни у области Терек. Крајем 19. века Грозни је био велики трговачки и индустријски центар Северног Кавказа, брзи раст града олакшала је изградња железничке пруге и почетак развоја поља у региону нафте Грозни. Од 1922. године Грозни је центар Чеченске аутономне области, а од 1934. је центар Чеченско-ингушке аутономне области, која је 1936. трансформисана у Чеченско-ингушку аутономну Совјетску Социјалистичку Републику.

Током Великог отаџбинског рата, Грозни је постао фронтни град и претворен је у моћан одбрамбени центар. Године 1944–57. Грозни је био центар Грозњег региона, 1957–92. био је центар Чеченско-ингушке Аутономне Совјетске Социјалистичке Републике. Од 1992. године Грозни је главни град Чеченије. Данас је град Грозни велики индустријски, културни и научни центар на југу Русије.

Главно богатство града је нафта, чија се производња одвија од 1890. године до данас. Ово је велики индустријски комплекс Републике Чечније, лепо и добро одржавано место привлачно је за бројне туристе.

Грозни је један од највећих културних центара на Северном Кавказу. Историјско и културно наслеђе чеченског народа, древне националне традиције и оригиналност народне уметности огледају се у изложбеним поставкама бројних музеја у Грозном. У граду су отворени: Народни музеј Републике Чечније, Државни музеј Ахмат-Хаџи Кадирова, Чеченски републикански музеј ликовних уметности, Локални музеј у селу Макхкети. У Грозном се налазе: Грозни руско драмско позориште по имену М. Љермонтова, Чеченско државно драмско позориште. Х. Нурадилова, Чеченско државно позориште за младе гледаоце. Концертне дворане и музеји, позоришта, библиотеке, циркус и

филхармонија су веома популарни и вољени међу грађанима. Многи познати писци, песници, уметници и композитори започели су своју каријеру у Грозном. Велика пажња се поклања развоју спорта, чему помажу добро опремљени спортски комплекси, дечије и омладинске спортске школе.

Историјска и културна баштина Чечена, древне традиције и осебујна народна уметност огледају се у бројним музејским композицијама којима је Грозни богат. Знаменитости вам омогућавају да боље разумете и препознате ову земљу и њене поносне људе. Можете се мало придружити културном животу Чечена и то не само посећивањем музеја и позоришта Грозног. Атракције се ту не завршавају.

У вези са војним операцијама у Чеченији 90-их, овде нема древних зграда, грађевина и историјских знаменитости. Град је у то време био скоро потпуно уништен. У само кратком року, Грозни је изашао из рушевина попут птице феникса. Знаменитости нашег времена појавиле су се заједно са новим кућама, широким улицама, светлим авенијама, зеленим парковима, угодним трговима.

У главном граду Чеченије, који је израстао из рушевина, има се шта видети, имате где провести своје слободно време, уживајући у укусима локалних јела, традицији, начину живота, култури.

У наставку ове „шетње" кроз Грозни поменућемо његове модерне знаменитости са описом структура, њихове намене...

Започећемо свакако са главном зградом града, могло би се рећи визиткартом Грозног – џамијом Ахмата Кадирова (првог председника Чеченије), саграђеној 2008. године. Препозната је као једна од најлепших џамија у Русији и Европи. Ова величанствена грађевина отоманске архитектуре налази се на авенији В. В. Путина усред парка на обали реке Сунже. Џамија је највећа на свету и прима око 10 хиљада верника. Минарети достижу висину од 63 метра, зидови грађевине украшени су белим мермером и осликаним речима из Курана.

Територија џамије окружен је са неколико чесми и баштенских уличица. „Срце Чеченије" део је Исламског центра који обједињује Духовна управа муслимана, Руски исламски универзитет Кунт Хаји; Исламска библиотека; Медреса. Конструкција џамије комбинује оријенталне елементе и савремени европски дизајн.

Џамија „Срце Чеченије" заснована је на пројекту Плаве џамије у Истанбулу. Унутрашње зидове осликали су турски мајстори. Коришћене су трајне боје и позлаћивање. Завршна обрада је од мермера. Тридесет

и шест лустера је направљено од бронзе и злата и личе на светиње ислама. Површина парка који окружује џамију „Срце Чеченије" износи 14 хектара.

Ово је највећа муслиманска светиња у европским и светским земљама. Светилиште се одликује тростепеним осветљењем. Подигнут је у класичном, османском стилском правцу. Плац је 5 хиљада м2. Око храма је поплочана уличица. Зидови су обрађени травертинским мермером. То је природни обложени камен који се одликује одличним параметрима отпорности на хабање.

Мушкарци морају оставити ципеле напољу када улазе у џамију. Пожељно је да жене носе мараму. Главни део има гломазну куполу – најмање 15 метара. Други спрат је за немуслиманске посетиоце. Унутрашњи декор је направљен од снежнобелог мермера. Сликање су извели најбољи стручњаци у Турској. Ако погледате горе, видећете 27 луксузних лустера. Направљени су по аналогији са џамијом Ровзату-Небеви у Медини. Колекција је направљена од бронзе, злата, Сваровских кристала. Минарети џамије су највиши у Русији, спољни и унутрашњи зидови су украшени травертином – мермером најређе лепоте.

Црква Михаила Арханђела – Без сумње, свако ко је икада посетио Грозни зна обновљени храм Михајла Арханђела. Атракције попут овог храма привлаче пажњу свих који желе да посете овај славни град. Једину православну цркву на читавој територији Чеченске републике основали су 1892. године Теречки Козаци. Ова црква је саграђена на основу јавних донација жупљана и још увек делује. Разорена је крајем прошлог века, али је 2004. почела делимична обнова. Унутрашња и спољашња декорација је представљена у традиционалном руском стилу. Комплекс је раније укључивао звоник и убожницу. Али није све преживело. Данас власти постављају питање враћања изгубљеног.

Поновно освећење обављено је 2009. године, пре тога зграда је обнављана неколико година. Касније се храм претворио у комплекс коме је додато више просторија за потребе парохије. Куполе су биле прекривене позлатом. Историјски изглед зграде је изгубљен, укључујући и делимично облагање завршним каменом током реконструкције Кадировске авеније.

Парк А. П. Чехова – Иако обнова престонице још није готова, већ је својом лепотом освојила „срце" Чеченије – Грозни, чија знаменитост отвара врата за посетиоце, туристе и госте. Главно значајно место чеченске престонице је трг назван по А. П. Чехову, чувеном руском писцу.

Налази се на левој обали реке Сунже и покрива више од 6 хектара површине. Трг је изграђен 1934. године на локацији некадашње тврђаве. Ово место привлачи пуно младих људи, јер на његовој територији постоје: Базен „Садко", Библиотека по имену Чехов, Биоскоп „Космос". У овом парку расте јапанска софора (висока 10 метара) и кинески пепео који може достићи висину већу од 27 метара.

Меморијал о тероризму – Град који је током непријатељстава готово у потпуности уништен, живи и успева, гради храмове и џамије, обнавља споменике – знаменитости Грозног. Чеченија не заборавља своје хероје и културу. Споменик борцима против тероризма посвећен је херојима. Становници републике желе да живе и раде у миру без страха за свој живот и своју децу. 2010. године на тргу Ахмата Кадирова подигнут је споменик од 38 камених блокова. На камењу су уклесана имена полицајаца, свештенства и администрације Републике, који су погинули и страдали од терориста који су посезали за слободом и независношћу Кавказа.

Судбина чеченског народа је уско повезана са руском, само уједињујући можете победити било ког непријатеља. „Алеја слободе", која је такође позната у Грозном – најранији меморијални комплекс земље. Подигнута је на 65. годишњицу победе у Великој патриотској рати над светским фашизмом 2010. године.

Меморијал се налази у центру Грозног, заузима велику површину – пет хектара. На територији комплекса налази се Музеј Ахмета Кадирова који се, због богате унутрашње декорације и прелепе архитектуре, може такмичити са познатим споменицима. Главна зграда споменика састоји се од неколико нивоа, а на последњем је музејска збирка првог председника Чеченије. Други ниво је обогаћен уметничком галеријом са композицијама о Великом Патриотском рату. На улици су портрети Хероји Совјетског Савеза – људи из Чеченске Републике који су умрли за мир широм света. Такође постоје тематски бар-рељефи са познатим људима и догађајима, као што су „браниоци Брестске тврђаве". На четвртом нивоу постоји „Вечни пламен", који подсећа својим пламеном на догађаје тих дана. Споменик јунаку у Великом патриотском рату Мовлиду Висаитову је на почетку улице која води до спомен обележја.

Знаменитости Грозног само потврђују да чеченски народ поштује успомене на своје хероје и све дивне људе који живе овде. Свакако би требало посетити овај херојски град, додирнути историју људи и упо-

знати његову културу како би схватио како људи живе посебно у Чеченији и Грозном.

Град Грозни је тешко оштећен током чеченских војних кампања. Многе зграде су биле оштећене или потпуно уништене, а вредни музејски експонати изгубљени. То је постало разлог за изградњу нових знаменитости већ у мирно доба, као и обнављање старих у још већем обиму.

Позоришта, Национална библиотека и музеји добили су зграде обновљене или подигнуте 2000-их. Појавили су се споменици у част важних догађаја и људи у републици. Џамија „Срце Чеченије" привлачи не само вернике, већ и туристе. А модерни небодери у Грозном граду показују да се град креће у корак са временом. Поред тога, постоје места за рекреацију у облику живописних паркова, фудбалског стадиона, туристичког комплекса на обали резервоара Черноречењски.

Међу знаменитостима Грозног треба поменути још: споменик Ахмату Кадирову; каменито место у близини села Горјачеводскаја, где је волео да се одмара Л. Толстој; споменик ватрогасцима Грозног који су извршили подвиг током Великог отаџбинског рата; Грозњенско море је велики вештачки резервоар, омиљено место за рекреацију градских становника итд. Велика пажња се поклања унапређењу града, чија су атракција бројни паркови, баште и фонтане које га красе, међу којима и јединствени колористички динамички комплекс фонтана истиче се испред нове Државне позоришне и концертне дворане Чеченске Републике.

Грозни-Сити – Комплекс високих зграда изграђених на обали Суџа. Постоји седам зграда: пословне, хотелске и стамбене зграде. Највиша има 40, а најнижа 18 спратова. Званично отварање одржано је 2011. године. Међутим, планирано је проширење комплекса у будућности. У небодерима раде тржни центар, бање, ресторани, базени, теретане. Хотели су оцењени са 5 звездица. На крову се налази хелиодром.

Може се препоручити обилазак града за почетак са овим футуристичким комплексом. Изградњу структуре извеле су турске организације, коришћени су висококвалитетни материјали и иновативне технологије. Зграде су веома отпорне на сеизмику. Одликују се оригиналним изгледом. А ноћу су испуњени спектакуларним светлима. Ако се попнете на палубу за посматрање, цео свет ће се отворити на први поглед.

Спомен-комплекс Ахмата Кадирова – У исто време посвећен првом председнику републике и војној слави, отворен од 2010. године. На тој

територији постављено је неколико споменика, укључујући и споменик тенкистима који су се борили на ратним бојиштима Другог светског рата. Посебно место у комплексу заузима Музеј Ахмата Кадирова. Мермер за његову декорацију донет је из Шпаније, а лустер прекривен златом из Ирана. Музејску колекцију сачињавају личне ствари председника, слике, колекције Великог отаџбинског рата.

Ахмат Кадиров је постао легендарна личност, јер је због његових заслуга на чеченској земљи владао мир. Био је мудар човек који је нашао снаге да реши тешко питање. До данас му се упућују речи захвалности и поштовања. У знак сећања на овог хероја подигнут је музеј. Овде се редовно организују сталне и тематске изложбе, а постоји и уметничка галерија. Представљена су дивна дела уметника.

Чеченско драмско позориште – своју историју прати од 1931. године, када је у граду створен позоришни студио. Због рата и депортације, трупа се није састала. Оживљавање је започело 50-их година практично од нуле. Током чеченских ратних кампања позориште је било евакуисано. Зграда је обновљена до 2008. године. Од тог тренутка уметници су се настанили на једном месту. На основу позоришта врши се образовно-васпитни рад и одржавају добротворне акције.

Чеченска државна филхармонија – основана 1939. године. Пре периода депортације, Филхармонија је била један од културних центара републике. Од краја 50-их година дошло је до поновног рађања и пораста занимања за филхармонијске уметнике. Процват је трајао до 70-их. Чеченске ратне операције приморале су је да поново смање активности. Средином 2000-их, посао је почео да кипи новом снагом. 2006. године створен је ансамбл народних инструмената.

Драмско позориште названо по М. Љермонтову – настало из круга формираног 1904. године. За прве наступе био је одговоран Евгеније Вактангов, који је тада радио у Владикавказу. Позориште се 1928, преселило у наменску зграду, а већ 1941. године морало је да буде преименовано у част Љермонтова. На основу његових дела изведен је низ представа. Од 2012. године заузима садашње просторије. Гледалиште је сферног облика и може да прими до 500 гледалаца.

Национални музеј Чеченске Републике – година оснивања је 1924. Профил се променио неколико пута, иако је тема остала блиска локалној историји. Систематски развој заустављен је 90-их година прошлог века: колекција је оштећена током непријатељстава у републици. До 2007. године зграда Музеја је обновљена, а фондови су допуњавани. У сала-

ма се налазе изложбе посвећене археологији, етнографији, ратовима, изузетним личностима Чеченије. Међу реликвијама су присутни нумизматика, споменици пронађени у експедицијама и предмети ликовне уметности. Тренутно, Национални изложбени центар садржи око 31 хиљаду предмета историје.

Национална библиотека Чеченске Републике – отворена је 1904. године. Постоји од свог оснивања 90 година. Зграда је уништена 1994. године. Након оживљавања, библиотека је привремено заузела други спрат у Републичком центру. Фондације су се преселиле у нову зграду 2012. године. Њена фасада изгледа као отворена књига. Постоје читаонице, галерија, видеотека, соба за гледање и зимска башта. У близини се налази Национални музеј и Концертни комплекс.

Државна галерија названа по А. А. Кадирову – основана је 2010. године и названа по првом председнику Чеченије. Заузима зграду саграђену 1983. године. Површина две изложбене хале износи преко 500 м^2. Изложбу чини готово 800 слика и предмета декоративне и примењене уметности. Сви они припадају савременој уметности. Постоје привремене самосталне изложбе локалних уметника, као и путујуће изложбе у суседним градовима.

Тријумфални лук „Грозни" – налази се на улазу у град на аутопуту Гудермес-Грозни. Отворен је 2006. године за рођендан Рамзана Кадирова. Композиција се састоји од два повезана лука са бочним кулама. Куле, иако су украсне, понављају обрисе традиционалних чеченских безбедносних структура. Поред натписа за поздрав, ту су и велики портрети Путина и Кадирова старијег.

Током протеклих неколико година, Грозни је постао један од најлепших градова на Северном Кавказу.

Грозни је препознат као носилац јединствене судбине, назива се ускрслим из пепела. Климатски услови подручја су повољни. Преовлађују топле и благе зиме. Овде је прилично врућe лети. Карактеристични су чести ветрови. Није реткост да се на улици накупља велика количина прашине. Падавине су ретке. Еколошка средина је чиста.

До главног града Чеченије који се динамично развија може се доћи на разне начине. Превоз путника је организован разним врстама транспорта. Железничка веза је одлична. Кретање возова се одвија у три правца – од станица Москва Казанскаја, Анапа, Волгоград. На екскурзију у овај град можете доћи из Вороњежа, Ростова на Дону, Минералних вода, Астрахана.

Постоји међународна аутобуска линија. Овај начин путовања је популаран међу становништвом региона Северног Кавказа. Постоји пуно директних полазака из Казана, Кисловодска, Ставропоља.

До Грозног можете доћи и авионом. Сви директни летови за државу се обављају преко Москве, Санкт Петербурга, Сургута.

Савремени град одушевљава својом величином и лепотом. У центру је концентрисан велики број историјских споменика. Много је места које вреди посетити. Постоји много јавних и забавних објеката – пријатних кафића, луксузних ресторана. Паркове и тргове карактерише фантастична трансформација. У топлој сезони овде је пријатно шетати. Алеје, стазе су поплочане, постављене су удобне клупе.

Значајан део природних лепота налази се у Музеју-резервату Аргун. Његова површина је 234 хиљаде хектара. На територији има пуно реликтних бреза, величанствених храстова и другог дрвећа.

Трг пријатељства народа – на споју две авеније – Владимира Путина и Бејбулатова, налази се велики трг. Своје име дугује Николају Гикалу, Асламбеку Шерипову и Гапуру Ахријеву. Отварање чувеног споменика одржано је у пролеће 1973. године. Током ратних година скулптура је оштећена. Руска компанија је почела да обнавља структуру. Она је препозната као знак почетка новог живота.

Господњи дом – ово је необично велика грађевина 20. века квадратног облика, подигнута у самом центру престонице. Аутори креације су енглески индустријалци. Заузима скоро цео блок и изненађујуће је привлачан из било ког угла. Тренутно се у њему налазе разни забавни и трговачки простори. Узимајући у обзир величанствену инфраструктуру, можете видети елегантне балконе, грациозне подне лампе, строге линије зидова. Шарене цигле изгледају прилично необично и очаравајуће. Споља, зграда подсећа на стари замак.

Стаза славних – овај спомен-комплекс се сматра највећим спомеником у овој области. Отворен је не тако давно – 2010. године у част јубилеја – 65. годишњице борбе за слободу у рату. Споменик заузима прилично импресиван простор – пет хектара. Главна зграда је атрактивног распореда. У близини се налазе два нивоа. У доњем региону налази се музејска збирка посвећена првом председнику Ахмат-Хаџи Кадирову. Следећи ниво представљају барељефи портрета лица, који су дали колосалан допринос приближавању дуго очекиване победе. На главној тачки постављена је стела која је достигла висину већу од 40 метара. У близини се прави Вечни пламен.

Авеније Путина и Кадирова – две познате авеније изграђене су паралелно једна са другом. Руски председник је дао значајан допринос округу, има заслуге у борби против тероризма. Друга дуга улица је названа по великом идолу народа – Кадирову.

Цветни парк – Више од 150 хиљада садница укључује диван парк од око 45 хиљада квадратних метара. Становници уживају у величанственим бојама пре првих хладноћа. Зелена површина је украшена оригиналним металним конструкцијама. Дуж стаза је засађено више од 500 стабала. Међу њима су јаворови, брезе, палме. Дуж стаза се налазе фигуре животиња, а направљена су и квалитетна игралишта за децу. Између негованог растиња уздиже се фонтана. Направљена је у облику водопада са две куле висине до 18 метара и привлачи многе одушевљене погледе.

Стадион „Ахмат-Арена" – спортски комплекс је матична арена познатог фудбалског клуба Терек. Изграђен је 2006. године. Мултифункционална арена је опремљена западном и источном трибином. У погледу њиховог архитектонског дизајна, таквих копија нема. Овде се систематски организују такмичарски догађаји, концерти, шоу програми. Списак забавних манифестација је широк, јер у Републици живи импозантан број младих.

На југу Русије, смештена између Грузије и Дагестана, опасана неосвојивим планинама, крије се Чеченија. Земља, у којој је пре 28 година почео први од два рата који су је готово сравнили до темеља, сада се попут феникса, рађа из пепела.

Трагична историја и текстови пласирани у западним медијима терају вас да ову земљу заобилазите у широком луку. Називају је колевком терориста, сигурном кућом за убице, школом за радикалне исламисте и фанатике.

Долазећи у ову земљу и њен главни град Грозни, а док се возите од аеродрома ка центру, Грозни својим изгледом демантује име које носи. Широки булевари, савршен асфалт, нове куће и зграде налазе се на сваком кораку. Као да се у овом граду и овој земљи до пре само двадесетак година нису водиле стравичне борбе.

Делимично разрушене зграде су дограђиване и потом се на њих стављала украсна фасадна цигла или дрво како би се прикриле ране из рата. У Грозном се свуда вијоре чеченске и руске заставе, а на многим зградама и билбордима постављене су фотографије Владимира Владимировича Путина и убијеног Ахмада Кадирова, првог председника

обновљене Чеченије. Ту су и билборди са ликом актуелног лидера, Ахмадовог сина Рамзана Кадирова којег народ подржава, јер је земљи донео препород и преко потребан мир.

Када долазите у престоницу Чеченије крећући се према центру града архитектура постаје све раскошнија. Зграде блеште као да сте ушли Лас Вегас Солитери и џамија посвећена Ахмаду Кадирову, коју носи име „Срце Чеченије", остављају без даха. Ипак, прва помисао када уђете у овај град који живи пуним плућима вам је да се налазите у Дубаију, у оази где зграде додирују небо.

СЛИКОМ КРОЗ РУСИЈУ

Сургут

Барнаул

Новосибирск

Мурманск

Пјатигорск

Пјатигорск

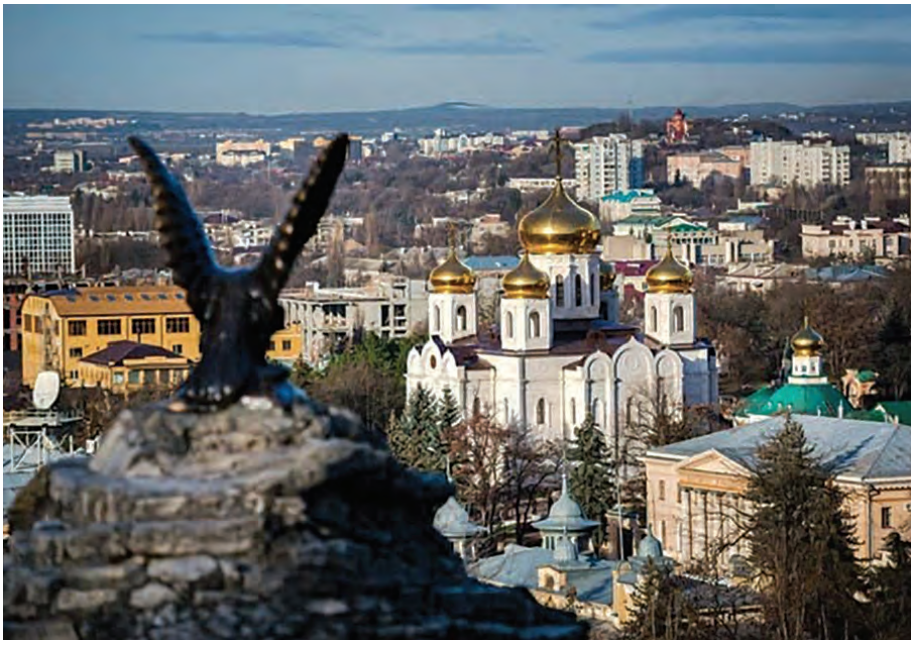

Кисловодск

Железноводск

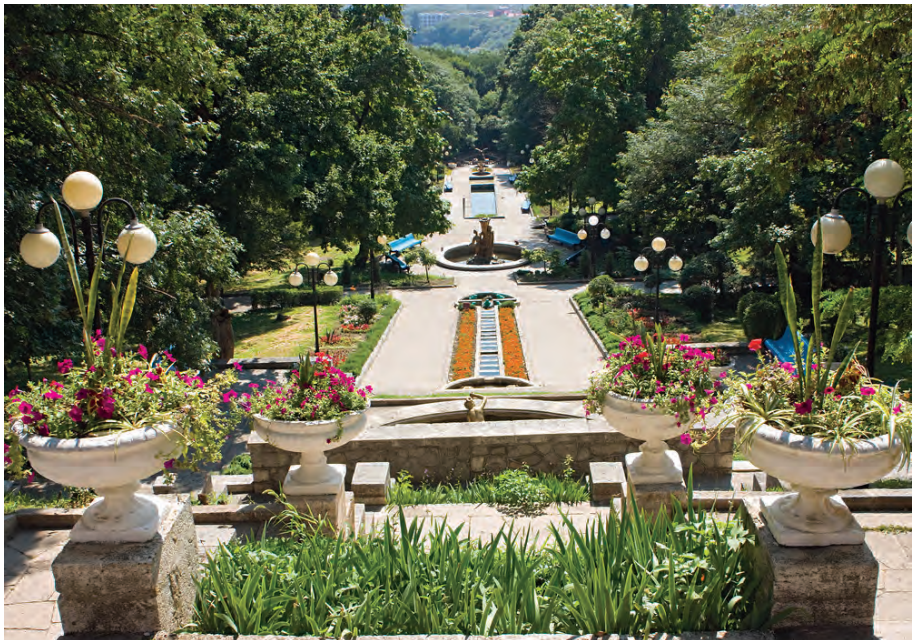

Железноводск

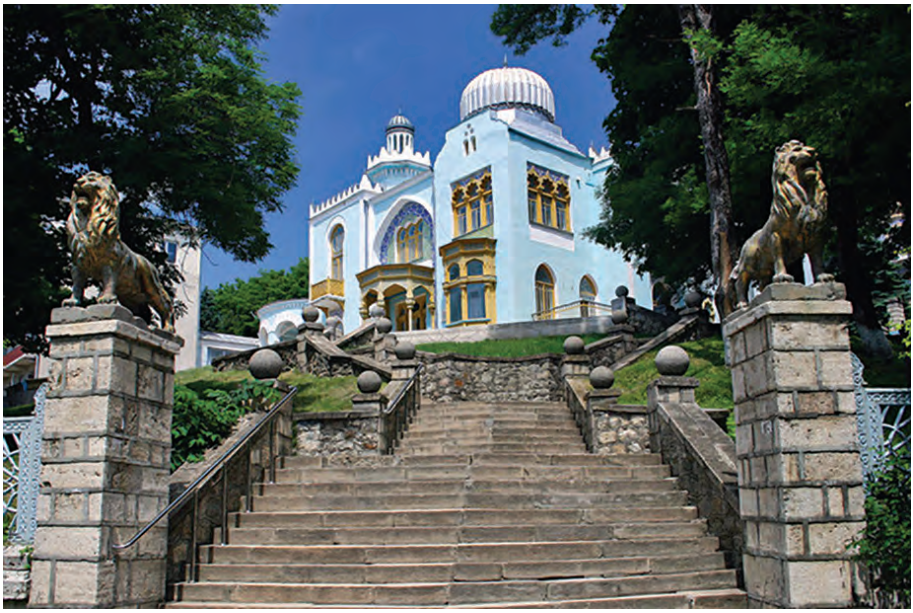

Комсомольск на Амуру

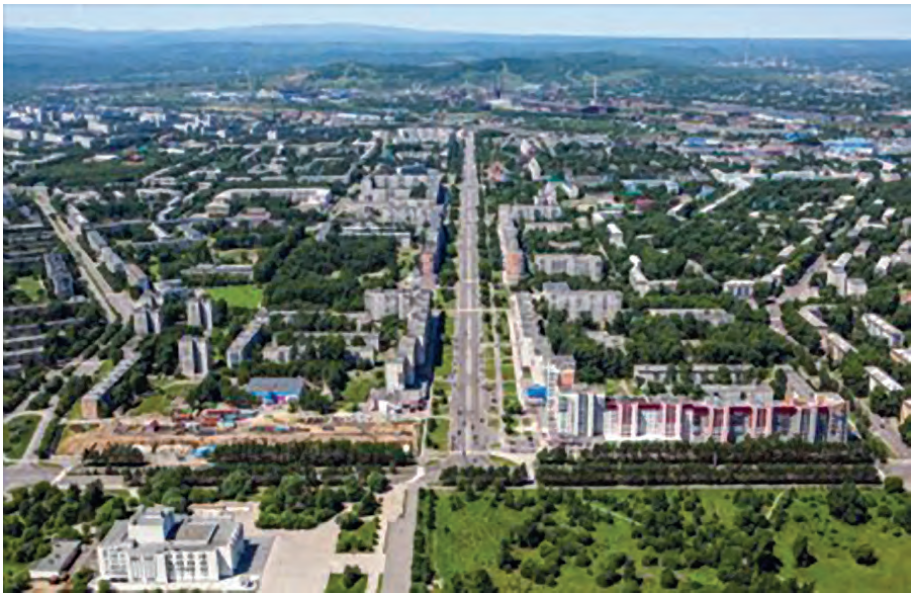

Чита

Споменик љубави и верности у центру града

Сочи

Севастопољ

Споменик потопљеним бродовима у Севастопољу

Симферопољ

Керч

Феодосија

Јалта

Споменик јунацима дела Антона Чехова, *Дама са псетанцетом у Јалти*

Белогорск

Алушта

Летовалиште на јужној обали Крима

Судак

Дербент

Некадашња персијска тврђава – најстарија тврђава у Русији, позната под називом Нарин-Кала, највеће утврђење на северном Кавказу и главна знаменитост града

Џанкој

Бахчисарај

Гурзуф

Махачкала

Хасавјурт

Каспијск

Мајкоп

Назрањ

Черкеск

Елиста

Грозни

Белешка о аутору

Остоја Војиновић је рођен у Плужинама, Црна Гора 1968. године. Завршио је Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду на Катедри за историју, где је дипломирао 1999. године с темом „Леви радикализам КПЈ у Црној Гори и Источној Херцеговини крајем 1941. и почетком 1942. године". На овом факултету, 2015. године одбранио је магистарску тезу „Режимске странке у Војводини 1929–1941. године". Сада се налази на докторским студијама на Уралском федералном универзитету у Јекатеринбургу у Русији.

Радио је у просвети и у установама обавезног социјалног осигурања које се баве пословима запошљавања у Републици Србији.

Активно је више од пола деценије проучавао историјске изворе и литературу у архивима и музејима у неколико руских градова. Помогао је у писању неколико радова других историчара као и организовању и припрему више тематских изложби у Републици Србији у сарадњи са Друштвом српско-руског пријатељства и Руског центра за науку и културу у Београду. У припреми су његови рукописи о црквама, манастирима и кремљима Русије. Теме интересовања су му друштво у ширем смислу, политика, историја, култура. Осим што се бави проучавањем прошлости, као хроничар, проучава и савремене токове друштва и културе у садашњости.

Члан је сарадник Матице српске и сарадник Лексикографског одељења на писању Српског биографског речника; члан Секције историчара медицине Српског лекарског друштва; потпредседник Друштва српско-руског пријатељства из Кикинде и члан српско-руског савета Друштава српско-руског пријатељства Војводине „Пушкин".

Сарадник је у више стручних часописа у Србији и Русији где објављује чланке из области историје и социологије. Поред савремене историје и историје модерног доба, области интересовања су му национала историја 19. и прва половина 20. века, социјална историја, историја медицине и социологија.

Боравећи више пута у Русији, а сагледавајући духовне, историјске, културне и друге везе Србије са Русијом, био је инспирисан да напише књигу о руским градовима да би их приближио српском народу.

Највећа животна награда и радост су му кћерка Ања и син Петар. Живи и ради у Јекатеринбургу у Русији.

САДРЖАЈ И ЛИНКОВИ

Сургут – нафтна и енергетска престоница Сибира и Русије 9
https://www.in4s.net/foto-video-surgut-naftna-i-energetska-prestonica-sibira-i-rusije/*

Барнаул – јужна капија Сибира у подножју планине Алтај 14
https://www.in4s.net/barnaul-juzna-kapija-sibira-u-podnozju-planine-altaj/

Новосибирск – град у срцу велике Русије и мозак Сибира 18
https://www.in4s.net/novosibirsk-grad-u-srcu-velike-rusije-i-mozak-sibira/

Мурманск – руска капија за Арктик 22
https://www.in4s.net/murmansk-ruska-kapija-za-arktik/

Пјатигорск – престоница кавкаских минералних вода и место где је завршен живот Михаила Ј. Љермонтова 31
https://www.in4s.net/pjatigorsk-prestonica-kavkaskih-mineralnih-voda-i-mesto-gde-je-zavrsen-zivot-mihaila-j-ljermontova/

Кисловодск – град бања и одмаралишта – бисер Кавказа 44
https://www.in4s.net/kislovodsk-grad-banja-i-odmaraliste-i-biser-kavkaza/

Железноводск – град са европском климом и руском душом 51
https://www.in4s.net/zeleznovodsk-grad-sa-evropskom-klimom-i-ruskom-dusom/

Комсомољск на Амуру – град омладине који су градили осуђеници . . 58
https://www.in4s.net/komsomoljsk-na-amuru-grad-omladine-koji-su-gradili-osudjenici/

. . . . . .

* Приче-записи о руским градовима објављиване су од 18. новембра 2018. до марта 2022, на подгоричком порталу ИН4С у рубрици „Руски поглед". Ово својеврсно историјско-културолошко, као и путовање у ширем смислу, започето је у Нижњем Новгороду, а следиле су приче о Казању, Самари и другим градовима на реци Волги, да би затим били обухваћени и други руски градови. Сви текстови у овом издању Архива Војводине, прештампани су без битнијих измена, уз неколико ситнијих лексичких измена, најнужније лекторско-коректорске интервенције и уз стилска уједначавања. Такође, определили смо се за екавски изговор српског књижевног (стандардног) језика.

Чита – главни град Трансбајкалије, град декабриста међу брдима 70
https://www.in4s.net/cita-glavni-grad-transbajkalije-grad-dekabrista-medju-brdima/

Сочи – руски бисер на обали Црног мора 74
https://www.in4s.net/soci-ruski-biser-na-obali-crnog-mora/soci-ruski-biser-na-obali-crnog-mora/

Севастопољ – град поморске и војне славе и драгуљ кримске обале . . . 83
https://www.in4s.net/sevastopolj-grad-pomorske-i-vojne-slave-i-dragulj-krimske-obale/

Симферопољ – капија за Крим и његов главни град 95
https://www.in4s.net/simferopolj-kapija-za-krim-i-njegov-glavni-grad/

Јевпаторија – руска Ница на Криму и један од најтоплијих градова Русије 107
https://www.in4s.net/jevpatorija-nica-na-krimu-i-jedan-od-najtoplijih-gradova-rusije/

Керч – источна бајка на Криму и најдревнији град Русије 115
https://www.in4s.net/kerc-istocna-bajka-na-krimu-i-najdrevniji-grad-rusije/

Феодосија – родни град великог руског сликара Ајвазовског 124
https://www.in4s.net/feodosija-rodni-grad-velikog-ruskog-slikara-ajvazovskog/

Јалта – јужна престоница Крима и главни град кримских одмаралишта 135
https://www.in4s.net/jalta-juzna-prestonica-krima-i-glavni-grad-krimskih-odmaralista/

Белогорск – Бела стена у близини Црне воде на Криму 149
https://www.in4s.net/belogorsk-bela-stena-u-blizini-crne-vode-na-krimu/

Алушта – Јалтина мала сестра на Криму 157
https://www.in4s.net/foto-alusta-jaltina-mala-sestra-na-krimu/

Судак – град вина на Криму и раскрсница цивилизација и место сусрета Европе и Истока 169
https://www.in4s.net/sudak-grad-vina-na-krimu-raskrsnica-civilizacija-i-mesto-susreta-evrope-i-istoka/

Џанкој – „копнена врата” Крима и град необичних вина 182
https://www.in4s.net/dzankoj-kopnena-vrata-krima-i-grad-neobicnih-vina/

Бахчисарај – источњачка бајка на Криму и град који траје пет векова 192
https://www.in4s.net/bahcisaraj-istocnjacka-bajka-na-krimu-i-grad-od-pet-vekova/

Гурзуф – „мала Италија” на Криму и место где је своје последње дане провео Чехов 200
https://www.in4s.net/gurzuf-mala-italija-na-krimu-i-mesto-gde-je-poslednje-godine-zivota-proveo-a-p-cehov/

Махачкала – „руски Шарм Ел Шеик” на обали Каспијског мора 209
https://www.in4s.net/mahackala-ruski-sarm-el-seik-na-obali-kaspijskog-mora/

Дербент – Каспијска врата на Кавказу и најстарији град Русије 219
https://www.in4s.net/derbent-kaspijska-vrata-na-kavkazu-i-najstariji-grad-rusije/

Хасавјурт – град базара и трговине у Дагестану и на Кавказу 229
https://www.in4s.net/hasjavjurit-grad-bazara-i-trgovine-u-dagestanu-i-na-kavkazu/

Каспијск – Дагестански Питер на Каспијском мору 239
https://www.in4s.net/kaspijsk-dagestanski-piter-na-kaspijskom-moru/

Мајкоп – мистериозна престоница Адигеје 248
https://www.in4s.net/majkop-misteriozna-prestonica-adigeje/

Назрањ – мајка ингушких градова 259
https://www.in4s.net/nazranj-majka-inguskih-gradova/

Черкеск – град мултинационалне културе и древне традиције кавкаског гостопримства 268
https://www.in4s.net/cerkesk-grad-multinacionalne-kulture-i-drevne-tradicije-kavkaskog-gostoprimstva/

Елиста – бисер степе, будистички центар Русије и њена шаховска престоница 277
https://www.in4s.net/elista-biser-stepe-budisticki-centar-rusije-i-njena-sahovska-prestonica/

Грозни – „Руски Дубаи” на Кавказу 294
https://www.in4s.net/grozni-ruski-dubai-na-kavkazu/

Сликом кроз Русију 307

Белешка о аутору 325

Остоја Војиновић
ИЗ РУСИЈЕ С ЉУБАВЉУ
– ПРИЧОМ КРОЗ РУСКЕ ГРАДОВЕ
Књига друга

Издавач
Архив Војводине
Нови Сад, Жарка Васиљевића 2А
www.arhivvojvodine.org.rs

За издавача
Др Небојша Кузмановић, директор Архива Војводине

Прелом
Владимир Ватић, ГРАФИТ, Петроварадин

Штампа
САЈНОС, Нови Сад

Тираж
300 примерака

ISBN 978-86-6178-075-2

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

908(470)

ВОЈИНОВИЋ, Остоја, 1968–
Из Русије с љубављу – причом кроз руске градове. Књ. 2 / Остоја Војиновић. - Нови Сад : Архив Војводине, 2023 (Нови Сад : Сајнос). - 329 стр. : илустр. ; 24 cm. - (Библиотека Посебна издања / Архив Војводине)

Тираж 300.

ISBN 978-86-6178-075-2

а) Русија

COBISS.SR-ID 134309641

ISBN 978-86-6178-075-2